

RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
IV. kötet

RÁKOSI VIKTOR
SIPULUSZ HUMORESZEI

ELSŐ SOROZAT

RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET R.-T.
BUDAPEST, MDCCCIII

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

**A NAGYSÁGOS RAB-URAK KÖZT.
ÉLÉNK DERÜLTSÉG A BORBAN.
SZENT JAKAB RENDJELEI.
EGY KISDIÁK EMLÉKEIBŐL.
AZ UNSZOLÓ JÓBARÁTOK.
SZERELMEIM.
ÉSZAK CSILLAGA.
AZ ÉHSÉG BACILLUSAI.
A MONTE-CARLÓI FOGOLY.
EGY MAMELUK NAPLÓJÁBÓL.
A MINTA-ASSZONY.
A PAPAGÁJ.
ÉLETEM LEGVIDÁMABB EPIZÓDJAI.
BANDAZUR KIRÁLY.
PELIKÁN UR GYANUJA.
PELIKÁN UR MÁSODIK GYANUJA.
MESÉK FELNÖTTEK SZÁMÁRA.
A NYERŐ.
A BERGERÉK ZSÚRJA.
AZ ÖRÖK VÁNKOS.
A MI EBÉDÜNK.
A ZSIRÁF.
A KERESZT ÉS ÜGYNÖKE.
MIKROMEGALOSZ UR LÉGIÓJA.
GIBRALTÁR HERCEGE.
A BALATONI ÖZVEGY.
AZ ÖZVEGY FOLYTATÁSA.
NYÁRI DÉLUTÁN.
A VASEMBER.
REGGELIZÉS EGY ISMERETLENNEL.
A NYIÁMSZ.
TIMUR LENK HALÁLA.
AZ ÉN TÚZHÁNYÓIM.
KÜLÖNBÖZŐ UTASOK.
KÜLÖNFÉLE SEBESSÉGEK.
KEFE.
AZ ÉN GAZDÁIM.
ELSŐ BÁLOM.
UTOLSÓ BÁLOM.
HOGY VAN, SVARCZ UR?
A HADNAGY UR.
A KARÁCSONYFA TÖVISEI.
MUKI.
A MI KEDVES JÓZSEFVÁROSUNK.
SVARC KONTRA FARKAS.
ADÉL.**

A NAGYSÁGOS RAB-URAK KÖZT.

A régi jó időkben, mikor még csak törvények voltak és nem szabályrendeletek (tetszik tudni, nálunk a törvények megtartása nem kötelező, ellenben a szabályrendeletek áthágása igen sok kellemetlenséggel jár), ezekben a jó időkben, mondom, az államfogház igen kellemes intézmény volt, honnan a fogoly urak rendesen fájó szívvel bucsuztak el.

Emez aranjuezi szép napok alatt magam is rövid ideig tagja voltam az államfogházi kebelzetnek, a mit annak köszönhetek, hogy az én diákkoromban az egyetemen már megint az önálló vámterület fölállítással vesződünk.

Én vagyok az egyetlen ember az országban, a ki börtönt szenvedett az önálló vámterületért. A minek elmondom itt a történetét.

Vörösnél vörösebb falragaszokon hívtuk föl az egyetemi és fővárosi polgárságot a csatlakozásra. Jól emlékszem, hogy egyizben elnöke voltam a proklamációszerkesztő százas bizottságnak (az egyetemen a legkisebb bizottság száz tagból áll, sőt egyszer tagja voltam egy *szűkebb* végrehajtó bizottságnak, mely - kétszáz tagból állt). Mint elnök mindig térdig gázoltam a vérben, s ma is megborzadok, hogy miféle kínos halállal végeztem ki s hányféle alakban adtam át a közmegvetésnek olyan férfiakat, a kik most is élnek, sőt (s ez borzasztó!) köztiszteletnek örvendenek. Jól emlékszem, hogy egyszer hazaárulónak nyilvánítottunk minden honpolgárt, *a ki ma este nyolc órakor nem lesz a Micsek-kávéházban*. A Micsekben az este mintegy háromszázan jelentek meg s mi elborzadtunk arra a gondolatra, hogy ez a fényes főváros mennyi aljas hazaárulót rejt magában. Ma azonban az a gondolat döbbsen meg: mi történt volna, ha a főváros mind az ötszázezer lakosa, megbélyegző plakátunk hatása alatt, megjelent volna a Micsekben? Ilyen fölfordulást a világ még nem látott!

Az önálló vámterület kérdésében kétségtelenül az egész ifjuság egy nézetten volt, s épp ezért nem tudtunk megegyezni. Csunya veszekedések támadtak, mert a gyűléseken mindenki kiabált, és senki sem értvén a szomszédja szavát, azt hitte, hogy a másik ellentmond neki. Ennek az lett a következménye, hogy a lovagias ügyek mód nélkül elszaporodtak. Az Egyetemi Olvasókör termeiben reggeltől estig segédek, fegyverbiróságok és becsületbiróságok tárgyaltak. A segédek újra összekaptak, a becsületbirák inzultálták egymást, s a fegyverbirák ökökre mentek, úgy, hogy összesen valami négyszáz lovagias ügy támadt.

Nekem csak a következő személyes összekoccanásom volt:

Egy lármás ifjuhoz, a ki a mellét verte, így szóltam lenézőleg:

- Hogy hívják magát, ifju gólya?

- Füspök Ferencnek.

- Nohát az olyan ember, a ki a püspököt *f*-fel írja, fogja be a száját.

Füspök természetesen provokált, de nem férközhattünk egymáshoz.

A négyszáz ügyet sikerült úgy lebonyolítanunk, hogy huszonkét effektív párbaj maradt belőle. Ebből nekem is jutott egy, s engem szembeállítottak egy fiatalemberrel, a kit soha életemben nem láttam. Csak annyit tudtam róla, hogy nyitrai és a neve hasonlít a káposztához. Ez azonban teljesen elég ahhoz, hogy a diákember megverekedjék. Én két laposvágást kaptam a fejemre, a mire azonnal bekötöttem fekete selymekendőbe a kezemet. Én három laposvágást mértem az ő hátára, mire ő fehér kendőbe pólyálta a fejét. Ettől kezdve a legjobb barátok lettünk. Az önálló vámterület azonban máig sincs fölállítva.

Ez volt az előzménye az én államfogházi tartózkodásomnak. Aztán következett egy kis végtárgyalás, majd ítélet, mely nyolc napi államfogházra szólt.

Az olyan laposvágásokért, a minőket mi Kapusztár (mert kiderült, hogy így hívják) barátommal egymásnak osztogattunk, rendesen csak három napokat szokott széosztani a büntető igazság. Ennekem azonban a tárgyaláson magánösszeütközésem volt a királyi ügyésszel, s ezért kellett szenvednem. A királyi ügyész tudniillik egy jóvérű, atletikai klub-beli fiatalember volt, a ki nem szokott meghátrálni a provokációk elől. Valamelyik bálon a pincér sörrel leöntötte a frakkját, mire ő (a pincér párbajképtelen egyén lévén) számárnak nevezte azt, a ki a sört hozatta. A számárnak nevezett ur, a kit ennek ellenére sem habozom barátaim közé sorozni, általam kihivatta az ügyészt, s mi szépen megverekedtünk őket, a nélkül, hogy bárkiben is kár esett volna. A mi ugy érhető el, hogy a vezető segéd a kellő pillanatban (münyelven szólva) *behaltol*, s ha erre meg nem állnak, kardjával fölfogja a csapásokat.

Ez az ügy jutott eszembe, mikor a királyi ügyész mennydörgő hangon a krakélerség, az aszfaltbetyárizmus ellen szónokolt, belekeverte Görögországot, melyet következetesen *Hellas*-nak nevezett, belekeverte Angliát, melyet *a brit oroslán birodalmának* nevezett s végül azt a kérdést intézte a törvényszékhez, hogy lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága? És én tisztán láttam, hogy a tekintetes királyi törvényszék e pillanatban olyan mákvirágoknak tart bennünket, a kikből gyümölcs sohasem lesz.

- Mit szól a vádlott? - kérde az elnök.

Kapusztár, a ki nagyon meg volt illetődve az ügyész kemény szavaitól, nem felelt semmit. Én azonban szót kértem. Kisded beszédem így hangzott:

Nagyságos elnök ur!

Tekintetes királyi törvényszék!

Ha megengedik, pár szót szólok a királyi ügyész ur beszédére. Ha a régi Hellasban nem párbajoztak, ennek oka az, hogy a párbaj még nem volt föltalálva. Különben igazán nem tudom, hogy Hektor és Achilles viaskodását nem lehet-e párbajnak minősíteni? Ha az angolok nem párbajoznak, ez annak tulajdonítható, hogy ott más a társadalmi felfogás, más a szervezet, s egy megsértett férfi másképp is szerezhethet magának elégtételt, a nélkül, hogy lovagias reputációja ezért csorbát szenvedne. Nálunk a párbaj szükséges rossz. *(Az ügyész tagadólag int.)* A legjámborabb ember sem kerülheti el néha. Az ügyész ur tagadja? Akkor többet mondok! Hatósági személyek, a kik állásukat veszélyeztetik ezzel, kénytelenek néha verekedni. Kérem, én verekedtem már rendőrkapitánynyal, sőt láttam verekedni királyi ügyészeket...

Az elnök csengetett és szóla:

- Ezért az állításáért rendreutasítom.

- Bocsánat, elnök ur, de igaz.

- Ha nem tudja bebizonyítani, hallgasson róla.

- De be tudom bizonyítani, mert az illető királyi ügyész jelen van.

Az elnök ránézett az ügyészre, a ki iszonyu zavarba jött.

- Nem tagadom, de már elévült, - hebegte.

Én pedig folytattam:

- A hol tehát fölesküdt hatósági személyek párbajoznak, lehet-e rossz néven venni egy egyszerű joghallgatótól? Örvendek különben, hogy a királyi ügyész ur is olyan fa volt, melynek nem volt virága, s ime mégis ily fiatalon ügyész lett belőle...

Az ügyész dühös pillantásokat vetett rám, az elnök detto, a bírák detto s Kapusztár kapott egy napot, én meg nyolc napot.

Igy jár az ember, ha a pincér az ügyész frakkját leönti sörrel.

Az államfogházba éppen jókor érkeztem. Napok óta vajudtak egy becsületbiróság megalakításán s már éppen azzal az eszmével foglalkoztak, hogy kellő számu gentleman hijján bevesznek egy néplázításért elítélt csizmadiát, mikor én betoppantam. Azonnal bemutattak a *császárnak*, a ki azért viselte ezt az előkelő címet, mert halálos végű párbajért másfél esztendőre volt elítélve. Csak éppen arra volt időm, hogy kezet fogjak egypár urral és szivarra gyujtsak. Tíz perc múlva a becsületbiróság már javában tárgyalt.

Az ügy ferbliből támadt. A hőse Kresztics, Bács-vár egyik lapjának könyvkereskedője és lapkiadója volt, a ki hirlapban elkövetett rágalmazásért és becsületsértésért ült köztünk.

Az uri kompánia habozás nélkül bevette, mert jóképű, nyílt modoru, joviális, magyarba oltott bunyevác ember volt, a ki hazulról egy hektoliter bort hozott magával, az államfogháznak akkor Porcsák fegyőr által igen jól kezelt boros pincéje számára. Bevették a ferblibe is, mely az államfogyoknak főszórakozása volt.

Kresztics, mint minden bácskai, vakmerő ferblista volt. Tizenkilencre úgy tudott visszahívni, hogy a kinek bandája volt is, elszaladt. Husz-dobásba sohasem ment bele, bármire megadta a vizit, jogaiba visszaállította a Pesten divatból kiment girigárét s az eredmény az lett, hogy örületesen nyert. Megvolt benne a ferblistanak legelső erénye: bele látott az ellenfél hasába. Egyszer aztán odavágta neki Bánfalvy, Zemplén vármegye tiszteletbeli aljegyzője, a ki huszonegy zöld ellen három disznóval elszaladt, a mivel *cukasszától* esett el:

- A ki így játszik, az spiller.

Kresztics azonnal provokálta. Bánfalvy azt felelte, hogy antikváriussal nem verekszik. Örüljön, ha leült vele kártyázni.

Következett a becsületbiróság megalakítása. Ekkor toppantam be én s tüstént beültem Kresztics képviselőjében.

Bánfalvy álláspontja az volt, hogy a tiszta könyvkereskedelem előtt ő is meghajlik, de Kresztics ezt nem képviselheti. Ő vegyeskereskedő, mert, mint vidéken szokás, a könyvek mellett bizonyára papirost, irkát, ceruzát, bélyeget, szivart, zsineget, sőt tán ostor nyelet és kocsikenőcsöt is árul. Zemplénben pedig ezt diszkvalifikáló dolognak tekintik. Ott általában a kinek boltja van, az nem gentleman.

Ezzel szemben Kresztics becsületszavát adta, hogy a legtisztább könyvkereskedelmet üzi. A szivart és kocsikenőcsöt, mint aljas rágalmat, visszautasítja. Neki különben a főfoglalkozása az, hogy lapkiadó és lapszerkesztő, ily minőségben ül most is.

Én általában a kereskedők párbajképessége mellett törtem pálcát. Angliában lordok állnak a legelőkelőbb kereskedőházak élén. A kereskedelem manapság kvalifikációt és intelligenciát kíván s egy jó kereskedő mindenestre fölér száz rossz megyei aljegyzővel.

Az ügy Kresztics javára dőlt el, de a ferblitől, tekintettel szemtelen szerencséjére, eltiltatott; ellenben kimondtuk, hogy szabadulása után köteles megverekedni Bánfalvyval, mert az államfogházban, hiányos berendezésénél fogva, párbajt nem rendezhettünk.

A becsületbiróságban az aljegyzőkre tett nyilatkozatom miatt Bánfalvy engem provokált. Négy napi tanácskozás után, melyen a császár elnökölt, azt az elvi jelentőségű határozatot hoztuk, hogy a becsületbiró személye szent és sérthetetlen s a bíróságban tett nyilatkozataiért senkitől felelősségre nem vonható.

Ezért a határozatért az aljegyző provokálta a császárt. S mivel én kijelentettem az aljegyzőnek, hogy kiállok vele, de ezt nem fogom lovagias elégtételnek tekinteni: ezért a császár provokált engem, mert ezzel inzultáltam a föntebbi elvi jelentőségű határozatot.

Mikor Porcsák fölszólított, hogy időm lejárt és távozzam, három lovagias ügyet hagytam bent.

Ezek utolsóját nyolc hónap múlva intéztük el a császárral!

ÉLÉNK DERÜLTSÉG A BORBAN.

Valahol a nyiri homokon, hol a szőke bor és a barna menyecskék teremnek, lakik nekem egy atyámfia, a ki ragaszkodik ahhoz, hogy egy ősnőmet az ő egyik őse 1192-ben nőül vette s mi ezen a réven rokonok vagyunk.

Én nem tudom, hogy áll ez a dolog, mert a Lidérc-naptárt, melybe családi följegyzéseimet tenni szoktam, a nyáron elvesztettem, egyéb okmányaim pedig nincsenek; de akárhogy áll is, a rokonságot én is tartom, annál az egyszerű gazdasági elvnel fogva, mert az rám nézve anyagi előnyökkel jár.

Tisztelt rokonom ugyanis (most kezdek emlékezni, hogy őseink kérdéses házassága 1436 táján történt) minden ősszel egy hektoliter bort szokott nekem ajándékba küldeni.

A szokás jó s ha én tanár volnék, az iskolában követendő példa gyanánt állítanám az ifjuság elé. De a tanárok örökké csak olyan példákat hoznak föl, hogy valaki a vízbe ugrik, s egy másik ember saját élete kockáztatásával kimentí. Az ilyet aztán agyba-főbe dicsérik, ellenben a borküldő emberbarátokról mély hallgatás van az egész vonalon.

A bor tehát szerencsésen megérkezett. A kiváltása rendesen egy kis bajjal jár, mert míg az ember a ráeső vámot, adót, akciszot kifizeti és a pénzügyőrök bizalmatlanságát legyőzi, többnyire beletelik egy pár nap.

Mikor a bor már otthon volt, a szállítólevélen a következő megjegyzést vettem észre:

A bor földerítése szükségesnek mutatkozik.

Mi az ördög! Ez még eddig sohsem fordult elő. Hát a nyiri borok az idén szomorubbak, mint máskor? Hogyan kell vajjon a szomoru bort földeríteni? Nagy kérdés olyan ember előtt, a ki inkább önmagát szokta a borral földeríteni.

Ekkor eszembe jutott, hogy van nekem a műegyetemen egy jóbarátom, a ki a bor kémiaiájával foglalkozik. Ez biztosan tudja, hogyan kell a bort földeríteni.

Kémikus barátom, a mikor benyitottam a laboratóriumába, éppen azzal foglalkozott, hogy gázlángon szalonnát piritott. Azon kezdtem tünődni, hogy miképp szolgálja a piritott szalonna a kémia céljait. Miközben ezen tünődtem, kémikus barátom nyugodtan megette a szalonnát. Tehát nem a kémiaát szolgálja, hanem a kémikus önfentartási ösztönét elégíti ki.

Miközben csevegtünk (mert bármit mondanak a kómikusok: a kémikusokkal is lehet csevegni), úgy odavetőleg megkérdeztem, hogyan kell a bort földeríteni?

- Vízahólyaggal.

- Bravó. Tehát vízahólyaggal? Hogyis nem jutott mindjárt az eszembe? Pedig gondolhattam volna. - Oly természetes képet vágtam a vízahólyaghoz, mintha legjobb barátaim közé tartoznék. Pedig szavamra, először hallottam, hogy a vízának hólyagja van. Szegény viza!

Rösteltem bővebben kérdezősködni, mert a tudósok hamar kinevetik a laikus embert. Siettem a legelső füszerkereskedésbe és határozott hangon vízahólyagot kértem.

- Barnát vagy szürkét parancsol?

Különös. Hát kétféle színe van a vízahólyagnak? Mi mindenre rá nem jön az ember?

- Barnát kérek. (Talán szürkét kellett volna mondanom.)

- Mennyiért parancsol?

Mennyiért? Különös kérdés. És fogas kérdés. Ez az ember most rá fog jönni, hogy én sosem vásároltam még vizahólyagot. Azt fogja gondolni, hogy eddig oly szegény voltam, hogy még vizahólyagra sem tellett s most egyszerre fölvitte az Isten a dolgomat.

- Öt forintért adjon, - feleltem némi habozás után.

- Igenis.

Nem bámult. Ugy látszik, eltaláltam a helyes mértéket s mások is ennyiért szoktak venni.

A vizahólyagot gondosan becsomagolta s én oly büszkén vittem haza, mint a gazda, a ki egy óriás cséplőgépet vett. Otthon kiraktam az asztalra, olyan volt, mint az ostya, ha nem tudtam volna biztosan, hogy vizahólyag, sohase találtam volna ki, hogy vizahólyag. A gyerekeknek is szabad volt megnézni, kivéve a Gyurit, a ki nem tanulta meg a leckét. Nőm áhitattal nézte s nagy kék szemét bizalommal szegezve rám, szólt:

- Hogy kell ezt használni?

- Óh, nagyon egyszerű. Beleteszem a borba és benne hagyom.

- S attól földerül?

- A legélénkebb derűtségbe, zajos, hosszantartó derűtségbe fog esni. Olyan lesz, mint a szinarany.

És a gyermekek nagy ellenkezése közt levittem a pincébe és beletettem a borba. (A gyerekeket csak azzal tudtam elhallgattatni, hogy majd irok a Jézuskának, hogy hozzon karácsonyra vizahólyagot.)

Egy hétig csönd volt. Feléje sem néztem a pincének. Elképzeltem, hogy derül azóta az én derék borom. Azóta talán már az oldalát fogja nevetnében.

Egy hét múlva lementem, csapra ütöttem és elkezdtem a bort üvegekre lefejtteni.

A bor tiszta volt és nyulós. Nem mondhatom, hogy ecetes lett volna. Azt sem mondhatom, hogy zavaros lett volna. De nyulós volt, mint a méz. Ha a mézben ez volna a főtulajdonság, az én borom méznek kitűnő lett volna. Ugy nyúlt, hogy telegráfrótnak ki lehetett volna huzni két oszlop közt. Azt hiszem, aszfaltnak is jó lett volna, mert a napon megkeményedett volna. Sőt úgy láttam, hogy malternek is jó, téglák összeragasztására. Csak éppen inni nem lehetett.

Különös egy bor, melynek százféle jó tulajdonsága van s csak az ihatósága hiányzik.

Csüggedten vonultam föl a pincéből s az asszonynak bevallottam mindent. Az nem baj, ha az ember otthon számár, csak a külvilág előtt őrizze meg az oroszlánbőrt. Az asszony nagyon sajnálta a bort, a gyerekek még jobban a vizahólyagot.

Elhatároztuk, hogy a bort a házmesternek adjuk. A lakóra nézve ugyanis fontosabb, ha a házmesterrel áll jó lábon, mint a háziurral. De éppen ezen *jó láb* érdekében azt is elhatároztam, hogy zsákban nem árulok macskát, vagyis mindent elmondok a házfelügyelőnek.

- Nézze, házmester ur, száz liter bort akarok magának ajándékba adni.

A házmester megdöbbenve nézett rám, s távozni kezdett. Megfogtam, nehogy a mentőknek telefonáljon, mert láttam, hogy bolondnak tart.

- Megálljon. Egy kis hibája van annak a bornak, a min én nem tudok segíteni.

- Mi az?

- A pincében megnyulósodott.

- Más baja nincs?

- Esküszöm, hogy nincs.
- Köszönöm, nagyságos ur, nagyon szívesen elfogadom.
- Mit fog vele csinálni?
- Nincs annál egyszerűbb dolog a világon. Földeritem vizahólyaggal.

Hahaha! Nevetett bennem egy belső hang. Ez még csak a vizahólyagnál tart. Képzelem, milyen képet fog az a szegény bor vágni, ha még vizahólyagot tesznek bele. Milyen kása lesz belőle! Nem is kása, hanem csokoládé. Fejszével fogják szétvagdalni. Hahaha!

A házmester elvitte a bort, én pedig megfeledkeztem róla.

A feleségem elment a színházba, én meg a lakásunkkal szemben levő korcsmában vacsoráltam. Az ételekről nem beszélek. Dühöngött bennük a margarin és tombolt az amerikai zsir. De a bora pompás.

- Hogy ennek a bornak literje?
- Ötven krajcár.
- Nem adhatna belőle nekem egy fél hektolitert?
- Sajnálom, az egész készletem csak egy hektoliter volt s most már csak hetven liter van belőle. De ha úgy izlik, tíz litert adhatok.

Azonnal kifizettem s hazaszállíttattam.

- Hát a honnan maga vette, onnan nem kaphatnék?
- Azt uraságod könnyebben megtudhatja, mert az ön házmesterétől vettem.

Az ostoba! Nekem nem szól semmit, hogy ilyen jó borforrásokat ismer. Pedig tőle biztosan olcsóbban megkapnám, mint a vendéglőstől.

Rá is ripakodtam a házmesterre még az este. Nagy szemeket meresztett rám

- Óh, nagyságos ur, bocsásson meg, én az ön borát adtam el harminc krajcárjával. Nagy az adó és a gyermekeknek az étvágya.

Most már én meresztettem nagy szemeket rá. Tehát én adót, akciszt, vámot fizettem, egy vagyont fektettem vizahólyagba, csak azért, hogy végül drága pénzen megihassam a saját boromat.

Az egész dologban csak az bosszantott, hogy vagy egy hónap múlva, mikor az említett fűszerkereskedés előtt elmentem, a tulajdonos kiszaladt és utánam kiáltott:

- Nagyságos ur, friss vizahólyag érkezett.

Nem felejtette el, hogy én nála öt forintért vettem vizahólyagot! Ugy látszik, ekkora tömeg vizahólyagot még soha sem vett senki. A vizahólyagvásárlás terén elértem a világrekordot. Bejövök a kereskedelmi és iparkamara évi jelentésébe! Sőt talán a történelembe is. S a vizahólyag iparüzői deputációt fognak küldeni a temetésemre s szónokuk ki fogja jelenteni, hogy az én halálom pótolhatatlan veszteség az ipartestületre nézve!

És én még akkor sem fogom tudni, hogy a vizahólyagnak mi köze a bor földerítéséhez!

SZENT JAKAB RENDJELEI.

Vidám történetet közölnek velünk Pozsonyból, a kétszersültnek és a dicsőséges marhaháborúnak hazájából.

A dolog csak mostanában történt, s a pozsonyiak már egytől-egyig kinevették magukat rajta. Ideje, hogy mi is kivegyük a magunk részét a mulatságból. Ezzel az élvezettel különben is tartozik nekünk Pozsony, cserében a marhavásárért.

Pozsonyba menni és P. papát nem látni, lehetetlen. Övé a legelső vendéglő a városban, s a legelső borospince az országban.

Ugy lehet ott enni, mint Véfournál Párisban, Sachernál Bécsben, s jobban, mint Marschallnál Pesten.

Ugy lehet ott inni, mint ahogy az Olympon ihattak az istenek, mikor Zeüsz istenségének valamelyik százéves jubileumát ünnepelte meg diszbankettel, melyre az öreg mennyköves a legjava nektárral rukkolt elő. Azt is bizonyosan P. pincéjéből hozatta, - kontóra.

A P. családnak régi jelszava: „Borban a - gazdagság!” És ez olyan igazság, a mely fényesen beteljesedett rajtuk. A P. család a bornak köszönheti dúsgazdagságát.

Hálások is érte az Istennek. Az egész család igen buzgó katolikus, de kivált a családfő: P. papa.

Szép aranyveretes imádságos könyvei vannak, s azokat igen gyakran elsétáltatja a templomba, hol teljes áhitattal imádkozik belőlük.

De lelkiismeretét ez nem nyugtatta meg; nem volt megelégedve vallásos buzgalmával; érezte, hogy ez magában kevés s áldozatot is kötelessége az egyház oltárára tenni. Imádkozó helyével szemben volt a templomban egy puszta fal. Ide szokta ő szemeit az áhitat óráiban emelni, s a pusztaság nem egyszer bántotta az ő szemeit.

Megvan! Festet ő egy szent képet, s azzal ezt a falat fogja földiszíteni. De már most kit festessen le?

A családi tanács azt határozta, hogy szent Jakabot, a P. család védszentjét kell egy festményen megörökíteni. Az igen sokat tett értük, mert minden vállalatukban segítségükre volt, ők pedig még semmit sem tettek érte. Az egyensúlyt helyre kell állítani.

És minthogy szent Jakabnak egyetlen hiteles arcképe sem maradt fenn abból a korból, se a Vasárnapi Ujságban nem jelent meg, elhatározták, hogy - P. papa fog szent Jakabként megörökíttetni.

Ez különben rendes szokás a patronusoktól, s P. papa csupán régebbi példák után indult.

Rögtön lecitálnak Bécsből egy jónevű arcképfestőt. Ez - mint mondám, - még a marhaháboru előtt történt, különben bizonyára Budapestről citálták volna fel Benczúrt.

A festő vázlatot vesz fel, P. papa háromszor ült neki, azzal a piktör Bécsbe távozik, s igéri a kép gyors elkészítését.

P. papa türelmetlenkedett. Már nagyon kíváncsi volt - szent Jakabra, s nem is ment addig templomba, míg az meg nem érkezett.

Egy napon végre megérkezik a festő, s hozza magával a szent képet.

Az egész család összegyülekezett, mintha csak ünnepélyes arcképleleplezés készülne.

A leleplezés megtörtént. Meg voltak elégedve, s úgy találták, hogy a papa kitűnően el van találva.

A kép természetesen a templomi képek ismert és hagyományos modorában volt festve, s bátran el lehetett fogadni szent Jakabnak - Pozsony határain kívül.

P. papa meg is volt elégedve a hasonlósággal, de arca csakhamar beborult. Valami nem tetszett neki.

- A kép jó, de azért nem vagyok megelégedve.

- Miért, kérem? - szólt az aggódó festő.

- Valami hiányzik róla!

- Micsoda?

- A rendjelek!

- Szent Jakabnak rendjelek? Kérem, akkor még nem osztogattak, s ha osztogattak is, tudtommal Jakab nem kapott.

- Az én rendjeleimről van szó! Nekem három rendjelem van. Én anélkül le nem pingáltatom magamat.

- De kérem, az tönkreteszi a képet, ki látta szent Jakabot rendjelekkel?

- De ki látta P.-t rendjelek nélkül lefestve?

- Kérem, értsük meg egymást. Vagy szent Jakab legyen ez a kép, s akkor nem tehetjük oda a rendjeleket, vagy tegyük oda a rendjeleket s akkor teljesen P. lesz, de akkor nem lesz templomi képünk.

- Maradjon meg a képen szent Jakab, de legyen meg a teljes P. is: ezt a két dolgot önnek kötelessége összeegyeztetni. Vigye vissza a képét.

A festő eltávozik, s rövid idő múlva visszaérkezik.

- A dolog meg van oldva, P. ur! Buzgón áttanulmányozván a bibliát, s a szentek életét, úgy vettem észre, hogy szent Jakab egy mellén és vállán keresztül vetett bőrsákkal van ábrázolva. Megfestem én ezt a bőrsákot, s *ebbe helyezem el a rendjeleket*.

- Bravó! - kiáltá P. papa, nagyot parolázva. - Így már meg vagyok elégedve.

...És így a bőrsákkal javított és bővített kép elkészülvén, diszélül szolgál a templom egykor puszta falának. P. papa pedig büszkén emeli föl tekintetét s gyönyörködik a rendjeleiben, melyek olyan szépek - *ott bent a bőrsákban*.

EGY KISDIÁK EMLÉKEIBŐL.

A diák-kor a legszebb kor az ember életében. Mikor még csak félemberek vagyunk, felet számítunk a társadalomban, csupán szívünk egész; kincseiből: az ábrándokból, reményekből, illúziókból nem hiányzik egyetlen sugár.

Tehát gazdag ez a szív nagyon s fogalma sincs arról a szegénységről, mely rá várakozik, ha a való élet elvégzi benne rabló munkáját. Mindennap áldozatul esik: a remények zöld lombjából egy levél, az illúziókból egy aranyos sugár, az ábrándokból egy ködkép.

Könnyű ecsettel egy ködképet akarok odavetni emlékezetem szürke vásznára. Nehéz dolog ez, mikor csak a köd van meg hozzá, mely a múltba visszatekintő szem előtt napról-napra sűrűbbé lesz.

És e ködből, mely Osszián óta a szomorúság, nyomott hangulat, homály kifejezője volt, tessék kibontani a vidám képek derült sorozatát. Bemutatni a kacagás korát, mikor sirni is legfőlebb csak örömeben sir az ember.

Sőt a sirás, kérem, a kisgyermekkorban valóságos multság és élvezet. Mi nagyok járunk színházba, hangversenyre, fölolvadásokra: ez nekünk a multságunk. Mit csináljon a kis gyerek? Ha éhes, sir, ha nagyon jóllakott, sir, ha a mamáját meglátja, sir, ha a mamáját nem látja, pláne sir, ha elesik, sir, ha nem az veszi föl, a kit ő óhajt, sir: ez neki a szórakozása. Olyan, mint a lánc, melyről azt mondja az elmés rébusz: ha fölveszem is sir, ha leteszem is sir. És oly lelkesedéssel, kitartással, élvezettel tud az apró jószág bömbölni, hogy sokszor megirigylí az ember tőle ezt a gyönyörűséget, mely bizonyára többet ér neki, mint nekünk például egy rossz színházi előadás.

És a mely gyermek örökké sir, arra azt lehet mondani, hogy fenékgig üríti az élvezetek poharát (csak hogy a levét a szülék iszszák meg).

Én is fenékgig ürítettem az élvezetek poharát, de csak azért, mert kényszerítettek rá. Ez élvezetekben igen nagy szerepet játszott az apám térde. Valahányszor ugyanis rosszul viseltem magamat, az apám rögtön nagyon kíváncsi lett arra, hogy hangom miféle skálában mozog. (Azt hiszem, tenoristának szánt.) De hangomat úgy próbálta ki mindig, hogy a saját térdére fektetett s be kell vallanom azt is, hogy az apám kezében levő pipaszár nem volt tétlen szemlélője az énekpróbának. Ily módon rendeztem én családi filharmóniai hangversenyt, egy puha apai térd s egy kemény pipaszár közreműködésével. És azért gyűlöltem én minden pipaszárat és - borzadok kimondani - gyűlöltem az apám térdét, mely gyermekkorom legviharosabb jeleneteire emlékeztetett. A pipaszárral később megbékültem, mikor megismerkedtem abbéli tulajdonságával, hogy a füst végigszalad rajta, - de a térdhez fűződő gyászos emlékeket még az sem tudta velem elfelejtetni, hogy később azon üldögélve hallgattam a legszebb tündérmeséket apám ajkairól.

Egy napon így szólt az apám hozzám: „Fiu, téged tudományos pályára szántalak”. Én e lesújtó nyilatkozat ellen nem tiltakozhattam, mert akkor még bölcsőben töltöttem életem legnagyobb részét. Fogalmam sincs róla, hogy mivel árultam el tudományos hajlamot. Egyszer - emlékszem reá - apám asztaláról leesett egy nagy diszkótéses Horác, egyenesen a fejemre, mire én klasszikus üvöltésbe törtem ki. Ezzel sikerült magamra vonni a figyelmet, apám azt mondta, hogy disputába keveredtem a latin versíróval, ezt jelenti a sirás, anyám pedig azt állítá, hogy a könyv bizonyosan rám esett s ezt panaszlom a világnak. Arra már nem emlékszem, hogy a vitatkozásban én maradtam-e a győztes, azt tudom, hogy Horácot elvették bölcsőmből, mire elhallgattam. Azt hiszem, hogy ez az irodalmi eset, mely a fejemre esett, keltette apámban a gondolatot, hogy a tudományok iránt fogékonyság rejlik bennem. (Ez a

fogékonyság még most is megvan bennem - de most is rejlik valahol. Egyszer majdnem ki is tört belőlem, de egy józan pandur idejekorán megakadályozta. Ugyanis Somogy vármegyében Kupa pogány magyar vezér várának romjai közt régészeti ásatásokat rendeztem. Ajánlom a tudománynak ezt a könnyű ágát a tisztelt közönség figyelmébe. Nem kell hozzá egyéb, mint egy ásó s egypár rossz fal, a mi kiáll a földből. Nekem megvolt ez a kettő hozzá s elkezdtem az említett helyen ásni. Találtam is egy rozsdás sarkantyút. Örömömbbe majdnem a Szózatot kezdtem énekelni. Bizonyosan Kupa vezér pogány csizmái viselték. Rohantam haza s a kocsiszinben régészeti kiállítást rendeztem. Már éppen egy hazafias szövegű levelet kezdtem fogalmazni a Nemzeti Muzeumhoz, mikor oda vetődik egy öreg pandur s leleplezi Kupa vezér sarkantyuját, mondván, hogy az egy lovas pandurkápláré lehetett. Azóta nem áskálódok régészetileg. Bocsássanak meg e kitérésért, - jól esik az embernek visszagondolni arra az időre, melyet *majdnem* a hazai tudományosság szolgálatában töltött.)

Egyszer a mester ur kijelentette apámnak, hogy már az ábéce mind a huszonnégy betűjével tisztában vagyok; nemcsak rá tudok bögni ujjammal a kérdezett betűre, hanem ki is tudom mondani, kettőt, hármat is egymásután, sőt ha nagyon megszorítanak, le is írom.

Apám belátta, hogy ezzel a falu tudományos kincseit teljesen kiaknáztam s most már magasabb iskolákra van szükségem. Fölpakkoltak egy kocsira, melynek legbecsesebb tartalmát nem én képeztem, hanem egy pár sonka s miután még egy bucsupillantást vetettem a kazalokra, honnan lecsuszkálva annyi ruhát szaggaték, kirobogtam a nagyvilágba. A határban még találkoztam a kanászszal, kinek négylábu alattvalói bánatosan rőfögtek utánam, a mi engem nagyon meghatott, bár később rájöttem, hogy az aligha nekem, hanem sonkává átalakult néhai kollégájuk emlékének szól.

Nagy dolog az, kérem, mikor az ember rájön arra, hogy egypár egymás mellé állított betűből nem az jön ki, pl. hogy „kutya”, a mit megért, hanem az, hogy „mensa”, a mit nem ért meg. Az ember, akarom mondani a gyerek nevet rajta s elgondolja, hogy de bolondok azok, a kik arra, hogy „asztal”, azt mondják, hogy „mensa”, mikor ez sokkal nehezebb, mert még külön is be kell tanulni, holott a másikat tudja nagyon jól. Ezt a bolond dolgot úgy hívják, hogy latin nyelv. De még bolondabb dolog az, mikor az ember egyszer csak szép gömbölyű helyett elkezdi csúf szögletesen írni s ezekből a szögletekből azt olvassa ki, hogy „Tisch”, aztán ez is annyit tesz, hogy asztal. Már most nekem három asztalom van: mensáról reggelizem, asztról ebédelek és Tischről vacsorálok. Az igazat megvallva, én legkevésbé szerettem ezt a Tischt, mert ez volt a legnagyobb ur a három közül, ezt mindig meg kellett „derdiedaszolni.”

Mennyi bajom volt ezekkel az asztalokkal! Mert az asztalok után jöttek a székek, azután a kanapék, azután a lovak, meg a kutyák, így föl a latin nyelven egészen Horáciusig, a német nyelven pedig Schillerig. Aztán míg megértettem, hogy nekem arra szükségem van! Már az apám parádéskocsisa csak világlátott ember volt, járt Zala-Egerszegen, sőt képzeljék - Nagy-Kanizsán is, és azt mondotta, hogy ott is mindenki magyarul beszél. Még Nagy-Kanizsán is! Pedig én ezt akkor olyan távoli városnak képzeltem, mint most Jekaterinburgot Szibériában. Ha már Nagy-Kanizsáig elmehet az ember német szó nélkül, akkor bizonyára az egész világot bejárhatta a nélkül.

De parádéskocsisunk etnografiai tapasztalatainál is jobban elkedvetlenített engem az a borzongó sejtélem, hogy a „der die dasz” titka sohasem fog föltárulni előttem. Ezt nem lehet megtanulni, erre születni kell. Ez egy betölthetetlenül tátongó mélység a német nyelvben, melynek áthidalhatatlanságát még az se felejteti az emberrel, hogy Heine olyan szép verseket írt ezen a der die daszos nyelven. A nagybátyám, ha megharagudott rám, mindig azzal szidott össze, hogy „üssön beléd a der die dasz” s én erre egész valómban megremegtem. Egyszer elhatároztam, hogy úgy sem készülök én tudósnak, elég nekem a „der” is s a die dasz-szal többé nem foglalkoztam. Erre a német tanár fölkért, hogy legyenek szives az „Esel”-t deklinálni.

A célzás világos volt, de azért én vitézül deklináltam a kérdéses négylábu szürkét: „des Esels, dem Esel, többes die Esel”, mire a végére értem, a tanár ur kijelenté, hogy két csacsi van jelen: az egyik, a ki ragoz, a másik, a kit ragoznak. Elhatároztam, hogy ha letettem az érettségit, párbajra hívom őt. De odáig még nyolc esztendő telt el, ezalatt beláttam, hogy hajdanában nem alaptalanul ragoztatta velem célzólag a jósló tehetségéről nevezetes háziállatot.

Hárman voltunk kosztón egy öreg órásnál, a ki kakukórákat reperált s azonfölül valami repülőgépen törte fejét. A mint sötétedett, lámpást gyújtott s a hidegvérű órás átalakult egy szenvedélyes repülőgépészszé. Én nagyon örültem ennek, mert régóta irigyeltem a madaraktól a füttyülést és a repülést. A füttyülés még csak ment valahogy, de a repüléssel sehogy se boldogultam. Én erősen biztam órásgazdám sikerében, mert reméltem, hogy elsősorban kosztosait fogja részesíteni a repülés élvezetében. Az öreg órás régen meghalt és én - most már álmaimban sem merek többé repülni. Az ember nagyon hamar eldobálja a szárnyait.

Az öreg órás (a kit különben Jóska bácsinak hívtak) igen furfangos ember volt. Husz kakukórárt akasztott a kosztosok szobájába, s ezek csak a reggeli hét órát ütötték. És pedig olyan zenebonával, hogy eleinte egyszerre kiugrottunk az ágyból, Jóska bácsi nagy mulatságára. Képzeljék, kérem, husz óra üt fejenkint tizenegyet, a mi összesen kétszázhusz. Később Jóska bácsi kénytelen volt az órák számát tizzel, s az ütések számát száztizzel megszorítani. De végre már az se használt volna, ha a derék instrumentumok minket ütnek, s nem az órát ütik.

Végre Jóska bácsi valami kis pokolgépet talált föl (legalább ennek kellett lennie, mert *pokoli* lármát csapott) s ezzel vert föl súlyos álmunkból. De a Gyuri gyereken még ez is kifogott, ő ettől is úgy aludt tovább, mint három bunda. Ezért nagyon irigyeltük őt, de még azért is, mert - mint legidősebb - ebéd alkalmával ő vett elsőként a tálból. És visszaélt roppantul ezzel a jogával, a mi különösen akkor fájt nekünk, mikor makaróni került az asztalra.

A makaróni igen humorisztikus egy eledel. Eleven, mint a csik. Ötször nyulok hozzá, míg végre föl tudom csipni, mert mindig kisiklik. Mikor végre nagynehezen a számba jut, s gondolom, „no, most megeszlek”, s elkezdeném rágni, akkor veszem észre, hogy már le is szaladt a torkomon. Ekképpen nemcsak eledel, hanem multság is. Nekem egy időben az volt a rögeszmém, hogy egy hosszú szál makaróni megakadt a torkomon, s én azon keresztül táplálkozom étellel és itallal. Nekem csak az fájt, hogy nem tartogathatok mellette a torkomban parmezánsajtot, - mert a makaróni parmezánsajt nélkül tudvalevőleg nem ér semmit.

Ez a Gyuri az oka annak, hogy bennem a makaróni-evés nem fejlődött szenvedélylyé. El is voltam keseredve ellene azért is, mert ő alföldi gyerek volt s örökké az Alföldet dicsérte, a Dunántul rovására. „Van-e olyan vizetek, mint a Tisza?” „Van bizony, a Balaton.” „Az nem víz, hanem tó, - nem is folyik.” „Mi haszna folyik a Tiszátok, ha kifolyik az országból. A Balaton idehaza marad nekünk.” „No jó, hanem - Petőfi mégis csak ott született az én hazámban.” „Született minálunk Kisfaludy, nem is egy, hanem kettő.” „Hisz az nem költő, hanem gőzhajó. Mentem is rajta a Balatonon.” „No, akkor a Tisza se folyóvíz, hanem az apám juhászkutyája.”

Gyuri elszomorodott; végre fölragyog az arca: „No, erre felelj, magyar: Rózsa Sándor, Bogár Imre.” Meghökkenem, s némi habozással visszavágtam: „Patkó!” Ah, mily megkönnyebbülésemre szolgált volna, ha akkor Savanyu Józsi már exisztált volna.

Ez a veszedelmes vetélkedő egy napon megbetegedett. Hogy mi baja volt, azt nem tudom, de azt láttam, hogy beföttet, magyarul dunsztot adtak neki. Ágyban feküdt egész nap, s iskolába se járt. Mindez a betegséget igen vonzóvá tette előttem. Elhatároztam, hogy én is beteg leszek. Jelentkeztem Jóska bácsinál.

- Aztán mi bajod, kedves fiam?

- Éppen az, a mi a Gyurinak.

- Lázad van?

- Borzasztó nagy.

Rögtön ágyba fektettek. Jóska bácsi kinyitott egy üveget („Dunsztosnak kicsi”, - gondolám) egy evőkanálba töltött valami barna lét, azt hittem, hogy valami baracklé s jóízűen lenyeltem.

Keserűbb volt az egész Atlanti-óceánnál. Azt hittem, hogy kiesem az ágyból. No, de most jön az édes.

- Jóska bácsi, kérek befőttet; rászolgáltam.

- Hóhó, kedves fiam, az orvosság után nem szabad.

Megvakartam a fülem hegyét. No, de türelem.

Délben töltött káposzta volt s ha még csak a messze távolban füstölgött volna, mint a népdalban az édesanyám kunyhója, de ott gőzölgött az orrom előtt s nekem nem adtak belőle.

- Jóska bácsi.

- Mi baj, édes fiam?

- Adjon már vagy két töltelék.

- Isten ments, hiszen oly forró a fejed, a kezed meg hideg (pedig akármi legyek - éppen a kezem volt meleg és a fejem hideg).

Ezzel rám rakott egypár nagykendőt és bundát, a mitől olyan melegem lett, mint egy tűzbe tett vasalónak.

Még két ízben instanciát nyújtottam be a dunsztos kiutalványozása iránt, de hiába, e helyett belém diktáltak még egy kanál orvosságot, - a mitől végképp elkeseredtem.

Még egy darabig álltam a dicsőséget, de mikor már sülni kezdtem, mint a kemencébe vetett kenyér, megszólaltam.

- Berta néni, mit vacsorálnak ma?

- Hát fiam melegített töltött káposztát, friss pecsenyével.

Ez döntött. Kiugrottam az ágyból s gyorsan felöltöztem.

Jóska bácsi bejött, hogy orvosságot adjon be.

- Nini, hát nem vagy beteg?

- Nem vagyok bolond. Nem jó az, még belebetegszik az ember.

Azóta beláttam, hogy száz üveg befőttnél többet ér a jó egészség.

AZ UNSZOLÓ JÓBARÁTOK.

Minden jól kifejlődött, modern, egészséges irodalom két részből áll: írókból és olvasókból.

Nálunk is így van. Csakhogy itt többen irnak, mint a hányan olvasnak. Ha az irodalom pártoló közönség egy napon elkezdene írni, az írók pedig olvasó és prenumeráló közönséggé alakulnának át, sokkal jobban állna anyagilag az irodalom.

Miért irnak nálunk annyian? Miért van minden vidéki városban két-három novellista, költő, sőt drámaíró is? Miért kell azt a világnak megtudnia, rosszul nyomtatott rossz versekben, hogy G.-Szent-Miklóson a hűtlen Emma szemei kékek és fürtei hollósötétek? Vagy hogy P. János (jambikus sorokban) szereti a bort, s egy-két liternek oda se néz? Én is udvaroltam egy csomó szőke, barna, vörös lánynak, a kik szintén birtak az ismert gazella-termettel, s a többé nem szokatlan hattyunyakkal, de e tulajdonságokat sohase hoztam a nagy nyilvánosság elé. A bort is szeretem, de titkolom. Pedig én is tudok rossz verseket írni.

Miért irnak tehát nálunk annyian, a kiknek nem kellene írniok?

Ha erre a feleletet megadom, elérkeztem a magyar irodalomnak egy speciális találmányához, mely, mint a gulyás, turóscsusza, tarhonya, kulacs, tisztán nemzeti dolog.

Ez a találmány: az unszoló jóbarátok.

A legtöbb előfizetési fölhívásban ott lappang ez a sor „barátaim unszolására elhatároztam, hogy költeményeimet, rajzaimat stb. közzéteszem”.

Vártam aztán ezeket az unszolt köteteket, végigolvastam attól kezdve, hogy „Tavaszzsal”, egészen odáig, hogy „Boriska emlékkönyvébe” s a földhöz vágtam valamennyit. Düh és elkeseredés támadt szívemben s rettenetes boszút esküdtem, ha egy ilyen unszoló barátot meg találok csipni.

Az alkalom nem sokáig késett. Egy este beállit hozzám a szerkesztőségbe egy már nem fiatal uriember, rettenetes nagy szakállal és pápaszemmel. Biztosra vettem, hogy valami megpenészesedett régiségbúvár.

Bemutatja magát, hogy ő Cs. J. nyugalmazott postatiszt. Igen örvendek.

- Egy kötet verset szándékozom kibocsátani. Legyen szives az előfizetési fölhívást közzétenni.

Kezembe vettem a papirost. A negyedik sorban ott láttam „barátaim unszolására”. Ahán! Végignézttem emberemen.

- Uram, - szólék, - régóta foglalkozik ön a költészettel?

- Nem. Mióta penzionáltak. Azóta unalmamban megnövesztettem a szakállamat és verseket irtam. Különösen ajánlom figyelmébe politikai színezetű verseimet, Baross miniszter és a postatisztek nyugdíjazása ellen.

- El fogom olvasni. De vallja meg őszintén, kik unszolták önt, hogy adja ki a verseit?

- Legfőképpen az „Ország-Világ”.

Ezzel elővett a zsebéből egy összegyűrt-csavart „Ország-Világ”-ot s a szerkesztői üzenetek közt mutatta ezt: Cs. J. A kezdettel meg vagyunk elégedve. Bekebleztük. Folytasd. Várjuk a második küldeményt.

- Ez tudniillik három beküldött versemre vonatkozik, mely, mint tetszik látni, közlésre el van fogadva.

- Engedjen meg, per tu ön az „Ország-Világ”-gal?

- Nem, de hát ez olyan költői forma, az irodalmi testvériség hangja.

- Ugy? Hát tessék majd pár nap múlva fölkeresni.

Elment. Én is elmentem az „Ország-Világ” szerkesztőjéhez s elmondván neki az esetet, gratuláltam ahhoz, hogy fölcsapott unszoló barátnak.

Nagyot nevetett.

- Tudod, kinek szól az a Cs. J.? Az unokabátyámnak, a ki Csik-Szent-Domokosról négy rőf kolbászt küldött.

- Nohát, - felelém, - ez a kolbász majd az én Cs. J.-mnek fogja megfeküdni a gyomrát.

Pár nap múlva újra meglátogatott Cs. J. ur.

- Uram, - mondtam neki száraz, rideg hangon, - ön tévedésben van. Az a Cs. J. nem önnek szól, az az üzenet nem versekre, hanem kolbászra vonatkozik. A bekeblezés alatt megevés értendő.

- Gondoltam, hogy valami ilyent tervez, el voltam rá készülve. Először is, a mit ön mondott, az hazugság és - nyílttérileg - rágalom. Másodszor pedig elhoztam magammal azt az embert, a ki legjobban unszolt.

Ezzel nagyot fütttyentett. Az ajtó lassan megnyílt s belépett rajta egy olyan sárga ember, a minőt még életemben nem láttam. Haja, bajusza, szakálla sárga. Arca likacsos volt. Hasonlított egy darab ementháli sajthoz.

Gyanakodva néztem erre a különös alakra.

- Ez az ur unszolt engem legjobban költeményeim kiadására.

- Ki ő?

- Szkrabinyák János, polgári sajtkereskedő.

- Sajtos?

- Kiterjedt sajtüzlete van.

- Nem fogadom el. Semleges embert kérek. Szkrabinyák ur érdekelt fél.

- Bocsánat, - szólalt meg Szkrabinyák, - én évenként négy-öt mázsa könyvet szoktam venni.

- Éppen azért. Önnek üzleti érdekében van, hogy könyvek jelenjenek meg.

- Ez aljas gyanusítás, - rivalt a nyugalmazott postatiszt, - a továbbiakat majd a nyílttérben fogja olvasni.

Láttam a szeméből, hogy azt fogja rólam kinyomtatni, hogy ezüstkanalat loptam. Akkor inkább szenvedjen a közönség, mint én. Hadd jelenjenek meg csak a versek. Szelid hangon szólék:

- Kedves írótlárs, ön irigylésreméltó ember. Kereskedelmünk egyik hatalmas ága, a nemes sajtipar áll háta mögött. Vezérelje önt a költészet Istene a Parnasszus kies dombjain.

Nagyon meg volt hatva.

- Tehát ön is unszol? - s megragadta a kezemet. Erre már megijedtem. Nem mertem felelni. Bensőséggel megráztam a kezét s egy örömkönnyet morzsoltam szét szememben. Ezt vehette unszolásnak is. Annak is vette.

- Köszönöm, - kiáltá, - nem fog csalatkozni.

Ezzel Szkrabinyák urral együtt elrohant.

Két hét múlva megjelentek Cs. J. költeményei. Végigolvastam a kötetet. A politikai részt is, mely Baross Gábort szidta. Soha még versek ilyen hatással nem voltak rám. Értelmi bünszerzőnek érezvén t. i. magamat, szégyenletemben kibujdostam Ujpestre s ott két hétig inkognito hótakaritással foglalkoztam.

A tizenötödik napon visszatértem a fővárosba. Első dolgom volt a szerkesztőségi szolgát gorgonzola-sajtért küldeni Szkrabinyák urhoz.

A sajt megérkezett. Óvatosan kibontottam s megnéztem a papirost, a melybe csomagolva volt. „Baross Gáborhoz!” Ezt olvastam legfölül.

Cs. J. költeményei voltak.

...Többé nem kutatom az unszoló jóbarátokat.

SZERELMEIM.

Első szerelmem tárgyát az alagutban pillantottam meg. Mind a ketten a krisztinavárosi szinkörbe igyekeztünk. Heves természetemnél fogva tüstént elkiáltottam magamat: „Ő vagy a halál!” A mint kiértünk az alagutból, azonnal láttam, hogy csunya. De már késő volt: bele-szerettem. Lássunk az ismerkedéshez. Elējük kerültem és leejtettem a zsebkendőmet. Nem reflektáltak rá. Se ő, se az anyja. Elgázolták; de a sors másképp határozott: a mama széles, sáros talpaira ráragadt és ő öntudatlanul is magával vonszolta. Itt a pillanat. Odaléptem.

- Szabad kérnem, nagysád...

- Mit? - kérdé jövőendő anyósom.

- A zsebkendőmet.

Ezzel lábához hajoltam s megfeszített erővel kivonszoltam alóla a zsebkendőt. Olyat rántottam rajta, hogy majd eldőlt.

- Igazán különös egy eset, - rebegé imádoztam. Mély basszushangja volt. Azóta se találtam nőben ilyen hangot.

A mama kézen ragadta őt és szó nélkül elhurcolta.

De a kis csunya visszanézett és e pillantással csak megerősítette az alagutban keletkezett szerelmemet.

Ők a tizenegyedik sorban ültek, én a nyolcadikban. A szinkör alaguti világítása mellett újra bájosnak találtam őt. A mama elővett egy akkora gukkert, hogy Szan-Marinóban ágyuszámba ment volna. Az első felvonás szerelmi kettőse alatt, úgy látszik, a mama is olvadozott, mert a gukker mennydörgő robajjal lezuhant a földre s hozzám gurult. Én visszavitem hozzá! Együttal mellējük ültem, tartani a gukkert. Ők szívesen vették. Én nem. Nehéz volt, mint egy zsák buza, sőt tölem lehetett nehezebb is, mert én még zsák buzát nem emeltem. A tenorista a színpadon nyugtalankodni kezdett, nem tudta, hogy miféle masinát szegeznek feléje a tizenegyedik sorból. Belesült a szerepébe és hamisan énekelt. Szerencsére a szomszédos templomban megkezdődött a rendes nyolcórás harangozás, úgy, hogy az ember a saját szavát se hallotta. A felvonást befejezték.

Kimentünk a szinkör mellé, a Horváth-kertbe. Egyike volt azoknak a gyönyörű juliusi estéknek, melyek - mióta az ördögárkot beboltozták - Budán tizszeresen élvezetesek. A nap vigan ment le a filloxerás hegyek mögött. Bucsusugarai a Politikus krajzlert ragyogták körül: nehezen tudtak szabadulni tőle. Én cigarettára gyújtottam. Leendő anyósom virginiára gyújtott. Miféle család ez, melyben a nők basszushanguak és virginiát szívnak? Azt vártam, hogy ideálom makrapipát fog előszedni. Ezt nem tette, hanem fülembe sugta édesen, hogy nagyon szereti a prominclit.

Megértettem a célzást és futottam a boltba. Egy forint ára prominclit vettem, - pirosat, mert ez a szerelem színe. Ha még ezután is ellentáll, akkor még ötven krajcár ára prominclit rászánok.

Lépteink az ördögárok boltozata fölött dobogtak. Így jó, legalább összetévesztik szívem dobogásával. Átnyújtottam a prominclit s a kis csunya örömsikoltással fogadta. Bevallotta, hogy ennyi prominclit egy csomóban nem látott. Én se. De hová tegyük? A mama elmésen kivette a gukkernek egyik üvegét s oda beleeresztettük a lencséhez hasonló apró cukrot. Azután megint rásrófolta az üveget.

- Ugyis rossz a gukker s csak parádéból hordjuk magunkkal.

- Parádénak kisebb messzelátó is megjárna, - jegyzém meg.

- Igen, de azon nem lehet látni semmit, - felelt a kis leány, a ki eközben már ropogtatta a prominclit. Engem is megkínált. Vettem. Történelmi nevezetességű promincli lehetett, Budavár megvétele idejéből. Csakis szerelmes szívem birt rá arra, hogy megegyem; a gyomrom tiltakozott ellene.

A mama köhögni kezdett.

- Torkomra szaladt a füst.

- Miért szí virginiát?

- Az orvosok ajánlották az elhízás ellen.

Lehetett száznegyven kiló. Mennyi lesz még, ha egykor abbahagyja a virginiázást! Kértem is rögtön, hogy csak szivarozzék és füstöljön, mint egy gőzmalom.

Folytattuk a szinköri élvezetet. A második felvonás alatt imádottammal oly hangos promincli-ropogtatást vittünk véghez, hogy a közönség folyton pisszegett. Én fenyegetőleg nekiszegeztem egypár embernek a szan-marinói ágyut, mire csöndesség lett. Oly átható promincli-szag töltötte be a csürt, hogy több nő elájult. A direktor azzal fenyegetődött, hogy mind a hármunkat kivezettet a bódéjából. Én erre fogtam a hölgyeket s haraggal távoztunk a pénztárhoz, hogy visszaköveteljük a pénzünket. Ott kisült, hogy mind a hárman szabadjegyet élveztünk. Ennek következtében hirtelen lehűtöttük haragunkat s mind a hárman visszamentünk a pajtába. Dulcineám különösen kíváncsi volt rá, hogy Adolár elveszi-e Mariettát s az intrikus nagynéni elveszi-e büntetését.

Miközben a mama kiment a virginiát folytatni, megkérdeztem őt, hogy mint vélekedik rólam. A promincli meglágyította a szívét s felelt:

- Az ismeretség még egészen friss, de ön kedves embernek látszik.

- Megengedi, hogy az ismeretséget folytassuk?

- Én megengedem, de a mama beleegyezése is szükséges. No meg a papáé is.

- Mi a papája?

- Kövezőmester.

- Szép foglalkozás, de nincs jövője.

- Miért?

- Rohamosan terjed az aszfaltozás.

- Dühös is a papa az aszfaltozókra.

- Mit mond róluk?

- Hogy haszontalan svindlerek, a kik az emberiség egészségére és épségére törnek.

- Egészségére, épségére?

- No igen, mert az aszfalt nyáron megpuhul és ártalmas gőzöket terjeszt, télen pedig sikos, mint a jég.

Melegem kezdett lenni. Borús gondolatok cikáztak át fejemem. A mama bejött s nekem úgy tetszett, hogy a színház zsufolásig megtelt.

Mikor az előadás véget ért, vagyis Adolár jegyet váltott Mariettával, mi is kifelé haladtunk. A tüzéség (már mint én a gukkerrel) hátul ballagott.

Az alagutnak azon a helyén, melyen megpillantottam őt, így szólék az anyához:

- Asszonyom. Szeretném tudni, hogy ön is osztozik-e becses férjének gyűlöletében az aszfaltozók iránt?

- Hogyne. Ő benne ég a gyűlölet lángja, de én szítom.

(Brávó! Látszik, hogy színházban voltunk.)

- Asszonyom! Én egy vallomással tartozom.

- Nos, nos?

- Az én apám aszfaltgyáros.

- Hah, nyomorult s ön egy derék kövezőmester leányát akarja prominclis üzelmeivel behálózni? Szabad kérnem egy kis tüzet?

- Tessék. (Még mindig a főntebbi virginiát folytatta; jó gazdasszony lehet.)

- Távozzék tőlünk. Ön férjem vagyona ellen tör s még lányom szívére mer pályázni? El szemeink előtt!

Ideálom zokogva ropogtatta a promincli-maradékot. Én a gukkert átadtam a kegyetlen anyának, a ki férje köveivel két fiatal szívet zuzott össze, udvariasan meghajtottam magamat és ellépkedtem.

Azóta, valahányszor aszfaltot, kövezetet, prominclit, kövér hölgyet, óriási gukkert és szinkört látok, mindig sirhatnékom támad.

Első szerelmem jut eszembe s ennek emléke mindig édes, még törökkorbeli promincli nélkül is. -

Második szerelmem önkéntes koromban az ezredünkbeli nagydobos leánya iránt támadt.

Meg akkor a hadseregben nem nagy kutyák és kis lovak huzták a nagydobot, hanem a szegény dobosnak a hasára akasztották s úgy masirozott végig az utcán.

Imádoztam apja alacsony, zömök ember volt s a dob egészen elfödte őt. Ebből keletkezett melankóliája: mert mikor mi mindnyájan, egyenesre kihuzva magunkat, a zene taktusára büszkén lépkedtünk s minden fehérchselédnek a szeme közé kacsintottunk, akkor ő lesütött szemmel leste a földet, hogy el ne bukják s a szép világból nem látott semmit, se szép asszonyt, se napsugarat.

Mikor a kaszánya udvarán legelőször megszólítottam a szép Teréziát, rá öt percre már az apja is megszólított engem:

- Micsoda maga?

- Jogász.

- Mi lesz?

- Ur.

- Van pénz?

- Van.

- Gyerünk a kantinba.

Őrmesteri rangja volt: mentünk a kantinba. Pár liter bor után ránk adta apai áldását. Valahányszor boroztunk, mindig megkaptam az apai áldást; de a leányt nem. Azt úgy őrizte, mint a gombja fényét, a mi a hadseregben a szem fényénél is többet jelent.

Mielőtt kivonultunk a táborba, a városligeti tavon szerelmet esküdtem Teréziának. Jól megjegyeztem ezt az estét, mert a korcsolyacsarnok előtt belefördültünk a vízbe.

Az apa nagybeteg lett a víztől, az anya az ijedtségtől. És én másnap reggel négy órakor vonultam Pilis-Csabára. Mire visszatértem, a család már Olmützben tartózkodott, a hol nincs tó. Egy rossz amerikai, illetőleg városligeti gyorsfotografiám maradt a lánytól; igen gyorsan kopik s a feje már teljesen eltűnt. Pedig nem csókoltam meg soha.

Harmadik szerelmem a mult hétről datálódik. A margitszigeti hajón ösmerkedtem meg egy előkelő tartású apával és leányával. Az apa annyira nézte a masinát, hogy a cilindere a fűtők közé esett. Én leszálltam a kormos mélységbe, s fölhoztam a jószágot. Így ösmerkedtünk meg. Külföldiek voltak, de azért jól megértettük egymást. Az apával karonfogva sétáltunk, s a leánykának többször megcsókoltam a kisujja hegyit. (Ez egyik szenvedélyem.) Minden jól ment, mignem a hét elején reggel levél ver föl álmaimból. Nézem, így szól:

Uram! Én nem csalom önt tovább. Mire e sorokat olvassa, álruhában, álutakon, álnév alatt sietek ki Európából, hol hirtelen komikus alakká, lehetetlen emberré, tönkrement existenciává lettem. Isten önnel.

*Don Januario,
őfelsége II. Pedro udvari tanácsosa
a braziliai koronagyémántok őre.*

Harmadik szerelmemet tehát a braziliai államcsiny tette tönkre. Ámbár az öreg, a hogy eddig tette, úgy ezentul is előrizhette volna azokat a koronagyémántokat, innen Európából.

ÉSZAK CSILLAGA.

Norvég szomorujáték 2 felvonásban.

Személyek:

Brand, gyáros
Szkagerrak Ignác, örült utazóügyn.
Kattegat Alfréd, nyug. hajóskap.
B. Fjord Nóra
Három gyermek
Egy hordár

Színhely egy egészségtelen vidéken Brand lakása.
A második felvonás három évvel később.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Kattegat, Szkagerrak.

Kattegat (az asztalnál ül és lapot olvas).

Szkagerrak (háttal jön be s az asztalnál hirtelen előre fordul). Hogyan, Kattegat ur, ön a lapot felfordítva tartja kezében? S úgy olvassa?

Kattegat. Világos. Másképp nem volna abszurdum. Jegyezze meg, barátom, hogy mi egy norvég drámát játszunk, s óvakodnunk kell a sablonoktól. De hogy van az, hogy ön szabadon jár-ke, holott a színlapon azt olvastam, hogy ön örült, utazó-ügynökséggel sulyosbitva?

Szkagerrak. Pszt! Csitt! Egy titkot fogok önnek elárulni. Tudja, én egészen egyszerű kereskedelmi utazó vagyok, s mint ilyennek, nem lehetett reményem arra, hogy egy Ibsen-féle drámába bejussak. Kénytelen voltam örültséget szimulálni, s így sikerült magamat becsempészni. Tudja, a norvég drámairodalom...

Kattegat (félrefordul). Kety, kety, kety! Kety, kety, kety!

Szkagerrak. Mit csinál?

Kattegat (zavartan). Semmit. Kety, kety...

Szkagerrak. Azt akartam mondani, hogy a norvég drámairodalom nem szereti az egészséges embereket. (Feláll egy székre.)

Kattegat. Mit csinál?

Szkagerrak. Szimulálok az örültséget; ez annyit jelent nálam, hogy leültem.

Kattegat. Helyes, csak jól csinálja, mert Ibsen élesszemű ember s ha leleplezi önt, azonnal száműzi valami francia vigjátékba. (Félrefordul, kezével az órainga járását utánozza s lassu tempóban:) Kety-kety, kety-kety, kety-kety!

Szkagerrak (leszáll a székről, odamegy). Mi baja önnek, kapitány ur?

Kattegat (nyugtalanul). Ne áruljon el senkinek; egy vallomást fogok tenni: Apám bűneiért bűnhődöm.

Szkagerrak. Hogy-hogy?

Kattegat. Tudja meg, hogy én ősrégi svájci óráscsaládból származom. Őseim mind órát készítettek s napjaikat folytonos ketyegés közt töltötték. Nagybátyám, Offenbach, a híres svájci admirál, engem is tengerészpályára adott, de hiába: ketyegve jöttem a világra s az óráknak ez a tulajdonsága napról-napra, évről-évre erősödött bennem. (Zokogva.) Apámnak vig órás éveikért nekem kell megbűnhödnöm. Hát igazság ez?

Szkagerrak. Nem, sőt ellenkezőleg, igazságtalanság. Én sajnálom önt. (Hozzá lopózik s egy nagy kulccsal úgy tesz, mintha fölhuzná, egyuttal berregvén hozzá.)

Kattegat. Kety-kety-kety-kety! Mit csinált velem, szerencsétlen? Most kénytelen vagyok folyton járni és ketyegni. (Ketyegve taktusra jár-kel föl s alá.) Különben nemsokára végképp lejárok, de akkor hirt fogok adni Nórának, a szép Brandnénak. (Óraszerüen el.)

Szkagerrak. Csakhogy leráztam a nyakamról. Szerencsém, hogy csak ketyeg és nem üt. Beszélnem kell Brand Nórával. (Hátravonul.)

MÁSODIK JELENET.

Nóra, két gyerekkel, Szkagerrak (háttul).

Nóra (a gyerekekkel berohan). Csak vidáman, gyermekeim. Ti úgy sem sejtitek, hogy anyátok a norvég drámairodalomban minő előkelő és sötét helyet foglal el. Mulassunk, míg a szerző azt nem mondja: csitt! (Hemperegnek.)

Szkagerrak (előlép, kezében egy óriási számlát tartva). Csitt!

Nóra. El, gyermekek, el gyorsan, most egyik nagy jelenetem következik. (A gyermekek elfutnak.) Uram, hogy merészel ön betolakodni először e hajlékba, másodszor e drámába?

Szkagerrak. Ez a kérdés felette különös, tisztelt nagysád. Nagyon kár önnek mindjárt olyan hangnemet használnia, a minő csak a felvonások végein hatásos. E hajlékba úgy jöttem, mint a hogy hitelező jön az adós hajlékába. A drámába pedig úgy kerültem, mint örült utazó ügynök. Nem tetszett a szinlapot olvasni? (Eléje tartja a papirost.) Ismeri ezt?

Nóra. Azt hiszem, szabó-kontó.

Szkagerrak. Ugy van. Egy krisztániái cég bizott meg azzal, hogy behajtsam... Négy selyemruha...

Nóra. De hisz azt már kifizettem.

Szkagerrak. Hol a szaldirozott számla?

Nóra. Elvesztettem.

Szkagerrak. Az annyi, mintha nem volna kifizetve. Ha ön vonakodik kifizetni, bepörölgük.

Nóra. Ilyenek az emberi törvények! Pfuj Teufel!

Szkagerrak. Megmutathatom férjének?

Nóra. Óh istenem, mit tegyek? Miért is eresztettük el a színháztól Bercsényi Bélát, a ki drámáinkban mindig az okos tanácsadó szerepét szokta játszani? Kitől kérjek tanácsot? A francia drámákban mindig van egy józaneszü öreg ur, a ki a hősnőt tanácsokkal szokta támogatni, de mi, boldogtalan norvég hősnők, csupa hülyével és nyavalyatörőssökkel vagyunk körülvéve. Mi tevő legyek?

Szkagerrak. Ön habozik? Az esetben a számlát kénytelen vagyok férje levélszekrényébe beletenni. (Beleteszi a háttul álló óriási levélszekrénybe.)

Nóra. El vagyok veszve. De boszút fogok magán állni. Leleplezem, hogy csak szimulál, s az ön szépirodalmi carriére-jének vége.

Szkagerrak. Ah, végem van. Megyek, s elrejtőzöm egy akadémiai pályaműbe. (Eltántorog.)

HARMADIK JELENET.

Nóra, Brand.

Brand. Nóra, a kulcsot, hamar.

Nóra (a ki meredten áll, összerезzen). A kulcsot? Miféle kulcsot?

Brand. Miféle kulcsot? Hát a levélszekrényem kulcsát!

Nóra. Ne tedd azt, Brand. Inkább eljárnom neked a tarantellát.

Brand. Hah, tánccal akarsz félrevezetni engem is. Szerencsére a Nemzeti Színház már föl-világosított a felől, mint jelent az, ha egy férjes asszony tarantellát táncol.

Nóra. Nem tarantellát, Brand, csárdást akartam mondani. Ide nézz. (Kétségbeesetten ugrál a levélszekrény előtt.)

Brand. Ez nekem mind nem imponál. A kulcsot. Igaz, hisz itt van a zsebemben. (A levélszekrényhez rohan, kinyitja, kiveszi a kontót. Nóra összerogy.)

Brand (vizsgálja a papírt). Nóra, mi ez?

Nóra (siri hangon). Szabó-kontó a négy selyemruháról.

Brand. Hát még nem fizetted ki? Hisz adtam rá pénzt.

Nóra. Kifizettem, de elvesztettem a szaldirózott számlát.

Brand. Könnyelmű asszony, hogy tehetél ilyent! Tönkre vagyunk téve. Fizetni nem tudok, ha csak adósságot nem csinállok. Ha bepörölnek, oda hitelem, becsületem, hivatalom.

Nóra. Hallgass meg, Brand...

Brand. Nyomorult asszony, meggondoltad, hogy mit csináltál?

Nóra (szaggatottan). Hallgasd meg a magyarázatot. Mikor te és kis fiam súlyos betegen feküdtetek, sürgős levelet kellett írnom az orvosnak... Papiros nem volt kéznél, akkor fogtam a szabó-kontót és a hátára irtam a levelet...

Brand. Minő ostobaság!...

Nóra. Értsd meg, azért tettem, hogy téged és gyermekemet megmentselek.

Brand. Esztelenség! Tiszta örültség.

Nóra. Ember, te ezt nem érted? Most látom csak, minő ür tátong köztünk. Te is csak olyan sablonszerű férj vagy, a ki nem hajlandó kétszer megfizetni egy szabó-kontót...

Brand. Mi lesz velünk? (Elrohan.)

NEGYESEDIK JELENET.

Nóra, egy hordár.

Hordár (kakukkórát hoz). Kattogat Alfréd kapitány küldi Brandné szül. Fjord Nóra ő nagyságának.

Nóra. Én vagyok. (Elveszi, hordár el.) Ez az óra azt jelenti, hogy Kattegat kapitány meghalt. (Az óra üt, berreg s megáll.) A gépezet elromlott. Béke hamvaira. (Földhöz vágja.)

ÖTÖDIK JELENET.

Nóra, Brand.

Brand. Nóra, Nóra, vége minden bajnak, megvan a szaldirozott számla a négy selyemruháról. Örülj feleség.

Nóra (halotti merevséggel). Akkor bizonyosan a suszter-kontóra irtam a levelet az orvosnak.

Brand. Mi lelt, Nórámm?

Nóra. Brand, Isten önnel, mi ezentul idegenek vagyunk. Én csalódtam uraságodban. Elmegyek a nagy világba s keresem az emberiségnek azt a részét, mely háromszor, sőt négyszer is hajlandó a szabó-kontómat kifizetni. (Az ajtó felé megy.)

Brand. Nóra!

Nóra (visszatér ünnepélyesen). A gyermekek vacsorára tejbe grizt esznek s Mohai Ágnes isznak. A dajkát minden héten föl kell pofozni, a szakácsnét meg minden kedden a Népszínházba kell eresztetni. Ez a házirend.

Brand. Minő tanya!

Nóra (int, mereven el).

MÁSODIK FELVONÁS.

Színhely még mindig Brand lakása.

ELSŐ JELENET.

Nóra (egy kis gyermekkel).

Nóra (énekel).

Mi füstölög ott a ködös távolba;
Talán biz' a kedves férjem hajléka.
Messze jártam, máshol is volt jó dolgom,
Hej de szívem csak azt mondja, jobb otthon.

MÁSODIK JELENET.

Brand (berohan). Ez a hang! Ez a dal! Nóra! Nóra! Ez a népdal azt jelenti, hogy abbahagytad a tragédiát, s népszínműi koncessziókat tettél. Most már boldogok lehetünk. A népszínműnek mindig jól kell végződnie.

Nóra. Brand, imádlak, te vagy a legjobb férj a világon. (Nyakába borul.)

Brand (a gyermeket nézi). Hogy hívják az apját?

Nóra. Költői igazságszolgáltatás.

Brand (megöleli).

Függöny.

AZ ÉHSÉG BACILLUSAI.

A himlőoltást föltalálta egy angol, a veszettség beoltását egy francia, a tüdővészellenes beoltást egy német. Mi marad hátra a magyarnak? Az éhség bacillusait föltalálni és leküzdeni. Erre vállalkoztam én.

A legujabb teória szerint minden betegség a bacillusoktól keletkezik. Hogy az éhség betegség, az kétséget sem szenved. Még pedig olyan betegség, melyet, ha nem gyógyítanak, halállal végződik. Ha tehát betegség, megvannak a bacillusai.

Elkezdtem keresni a bacillusokat bodzafa-utcai laboratóriumomban, melyet külön e célra berendeztem. De hogy a világ ne sejtse, miben sántikálok, fogorvosnak és gégetükrésznek adtam ki magamat. Mindakettő olyan foglalkozás, melylyel a pácienseket minden feltűnés nélkül szájuk kitátására lehet kényszeríteni. S a szerencsétlenek nem sejtették, hogy miközben én a fogaikat tapogatom, tükreimmal a gyomrukat vizsgálom. Mert az éhség bacillusai csak ott tanyázhatnak.

Vizsgálódásaim sok ideig eredménytelenek maradtak. Egyszer aztán rájöttem, hogy miért? Délelőtt hivatalban lévén, csak délután folytathattam tanulmányaimat. De ilyenkor pácienseim már megebédeltek, a mi tudvalevőleg az éhség bacillusait ideiglenesen elannyira semmivé teszi, hogy nem fedezhetők fel.

Ekkor elhatároztam, hogy csupán kétségbevonhatatlanul éhes embereket fogok tanulmányozni. Találtam ilyet hármat. Az egyik egy erdélyi tanító, a másik egy dijnok, a harmadik egy kormánypárti képviselő volt. Az utóbbiról csakhamar le kellett mondanom, mert kiderült, hogy hivatalra éhes. Ennek a betegségnek is vannak bacillusai, de ez nem vág a szakmámba: a kormány szorgalmasan gyógyítja hivatal-befecskendezésekkel.

A tanítóban és a dijnokban megtaláltam a bacillusokat.

Micsoda bacillusok voltak ezek, én Istenem! Mikroskopium nélkül is akkorák voltak, mint egy csiga. Azonnal láttam, hogy a két embernél az éhbetegség igen előrehaladott stádiumban van s régóta tart. A tanító az apjától örökölte, a ki szintén néptanító volt. Ez tehát családi nyavalya náluk.

Az így nyert bacillusokat gondosan üveg alá tettem s úgy vigyáztam rájuk, mint a szemem világára. Aztán elkezdtem tanulmányozni, hogy miféle szerrel lehet legkönnyebben elpusztítani őket. Rövid idő alatt rájöttem arra, hogy az erős *töltött káposzta-kivonat*, gondosan preparálva *gulyáslével* s átszűrve turóscsuszának a páráján, a legbiztosabb szer. Ha ezt az éhes ember egyszerűen lenyeli, a hatás csak ideiglenes, ha ellenben a karján beoltják, *minden injekciónak a hatása egy hónapig tart*.

Elsápadtam arra a nagy gondolatra, hogy mennyire át fog alakulni a világ képe, ha többé nem lesznek éhes emberek s a gyomor, e nyomorult zsarnok, le fog bukni büszke trónjáról. A szer olcsó, azért egy befecskendezés tiz krajcárba kerül s ezért egy hónapra jóllakik. Hogyan merjek ezzel a nyilvánosság elé lépni? Ha vigyázatlanul teszem meg az első lépést, a korcsmárosok, kofák, szakácsnék agyonvernek, vagy kijárják, hogy engem a bolondok-házába csukjanak. A társadalomnak az a része, mely az éhes emberek jóllaktatásából él, oly erős, hogy könnyen elnyomhat engem, találmányommal együtt. Mindegy! Akkor a tudomány vértanúja leszek s a műegyetemi ifjuság halottak napján ki fog zarándokolni siromhoz, s ott kegyeletesen veszekedni fog azon, hogy ki szónokoljon.

Elmentem tehát egyenesen Szápáry miniszterelnökhöz s leplezetlenül föltártam előtte a találmányomat. Ezzel fejeztem be előadásomat:

- Csak azok fognak enni, a kiknek pénzük van rá. A szegények beoltatják magukat.
 - Köszönöm önnek, - szólt a miniszterelnök, - hogy az én kormányozásom alatt találta föl. Ez örök dicsőségemre fog szolgálni.
- És azonnal biztosított az arany érdemkeresztről - korona nélkül. Azután félrehuzott, s mondá:
- Ön leleményes embernek látszik. Nem juthatna valami okos dolog az eszébe az elkeresztelések ügyében?
 - Ez nincs összefüggésben a bacillus-teóriával. Nem segíthetek rajta.
 - Hanem arra biztosan számítok, hogy a legközelebbi választások alkalmával lejön a kerülembe s beoltja összes választóimat úgy evés, mint ivás ellen.
 - Megteszem, kegyelmes uram.

Ő excellenciája még lejjebb eresztette a hangját s egészen sugva mondá:

- Egyelőre ellenzéki embereket ne oltson be. Mert ha nem kell a mindennapi kenyerüket keresni, még jobban ráérnek galibát csinálni nekem.
- Kegyelmes uram, én szeretem az egész emberiség számára föltaláltam s a világnymort akarom vele megszüntetni.
- No, erről majd beszélünk még.

Ezzel ő excellenciája kegyelmesen elbocsátott.

Másnap beoltottam az összes fővárosi díjnokokat és a népszínházi kóristákat. Azután a kisebb hivatalnokokat családostul. Harmadnapra készen voltak a barakkok a Rákoson s negyven segéddel dolgoztam a beoltásokon. A gyári munkások csapatosan tódultak kórházamba. A helyőrséget ezredenkint oltottuk be. Vidéken is szorgalmasan folytak a beoltások, mert orvos-szeremet nagy tömegekben gyártottam, s akószám küldöztem szét. Még külföldre is.

Három hét múlva már mutatkozott az európai fölfordulás.

A hentesek, fűszeresek, mészárosok és pékek tömegesen kezdték becsukni a boltot. A korcsmárosok egymásután lötték föbe magukat. A legtöbb gőzmalom megbukott; a földbirtok és a buza ára rohamosan hanyatlott lefelé, a kőbányai sertés-seregletet potom áron elárverezték. A gyárakban a munkások a munkaidőt napi négy órára leszállították, mert így is győztek annyit keresni, a mennyi ruhára és lakásra kellett. Ennélfogva a gyárak, hogy mégis egész nap dolgozhassanak, kétszer annyi munkást fogadtak s így a sok munka nélkül kóborló ember mind dologhoz jutott.

Az utcákon folyton nagy néptömegek hullámozottak, melyek koronkint énekszó közt elégették a szakácskönyveket és étlapokat.

A zálogházak lassankint kiürültek, az uzsorások pedig a Dunába ugrottak, mert senki se szorult többé rájuk. Lopás, betörés alig fordult elő. Az emberek boldogok voltak és szerették egymást.

A főváros rongyos alakjai eltűntek. A hordár, a ki egy nap két forintot meg tudott keresni, fiakkereen járt és filharmóniai hangversenyekben mutatkozott. A legszegényebb ember is tudott magának prémes bundát venni. Miniszteri titkár pedig már fogatot tarthatott magának.

A kávéházak nem szenvedtek, mert a fekete kávé éppen a jóllakott gyomornak esik jól. De a polgári kifőző asszonyok az ő jó házikosztjukkal megszűntek létezni. Igen sok egzisztencia tönkrement, de ez nem volt baj; könnyű új egzisztenciát szerezni ott, a hol egy esztendei koszt egy forint husz krajcárba kerül.

A színházak folyton tele voltak s egy hónap alatt négy új színházra kértek engedélyt a fővárostól.

Házasság háromszor annyi kötöttetett, mint azelőtt; ha valaki vett két literrel az én szeremből, arra már megházasodhatott. Abból hat gyereket el tudott tartani legalább tíz esztendeig.

A földbirtokosok csak állatoknak valót termesztettek: a buza kiment a divatból, mert lisztre nem volt szüksége senkinek. Sőt a hasznos (vagyis ehető) háziállatok is divatjukat multák s az emberek csak a diszállatokat gondozták.

Annál nagyobb figyelemmel voltak a gyerekekre. Erőtéljes, egészséges ifju nemzedék nőtt fel, mert nem koplalt soha. Pénz is több volt arra, hogy kiműveljék, kitanítsák őket. Az asztaltársaságok és népkonyhák feloszlottak, helyettük könyvvásárló klubok alakultak s az irodalom csodálatosan fölvirágzott.

Az állam azonnal fölemelte az adókat s leszállította az államhivatalnokok fizetését.

Azonkívül megtakarította a katonák és rabok kosztját. Így jövedelmei megduplázódván, hamar föltaáltatott egy szolgálatkész tüzérkapitánynyal valami még kisebb kaliberű Mannlichert s ebbe beleölt egypár milliót. Pénze azonban még mindig rengeteg lévén, fölállított egy-egy egyetemet Szegeden és Kassán. Tele rakta az Alföldet középiskolával, a székeknek vasutat épített, a valutát rendezte és az államadósságot kifizette.

Egész Európa boldog lett. Nem volt nyomor, nem volt bűn. A költők a közönséggel együtt egészséges irányban fejlődtek s Ibsen egy feneketlen fjordba ölte magát.

Ez a vége a második évezrednek.

A MONTE-CARLÓI FOGOLY.

Ezt a történetet, melyet most el fogok beszélni, Keszler József barátomtól hallottam. Keszler József nem ír különben történeteket, csak kritikákat. De előszóval úgy mesél, mint egy Dumas. Mikor a kávéházban, este vacsora után köréje gyülekezünk, mindig tud számunkra valamit. Míg csak a bajuszát pödri, addig fecsegünk össze-vissza; de mikor a szakállát kezdi simogatni, akkor elhallgatunk, mert tudjuk, hogy ebből a IV. Henrik-es szakállból most ki fog huzni valami élvezetes históriát.

Egy este nagyon simogatta a szakállát. Huszszor is végigcibálta ideges ujjával, s közbe jóízűeket mosolygott. Mély csönd lett köröskörül, csak a gáz sercegése hallatszott. Mindenki sietve friss szivarra gyújtott, Keszler pedig kezdé...

*

Egy monte-carlói ember, a ki francia kereskedőhajón szolgált, egy napon váratlanul hazaérkezett Monte-Carlóba. A tengerészek többnyire váratlanul érkeznek haza, mert az időjárás viszontagságait nem lehetvén kiszámítani, a hajók rendetlenül, pontatlanul jönnek-mennek. A mi monte-carlói emberünk mint *férj* érkezett haza váratlanul, a minnek az lett a következménye, hogy a szeretőt súlyosan megsebesítette, a hűtlen feleséget pedig megölte.

A futólépésben érkező zsandárok elcsípték és a kaszárnájukba vitték a gyilkost.

Monte-Carlóban ilyesmi nem igen szokott történni s napokig nem beszéltek egyébről a parkban, a terraszon, a kávéházban s még a nagy veszteségben levő játékosokat is érdekelt egy pillanatra.

Az esküdtszék összeült s könyörtelenül halálra ítélte a gyilkost, miután előbb a közbíró fényesen bebizonyította az asszony ártatlanságát.

Az eset a fejedelmet, tudniillik a monakói fejedelmet is nagyon érdekelte, hisz az ő uralkodása alatt ilyesmi még nem fordult elő s pár nap múlva már kérdezte a törvényszéktől:

- Mikor lesz a kivégzés?

A főurak összenéztek, egy darabig hallgattak, végre a főpohárnokmester megszólalt:

- Fenség, egy dologról megfeledeztünk.

- Miről?

- Hogy Monakóban a hóhéralás nincs rendszeresítve. Állami szervezetünk tökéletes, de a hóhér hiányzik belőle. Erre nem gondolt senki.

A fejedelem egy darabig gondolkozott, azután mondá:

- Sebaj. Jó viszonyban vagyunk Franciaországgal s kölcsön kérjük tőle Deiblert, a párisi bakót.

Az eszme tetszett az udvarnak. A fejedelem eszméje mindig tetszik az udvarnak. De a francia köztársaságnak nem tetszett. Párisból azt írták vissza, hogy Deibler urat, ki csak Franciaországban hóhér, másutt, ha kivégzésre vállalkozik, közönséges gyilkos, nem adhatják oda.

A fejedelemnek még egy eszméje volt. Ez is tetszett az udvarnak. Meg is írták rögtön Párisba, hogy Deibler ur csak maradjon nyugton Párisban, majd ők házhoz szállítják neki Beaufront urat, a gyilkost, s végezze ki Párisban. Egypár ezer frankot nem sajnálnak érte.

Az akadémikuskodó reszpublika ezt se fogadta el. Azt felelte, hogy Deiblernek csak azokat van joga kivégezni, a kiket francia törvények szerint, francia területen ítélnék el.

Mikor ez a válasz megérkezett, akkor már a fejedelemnek se jutott eszébe semmi. De a főlovászmester egyet csavart az elméjén, s kibugygyant belőle a következő idea:

Ő fenségének, a monakói fejedelemnek megkegyelmezési joga van. Gyakorolja most ő fensége ezt a szép jogát, s a halálos ítéletet változtassa meg kegyelem útján *élethossziglan tartó börtönre*.

A fejedelem kapott rajta, s kiállították a nagy pecsétes levelet, melyet kellő ünnepélyességgel fölolvastak a gyilkos előtt. A gyilkos meg volt hatva, s könnyekkel szemében szólt:

- Hol az a börtön? Vigyenek oda tüstént.

Az államügyész mehökkent s szóla:

- Nono, ne olyan sietve.

Azzal odasugta a bírónak:

- Hol is van az a fogház?

A bíró tovább sugta a zsandárkapitánynak:

- Ugyan kérem, hol is van az a fogház?

A kapitány ránézett és felelt:

- Majd mindjárt megtudom. Csak egy kis türelmet kérek.

Ezzel egy strázsamestert elszalasztott a rendőrfőnökhöz. A rendőrfőnök futott a miniszterelnökhöz, ez a főudvarmesterhez s együtt futottak a fejedelemhez. Mikorra oda értek, készen volt a felelet:

- Fenség, mit csináljunk a fogolylyal? *Nincs fogházunk.*

A fejedelem elbámult. Most van egy élethossziglan való fogságra elítélt foglya és nincs meg a hozzávaló fogháza.

- Hát semmiféle tömlöcünk sincs?

- Van a rendőrségnek egy pincéje, a hol együtt vannak a zsebtolvajok, részeg emberek és az utcai csendháborítók. Oda csak nem tehetünk egy gyilkost, élete fogytáig?

Igaz, előkelő bűnös, nagy gazember, csinján kell vele elbánni. A fejedelem is elismerte.

Béreltek tehát Monte-Carlóban egy alkalmas házat, nagy udvarral, melyet magas kőfal kerített. Óriás betükkal ráírták: *Fogház*, s bekísérték oda Beaufrontot.

Melléje fogadtak két őrt, mindegyik kapott 300 frank évi fizetést. Hármójuknak főzött egy vén szakácsné.

Egy darabig ment minden a rendes kerékvágásban: a két porkoláb őrzött, a vén szakácsné főzött, a fogoly lakott. De az örök szörnyen unták magukat s végre egyikük egy Maltába vitorlázó hajón megszökött, mint matróz. Ekkor a másik még jobban unta magát s végre ő is beállit a fogházigazgatósághoz (mert fogház lévén, állitottak rögtön igazgatóságot is), mondván, hogy ő többet nem őrzi a gyilkost.

És Monte-Carlóban nem akadt egyetlenegy ember se, a ki vállalkozott volna rá. A fejedelemség lakói a szabad tengerészélethez vannak szokva s örökké a Földközi-tengeren kószálnak.

A fogházigazgató rögtön Beaufronthoz sietett s megígértette vele *becsületszavára*, hogy nem fog megszökni. Jutalmul megengedte neki, hogy a fogházudvaron sétálhat reggeltől estig.

Beaufront örömmel fogadta az ajánlatot s az első napokban tele tüdővel szivta a jó meleg, friss, szabad levegőt. De az udvarba behallatszott a monte-carlói élet vidám zaja, a terraszon játszó zenekar hangja, a gyümölcsárusok kiabálása, a frissítőt hordozó fiuk lármája s Beaufrontban fölébredt a vágy egészen szabadnak lenni.

Elküldte vén szakácsnőjét a fogházdirektorhoz, azzal a kéréssel, hogy csukják őt vissza, mert visszavonja a meg nem szökésre adott becsületszavát. Sőt mindent el fog követni, hogy megszökhessek s ezt mint becsületes rab előre bejelenti.

A fogházigazgató személyesen nyargalt az őszinte fogolyhoz.

- Uram! Az Isten áldja meg, álljon el szándékától. Ne éljen vissza helyzetével. Inkább még javitunk rajta. Tudja mit? Adja becsületszavát, hogy nem fog megszökni és én, a fejedelem nevében, megengedem, hogy szabadon járhasson-kelhessen Monako egész területén. Csak kosztra és hálásra jár vissza a fogházba.

Beaufront belecsapott a fogházigazgató tenyerébe, s az alkut megkötötték. Így a fogoly meg volt mentve Monako számára, s a fogházigazgatói állás se vált fölöslegessé.

Beaufront egy ideig igen jól érezte magát, de a vén szakácsné szicíliai főztjével kezdett torkig lenni. Egy napon össze is szidta az asszonyt, mert iszonyúan elrontotta a cserebogár-mártást. A szakácsné dühösen fölmondott neki s rögtön otthagya őt.

A fogházigazgató sietett a nagyfontosságú rabnak a vendéglőben abonálni. S egy napon az a kis Európa, mely Monte-Carlóban tartózkodik, nagy elszörnyedéssel látta Beaufrontot megjelenni a terraszon, s uri kényelemmel elfogyasztani több fogásból álló ebédjét.

Nagy volt a fölháborodás, különösen a németek közt. Az amerikaiaknak igen tetszett a dolog, hogy egy élethosszig tartó fogságra ítélt rab a monte-carlói terraszon, Európának egyik legelőkelőbb és legdivatosabb helyén fogyasztsa el ebédjét és szivarjait. Eredetinek találták.

De a németek megbotránkozása ragadosabb volt, mint az amerikaiak tetszése. Európa a németek pártjára állt s a hatóságok kénytelenek voltak e szerint intézkedni.

Egy napon egy rendőrtiszt ült az ebédelő Beaufront mellé, a ki a zenekar után fütyölte a keringőt.

- Fogoly ur, tesztek önnek egy ajánlatot.

- Nos, mi az?

- Ön gyilkos léte, nagyon rosszul érezheti magát ilyen előkelő társaságban.

- Sőt ellenkezőleg, igen jól érzem magamat.

- No, de be fogja látni, hogy ez nem egzisztencia egy komoly embernek.

- Annak nem. De én nem vagyok komoly ember: én elítélt rab vagyok. Különben halljuk az ajánlatot.

- Szökjék meg Monakóból.

- Mi jut eszébe? Én becsületszavamat adtam, s becsületes ember megtartja a szavát.

- Kap a fejedelemségtől 5000 frankot utravalóul.

- Nem tehetem. Ugy az olasz, mint a francia hatóságok szégyenszemre visszatoloncolnának. Én életfogytig Monte-Carlo rabja maradok.

A *Courrier du Littoral* újra erős támadást hozott a feleség-gyilkos szereplése miatt. Már francia, német és angol lapok is nyargaltak rajta.

A rendőrtiszt szökése esetén 10.000 frankot ígért Beaufrontnak, a ki már lábait is fölrakta a székére, s úgy fixirozta az elegáns világot. Beaufront vállat vont és tovább szivarozott.

Végre egy hét múlva lágyulni kezdett.

- Ötvenezer frank? - kérde a tisztet.

- Annyi.

- És egy dekrétum, mely kijelenti, hogy tévedésből ártatlanul ítélték el?

- Ugy van.

- És a dekrétumot megküldik Franciaország minden maire-jének és préfet-jének?

- Meg.

- Mert, tetszik tudni, ott akarok letelepedni.

- Helyes. Nagyon helyes.

- No, Isten neki, ilyen föltételek mellett - *szököm*.

Fölkelt, eldobta szivarját, másokra gyujtott.

- Gyerünk.

Másnap, pénzzel és dekrétummal a zsebében, zsandárfedezet alatt a határ felé kísérték. Az egész fejedelemség megkönnyebbült sóhajjal nézett utána. Mikor a határt átlépte, a zsandártiszt utána kiáltott:

- Hallja Beaufront, maga mégis nagy számár.

- Miért?

- Mért nem kért inkább egy - *zsiros hivatal*.

*

Az elbeszélésnek vége volt. És most következett Keszler megpróbáltatása.

- Hallod-e, Keszi, - mondtam, - a történet igen szép, de mintha már olvastam volna a marseillei *Messenger du Midi*-ben.

- Hazugság és rágalom, - szólt felhevülten. - Saját találmányom és kompozícióm az egész.

Nem feszegettük tovább a dolgot. Kártyáztunk és billiárdoztunk pár órát. Mikor késő éjjel a néptelen boulevardon hazafelé mendegéltünk, újra megszólaltam:

- Miért is öled te magadat bele a kritikába? Mikor oly gyönyörű meséket tudsz fabrikálni, mint ez a monte-carlói fogoly.

Keszler rám néz.

- Tudod pajtás, csak a fölcifrázás az enyém. A történetet a *Messenger du Midi*-ben olvastam.

EGY MAMELUK NAPLÓJÁBÓL.

Meg vagyok választva. Ötvenkét faluból negyven megesküszik rá, hogy a hazát én vagyok hivatva megmenteni. A fennmaradó tizenkettő szintén megesküszik, hogy a hazát én fogom elárulni. Ezen községeken kívül van még egy városom, mely a haza megmentése és elárulása közt ingadozik, de a többség mégis inkább hajlandó rólam az árulást föltenni. Mindakettő egyformán nehéz és nem tudom, hogy melyik fog tőlem kitelni. A hazát elárulni: erre képtelen vagyok. A hazát megmenteni: erre nem vagyok képes. És így előreláthatólag úgy fogom befejezni a képviselőséget, hogy se választóim, se ellenfeleim nem lesznek velem megelégedve. Egyik párt közóhajának se fogok megfelelni.

Két hétig négy lovon jártam a kerületben. A saját négy lovamon. Micsoda gyönyörű négy ló volt az, én Istenem, fáj a szívem, ha rá gondolok. Mennyit fogok én Pesten gyalog járni, míg ezt a négy lovat behozom! A lovak mindjárt eleinte a fölpántlikázás ellen tiltakoztak. Annyi pántlikát aggatott rájuk a párt, hogy öt lakodalom kitellett volna belőlük. Mikor a kocsis először el akarta indítani őket, elkezdtek ágaskodni és rugdalózni, mert a szél lengette a szalagokat. Egyik lovat úgy megrugták, hogy most is beteg s a városbeli vak koldus már kérte is a taligája elé. Összetörték a kocsit, megrugdalták a kocsist, a ki még most is a kórházban fekszik s ha sebei életben hagyják is, sirba viszi a bánat és a szégyen, hogy kedves, derék lovai, melyeket csikókoruk óta nevelt, így csúffá tették.

Az épségben maradt három lóhoz befogattam egy hátsólovat, s így indultunk el, pántlika nélkül és az ígáslovak kocsisával. Taracklövések fogadtak a legelső faluban; pártombeli tarackok voltak, s azért jó képet kellett vágni az árokba forduláshoz. Mikor kihúztak a sárból, már ott állt a falu apraja-nagyja, s a jegyző ur elkezdte:

- *Hallottad-e uram, a nép szívének hatalmas dobbanásait?*

(Hallottam, persze, hogy hallottam, csak az a baj, hogy a lovaim is hallották. Másképp nem az árok fenekéről másztam volna ki, programmbeszédet mondani.)

Mialatt a jegyző ur beszélt, letisztogattam a sarat a szakállamról, bajuszomról, s kívülről végigtapogattam meglódult májamat és vesémet. A fehérruhás leányok szerencsére elmaradtak, mert a nagy természetén kívül télen senkise bolond fehérben járni, s még a fehérruhás leányok is fekete ruhát viselnek. A jegyző ur beszédje után megmosdottam, s aztán elmondottam a programot, mely rövid volt és velős. Kijelentettem, hogy a kormány azért rendelte el télre a választásokat, hogy a polgárok közül minél többen szavazhassanak. Mert a polgár nyáron kénytelen a mezei munkát ott hagyni, csak hogy szavazhasson; de télen nincs semmi más dolga, mint a disznótör és ettől ráér képviselőt választani. Mátyás királyt is télen választották meg, s milyen igazságos, nagy fejedelem lett belőle.

Éppen át akartam térni Bulgáriához való viszonyunknak ecsetelésére, mikor a jegyző intett, a nép éljenzett, a tarackok durrogtak és lovaim bomlottak. No jó, nem kíváncsiak rá, hogy milyen viszonyban vagyunk Bulgáriával. Majd elmondom Tamásdon.

Kiosztották a fehér tollaimat, meglobogtatták a zászlókat, s főkortesem kiadta a jelszót, hogy indulhatunk. Én azonban előbb odaléptem a jegyző urhoz, s kérdém:

- Kinek az eszméje volt a tarackozás?

- Az enyém, - felelt a jegyző büszkén.

- Köszönöm szíves taracklövéseit. Fényes gondolat volt. Van még töltésük?

- Van még hat.

- Ugyan jegyző ur, tegyen velem egy szivességet. Lássa, én bolondja vagyok a mozsár-durrogásnak. Dajkámnak a szeretője tüzerkáplár volt s én már ugyyszólván az anyatejjel szíttam magamba a szeretetet a nagyhangu masinériák iránt.

- Óh, kérem. Miből álljon az a szivesség?

- Süttesse el a tarackokat, mielőtt elindulnék.

A jegyző savanyu képet vágott.

- De kérem... azt éppen az elindulás percében kell elsütögetni... így szokás, így kell... az ünnepélyesség emelésére... Ezeréves hagyomány.

- Lássa, nagy örömet szerezne nekem, ha végignézhetném a mozsarazást. Sohse felejténém el.

A templom elé mentünk, hol izzó parázsban tüzesítették az elsütésre szolgáló piszkavasat. Lovaimat nyolc fiatal fickó tartotta, a kiknek nem volt szavazati joguk. Hátha agyon találunk rugni egyet? Nem szabad a szavazatokat pocskololni.

Mikor a mozsarak az én örömömre és a jegyző bánatára eldörögték programmbeszédjüket, felültünk a kocsira, s elrobogtunk.

Amint a tamásdi torony föltűnt a szemhatáron, főkorteseim így szólt:

- Itt szidni kell a kormányt, mert a falu ellenzéki.

- De kérlek! Mikor szabadelvű programmal léptem föl.

- Süsd meg a szabadelvűségedet. Opportunitás a fő. Ugy beszélj, hogy a magja kormánypárti legyen, de a stilusa ellenzéki.

(Isten veled Bulgáriához való viszonyunk. Itt megint nem veszem hasznodat.)

A tamásdiak egy tömegben vártak. Mindjárt láttam, hogy melyiknek van szavazati joga, mert az fütykösre támaszkodott. A szavazati joggal nem bíró ifjuság kövekkel és fagyos rögökkel, a jobbszivűek meggyurt hólapdával voltak ellátva. A kocsik megálltak.

- Nagy disznóölés lesz itt, - jegyzé meg egy őszbeborult parasztember.

(Vajjon rám akart célozni?)

A tamásdi magyarok azonban nem keltek tüstént csülokre. Megkérdeztem a nyugalom okát a főkorteseimtől.

- A főkortések kihaltak.

- Mibe?

- Zsandár következtébe.

- Vagy úgy!

A tamásdiakkal szemben azt a praktikát követtem, hogy szidtam a német kormányt, a mit ők nagy gyönyörűséggel hallgattak, mert a magyar kormányt értették alatta, holott én a poroszokat gondoltam. Így a programmbeszéd közmegelegedéssel végződött: a fütykösök, rögök és hólabdák sutba kerültek. Máig is emlékszem, hogy a *Nemzet* ezt írta e beszédemről: *Nagy tetszés közt fejtegette a Németországgal való szövetségi viszonyunk közgazdasági előnyeit.*

A többi község nem volt ilyen veszedelmes s Bulgáriára vonatkozó politikai nézeteimet egész terjedelmükben értékesíthettem volna, ha közbe nem jött volna a vallás. Alig kezdtem el:

- *A keleti államok alakulásában, uraim, különös fontossággal bír ránk nézve Bulgária szerepe a jövő háboruban. Ez a kis ország...*

A plébános ur ekkor fölemelte a botját és szólt:

- Pardon, egy pillanatra... Hogy gondolkozik az ur az 1868-diki 53-dik törvénycikk megváltoztatásáról?

- A míg a törvény törvény, addig törvény. De a természet örök törvényein kívül minden törvény megváltoztatható, még az 1868-diki 53-ik törvénycikk is...

Ezzel újra áttértem Bulgáriára s éppen Stambulovot dicsértem, mikor megszólal a rabbi:

- Pardon, egy kis türelmet kérek... Hogy tetszik gondolkozni a zsidók egyenjogusításáról?

- Isten és a törvény előtt legyünk mindnyájan egyenlők. Zsidó polgártársaink számára ugyanazon jogokat követelem, mint a minőkkel mi birunk s lehetővé kell tennünk, hogy a ki akar, áttérhessen a zsidó vallásra...

A rabbi meg volt elégedve. De a főtisztelendő ur a fülembe sugta:

- Per amorem dei! Mit mondott az ur! Hogy keresztény ember áttérhessen a zsidó vallásra?

Visszasugtam:

- Hát hiszi azt, főtisztelendő ur, hogy lesz olyan keresztény ember, a ki át fog térni a zsidó vallásra?

- Dehogyan hiszem. Már hogy hinném?

- Nohát akkor mitől tart?

Ekkor már a plébános is meg volt elégedve.

Denique nagyszabásu beszédeim mindig összezsugorodtak, mert vagy az 1868:53. törvénycikk, vagy a zsidók recepciója beleütött, mint a ménkü.

Táltosokon indultam a körutra és Rozinantékon tértem vissza a városba. Feleségem összecsapta kezeit és sirva fakadt. Hej, sokszor összecsapta kezeit és sirva fakadt ez időben, „*Sok négy ló ráment erre a számárra*”. Ezt mondták rám fogcsikorgatva az ellenségeim, mikor óriási többséggel győztem.

Hadd legyen szegényeknek egy kis vigasztalásuk.

A tárcairó megjegyzése. Az itt közölt naplót egy jóbarátom küldte hozzám, tévedésből a mandátum helyett, melyet (betegsége miatt) velem akart benyújtatni. Én, a ki szeretem az indiskréciót, azonnal közzétettem, mert azt tartom, hogy minden ember annyit ér, a mennyi kellemetlenséget tud másnak szerezni.

A MINTA-ASSZONY.

Ha én a feleségemnek elsején odaadok százötven forint konyhapénzt s ő nemcsak pompás kosztot ad nekem az egész hónapban, hanem ebből a pénzből kifizeti a szobafestőt, a szabómat és egy ruhának való új szövetet a maga számára: vajjon minta-asszonynak nevezhető-e?

Sokan tán annak nevezik, de én nem. Mert veszedelmes az olyan asszony, a ki a konyhapénzből mindent ki tud állítani. Ez neki a cím arra, hogy a konyhapénzt lassankint emelje. S mikor már minden fizetésedet az asszony kapja meg, akkor kezdi aztán mindenre azt mondani: *Hát ezt is a konyhapénzből fedezzem?*

Minta-asszony az...

Itt megállok. Nehéz lenne azt egy lélekzetre kimondani. Még ha akkora lélekzetet tudok is venni, mint miss Lurline, a ki öt percig maradt a víz alatt.

A minta-asszony nem nagy erényekből van összerakva, hanem apró hibák - *hiányából*. Majd elmondjuk, hogy melyek ezek az apró hibák.

Az első és legfontosabb fejezet a háztartásban és az asszony életében a *spájzkulcs*. Nem tudom, vették-e önök észre, hogy az asszonyok sohse tudják, hová tették a spájzkulcsot.

Általán véve, minek is van a spájznak kulcsa? Mikor egy nap huszszor ki kell nyitni, hisz ott van százféle dolog, a mi a főzéshez szükséges. S mindig akkor hiányzik a kulcs, mikor a legnagyobb szükség van rá. Hol a gyerekek viszik el, hol a macska, hol a kutya, de legtöbbször nem viszi el senki, csak egyszerűen nincs. S az a keresés! Az a kétségbeesés! Oly rövid az élet, kár azt spájzkulcs-kereséssel tölteni.

A következő fejezet a *skatulya*. Szép asszonyok, óh ne utazzanak sok skatulyával. Az a görög bölcs, a kinek egy szál sétatápca volt a kezében, joggal elmondhatta hogy *Mindenemet magammal hordom*. De az az asszony, a ki négy kufferrel utazik, ezt még nem mondhatja el. Töméntelen skatulya kellene még hozzá. S mikor férj, hordár, szobalány, kocsis skatulya-óceánnal küzd, az asszonyka sóhajtva gondolja el, hogy ha még négy skatulyával többje lett volna, mennyivel kényelmesebben elhelyezhette volna a holmiját.

Az asszonyban kiváló erény az, ha nem haragszik, mikor a férje megkésik az ebédről. Elég baj neki, ha nem tették melegre a levest: minek legyen ez egy durcás arccal súlyosbitva.

Az asszony a kalapban ne keresse a drágát. Nem lealacsonyító dolog harminc forintnál olcsóbb kalapban járni.

Ne használjon az asszony erős illatszereket, mert fejfájós lesz tőle.

Ne felejtse selyemesernyőjét a lóvasuti kocsiban. Ez némely asszonyban valóságos szenvedély. S minthogy lehet másokban olyan szenvedély, mely arra kényszeríti őket, hogy az ott hagyott esernyőket saját céljaikra elvigyék: hát nagyon káros dolog az asszonyka szórazottsága.

Az asszonyok járjanak bátran színházba, hangversenyre, uzsonnára, de ha már elmentek hazulról, ne aggódjanak folyton azon, hogy mi történik odahaza, jaj a lámpa feldőlt, a dada leejtette a babát és így tovább. A ki aggódik, maradjon otthon.

Reformálni kell az asszonyi zsebeket. Mert most úgy el vannak varrva valahová, hogy egy fertály óráig tart, míg az asszony megtalálja, mikor fizetni akar.

S különös! a zsebtolvajok igen könnyen ráakadnak.

Jobb, ha az asszony rendesen költ, a mennyi telik, mintha nagy zajjal spórol és feltűnően gazdálkodik. Az utóbbinak rendesen deficit a vége.

Nem esküdött meg rá, de kötelessége az asszonynak, hogy szeresse a férje kedvenc eledeleit. A kedvenc italaikat már ne szeresse, még ha megesküdött is rá.

Az asszony vigyázzon arra, hogy a férje csinos, fess legyen.

Torzonborz férj = gondatlan feleség.

Sokan a férj külsejéből itélik meg a feleségét.

Nagy erénye az asszonynak, ha nem homeopatha. Mert akkor a saját esztől fölülbírája az orvosokat, megjavítani igyekszik (kis kézi patikájából) a rendeléseiket és makacsságával (mert a doktorkodó asszony makacs) sokszor végzetesen belepaccol tudósok munkájába. - A mit itt kívánunk, majdnem határos a lehetetlenséggel: Az asszony ne vegye érzékenyen az abroszra hulló kávécsöppeket.

Belátjuk, hogy rettenetes bűn a tiszta kávé-abroszt bemocskolni, s ha asszonyok hoznák a törvényeket, erre bizonyosan halált szabnának; de kétségbeesni ilyen dolog miatt nem érdemes. Elpusztult Trója, el Karthágó, gyönyörű dolgok mentek tönkre: hát hogy lehetne egy abrosztól kívánni, hogy egészen tisztán menjen a mosásba? Pedig sok asszonynak ez a törekvése. Kérem, mondjanak le erről, s legalább az abrosz harmadik szolgálati napján egyezzenek bele a kávécsöppekbe.

És most egy nagy társadalmi kérdéshez érkeztem. Miért szeretünk mi kávéházba, klubba járni? Tisztán azért, hölgyeim, mert önök otthon a hamutól féltik a parkettet, a füsttől pedig a csipkefüggönyöket. S halálos aggodalommal nézik, mikor a férj ebéd után szivarra gyujt... Most... most esik le a hamu... jaj, hamar a hamutartót... ugyan hová dobta a gyujtót...

A szegény férj szájában ijedtében elalszik a szivar. Csak a klubban mer újra rágyujtani. (Kivéve, ha van neki otthon külön dolgozószobája.)

Van még valami, hölgyeim, a mitől én mint férj irtózom. S ez a *pertli-komissió*. Mikor a feleségem odaad egy csipetnyi kis piros pertlit, és meghagyja, hogy menjek el Ádám és Kirchnopfhoz, s hozzak épp olyant, négy motringot. Először: hogy őrizzem én azt a csöpp pertlit a Hatvani-utcáig? És ha megőriztem, hogyan tudjam megítélni, hogy épp olyant adnak-e nekem a boltban? Hisz a piros pertlinek magának van vagy nyolcféle árnyalata, s ha nekem az első számú árnyalatot kell megvenni, bizonyos, hogy a nyolcadik számú árnyalatot viszem haza. Sokszor megtart egy hétig, a míg az igazi pertlit eltalálom, s ekkor elnyertem jutalmamat. Mert az asszony a nyakamba borul, s kijelenti, hogy én vagyok a legjobb férj és a leghetesebb pertlivásárló.

Az se szép a menyecskétől, ha gyönyörű gukkere van, s mindig otthon felejtí. Valamint nem rajongunk azért az asszonyért se, a ki csak a színház előcsarnokában szokta észrevenni, hogy a páholyjegyet otthon felejtette.

De minden boszuságnak támasza, talpköve a gombos cipő. Az asszony, ha maga gombolja, egész napra való boszuság kerül ki belőle. Mert a szobalányoknak az a szenvedélyük, hogy legkevesebb három gombot leszakítanak. Azonfelül, természetesen, ők is utánozzák a nagyságát, szintén gombos cipőt rendelnek s e miatt reggel egy félórával később kezdik el a napi munkát.

Ime, hölgyeim, ezek azok a szeretetreméltó hibák, melyek nélkül a nő minta-asszony volna. Ebből látható tehát, hogy minta-asszony nincs. Mert az asszony inkább képes a legnagyobb hősiségre, a legnagyobb szenvedésre, szóval, valami rendkívül nagy erényre, semhogy legapróbb szeszélyéről, vagy egy kedves hibájáról lemondjon.

Igen örvidenek, ha valaki önök közül a *minta-férfit* épp így megrajzolná.

A PAPAGÁJ.

Valamelyik miniszterünknek sikerült kereskedelmi szerződést létesíteni az argentinai köztársasággal; mi kivittünk tiz hordó aszalt szilvát, ők behoztak tiz mázsa szegfűszeget: ők megették az aszalt szilvát, mi megettük a szegfűszeget s a miniszter nagyon büszke volt a fényes sikerre.

Az argentinai köztársaság elnöke, barátságos érzülete jeléül, aranykalitkában, gyönyörű tarka papagájt küldött a magyar miniszternek ajándékba. A lapok szellemes csevegésekben énekeltek meg a küldeményt s még nagy polémia is keletkezett a dologból. Az ellenzéki lapok ugyanis azt hirlelték, hogy a papagáj olasz nemzetiségű s folyton azt kiabálja: *Tu sei un somaro!* (*Szamar vagy!*) Ellenben a kormány lapjai azt állították, hogy *somaro* nem annyit tesz, hogy *szamar*, hanem indián-spanyol nyelven az a jelentősége van, hogy *angyal*. A pártonkívüli lapok csillapították őket azzal, hogy hisz az ugyis mindegy: egy miniszterről papagáj nélkül is kisül, hogy *szamar-e* vagy *angyal*. Mire az ellenzéki sajtó azzal felelt, hogy egy, csak némileg tájékozott papagájról nem tehető föl, hogy egy miniszternél lévén, azt kiabálja neki, hogy: *Angyal vagy!* Ellenben... Hisz tudják, hogy az ellenzéki sajtó milyen gorombán szokott írni!

Szóval, a papagáj híres állat lett, s a miniszter nagyon büszke volt rá. Azért mindenki a kitüntetés legmagasabb fokának tekintette, mikor egy napon a miniszter a hirhedt madarat Keőcherepy miniszteri tanácsosnak ajándékozta. Keőcherepy nem tudta, hová legyen örömben és bámulatában, mert biztosan tudta, hogy a kegyelmes urnak ő nem kedveltje.

Egyszer aztán a kegyelmes urról kisült, hogy... nem angyal és megbukott. Bukásában a papagájt is magával rántotta, s a cifra madár a tanácsostól lebukott a miniszteri titkárhoz. Kissé feltűnt, hogy Keőcherepy azonnal tuladott a madáron, a mint az ajándékozó kipottyant a hivatalból.

Keőcherepy tanácsos urat csakhamar nyugdíjazták, mert a papagájajándékozás miatt az a hit terjedt el róla, hogy ő volt a miniszternek a jobb keze.

Alighogy a tanácsos kihuzta a lábát a minisztériumból, a titkár a madarat a fogalmazónak ajándékozta. A dolog ekkor már szeget ütött a fejembe. Hát ennek a madárnak magának nincs semmi varázsereje? Hát ezt csak az tartja ideig-óráig a gazdájánál, hogy följobbvalójától kapta? Mi lehet ennek az oka?

Egy napon a fogalmazó behivat a szobájába (ott dolgoztam a szomszédságában) s így szól:

- Pogátsa ur, szereti az állatokat?
- Nem valamennyit.
- Mi a kedvelt állata?
- A sült malac.
- Hát az éneklő madarakhoz mit szól?
- Semmit. Nem tartozik az ügyosztályomba.
- Roppant közömbös egy ember maga. Talán kedves nejének több érzéke van az állatvilág iránt?
- Nem hiszem. Ő pláne irtja őket.
- De azért megörülne ő nagysága egy ritka díszmadárnak? - faggatott a fogalmazó.

(Ahán! ebből papagáj fog kisülni.)

- A diszmadarakat nagyon szereti, csak a papagájt nem állhatja ki.

- Ah! Csudálatos ellenszenv. Nagyfoku idegesség, a mely *idioszinkráziában* nyilvánul. Nem gondolja, hogy ezt le kellene küzdeni?

- De bizony gondolom. Tudom is már, mivel.

- Mivel?

- Soha közel se viszek hozzá papagájt.

- Minő óriási tévedés! Hasonszenvileg kell az ilyen súlyos bajt gyógyítani. Pogátsa ur, meg akarom mutatni, hogy én jóakarója vagyok: önnek ajándékozom a papagájt, becses neje gyógyulása szempontjából.

- De csak akkor beteg, ha papagájt lát! - kiáltám kétségbeesetten.

- Azt akarom, hogy mindig egészséges legyen. Még akkor is, ha papagájt lát!

Ez ellen a lesújtó jóakarát ellen nem lehetett tovább okoskodni. Egy ideig még szabad voltam, tudniillik a meddig a papagáj utolsó ajándékozója, a titkár följobbvalónk volt. De mikor a barcellonai selyembogárpete-kiállítás tanulmányozására hosszabb szabadsággal kiküldték, a fogalmazó rögtön hozzám küldte a madarat. A titkár még fiakkeren robogott a központi pályaudvar felé, mikor a papagáj már az én lakásomon kiabálta: *Tu sei un somaro*. (Nem tudom, hogy az angyalt vagy a szamarat gondolta-e?)

A hires madár egy zöldre festett közönséges fakalitkában üldögélt és csakhamar elaludt. Micsoda? Hát az aranykalitka nem jár vele? Azonnal siettem a fogalmazóhoz s követeltem az argentinai kalitkát. Nagy szemeket meresztett rám.

- Argentinai aranykalitka? Sohase láttam. Én már zöld kalitkában kaptam a papagájt.

Búsan mentem haza s azon gondolkoztam, hogy hol kezdődik a zöld kalitka s kinél maradt az aranykalitka: a miniszternél, a tanácsosnál, a titkárnál, vagy a fogalmazónál? Vagy tán el se küldték Argentínából?

A papagáj egész estig aludt. A mint sötétedett, felébredt s háromszázszor éles, rikácsoló, kegyetlen hamis hangon elkezdett visitani: *Tu sei un somaro*. A sebzett vadkan és a rossz tenorista ordítása ehhez képest égi harmónia. Aztán két percig pihent s újra hatszázszor elkiáltotta a mondókáját. Kivitem a fürdőszobába, letakartam ócska bundával, végre összekötöttem a csőrét: egy se használt semmit. Mélyen a föld alól, tompán és fájdalmasan hangzott egész éjjel: *Tu sei un somaro*. Senkise hunyta le a szemét házamnál.

Csudálatos! A mint hajnalodott, a madár összegubbaszkodott, a hátába dugta az orrát s édesdeden elaludt.

Egész nap illedelmesen viselte magát. Többnyire aludt, közben pedig evett sárgarépat, kukoricát és hangyatojázt. De a mint leszállt az est, megkezdődött a pokoli hangverseny. Tüstént fogtam a madarat s levittem a pincébe. Az összes földszinti lakók talpon termettek. A házmaster egy félóra múlva belőtt a pinceablakon. Mind nem használt semmit. A madár reggelig tizenháromezerszer kiáltotta: *Tu sei un somaro*!

A háziur fölmondott, a házmaster pedig uzsorásnak nevezett. Hogy miért éppen uzsorásnak? Erre máig se jöttem rá.

Az alávaló argentinai elnök (azóta megbukott!) ajándékát még aznap elvittem egy madárkereskedőhöz s őszintén elmondtam neki, hogy mi bajom van vele.

- És ön nem tudja, mitől van ez? - kérde ő.

- Sejtelmem sincs róla.

- Nohát majd én megmondom. Azt tudja, ugy-e, hogy Argentina és Magyarország főképp miben különböznek egymástól?

- Hogy az egyik Amerikában fekszik, a másik meg Európában?

- Ebben is. De meg abban, hogy mikor Argentínában nappal van, nálunk éjszaka van s viszont mikor nálunk nappal van, akkor Argentínában van éjszaka. Érti már?

- Nem.

- Nos, ez a madár argentinai születés, az ottani viszonyok szerint nevelkedett s annyira beleélte magát az ottani időbeosztás- és időváltozásba, hogy nem tud róla most se leszokni. *Ő tehát megtartja az argentinai nappalokat* s mikor nálunk a nap lenyugszik, hogy Argentínában fölkeljen, ő is fölkel, mert így szokta meg. Neki teljes életében a mi esti hat óránk volt az ő reggeli hat órája. Így szokta meg, nem tehet róla.

- Lehet ezen segíteni?

- Kétféleképp. Vagy visszaviszi Argentínába, vagy kitekeri a nyakát,

- S ha én önnek adnám ajándékba?

- Köszönettel elfogadom. Van egy süket nagybátyám, nevenapjára neki ajándékozom.

Igy szabadultam meg a minisztérium papagájától. S most kutatom, hogy az én őseim nem Argentínából vándoroltak-e ide... Mert, kérem alássan, a dolog úgy áll, hogy én is szeretek reggel hatkor lefeküdni, a mikor az argentinai este kezdődik.

ÉLETEM LEGVIDÁMABB EPIZÓDJAI.

A párisi *Figaro* a múlt hónapban fölszólítást intézett a nevesebb francia írókhoz, hogy mondják el életük legvidámabb epizódjait. Egy egész csomó író sietett eleget tenni a fölszólításnak s megírta azt, a mit életében a legvidámabbnak tart. Ezen a példán föllelkesülve, elhatároztam, hogy én is megírom azokat az apró eseményeket, melyekben vagy én nevettem másokon, vagy mások nevettek én rajtam. Fölkérem életrajziróimat, hogy ez epizódokról épp oly kevésbé vegyenek tudomást, mint a közjótékonyaság terén kifejtett tevékenységemről. Az utókor ugyanis oly gazdag lesz mindenféle találmányokban, legalább ne mondhassa el, hogy rólam jól van értesülve.

Első epizód.

Kezdő író koromban fölszólítást kaptam egy kisebb vidéki városból, hogy legyek szives a tüzoltóság számára beszerzendő vizi-puska javára fölolvastatni tartani.

Jól tudom, hogy a vizi-puska a városok életében nagy szerepet játszik s éreztem, hogy a fölolvastatás megtartásával jótékonyaságot gyakorolok. Azért voltam szives elfogadni a meghívást s megírtam, hogy ekkor és ekkor meg fogok érkezni.

Odalent bizonyára folytak az előkészületek, de nekem semmi tudomásom nem volt róluk. Mikor eljött az ideje, vasutra ültem és elrobogtam.

A vasuti állomáson a rendező bizottság titkára várt, de nem üdvözölt elég melegséggel.

- Lesz-e publikum? - ez volt az első kérdésem.

- Hja kérem... no majd beszélünk róla.

- Mi az? Valami baj van? - kérdém aggódva.

- Nem vagyok fölhatalmazva, - szólt zavartan, - én csak uraságod fogadására vagyok kiküldve, de nem a fölvilágosítására.

- Hát ki van küldve egy fölvilágosító is?

- Igenis! A rendező bizottság kebeléből.

- Nohát, várjunk nyugodtan. De reménylem, nincs valami nagy baj.

- Egy kicsi. Ellenségeink intrikálnak ellenünk.

- Hogy-hogy?

- Nem mondhatok többet. Átlépném hatáskörömet.

Az esti szürkületben komoran vágattunk végig a kis város néptelen utcáin. Mi történhetett itt? Kitörte a nyakát a tüzoltó-főparancsnok? Leégett a nagyvendéglő, hol a mulatságnak kellett volna lennie? Kiütött a kolera? Megütötte a cigányprimást a guta? Megrepedt az öt év óta furt artézi kut? Vagy kilyukadtak vele a földgömb tulsó felén s most meg vannak ijedve? Mi bajuk lehet?

A legörültebb kombinációk vadul nyargaltak keresztül agyvelőmön.

Az ozsonnánál bemutatott egy urat.

- A fölvilágosító, - sugta fülembe a fogadó.

Első dolgom volt ezt az urat félrehívni s megkérdezni:

- Uram, önt küldte ki a bizottság, hogy engem a létező bajokról fölvilágosítson?

- Engem, - mondá ő némi önérzettel.

- Hát beszéljen, az istenért!

A fontos egyéniség megköszönte a torkát s kezdé:

- Nagy baj van... a multság sikere kockán forog.

- Miért?

- Nincs értelme többé.

- Hogy-hogy?

- Van már vizi-puskánk.

S ezt oly kétségbeesetten mondotta, mintha ez a legnagyobb szerencsétlenség volna.

- Mi történt? - kérdém részvétellel.

- Valami ellenségünk, a ki a multságot meg akarja rontani, egy vizi-puskát ajándékozott a tüzoltó-egyesületnek.

- Hát fogadják el, örüljenek neki és mulassanak.

- Nem úgy megy az, uram. A mi publikumunknak közcél kell, a nélkül nem megy el semmi-féle multságára.

- Hát rántsanak elő valami más közcél.

- Ki van már meritve minden: a szegény gyermekek felruházásától kezdve le egészen az utcáknak petroleumlámpákkal való világításáig.

(Én titokban nevetésre fogtam a dolgot; mikor olyan multságos, hogy titulus nélkül ne tudjanak mulatni.)

- Hát e szerint nem lesz a multságból semmi?

- Mi a fenének? Agyon vagyunk csapva.

Bort raktak az asztalra, sokan kártyázást kezdtek emlegetni, e közben egészen besötétedett.

Egyszerre csak berohant egy fiatalember.

- Ellopták a vizi-puskát. Most jelentette a bakter a községházától.

Mindnyáján fölvilanyozva ugráltak föl.

- Bravó! Mégis van egy kis szerencsénk. Csülökre magyar! Sorba járni a családokat s jelenteni az örvendetes eseményt.

Szétviharzottak s engem egyedül hagytak tiz liter borral.

...Denique a multság fényesen sikerült, a dalárda tele tüdővel énekelt, Tárkányiné egy óra hosszáig zongorázott, Kréminger ur lelkesen és hosszan hegedült, én lángbuzgalommal olvastam föl, mert éreztük, hogy közcél, a vizi-puska érdekében működünk. S ez a magasztos cél lelkesítette a fiatalságot arra, hogy reggel hétig kitartóan járja.

Ekkor tudtuk csak meg, hogy a vizi-puska-ellopás csak a bálelnök sikerült csinyje volt. Nem lopták azt el. De ez a fölvilágosítás már későn jött. Akkorra a multság már kitűnően sikerült.

...Szerencse, hogy nem volt tiszta jövedelem. Nem tudtak volna vele mit csinálni.

Második epizód.

Van nekem egy kitűnő elbeszélésem, melyet több heti- és napilapban, kalendáriumban, külön könyvekben s számos fölolvadásokon kipróbáltam, mindenütt zajos sikerrel.

Címe: *A kazánkovács.*

Sőt gyermekek számára is átdolgoztam, e cím alatt: *A kis kazánkovács.*

Az elbeszélésben egy kazánkovácsról vannak igen furcsa dolgok elmondva. Hogy nyolc gyermeke van, hogy süket, hogy tizenkét gombócot eszik meg egyszerre, hogy vén bolond és hogy számár.

Egyszer egy ó-budai egyesületben olvastam fel, természetesen a biztos hatású kazánkovácsot. Egyik közreműködő társam nem érkezvén még meg, az elnöknek az az ötlete támadt, hogy engem a közönségnek bemutasson.

Föltűnt, hogy a publikum fele szélesvállu, zord tekintetű, marcona niebelungi harcosokból állt. Mikor közéjük léptem, barátságos morgással üdvözöltek.

- Fafner, kazánkovács az ó-budai hajógyárból, - így mutatta be magát az első s kirántotta helyéből a karomat.

- Günther, másodkazánkovács, - szólt a következő s tovább rántotta a karomat.

- Kárpáti, harmadkazánkovács.

És így tovább és így tovább: a feltűnő szörnyetegek mind kazánkovácsok voltak. Egész testemben remegtem: ha én itt a kazánkovácsot felolvasom, akkor ütött a végóráim. Akkor nincs más hátra, mint lehajtani a fejemet, megrendelni a siremlékeimet és kiadni a lelkemet.

Mit csináljak? A kazánkovácson kívül más munkálat nem volt nálam. Elszántan nekivágtam és - felolvastam.

De hogyan? Hirtelen, rögtönözve átdolgoztam. A nyolc gyermekből hatot visszaszíttam: a meglevő kettő is beteges, de nagyon kedves és értelmes. A tizenkét gombóc átváltozott akképp, hogy kijelenttem a derék kazánkovácsról, hogy már az apja gombóciszonyban halt meg. A süketiségét átváltoztattam arra, hogy kissé rövidlátó, de csak ködös napokon. A számárságát egészen elhagytam s kijelenttem, hogy Európa legszellemesebb kazánkovácsa.

Természetes, hogy a hatás óriási volt. A hatalmas tenyerek dörgő tapsra keltek s az elégedett óriások visszarángták a helyére a kezemet. Így végződött ez az epizód.

A dalárda.

Ezelőtt pár évvel Bécsbe mentem s a Hotel Kronprinzbe szálltam, az egyetlen bécsi fogadóba, melynek udvarán orgonabokrok virágoznak. Ezért szeretem azt a vendéglőt.

Egy napon rendes délelőtti álmomat alvám, mikor belép hozzám a főpincér s jelenti, hogy honfitársaim beszélni akarnak velem.

- Hát jöjjenek be.

- Meztláb vannak.

- Hát huzzanak cipőt.

- Nincs nekik.

- Hogyan?

- Csak tessék bemenni hozzájuk.

Mi lehet ez? Mezitlábos magyarok Bécs közepén? Gyorsan felöltöztem s a főpincér után indultam. Egy nagy szobába vezetett, melynek székein, kanapéin, és ágyain egy csomó bús-magyar üldögélt, fekete, gazdagon zsinórozott magyar ruhában, fokossal, árvalányhajas kalappal, - csak éppen csizma nem volt a lábukon.

Egyikük, a ki idősebb és urformább volt, mint a többi, de nem kevésbé mezitlábos, elém sietett.

- Van szerencsém magamat bemutatni. Én Csahó vagyok, a bürgözdí kántor.

Azzal körülmutatott.

- Ez pedig a bürgözdí földész-dalárda.

A mezitlábosok talpra keltek és illedelmesen hajtották magukat.

- Mi baj, atyámfiai?

- Kérem, tekintetes ur, - kezdé Csahó, - ez a dalárda az én fáradozásaim gyümölcse. Én válogattam ki, én tanítottam őket össze, gondolván, hogy a nemes éneklészet mellett kereshetünk is valamit, lévén a fillokszéra miatt Bürgözdön nagy az elszegényedés. Miután otthon kipróbáltuk dalárdánkat a nagyérdemű közönségen, elhatároztuk, hogy idegenben fogjuk terjeszteni hazai dalainkat... és eljöttünk Bécsbe...

- A maguk szakállára?

- Nem. Szerződtettek bennünket egy orfeumba.

- Nos és nagy sikert arattak?

- Mindenesetre arattunk volna... ha fölléptünk volna.

- Elmaradt?

- El.

- Miért?

Csahó mélabús mozdulattal a mezitlábakra mutatott.

- Hova lettek a csizmák? - kérdém alig leplezhető vidámsággal.

- Ez a dolog veleje, - felelt Csahó; - tegnap délben érkeztünk meg, hogy még az estve a mondott helyen föllépjünk. Nem tetszett látni a fölvonulást?

- Nem. Délben elmentem a fogadóból s csak késő éjjel jöttem haza.

- Milyen csödület volt itt, mikor mi fekete, ráncos, kivarrott, sarkantyus csizmáinkban felvontunk! Alig ebédeltünk meg, feljön látogatóba egy pápaszemes, jóképű német ur és elkezd könyörögni, hogy mi a csizmáinkat adjuk oda neki kölcsön...

- Mi végből?

- Aszongya, hogy ő az iparkiallítás igazgatója, hogy ő felsége ma délután a kiállítást megvizitálja s hogy ők szeretnének neki igazi magyar csizmákat bemutatni... Az lett a vége, hogy elkönyörögte a csizmákat... tizenhat pár remekbe készült miskolci csizmát... s most itt állunk millió német közt szégyenszemre, mezitlábos magyarok.

S Csahó uram olyan szomorúan tekintett végig a mezitlábos bús vitézekre, hogy harsogó kacajra fakadtam.

- E szerint a direktor ur nem jött vissza? - kérdém végre, magamhoz térve.

- Eljött helyette a másik, az orfeum-direktor, este két omnibuszsal. Mutattam neki a legénység desperátus állapotát s kijelentettem, hogy nem lépünk fel... A német dühöngött, a haját tépte, kijelentette, hogy svindlerek vagyunk... Mikor egy kicsit lecsillapult, azt az ajánlatot tette, hogy *subickoltassuk ki a lábunkat*, a publikum nem fog észrevenni semmit. Hogy mi kisubickolt meztlábbal énekeljünk! Nem vagyunk mi cigányok! Ekkor a német dühbe jött, felbontotta a szerződést s egy krajcár fizetség nélkül itt hagyott a faképnél. Most már mi lesz?

Az összes meztlábak kérdőjellé alakultak: Mi lesz? Én pedig megköszörültem a torkomat és kezdém:

- Atyámfiak! Nekem nincs arra pénzem, hogy én önöknek tizenhat pár csizmát csináltassak. De nekem arra sincs pénzem, hogy önöknek hazáig utiköltséget adjak.

- Akkor itt ülünk itéletnapig, mint a zsidók a babiloni vizeknél, - kiáltott elkeseredetten Csahó.

- Várjon csak! Azt azonban megtehetem, hogy ha nincs pénzük...

- Nincs! - szólt bele karban az egész dalárda.

- A fogadósnál, a ki jól ismer, jót állok önökért.

- Egy - kettő, - szólt Csahó, a taktust verve.

- Köszönet! - ordított karban a dalárda.

- Azonfelül azonnal sürgönyileg táviratozok Bürgözdre, hogy küldjék az uti költséget.

- Helyes! - szólt Csahó és melegen megszorította a kezemet, - tartsunk össze, tekintetes ur, kivált a külföldön.

Megtettem, a mit ígértem. Három nap múlva a bírótól, a kihez táviratoztam, jött egy óvatos levél Csahóhoz. A bíró azon gyanujának adott kifejezést, hogy Ausztriabécs városában valamelyes tsalás készül a Csahó kántor uram becsületes nevében. Figyelmezteti Csahót azon himpellérre s lelkére köti, hogy jövődre is vigyázzon.

Ekkor Csahó nevében erélyes hangon sürgönyöztem, emlegetve Bürgözdnek eddig a külföld előtt mocsoktalan hirnevét, s erre a jegyző táviratilag megküldte a pénzt.

Omnibuszra rakva, de meztláb szállítottam ki őket a vasutra. Csupán Csahó vett egy cugos cipellőt magának.

- Tetszik tudni, - mondá, - hogy legalább tudják az emberek, *melyikünk a karmester*. Meg aztán nem is vagyok úgy szokva, mint a legények.

...Ez volt a bürgözd dalárda bécsi utazása.

BANDAZUR KIRÁLY.

ELSŐ RÉSZ.

Európában.

Egy nyáron a feleségem Tátrafüredre ment, mert azt hitte, hogy tartozik az egészségének azzal, hogy barátnői megpukkadjanak irigységükben. Én ezalatt itthon egy butorozatlan ebéd-lőben töltöttem a nyarat, a lakás többi része gondosan el volt zárva, a molyok miatt. (Tényleg ki is sült ősszel, hogy egy teremtet lélek sem tudott a lezárt lakáshoz férközni, a - molyokat kivéve.)

Ilyen állapotban hozzám szállt egyszer egy vidéki sörgyárosnak a fia, iskolatársam. Egy rossz szalmazsákra megágyaztam neki. Ő könyvet kért, mert a pesti zaj izgatta és az ágyban olvasni akart. A bicegő éjjeli szekrény alól kihúztam egy, az egyensúly kedvéért odatett könyvet és odaadtam neki. Ott hagytam és bementem a szerkesztőségbe.

Mikor éjfélkor hazajöttem, az ágyon ült és búsult.

- Mi bajod?

- Nem tudok aludni, rossz az ágy.

- Hát miért nem olvassz?

- Ugyan kérlek, ilyen gyerekeknek való együgyűségeket csak nem fogok felnőtt ember létemre olvasni. Régen kinőttem én már az ilyenekből.

- Mi az?

- Az ördög tudja! Robinzon Kruzoe, vagy a negyven rabló, vagy Árgirus királyfi. Tudom is én.

Megnéztem a könyvet.

Az *Ezeregy éj* halhatatlan tündérmeséi voltak.

MÁSODIK RÉSZ.

Afrikában.

Bandazur király nagy ur volt. Birodalma tiz faluból, népe négyezer lélekből állott. Mind feketék voltak, a hogy telivér afrikaiakhoz illik.

Még pár év előtt emberhust is ettek. Egyszer egy angol hittérítő jött oda, a ki az emberhusevés kárhózatosságát élénk színekkel ecsetelte. A ki ezt teszi, az pokolra jut.

- Mi az a pokol? - kérde Bandazur.

- Pokol az örök tűz hazája, a hol tüzes vassal sütögetik a bünösöket.

- Engem is? - kérde a király borsódzó háttal.

- Téged is, óh király, ha meg nem javulsz.

- Tudod, barátom, én már vén legény vagyok ahhoz, hogy megjavuljak... Tehát én biztosan pokolra jutok... Hanem előbb megeszlek, hogy magammal vigyelek.

Intett s előlépett a miniszterelnök, a ki egyuttal hóhér és főkonyhamester volt.

- Parancs, király.

- Holnap udvari ebéd lesz, a miniszterek és a vezérek számára... Ezt az angolt megcsinálod... félangolosan... piritott maniokbogyóval és hiuzszalonnával megspékelve.

A miniszter intett és előléptek a pribékek, a kik egyuttal kukták és államtitkárok voltak.

A hittérítő nem könyörgött.

- Ne ragadjatok meg, - kiáltá, - megyek én magam is. Nem félek én a haláltól, fekete kutyák.

- Még ő csufolódik, a komisz fehér, megbélyegzett képével, - röhögött a király, - te vigyázz, mert halálod előtt még meg is kínoztatlak. Bár az rontja a pecsenyét.

- Én velem akármit csinálhatsz, Bandazur, a szemedbe fogok kacagni.

- Mitől vagy te ilyen bátor? - kérde megdöbbenve a király.

- Attól, hogy nem eszem emberhust.

- Ohó, ilyenekkel nem fogsz tévutra vezetni. Vigyétek a vágóhid várótermébe.

A vágóhid váróterme egy pompásan berendezett lakás volt. Itt megfüröszttették, szerecsendióval fűszerezett ételekkel jóltartották, pálmaborral itatták és egész éjjel verték a mandolint ablakai alatt, hogy az édes zene elvegye tőle a halál gondolatait, melyek a hust kesernyessé teszik és megfosztják a ropogósságától a bőrt.

Estefelé kivezették egy nagy udvarra, hol a király ült egy pálmafa alatt a trónon, egész udvarával és egész háremével. Mulattatni kell a foglyot, ez teszi porhanyóssá a hust.

Mikor a csokoládé-hárem már különböző táncokat ellejtett és a harcosok is bemutatták vivásbeli ügyességüket, megszólalt Bandazur király:

- No most, jó ember, te rajtad a sor. Mit tudsz viszont a mi mulattatásunkra feltalálni?

Az angol odaült a király trónja elé s szóla:

- Táncban és fegyverjátékban nincs nekem ügyességem, óh király, de meg vagyok áldva a beszélés tehetségével.

Ő felsége lehajolt, megtapogatta a fiatal hittérítő izmos karjait s jóizüeket csettintett a nyelvvel.

- Folytasd, fiam, folytasd, - szólt a király jóakaratu buzditással.

- Ha megengeded, majd bemutatom, hogy micsoda tehetség vagyok.

- Nagyon fogok örvendeni.

A hittérítő föllállt:

- Kérem a hölgyeket és az egész udvart, jöjjenek közelebb.

Nagy köralakban a trón köré helyezkedtek s feszülten néztek az idegenre. A fényes afrikai csillagok ragyogtak odafönt, a hold sápadt fénye bevilágította a tájat, a távolban oroszlánok ordítottak...

Az angol kezdé:

Élt egyszer Bagdad városában egy hatalmas kalifa, a kit Harun-Al-Rasidnak hívtak. Ez egyszer, szokása szerint, álruhában a város utcáin sétált és találkozott egy szegény asszonnyal, a ki keservesen sirdogált...

Eltartott hajnalig, a míg az angol elmondta az *Ezeregy éj* tündérmeséi közül az elsőt... Az udvar feszülten figyelt, különösen a király. Mikor kelet felől, a pálmafák mögül kibukkant az első napsugár, a király felállt:

- A mese valóban érdekes és a folytatásra nagyon kíváncsi vagyok. Azért eredj vissza a vágóhid várótermébe; a kivégzést és az udvari ebédet pedig elhalasztjuk.

Ravasz mosoly játszadozott a hittérítő ajkai körül, s mélyen meghajtva magát, távozott.

Másnap este elmondta a második mesét. A király megint elhalasztotta a kivégzést, de most már az ő ajkai körül is ravasz mosoly játszadozott.

Harmadik este, alig hogy az angol tíz percig beszélt, különös jelenet történt.

A király a dühtől tajtékozva fölugrik trónjáról s ordit:

- Most már egész határozottan tudom. Nyomorult, engem nem téssz bolonddá, mint Seherezáde a kalifát. Nem fogod a bőrödet megmenteni az *Ezeregy éj* elmesélésével. Minő szentelenség! Kinek nézel bennünket? Mars a vágóhidra!

Megölték, megsütötték, megették: tovább nincs.

PELIKÁN UR GYANUJA.

I.

Három évig laktam a Hajnal-utcában és nem történt rajtam semmi nevezetes dolog. Megvallom, hogy nem is azért mentem a Hajnal-utcába lakni, hogy velem valami nevezetes dolog történjék. Azért mentem oda lakni, hogy hiteles kutfők nyomán megírjam a feleletet a következő akadémiai pályakérdésre: *A százlábuak századik lábának monografiája*. E tárgyhoz a Hajnal-utcát találtam legalkalmasabbnak. Miért? Erre nem tudok feleletet adni. Ha nem volnék természetbuvár, hanem politikus, azt a feleletet adnám rá, hogy *ándung*.

Az akadémiai pályakérdést régen megírtam és benyújtottam, a kitűzött ötven aranyat régen megnyerte más, s én még mindig a Hajnal-utcában laktam. Miért? Erre nem tudok feleletet adni. Ha nem volnék természetbuvár, hanem a filozófia rendes tanára az egyetemen, azt a feleletet adnám rá, hogy *indolencia*. S ez esetben ezért a csekélységért négyezer forint évi fizetést kapnék, mint egyetemi tanár!

Udvaromban egy szép orgonabokor állt. Tavasszal zöld levelek és lilaszín virágok jelentek meg rajta; nyáron eltűntek a virágok s csak a levelek maradtak meg; télen nem tűnt el semmi, mert már nem volt minek eltűnnie. A következő tavasszal újra kezdődött az egész. A mint önök látják, egy orgonabokor élete meglehetősen unalmas s mivel a természetbuvár élete is az - én rokonszenveztem a szegény bokorral. Tán azért maradtam meg a házban? Lehet, de nem tudom bizonyosan.

Egyik szenvedélyem az volt, hogy mindennap, délután háromtól négyig, a számba egy hosszuszáru pipát dugtam, a fejemet pedig kidugtam az ablakon. Így pipáltam le az első emeletről s szemlélgettem a Hajnal-utca közönségét. Négy órakor aztán fogtam a botomat és a Hajnal-utca sarkára ballagtam, a hol felültem a villámos vasutra és a Duna-partra mentem. Miért? kérdezik önök. Friss levegőt szívni.

Ezek életemnek kimagasló vonásai, - mint az irodalomtörténet mondaná. A többi vonásról nem érdemes beszélni. Azért a többi vonásra borítsuk a feledés fátyolát, mint a történelem szokta mondani. E vonásokat elég lesz ezen néhány ponttal jelezni

II.

Egy napon éppen kifelé pipáltam a Hajnal-utcába, mikor hátam mögött megnyílt az ajtó s utána mindjárt - a mi nem ritkaság - becsukódott. Nem néztem hátra, mert azt hittem, hogy a házigazdám családjának valamelyik tagja jött be. Egy negyedóra alatt azonban fenéig szivtam a pipát s visszatértem hajlékomba, hogy kiverjem. Nagy bámulatomra egy idegen urat látok az asztalnál ülni s egy regényt olvasni. Visszafordulásom zajára felütötte a fejét. Csunya kis ember volt. Ha fotográfus volnék, visszautasítanám. Elrontaná az ábrázatával a masinámat.

- Megengedi, hogy ezt a regényt a fejezet végéig olvassam? - szólt érdes hangon.

(Ugy látszik, a hangját, mielőtt kibocsátotta, a torkában megreszelte.)

- Tessék, bátran, - felelém.

Ő újra az olvasáshoz fogott, én újra pipára gyújtottam. Egy idő múlva megszólalt.

- Vége a fejezetnek. Nagyon érdekes. Megengedi, hogy a következőt is végigolvassam?

- Óh, kérem.

Az ismeretlen megint olvasni kezdett. Tudják önök, miért engedtem meg neki? Főntebb említettem, hogy természetbuvár vagyok. Nos, hogy legyen időm a különös ember *természetét buvárolni*.

Ez a csunya ember szenvedélyesnek látszott. Haja tüskés és az arca sárga volt, A sárga arcból, lélekbuvárok szerint, nem a májbaj, hanem a rejtett szenvedés s a gyanakodás jele. Ennyi elég a megfigyelésből. Külömben sincs több időnk rá, mert a csunya ember becsapta a könyvét és így szólt:

- Elég volt! Ön Boór András?

- Nem.

- Hát kicsoda?

- Pusztai Irnák.

- Ugy? - hörgött az olvasni szerető idegen.

Ezzel belső zsebeiből két pisztolyt és egy zsebkendőt vett elő.

- Ön ért engem, - hörgött újra.

- Nem én.

- Ne tetesse magát!

- Becsületszavamra, nem értem.

- Talán még nem is mutattam be magamat?

- Valóban nem.

- Én Pelikán Mór vagyok, - suttogá, egészen a fülemhez hajolva.

Vállat vontam.

- Pelikán Mórnénak a férje, - suttogá, néhányszor a fogát is megcsattantva.

- Hát aztán? - mondtam a legnagyobb egykedvűséggel.

- Kigyó! - sziszegé Pelikán, - fogja meg az egyik pisztolyt és a zsebkendő egyik végét.

- Minek? - kérdém növekvő ámulattal.

- Olvasta ön *A jávai fekete orvos* című regényt?

- Nem.

- Nos, úgy fogunk párbajt vívni, mint a fekete orvos Kamgarn herceggel: zsebkendővégről.

- Menjen a pokolba, a fekete orvossal, meg Kamgarn herceggel együtt.

- Hah! Ön tehát gyáva? S ön meri nőt meg nevezni?

- Én a maga nejét? Beszéljen, kérem, világosabban.

- Jó, tehát számár leszek, - hörgögte sötéten Pelikán, - és úgy teszek, mintha mindent elhinnék önnek. Látja ott szemben azt a négy ablakot? Ott lakom én és nőm. Nőm háromtól négyig kinéz az ablakon: ön is. Nőm négykor a Hajnal-utca sarkára megy: ön is. Nőm négykor a Hajnal-utca sarkán felül a villámosra: ön is. Nőm imádja önt: ön is őt. Nos, mit bámul rám? Sőt tovább megyek: ön már oly bizalmas viszonyban van nőmmel, hogy néha ingujjban mer kikönyökölni az ablakán. Meri-e ezt tagadni?

- Bocsánat, ezt nem a kedves neje, hanem a nyári meleg miatt teszem.
- Lárifári, én nem vagyok olyan ostoba, mint a többi megcsalt férj. Egyikünk halva fog innen távozni!

(Ezt valami operettben hallotta.)

Miután a zsebkendővégről való lövöldözést újra visszautasítottam, Pelikán nagy fenyegetések közt távozott. A könyvemmel magával vitte, ellenben a pisztolyait és a zsebkendőjét ott hagyta.

III.

Most kezdett csak figyelmem a szembelevő négy ablak felé irányulni.

Délután három és négy órakor egy hatalmas termetű hölgy jelent meg az ablaknál. Kék ruha és zöld másli volt rajta. A jóízűs nevében azonnal borsózni kezdett a hátam. A hölgy épp olyan sárga volt, mint Pelikán. Ez családi nyavalya lehetett náluk. Apáról szállt az anyára, anyáról a fiúra és így tovább hetediziglen. Elővettem egy messzelátót és úgy vizsgáltam az asszonyt. A vizsgálatnak olyan hatása volt, hogy a messzelátót szédítő sebességgel azonnal megfordítottam. Ő nagysága, úgy látszik, már régebben fölfedezett, mert azonnal észrevette és viszonzotta gukkerezésemet. Mire én sietve becsuktam az ablakomat. Veszedelmes hölgynek látszik, nem jó vele kikezdeni. Még ha szép volna!

Másnapról fogva az ablakomat négytől ötig tartottam nyitva s ötkor mentem a Hajnal-utca sarkára és tovább.

Egy hét múlva beállított hozzám Pelikán. Nem volt olyan kihívó, mint a multkor, de talán nem is volt olyan sárga. Csunyasága azonban semmit sem változott.

- Uram! - kezdé, - bocsánatot kérek a multkori magaviseletemért. Azóta sokat gondolkoztam és beláttam, hogy legokosabb lesz, ha lemondok a tragikus megoldásról.

- Mondjon le, Pelikán ur, mondjon le, - biztatám.

- Önök imádják egymást, önök nem élhetnek egymás nélkül, - hangja zokogásba fuladt, - én tehát lemondok Lujzáról...

- Mi tetszik? - kérdém hűledezve.

- Áldásom reátok, gyermekeim, tedd őt boldoggá, boldogabbá, mint én. Mindjárt átküldöm.

Dult arccal el akart rohanni, én azonban a hátamat nekivettem az ajtónak.

- Nem úgy, édes Pelikán, akkor inkább a régit választom.

- Mit?

Elővettem a két pisztolyt és a zsebkendőt. A két pisztolyon nem esett változás, de a zsebkendő piszkosabb volt.

- Inkább megverekszem.

- Tehát nem fogadja el az ajánlatomat?

- Nem veszem meg.

- Hát nincs önök közt semmi? Hát nem szereti Lujzát?

- Ugyan kérem, az öreganyámat? Bocsánat...

- Csak folytassa, barátom, nem is hiszi, hogy mily örömet szerez vele nekem.

- A maga felesége, édes Pelikán, tul van már azon a koron, melyben még féltetni lehet...
- De ha tudná, hogy ő hogyan viseli magát?
- Hogy önt gyötörje s elhitesse önnel, hogy ő még fiatal és félthető. Hisz ez világos!
- Óh, asszonyok! - kiáltott Pelikán, a fejére ütve, - köszönöm, uram, a szives fölvilágosításokat. Akkor hát nyugodtan megirhatom az unokaöcsémnek, hogy hozzánk jöhet lakni. Köszönöm, köszönöm...

Eltette a pisztolyokat, a zsebkendő, elvitte, de a könyvet nem hozta vissza.

Másnapról fogva újra kipipálhattam háromtól négyig az ablakon... Velem szemben is kinyitak az ablakok... megjelent Pelikánné és egy fiatalember. Ez az unokaöcsös! Teringettét, még pedig ingujjban!

PELIKÁN UR MÁSODIK GYANUJA.

Önök ugyebár emlékeznek Pelikán ur első gyanujára?... A ki nem emlékszik, az tartsa föl a kezét... Senki sem tartja föl... Köszönöm... Mi is volt az a történet?... Hja, igen. Pelikán ur a Hajnal-utcában szemben lakott velem s azzal gyanusított, hogy a felesége engem szeret. Ezenkívül sárga arcbőre s egy unokaöccse volt neki, a kit, miután én a napnál fényesebben bebizonyítottam ártatlanságomat, magához vett, mert volt neki egy kiadó hónapos szobája.

Nos, a dolog ennyiben maradt. Laktam tovább a Hajnal-utcában, nézegettem a járókelőket s a járókelők nézegettek engem. Mert a Hajnal-utcában nincs más szórakozás. Itt még az utcát sem locsolják, pedig az egyik legkellemesebb szórakozása a budapesti embernek.

Egy napon újra megjelenik nálam a sárgabőrű ur, a kit a sors a Pelikán névvel ruházott föl.

- Emlékszik még rám? - kérdé nyájasan.

- Hogyne! Pelikán...

- Az vagyok.

- Miben lehetek szolgálatára?

- Eljöttem annak a regénynek az *első* kötetéért, melyet a multkor tetszett adni.

- Hogyan? A második kötetet vitte el?

- Azt. És oly érdekes volt a vége, hogy muszáj az elejét is elolvasni.

- Ugyan.

- Én általában minden regénynek mindig a második kötetét olvasom legelőször.

- És miért, ha szabad tudnom?

- Ez az egyetlen mód arra, hogy az ember fölője kerekedjék az írónak.

- Nem értem.

- Mert tetszik tudni, az írók az első kötetben össze-vissza írnak mindent, hogy az olvasót félrevezessék és ne is sejtse, hogy mi lesz a vége. No, engem ugyan nem tesznek bolonddá... hehehe... tuljárom az eszükön. Mindig a végét olvasom először.

- Mi volt az a regény?

- *A vörös torony titkai.*

Kikerestem az első kötetet és átadtam az írók nagy leleplezőjének. E pillanatban Pelikán ur modora teljesen megváltozott. A sárga bőrön a mosolygás vízszintes ráncait a harag függőleges redői váltották föl. Eleinte azt hittem, hogy hozzám fogja vágni az első kötetet s védelmi állásba helyezkedtem. Erre Pelikán lehült, aztán leült egy székre és kezdé:

- És most, ha megengedi, áttérek jövetelem tulajdonképpeni céljára.

- Az ön jövetelének tehát tulajdonképpeni célja van?

- Van.

- Mi az?

Pelikán olyant fujt, mint egy cethal, mely félórai víz alatt tartózkodása után fejét a tenger színe fölé emeli.

- Gyanakszom.
 - Kire?
 - Hát kire gyanakodhatik egy nős ember? - bömbölte.
 - A nejeire gyanakszik? - kiáltottam, fölkeltem és becsuktam az ablakot. Nézegessenek mást a járókelők egy félóráig.
 - Az unokaöcsémre gyanakszom, - harsogta a sárgaarcu Pelikán.
- Egy pohár vizet itattam meg vele. Láttam, hogy rosszul esett neki. Tehát megittam vele még egy pohár vizet.
- Beszéljen, Pelikán ur, tudja, hogy bennem résztvevő keblet talál. Halljuk az ön gyanujának történetét.
 - A kocsmában ültünk tegnap este hárman...
 - Ön, a neje és az unokaöcsce...
 - Ugy van. A szomszédban ült egy beborozott társaság. E társaság egyik tagja célzásokat tett nőm bájaira...
 - Ugyan?
 - E bájakat kissé terjedelmeseknek találta s aztán még azt is mondta, hogy e bájak távollétükkel tündökölnék...
 - Nos?
 - Erre az unokaöcsém fölkel s a megjegyzéseket tevő urat pofonütötte.
 - Nagyon helyesen tette.
 - Nem tette helyesen, mert ez az én kötelességem lett volna.
 - Hát akkor miért nem tette ön? - kérdém.
 - Mert nem szoktam nyilvános helyen pofozkodni.
 - Értsen meg, Pelikán ur, valakinek csak boszut kell állania a megsértett női becsületért?
 - Mindenesetre, de nem ilyen módon.
 - Hát milyen módon?
 - Milyen módon? Én is voltam dzsentelmén fiatalabb koromban, jól tudom a módját. Rendőrt hivatok és bekisértetem a garázdát.
 - No jó. Halljuk tovább.
 - Most jön a dolog veleje. E pofonból azt következtetem, hogy unokaöcsém szerelmes a nőmbe.
 - Már miért következteti ezt?
 - Mert egy közömbös nőért nem pofozkodunk!
 - De az ön neje nem közömbös, hanem rokon.
 - Egy rokonért nem pofozkodunk... De ez még semmi... Nőmre annyira hatott unokaöcsémnek ez a lovagias magaviselete, hogy azóta majd megeszi a fiut. Odavan érte.
 - Ez már baj.

- S ha most az unokaöcsém pláne meg is verekszik a pofonütöttel, akkor az asszony képes arra, hogy megszökjék a fiuval...

- Legyen nyugodt, Pelikán ur, unokaöcsöcske jóízű fiatalember, és...

- Nem lehetek nyugodt, Pusztai ur, unokaöcsém rosszízű fiatalember. Igen erős bizonyítékom van rá.

- Mi?

- Az, hogy szerelmes nőmbe.

- De hisz erre sincs bizonyítéka.

- Hát a pofon?

Kezeltem a türelmemet veszíteni.

- Kedves Pelikán, tud ön latinul?

- Nem.

(Akkor biz én nem mondom meg neki, hogy ezt *circulus vitiosus*nak hívják.)

- No jó. Hát végre is mit akar tőlem?

- Ha unokaöcsémet kihívják, vállalja el a segédkezést és akadályozza meg a párbajt... Sőt nagyon lekötelné, ha úgy intézné a dolgot, hogy az unokaöcsém ne csak ne verekedjék, hanem, mint *gyáva rágalmaszó*, benne maradjon a hinárban.

- Ez a körülménytől függ. Csak küldje ide az ellenfél segédeit.

- No de nem tartóztatom tovább, - szólt Pelikán, - mert már nagyon kíváncsi vagyok az első kötetre.

Ezzel ott hagyott.

A segédek napokon át nem jelentkeztek. Egyszer aztán jelentkezett Pelikán. Szó nélkül a nyakamba borult.

- Óriási csalódás! - kiáltá.

- Micsoda?

- Megszökött!

- A neje?

- Nem. Az unokaöcsém.

- A nejével?

- Dehogy. Egyedül.

Leült s újra bemutatta a cethalfuvást.

- Mi itt a csalódás, édes Pelikán?

- Mi? Be van bizonyítva, hogy az unokaöcsém jóízű fiatalember, következésképpen nem szerelmes a feleségembe. Tehát újra nyugodt lehetek. Higyje el, uram, egy férjre nézve az a legnagyobb áldás, ha nyugodt lehet.

Bambán nézett rám egy darabig, aztán így szólt:

- De egészen nyugodt csak akkor leszek, ha sejtelmem egészen helyesnek bizonyul.

- S mi az ön sejtelme?

- Hogy az unokaöcsém nőm rokonszenvennyilvánításai elől szökött meg.
 - S ez önt boldoggá teszi?
 - Hogyne. Mert ezzel be van bizonyítva, hogy becses nőm az ördögnek se kell.
- Szivarra gyújtott s elment. Az első kötetemet máig sem hozta vissza.

MESÉK FELNÖTTEK SZÁMÁRA.

A napokban találkoztam a színházban a kiadómmal. Azért ment oda, mert azt hallotta, hogy ott egy darabot adnak, melyben az író meggazdagodott és a kiadó elszegényedett, hogy miféle darab volt ez és micsoda nagy fantáziájú ur lehetett a szerzője, azt nem földadatom elmondani (nyugodjanak meg abban, hogy az író csakugyan meggazdagodott benne), de a következő párbeszéd köztem és a kiadó közt már a dologra tartozik.

Én. Hogy ütött be a karácsonyi vásár?

Ő. Köszönöm, jól. A meséskönyvek roppantul keltek.

Én. Igazán, csak a gyermekek számára érdemes manapság írni.

Ő. Nem egészen úgy áll a dolog. A felnőttek számára is meséket kell írni. Ez kelendő portéka lenne.

Én. Mond valamit.

Ő. Helyesli az eszmét?

Én. Hogyne helyeselném.

Ő. Hát írja meg.

Én. Megírom.

Ez a párbeszéd nem tulságosan szellemes, de előszónak (talán éppen ezért) megjárja. Azóta megírtam egypár mesét. Mutatványul itt közlök néhányat. A modorban sem Andersent, sem Aesopust, sem Phaedrust nem követtem, a mit önök azonnal észre fognak venni.

ELSŐ MESE.

Krisztián.

Mravcsák Illés szijgyártó volt és történész. A szijgyártást gyakorlatilag üzte, a történésziséget elméletileg, a mi úgy értendő, hogy szenvedélyes olvasója volt a történeti munkáknak. Nem adhatott ki az Akadémia olyan okmányokon alapuló, megtestesült unalmat, melyen Mravcsák keresztül ne ette volna magát,

A történelemből Mravcsák azt a meggyőződést merítette, hogy a magyarnál dicsőbb nemzet nincs a föld kerekiségén s őseink bölcsen tevék, hogy Ázsia vadonait otthagyva, e vidám mezőkre költözének. Egész keble tele volt hálával honfoglaló őseink iránt.

S mi lett ennek a következménye?

Mikor megházasodott, szentül megfogadta, hogy gyermekeit nagy vezéreink és nagy királyaink nevére fogja kereszteltetni.

Igy lett az első fia Árpád, a második Mravcsák szent István, a harmadik Mravcsák Nagy Lajos, a negyedik Mravcsák Hunyady Mátyás.

Megszületett az ötödik fiu is. Ekkor megszólalt az asszony, a ki eddig néma volt, mint a sirba fektetett hal.

- Hallod Illés, én eddig egy szót sem szóltam. De most mondok egy nevet a fiunk számára.

- Halljuk.

- Krisztián.

- És ugyan miért? - kérdé pokoli gunynyal Illés.

- Csak nekem is van jogom talán a fiaim nevének meghatározásába?

- Van. De miért Krisztián?

Az asszony elpirult és lesütötte a szemét.

- Mert ez az én kedvenc nevem.

Fekete gyanu cikázott végig Mravcsák agyvelején. Odaugrott az asszonyhoz és megkapta a kezét.

- Krisztián lakását!

- Nem tudom.

- Hát hol találkoztok?

- Kivel?

- Krisztiánnal.

- Sohse találkoztam vele.

- Áruló, hitszegő asszony. Nyomorult kigyó, de majd kikutatom és megölöm őt.

Kutatott, hogy megölje. De nem talált az egész városban Krisztiánra. Természeti szépségekben oly gazdag hazánk se tudott egyetlen Krisztiánt se fölmutatni. És az asszonyban nem volt annyi intelligencia, hogy ki tudta volna magyarázni magát.

Mert a magyarázat nagyon egyszerű volt.

Krisztián *A jávai fekete orvos* című regény hőse volt, kinek további sorsáról Schlésinger Jakab és társa minden héten beliferált egy tizkrajcáros füzetet.

Ezt a regényt, mely ott hevert előtte, nem jutott eszébe fölnyitni Mravcsák Othellónak.

Miért?

Mert ő csak történeti munkákat olvasott.

És így egész életén át szívében maradt a tüske, hogy kedves neje Krisztiánnal megcsalta őt.

Morál: Óh, szijgyártók! Történelemmel ne foglalkozzatok.

MÁSODIK MESE.

A borbélyné.

Volt nekem egy kedves fiatal barátom. Kék szem, koromfekete fürtök, piros arc, selymes kis bajusz; majd kicsattant az erőből és egészségtől.

Sokáig mindennap találkoztunk egymással. Egyszerre csak elvesztettem szem elől, s egy teljes hónapig nem láttam.

Egy hónap múlva, egy napon kopogtatnak az ajtómon s egy galambösz férfiú lép be a szobámba. Udvariasan fölkeltem, mert a kort tisztelem és így szóltam:

- Miben lehetek szolgálatára?

- Hát nem ismersz? - kiáltott az ősz ur szívet facsaró hangon.

Az a jóbarátom volt, a ki a főntebb emlegetett szép tulajdonságokkal birt, s a kit egy hónapja nem láttam.

- Mi történt veled, az ég szerelmére?

Szerencsétlen barátom leroskadt egy székre s így kezdte:

- Egy elragadó szép kis menyecskével ismerkedtem meg egy kávéházban, a hova maga szokott járni uzsonnálni. Igen kellemesen elbeszélgettünk s én kértem, engedje meg, hogy meglátogassam.

- Hová gondol? Hiszen férjes asszony vagyok.

- Nem tesz semmit, asszonyom. Én az ilyeneken túl szoktam magamat tenni.

- De a férjem nagyon féltékeny ember ám.

- Az se baj.

- Mindenekelőtt ismerkedjék meg vele.

- Hogyan?

- Nincs annál könnyebb. Férjem borbély. Fizessen nála elő borotválkozásra, mert azt hiszem, mint művelt ember mindennap szokott borotválkozni.

(Fölöslegesnek tartottam megjegyezni, hogy a körszakállasok közt is vannak művelt emberek.)

- Óh igen, asszonyom, - rebegém és még aznap abonáltam a szép asszony férjénél.

Nagyot sóhajtott.

- És ime, nézd, hová jutottam... Az a gondolat, hogy a féltékeny férj minden nap éles borotvával piszkál a torkom körül, megőszített és megvénytett egy hónap alatt... Ha valamit megtud, egy rántás és én halva vagyok.

Morál: Óh emberek! Borbélynékat ne szeressetek.

HARMADIK MESE.

A Sárosfürdő.

Pál egy napilapnál korrektor volt. Mint korrektor mindennap későn feküdt le és későn kelt föl.

Nejét Elvirának hívták. Csunya volt és kellemetlen. Csakis egy korrektor vehette el, a ki a nappalt, a világosságot átaluszsza. Két gyermeke és a ballábán reumája volt.

A reumája miatt minden délelőtt a Sárosfürdőbe ment.

Egy napon Pál a szokottnál korábban kelt föl és mit látnak szemei?

A feleségére a kapuban egy fiatalember várt és karonfogva távoztak.

Morál: Ki korán kel, aranyat lel.

A NYERŐ.

Kedden délelőtt bementem a szerkesztőségbe. A mint a nagytermen keresztül megyek, megcsendül a telefon. Szerkesztőségi törvény, hogy annak kell a telefonhoz menni, ha csenget, a ki legközelebb áll hozzá. Egyedül voltam a teremben, tehát legközelebb voltam hozzá. Odamentem.

- Halló!

- Ki beszél? - kérdi egy fátyolozott hang, mely mintha a föld alól, vagy egy beteg ember torkából jött volna.

- Ott ki beszél?

- Édes uram, nem erről van szó...

- Kopogtassa meg a mikrofont, mert alig értek valamit.

- Az isten szerelmére, hagyjon már beszélni. Ujpestről beszélek, azért hallja olyan gyöngén.

- Vagy ugy!

- Azután meg egész éjjel nem aludtam.

- Vagy ugy! Lumpolni tetszett?

- Persze. Már eddig két hordó sörömbe van az ügy.

- Miféle ügy?

- Hisz éppen azt akarom elbeszélni.

(„Beszélnek még?” sivit közbe a központi telefonos kisasszony. „Kérdezze meg a másikat” mondom én. „Csak most kezdjük” - mondja ő.)

- Ki beszél? - kérdi újra az ujpesti ismeretlen.

- *Budapesti Hírlap.*

- Hála Isten. Azt keresem. Uram, az önök lapja engem a világ legboldogabb és legnyugtalanabb emberévé tett.

- Pedig a kettő nem jár együtt. A ki boldog, az nem nyugtalan, a ki pedig nyugtalan...

- Az nem boldog, - egészítette ki az ujpesti ismeretlen, - ezt én is tudom, de uram, ne filozofáljon, nem erről van szó... Én egyszerűen azért vagyok nyugtalan, mert nem tudom, hogy boldog lehetek-e?

- Jó. Ezt elfogadom. De akkor miért boldog?

- Rögtön meg fogja tudni. Én Kozár Mihály vagyok...

- Örvendek...

- Ne örvendjen, hanem hallgasson ide... A *Budapesti Hírlap* hétfői szerkesztői üzenetei közt az volt: *K. M. Ujpest. 1870. magyar nyeremény-sorsjegye nyert.*

- Nyert? Gratulálok.

- Ön gratulál. Tehát sokat nyert?

- Azt már ön jobban tudja.

- Honnan tudnám? Mondom, hogy csak az volt az üzenetek közt, hogy nyertem. De arról szó sincs, hogy mennyit nyertem. Uram, micsoda kegyetlenség ez! Hogy lehet ilyent üzeni!

- Én nem üzentem.

- Az egész Újpest tudja már a dolgot. Négy hitelezőm volt itt, adósaim is megjelentek...

- Fizetni?

- Azt nem, hanem újra pumpolni.

(„Halló, beszélnek még?” - szólt a központi kisasszony. - „Csak most kezdjük!” - szólt Kozár.

- „Mi a fene?” - gondolám én.)

- Barátaim, erre a kontóra, már két hordó sört megittak... Szóval már egy tömeg költségem van és azt sem tudom, hogy mennyit nyertem... Vessen véget kétségeimnek...

(E pillanatban egy rekedt, a föld alól jövő kardal a *Káka tövén* költő rucát és a *Jó földben* termő buzát kezdte emlegetni a távolban. Ezek nyilván a két hordó sörhöz címzett újpesti jóbarátok voltak, a kik megunták a párbeszéd végét bevárni.)

- Hallja, uram, hallja...

- Hallom, Kozár ur, hallom. Rögtön lemegyek a kiadóhivatalba és utána nézetek... Mert én nem tudom megmondani, hogy mennyit nyert az ön kihuzott sorsjegye... Ezt a rovatot nem én kezelem...

- Tegye meg, uram, az Isten is megáldja. Megvárom itt a telefonnál...

Lementem a kiadóhivatalba, a hol egy fiatal ur csupán azzal foglalkozik, hogy megnézzé: Magyarországon mit huztak ki és mit nem huztak ki. Kihuztam őt a kuckójából, hol a Kanton városi kétmilliós kölcsön eddig kihuzott sorsjegyeinek listáját böngészte egy abádszalóki olvasónk anyagi viszonyainak érdekében, és kérdést intéztem hozzá Kozár ur sorsjegyeire nézvést.

- Nyert, - felelt ő.

- Azt én is tudom. De mennyit?

- Azt én sem tudom.

- Nézze meg a Kanton és Vidékében.

Az ifjú visszament a kuckóba és újra elővette a nagy kötetet, a sorsjegyhuzások bibliáját.

- Kérem, itt nincs megmondva, hogy az az ur mennyit nyert. Lehet hogy száz forinttal huzták ki, föl egész ötvenezer forintig. Ezt egy banknál lehet megtudni.

- Ez az ember megöl, ha ilyen felelettel térek vissza a telefonhoz. Mit tegyek?

A sorsjegyes ifju szerényen mosolygott, de mosolyában bent volt ez: Én fölvilágosításokkal igen, de ötletekkel nem szolgálhatok. Mert ha te adnád a vállalatunknál a fölvilágosításokat és én az ötleteket, akkor te ülnél itt a kuckóban s én írnám rólad a tárcát.

Beláttam, hogy a kantoni ifjunak igaza van. Némileg megszégyenülten ballagtam vissza az első emeletre, a szerkesztőségbe. Búsan álltam a telefonhoz. Az egyetlen ötletem ez volt: Ha én most Rothschild volnék, azt telefonoznám Kozárnak, hogy tizezer forintot nyert, siessen hozzám, már én fölvettem. Ah! Honnan van az, hogy a szegény emberek mind olyan bőkezűek, a gazdag emberek meg olyan szűkmarkuak?

E közben besietett a szobába a kantoni ifju és így szólt:

- Pardon, tévedtem...

- Nos, nos? Tudja már, mennyit nyert Kozár?
- Nem tudom.
- Hát akkor miben tévedett?
- Azaz, tudom már, hogy nem nyert semmit.
- Semmit?

- Többet a semminél... Még ráfizet a sorsjegyre.

Elsápadtam. Valami titkos rokonszenv fűzött már is ehhez az ismeretlen emberhez, a ki tegnap óta annyit reménykedett, annyi szép tervet csinált s a kit én most készülök a hetedik mennyországból lehuzni a sárga földre.

- Hogy fizethet valaki rá egy kihuzott sorsjegyre? Ezt nem értem.
- Akkor ön egyáltalán nem érti az 1870-ki magyar nyeremény-sorsjegyek természetét.
- Ezt csakugyan nem értem.
- Azonkívül nem érti a különbséget a tényleges és a névleges érték közt.
- Ezt sem értem.

A kis kantoni ifju arcán mintha, könnyü báránnyfelhőként, némi megvetést láttam volna átsuhanni, mely ennyit jelenthetett: És ez az ember irónak tartja magát. Nem törődtem vele. Sokkal nehezebb feladat várt rám: Kozár ur kiábrándítása.

Egyszerre megszólalt a csengetyű. Ez Ujpest. A mint a kagylót a fülemhez tettem, tompa zuhogást hallottam. Teremtő atyám! A harmadik hordó sört csapolják!

- Halló!
- A szerkesztőség?
- Igen.
- Nos, nos? Uram, tükön ülünk.

(Hogy lehet tükön ülve két hordó sört meginni, sőt a harmadikat is megkezdeni? Ez az ujpestiek titka.)

- Hát kérem... a sorsjegye csakugyan nyert... Ez bizonyos...
- De mennyit? - ordított vagy nyolc-tíz férfihang.
- Azt maga a kiadóhivatal sem tudja. Saját szemeimmel láttam a sorsjegylistát.
- Lehetetlen. Uram, könyörüljön rajtam... Hah! Egy ötletem van... Uram, én a főnyereményt nyertem meg...
- Ugyan?
- Ön csak kiméletből titkolja el.
- Kiméletből? - mondtam nem kis csodálkozással.
- No igen, mert tudja, hogy a hirtelen öröm öl.
- Az igaz.
- Mi igaz? - kiáltott Kozár reszkető hangon.
- Az az igaz, hogy a hirtelen öröm öl.

- Vagy úgy? Nem öl. Biztosítom, hogy nem öl. Hiszen hónapok óta el vagyok készülve rá. Sőt
ujjá fogok születni...

- Szívesen ujjá szülném önt, de igazán nem tudok semmit. Tessék a kereskedelmi bankhoz
fordulni...

- Eh, hadd ott azt a frátert, - mondá egy sörizü hang, - gyere, itt hozza a Julcsa a héringet.

- Jó, - szólt újra hozzám Kozár, - a bankhoz fogok menni, de ha sokat nyerek, önt is meg-
hivom a torra. Kihez van szerencsém?...

- Köszönöm, nagyságos ur, én a szerkesztőségi szolga vagyok.

- Akkor nem, - kiáltott ridegen Kozár, - gondoltam mindjárt, (ezt társaihoz fordulva mondta),
hogy nem intelligens ember, mert nem tudott fölvilágosítást adni... Hallja! (ez nekem szólt),
csengessen le!

Két perc múlva újra megszólalt a csengetyű. Odamentem: Kozár a kereskedelmi bankot kérte
a központtól.

A BERGERÉK ZSÚRJA.

Zoltánmegye alispánjának az ostorhegyes lova megpókosodott, s az öreg lement a budapesti lóvásárra, mást venni. (Mert ha a vármegyében vett volna, ezzel elismerte volna, hogy másnak is vannak nálunk szép lovai; ezt pedig egy alispán nem teheti.) De mivel megyénk messze fekszik Budapesttől, engem is lehozott magával, hogy utközben ne unja magát. Tiszteletbeli aljegyző lévén, bármikor kimozdulhattam a megyei központból, a nélkül, hogy ez a restanciákat tetemesen emelte volna. Én, a mint csak tettem, megszöktem Miska bácsitól, hogy elkalandozzam egy kicsit a városban.

Egy délután a nagykörutakon kószáltam, mikor rám köszönti valaki a jónapot.

A Berger-gyerek volt, az öreg répásnak a fia, a ki beült a vármegyénkben a Daróczi grófok terjedelmes birtokába, s Szentjóni predikátummal nemességet is kapott hozzá; a mi annak idején sokaknak fájt nálunk, nemcsak annak a kutyának, melyet lenyúztak érte.

- Szervusz Pista! Mit csinálsz te Pesten? - szólt a kis Berger, miután kezét fogtunk.

- Segitettem az alispánnak lovat venni.

- Hát most hová mégy?

- Azt nézegetem, hogy a pesti asszonyoknak még mindig olyan formás lábuk van-e, mint jogászkoromban.

- Más dolgod nincs?

- Nincs nekem a világon semmi. Akár csak otthon ülnék a hivatalomban.

- Szeretnéd magadat úgy Isten igazában kiunatkozni?

- Sohse szoktam unatkozni, csak mikor Babarczy bácsi beszél a megyegyűlésen.

- Szerencsés természeted van. E szerint velem jössz?

- Hová?

- Van nekem egy szép asszonynéném, annak a zsúrára viszlek.

- Szép asszonyhoz? Oda mindig szívesen megyek; de nem vagyok úgy öltözködve.

- Mire valók a szabók?

Azzal a kis Berger intett egy arra robogó fiakkernek s pár perc múlva egy váci-utcai szabó elsőemeleti műtermében csinálta a toalettemet.

- Egészen szolidul fogunk öltözködni. Prince Albert Edward-kabát, fekete mellény, sötét-szürke nadrág. Grünbaum ur, ezt a ruhát holnap reggel vissza fogja kapni, teljesen sértetlen állapotban.

Grünbaum ur földig hajolt. A kis Berger olyan vevő lehetett, a ki minden ruháját duplán szokta megfizetni.

Azután a borbélyhoz mentünk, hogy hozzon egy kicsit rendbe.

- Ha egészen comme il faut akarsz lenni, - szólt a kis Berger, - kék puderral kenesd be az álladat. Most ez a divat a Széchenyi-tér és a Deák-tér közt.

Mikor ezzel is készen voltunk, Berger végigmustrált.

- Nagyszerű alak vagy. Szenzációs! Egyenesen szenzációs. A néném boldog lesz, hogy egy ilyen új *slág*-ot, egy ilyen *rasz*-t beviszek a szalonjába. Tudod-e, hogy ott nagyon csinos leányok és igen veszedelmes menyecskék vannak?

Megpödrtem a bajuszomat, annak jeléül, hogy készülök a harcra.

- Most pedig jegyezd meg, hogy Burner Mór házába megyünk. Van neki ezenkívül még két háza, valamennyi háromemeletes, - egyiket a néném hozományaként kapta. A néném Fáninak hívják, - nagyon ordináré terézvárosi név. Az apámnak akkor még semmi izlése sem volt; tudod, akkor még csak *kezdt* gazdag ember lenni. Mindegy. Vigyázatlanul cselekedett. Tudnia kellett volna, hogy minden zsidó borjújában hordozza, nem a tábornagyi, hanem a milliomos rojtot. Denique Fáni néném az idők folyamán átváltozott Tatjánává. El ne árulod, hogy tudod a Fánit, mert akkor halálosan meggyűlöl. Pedig mindenki tudja. És ő is tudja, hogy mindenki tudja. De a Tatjana egy olyan konvencionális hazugság, a melybe belemennek. A többről hallgatok. Burner, a sógorom, jóra való ember és bankigazgató, - legutóbb a kukoricaringen ötvenezer forintot nyert. Mikor ezért a ringért őt rablóvezérnek neveztem, azt mondta, hogy én egy szentimentális számár vagyok és maradjak a parasztjaim közt földet turni.

- Megállj csak, Feri, - vágam közbe, - mi az a kukorica ring?

- Pajtás, azt néked hiába magyarázom, soha nem fogod megérteni. Arra születni kell.

- Valami inkorrekt dolog?

- Ménküt inkorrekt, - csak gazság.

- Most már csakugyan szeretném tudni, hogy mi az?

- Mi közöd hozzá? Te csak csináld a megyét, majd ha szükséges lesz, állj ki verekedni, mint az apád és eredj a kufsteini börtönbe, mint az apád.

- Szóval, mi maradjunk meg szegény bolondoknak, ti pedig okos gazdagok legyetek.

Berger Feri még egyet szippantott a cigarettájából, eldobta, aztán egészen komoly hangon így szólt:

- Ez is így lesz, pajtás, ha vagy össze nem keveredünk teljesen, vagy...

Elhallgatott. Rám nézett és így folytatta:

- Az elsőre nagyon büszkék, a másodikra nagyon gyöngék vagytok... No, de ne politizáljunk... itt vagyunk.

A mint a cselédek lekapták rólunk a felső kabátunkat, így szólt Feri:

- Gyere a sógorom szobájába, megigazitjuk a nyakkendőnket.

Egy folyosón mentünk végig. Egyszer csak nyílik egy ajtó és egy egészen egyszerűen öltözött fiatal lány toppant elénk.

- Szervusz Marcsa! - kiáltott Berger Feri.

- Feri, hát te Pesten vagy? Jaj, de kedves, hogy eljöttél a Fáni zsurjára.

- Pszt, szerencsétlen. Légy óvatos.

De ekkor már átölelve tartották és többször megcsókolták egymást.

- Hogy vagy, édes Marcsám?

- Képzeld, a szeplőim most már télen sem akarnak elmulni.

- Ugyan, egy ilyen csinos gyerek, mint te, mit törődik örökké a szeplőivel?... Pardon, Pista... Nézd Marcsa, hoztam nektek egy falusi embert... Pongrácz Pista, Zoltánmegye tiszteletbeli aljegyzője.

- Én pedig Marcsa vagyok, a Ferinek az édes huga.

És olyan ennivaló pukellit vágott, hogy szinte megremegett rajtam Grünbaum Prince-Albert-Edward kabátja.

- Hát te mit bujkálsz itt a folyosón, Marcsa? - folytatta Feri.

- A Borgeszné zongorázása elől menekültem, Massenet új operájának a nyitányát kell neki eljátszani mindenáron.

- Be akarja bizonyítani, hogy ő egy lófejjel megelőz mindig bennünket.

- Süsse meg a Massenetjét, egy unalmas fráter... Szereti maga Massenet-t? - fordult hozzám Marcsa.

- Nem ösmerem, - feleltem egész nyugodtan.

- Boldog ember! A zongoramesternémnek Massenet a marottja. Még sirba visz vele.

Feri bizonyosan azt hitte, hogy roppant zavarban vagyok, mert közbe vágott:

- Ne pocsékoljuk az időt. Eredj be Marcsa és mondd meg Tatjánának, hogy berukkoltam.

- Itt maradsz vacsorára is? Ugyan maradj itt Feri, no ugy-e itt maradsz?

- Majd bolond vagyok. Egy óra múlva úgy szököm innen Pistával, mint a pinty.

Mikor a szalonba léptünk, már egészen más volt a programon. Egy sápadt, értelmes arcú fiatalember bécsi kuplékat énekelt, általános derűtség közt.

- Pongrácz Pista jóbarátom, Zoltánvármegye tiszteletbeli aljegyzője, - mutatott be Feri egy nagyon elegáns, olajbarna bőrű asszonynak, a ki látszólag semmivel sem törődve dőlt hátra egy karosszékekben, de szemei folyton ide-oda cikáztak és mindent, a mi a teremben történt, éles figyelemmel kísértek.

Mélyen meghajtottam magamat.

- A hugom! - folytatta a bemutatást Feri.

Három fiatalember ült a szép asszony háta mögött, a kik szintén fölálltak.

- Pongrácz, - vágtam oda nekik röviden.

Ők ugyanolyan tempóban vágak vissza három nevet és helyet foglaltunk.

- Szereti ezeket a Kvasztli-imitációkat? - kérdezte Tatjana.

- Miket kérem?

- A mit Pollák most énekel. Pompásan csinálja. Mintha csak Kvasztli magát látnám magam előtt... Mit hallott, Várai, Kvasztliról? (fordult az egyik fiatalemberhez). Igaz, hogy összeveszett Ronacherrel és ott hagyta?

- Nem hagyhatja ott még április elsejéig. Akkor a Raymund-színházhoz megy - felelt Várai.

- Csak nem akarja ott a *Da legst dich nieder*-t énekelni? - szólt egy másik fiatalember a három közül.

- Eigentlich ő operetténekes volt, - szólt Tatjana, - jó estét Pártay!

Fölkeltem és odalöktem egy tompa „Pongrácz”-ot ennek a Pártaynak.

- A Ferinek jóbarátja, Zoltán vármegyéből.
- Ahán, a híres kurucok vármegyéjéből? Tudom, prüszköltek a röpiratomtól.
- Miféle röpirattól?
- A mely most négy hete jelent meg. Címe: *Az alkotmány ugynevezett sáncai* és az ósdi vármegyerendszer reformjáról van benne szó.
- Őszintén szólva, mi azt sem hallottuk a vármegyénkben, hogy ez a röpirat megjelent. Prüszkölni pedig csak egy ember szokott: az öreg Babarczy András; ez is tubáktól.
- Hát olyan keveset olvasnak maguknál? - szólt Pártay élesen.
- Eleget olvasnak, de megválogatják, hogy mit olvassanak.

A hátam mögött megszólalt Berger Feri:

- Azt hiszed, hogy mi falusiak vakon beveszünk minden limlomot, a mit ti itt Pesten kinyomattok? Tartsátok meg magatoknak a ti kávéházi bölcseségeket. A pesti kávéházakból akarjátok reformálni és kormányozni az országot?

Ezzel megfogott és arrább vonzott.

- Ki ez a fráter? - kérdém.
- Most megint olyant fogok mondani, a mit nem értesz: ez egy smok.
- Smok? Mi az?
- Smok egy olyan számár, a kinek zseniális allűrjei vannak; vagy egy olyan zseni, a ki számárságokat követ el.
- Most még kevésbbé értem.
- Nem is lehet róla helyes definíciót csinálni, mert a smok ezerféle; lehet komikus és lehet tragikus alak is. Ez a Pártay egy tipikus pesti találmány: ugynevezett kávéházi oszlop. Van itt egész rakás ember, a kit a kávéházak tettek nagyemberré. Legtöbbszörre stréber fiatal fiskálisok, a kik azt hiszik, hogy az ő kávéházi társaságuk az egész országot jelenti. Sok ostoba, fölösleges törvény alatt nyögünk mi odakint, falun, pajtás, a mit ezeknek a nagyszájú frátereknek a nyomása alatt hoztak; mert persze ezek mindig itt piszkálnak a kormány orra alatt, mi pedig hallgatunk és dolgozunk a hegyeink közt. Az újságoknál is vannak barátaik, így aztán nyomulnak előre, honatyának, városatyának, bankdirektornak. Véresszájú néptribunból átvedlenek szenvedélyes mamelukká s beszédeikben nagyon szeretik meggyőződéseiket hangsúlyozni: mert ez sohse volt bennük. Csitt! A költő...

Egy cingár legényke kezdett szavalni. Megálltunk a szalon ajtajában és hallgattuk. Marcsa kisasszony is bedugta a fejét a szomszéd szobából.

- Te Marcsa, - szólt Feri, - ugy-e magyarul szaval ez az ember?
- Persze. Hát nem hallod?
- Hallani hallom, de nem értem.
- Óh te falusi paraszt, de el vagy maradva. Hisz ez Hollófy, a dekadens.
- Persze, nem ismertem rá. Verset szaval, vagy prózát?
- Csacsi. Persze hogy verset.
- Akkor én szörnyen elbutulhattam falun, mert istenemre mondom, egy értelmes mondatot nem tudok fölfedezni benne. Hát te érted, Pista?

- Nem én.

- No, megnyugtat az, hogy legalább a Marcsa érti.

- Ne gorombáskodj, Feri. Én épp oly keveset értek belőle, mint te.

- Ennek az élvezésére, úgy látszik, egy hatodik érzék kell, mely mi belőlünk hiányzik.

A dekadens szimbolista befejezte költeményét, melyet zajos taps fogadott.

- Mit szól hozzá, Berger? - kérdezte egy nagyon kokettnek látszó asszony, a ki ott állt mellettünk.

- Gyönyörű lehet, de én egy árva hangot nem értettem belőle.

- Azt maga csak úgy beképzeli magának, - nevetett az asszony, villogó fehér fogsorait mutatva.

- Nagyságos asszonyom, - felelt Feri, - az én poétám Petőfi. Ezt mindenki érti, mindenki élvezi.

- Na freilich, Petőfi; hisz nem mondom, hogy nem; Petőfi hors concours van.

- Szereti maga Petőfit, Berger? - kérde egy kis csitri lány, a ki arra ment és fölkapta a Petőfi nevet.

- Ugyan Zsenka, maga mint okos lány, hogy kérdezhet ilyent. Hát lehet Petőfit nem szeretni?

- Imádom és kívülről tudom az egészet.

- Tisztítsuk meg a levegőt, - mormogá Feri a fülembe.

Odaült a zongorához és egypár sötét, de erős akkord után elkezdte lassan, mintegy magának mondani: *Még nyílnak a völgyben a kerti virágok. Még zöldel a nyárfa az ablak előtt.* Magam is meghatottan hallgattam a csodaszép költeményt, Marcsa pedig ujjongott mellettem. Lassanként az egész teremben csend lett s mindenki a versre figyelt. Végül persze zugó taps volt, a mi azonban nem Petőfi Sándornak, hanem Berger Ferinek szólt.

De legjobban lelkesült Gelb Miksa, a dúsgazdag terménykereskedő.

- Gratulálom magát, öcsém, nem is tudtam, hogy verseket csinál. Persze, falun ráér az ember.

A szimbolista dekadens költő ama nézetének adott kifejezést, hogy a nemzeti elem hátrányára van egy költőnek. A boldogtalan ezt éppen a kis Marcsának mondta, a ki viszont sietett kijelenteni neki, hogy Petőfi után a többi költőnek egyáltalán nincs létjogosultsága.

- Gyere Feri... jöjjön Pongrácz, - szólt Marcsa, - jöjjenek az én szobámba. Ezért a Petőfiért pompás teát adok maguknak.

...A Marcsa szép fehér, kedves, leányos szobájában töltöttük el a zsúr hátralevő részét...

AZ ÖRÖK VÁNKOS.

A márciusi napok tavaszi langyossága annyira ellustított, hogy ezt a történetet kénytelen vagyok egy jóbaráttal elbeszéltetni.

*

Ezelőtt pár hónappal Székesfehérvárra utaztam, - így kezdé említett jóbarátom, a ki szives volt helyettem az elbeszélés fáradságát magára venni. - Székesfehérvárra utazni nem nagy dolog, nem kell hozzá semmi előkészület. Nem is tettem előkészületeket, csak egy bundát vittem magammal. A vonat korán reggel indulván, nagyon álmos voltam, a minek az volt a következménye, hogy Promontornál végigfeküdtem a kupé egyik felén és édesdeden elaludtam.

Életemnek ezt az alvását bántam meg legjobban.

Elfelejtettem megmondani, hogy kivülem még egy ember ült a kupében. De milyen ember! Legkevesebb négy tokája volt. Egyre szuszogott és fujtatott, s miközben a mezőkön csillogó havon legeltette tekintetét, homlokáról a verejtéket törölgette. Ilyen kövér embert még pénzért sem láttam soha.

Ez a kövér ember volt életem megrontója.

Nem mintha megszöktette volna a feleségemet.

Nem is mintha egy égő színházból kimentette volna az anyósomat.

Hanem...

De ezt még nem árulhatom el, mert a történetet irodalmi szabályok szerint jól meg kell komponálnom, tekintettel arra a kitűnő íróra, a ki helyett ezt a históriát elmondani szerencsém van.

Mint mondtam, Promontornál elaludtam s lehunyódó szemeim még egy bucsupillantást vetettek a négytokás utitársra, a ki viszont irigyen tekintett vékony lábszáraimra.

Martonvásáron hirtelen metsző hidegre ébredek. Ugy hasogatta a lábamat, mintha éles késsel vágtak volna bele.

Felugrom. A hájas ur kinyitotta és egészen leeresztette az egyik ablakot.

- Megőrült? - kiáltám dühösen.

Ő szó nélkül a vasuti szabályzatok kivonatára mutatott, mely a falon függött. A kivonat egyik pontja így szólt:

Ha az utasoknak csak egyike is kívánja, féloldalon az ablakot le kell eresztetni.

- De nem decemberben! - üvöltém és fölrántottam az ablakot.

A hájas szomorúan nézett rám.

- Ön tehát azt akarja, hogy megfulladjak?

- Nem én. Én csak azt akarom, hogy ne fagyjak meg. Máris oda vagyok. A csúz beállt a tagjaimba.

- Csúzzal ön élélhet száz esztendeig, míg engem minden percben a guta fenyeget.

- Csúzzal élni száz esztendeig? Köszönöm. Inkább csúz nélkül üssön meg a guta azonnal.

- Ön úgy beszél a gutáról, mintha az valami tréfás alak volna, a ki ha megüti az embert, vissza lehet ütni.

- Ön pedig úgy fogja föl a csúzt, mintha az egy kebelbarátunk volna, a ki mindennap meglátogat, órákig elidőzik és piketiroz velünk... Juj!

Lábamhoz kaptam: ott piketirozott már a csúz.

*

Nem vagyok író s így nem tudom, hogy a mit eddig elmondtam, elég-e bevezetésnek? Ha nem volna elég, sajnálom, de többel nem szolgálhatok. Mert magára a történetre kell áttérnem.

Ez a csúz juttatott engem a vöröskereszt-kórházba.

Oly vidám, kedves és egészséges ispotály ez, hogy ha megengednék, én mindig ott laknám.

De európai szokás, hogy a kórházakat teletömik betegekkel s így a szegény egészségeseeknek (a kik pedig föl tudnák virágoztatni a kórházakat) nem jut hely.

Elfoglaltam egy elsőosztályu szobát s az orvossal és az ápolónővel együtt minden figyelme-
met csúzómnak szenteltem, mely az egész napot, sőt néha az egész éjszakát is velem töltötte, -
akár csak egy szerető hitves, a ki (mint a regényekben olvassuk) önfeláldozólag ápolja az urát.

Egy napon az ápolónő egy gyönyörű szépen himzett kis vánkossal állit be hozzám.

- Mit szól hozzá a nagyságos ur? - kérdé.

- Remek.

- Parancsolja?

- Hogyan? Eladó?

- Nem, de kisorsolom. Egy szám csak husz krajcár.

- Szivesen. Adjon öt számot.

Az ápolónő adott öt számot és tova lejtett. Az összes szobákat sorba járta. Mindenütt hagyott öt számot, vagy három számot, vagy egy számot, - a szerint, hogy nagyságos urnak, vagy tekintetes urnak, vagy uraságodnak szólitotta a beteget.

Husz forintocskát raktunk a vánkoscára, a miből mindenki sejtheti, hogy száz szám közül folyt a sorsolás. Megnyerte egy elsőosztályu beteg, a ki tiz szám erejéig bocsátkozott kocká-
zatba. (Ez méltóságos ur volt.)

Másnap beállitott hozzám megint egy ápolónő. Méltóságos urnak szólitott és én rosszat sejtettem.

- No, mi baj, Zsadákné?

- Ha a méltóságos ur megint lutrizni akarna?

- Mit sorsolnak ki?

- Vánkost.

- Már megint?

- Kérem, ugyanazt a vánkost, a melyet tegnap Gráczy méltósága megnyert.

- Lehetetlen.

- De igen. A méltósága oda ajándékozta nekem, de mivel az a remek darab nem egy ilyen szegény asszonynak való, az uraknak pedig szörnyen fáj rá a foguk, hát elhatároztam, hogy én is kisorsolom.

- Derék. Adjon öt számot.

- Igenis, nagyságos ur. (Denique öt számért csak ez a címzés járt.)

Az volt a szerencsétlenségünk, hogy megint egy előkelő beteg nyerte meg, a ki természetesen nem engedte magát lefőzni Gráczy által, hanem odaadta - egy harmadik ápolónőnek.

Negyednap ismét meg kellett vennem öt számot! A vánkos kezdett előttünk félelmes alakká növekedni. Egy zsarnok, egy szivtelen császár, a ki mindennap behajt rajtunk husz forint adót, melyet meg kell fizetnünk. Az ápolónők meg kezdték úgy tekinteni a szépen himzett vánkost, mint egy gazdag jószívű nagybácsit, a ki szegény hugait csendesen és bőkezűen segítse.

Utáltuk, gyűlöltük ezt a szivtelen bálványt, mely ennyi áldozatot kíván, az ápolónők meg becézgették, mint egy kis gyermeket. Még éjjel is fölkeltek hozzá, megnézni, nincs-e valami baja, nincs-e valamire szüksége?

Végre megnyertem én. Előkelő beteg voltam: csúszom volt és első osztályon feküdtem. De a közjóért föl kellett magamat áldozni. A zsarnoknak el kell pusztulnia.

Miközben mindenki azt leste, hogy melyik ápolónőnek fogom ajándékozni, az öreg Borbolyá-né (a ki a szobámat takarította) jött a rémhírrrel, hogy a vánkosból két nagy tenyérszerű darab ki van égve. Egy eldobott égő gyújtószál következtében.

Külsőleg dühöngtem, de belsőleg örültem. Épp úgy társaim, a kik ha *szertő*-t kiabáltak volna, kénytelen lettem volna meghajtani magamat.

Az ápolónők lenéztek és megvetettek. Szerencsére csúszom elhagyott és én is elhagytam a kórházat.

*

Birom barátom ígéretét, hogy máskor is el fog mondani helyettem apró történeteket.

A MI EBÉDÜNK.

Évek hosszú során át szerzett tapasztalatok megtanították a feleségemet arra, hogy a szalma-özvegyeségre jutott férj veszedelmesebb, mint egy elsőéves jogászságba beleszabadult gimnázista. Nem az ütött szeget a fejébe, hogy a nyári hónapok alatt én viseltem a főváros legfehérebb flanelruháját, legvörösebb cipőit, legsárgább szalmakalapját és legkalotaszegibb mellényét, hanem az, hogy az államháztartásnak télen rendesen működő gépezete nyáron mindig erős zökkenéseknek volt kitéve, s pénzügyi állapotaim kezdtek Törökországéihoz hasonlítani. Feleségem e zilált viszonyokat annak tulajdonította, hogy a pesti kocsmáélet nagyon drága, s én természetesen megerősítettem őt ebben a véleményében, mely, mellesleg mondva, romlatlanságának legékebben szóló bizonyítéka. Azonkívül a nyári szezon alatt nőmhöz intézett leveleimben gyakran, igen vigyázatlanul, lesujtólag nyilatkoztam a vendéglői kosztról, mely a családapák minden betegségének egyetlen oka. A legrövidebb levelezőlapomon is jutott hely a kocsmái konyha összemorzsolására, s a házi kosztnak magasztalására. Ezzel pusztán nőmnek akartam örömet szerezni, a mi jószívűségemet bizonyítja.

De a levelek, melyek egypár nyár alatt csinos halmazzá növekedtek s halálom után, ha nőmtől a muzeum borsos áron megvásárolja, irodalmi működésem szennyfoltját fogják alkotni, ismétlem, leveleim nőmben egy szörnyű gondolatot érleltek meg. Még mielőtt a zöldbe vonultak volna, nőm így szólt hozzám:

- Ugy-e, váratlan öröm megöli az embert?
- Nagyon ritkán.
- De már előfordult, ugye?
- Nagyon sokszor.
- Nos, éppen ezért előkészitem: magát nagy öröm fogja érni.
- Ugyan! Micsoda?
- Azt nem árulhatom el. Majd pár nap múlva mindent megtud.

Megvallom, hogy nem is sejtettem, hogy micsoda meglepetés vár rám. Az asszony leginkább negatív örömeiben szokta részesíteni az urát. Például, hogy száz forintos ruha helyett nyolcvan forintosat csináltat. Nem voltam valami nagyon kellemes dologra elkészülve.

Pár napig türelmesen várakoztam. Végre a feleségem elvesztette a türelmét.

- Maga nem is kíváncsi a meglepetésre?
- De kíváncsi vagyok, hanem rösteltem szólani. Azt hittem, elfelejtkezett már róla.
- A világért se. Csak nem volt eddig biztos?
- S ma már az?
- Az.
- Nos, tehát halljuk.

A feleségem átkarolt gömbölyű két karjával. A kékpettyes fehér ruha szarai visszahulltak a vállára. Rettentően megijedtem: ez az öröm valami nagy csapás lesz rám nézve.

- Megkapja Verát a nyárra.
- Micsodát?

- Verát. Nem emlékszik az öreg Verára?

- Hogyne emlékezném.

Ez a Vera egy régi családi butor volt. Apámat térdein ringatta. Engem nem, mert akkor térdei már nagyon gyengék voltak. Hajdanában a leghíresebb szakácsné volt a túl a dunai vármegyékben s az uri familiák kölcsön szották adni egymásnak, nagy ünnepi ebédek alkalmára. Öt vármegye nemes családának ösmerte a történetét, - már mint azokat a történeteket, melyeket a tüzhely körül és a cselédszobákban szottak tárgyalni. Nagypámnál kezdte, apámnál öregedett meg, nálam lett hivatva főnixként hamvaiból újra föltámadni, ezt azonban nem cselekedte meg. De minden esztendőben feljött házamhoz két-három hónapra, a gyerekek mellé s örökké veszekedett a pesti szakácsnéval, a kinél mindent jobban akart tudni. A kitünő szakácsné-hire megmaradt. Ez mint egy babona füződött hozzá.

- Minek jön fel a Vera? Takarítani?

- Ez semmi. Ezért nem volna érdemes felhozatni. Fözni fog, s maga itthon ebédel és vacsorál. No, ugy-e kedves meglepetés?

Az asszony oly édesen nézett rám, hogy megcsókoltam s kijelentettem, hogy el vagyok ragadtatva.

- No most meg fognak szünni a maga örökös nyári panaszhai. Megszabadult attól az utálatos kocsmái kosztól.

(Minek is panaszkodtam annyit!)

A dolog meglehetősen lesujtott. Nem születtem remetének, borzaszt a gondolat, hogy egyedül ebédeljek s iszonyodom attól, hogy este is ott üljek az üres lakásban és néma szomorúsággal várjam az ételt, holott vig vacsoráló kompániám van a kocsmában. De természetesen nem szólhattam egy szót sem. Nem ronhattam el az asszony örömét, a ki rengeteg megspórolásokról álmodozott.

Miután a molypor és naftalin bevonultak abba a lakásba, melyből családom kivonult, Vera asszony is megkezdte uralkodását. Megjegyzendő, hogy én nem osztozom az asszonyok felfogásában a molyporra vonatkozólag. Az asszonyok azt hiszik, hogy mivel az ember majd felfordul e portól, a sokkal gyöngébb moly bizonyosan felfordul. Nagy tévedés. A moly sokkal vigabban érzi magát ilyenkor nyáron s csak a boldogtalan szalmaözvegy szenved. De ez nem tartozik ide.

Vera asszony leereszkedőleg viselkedett velem szemben. Érezte, hogy ő van hivatva az elromlott, elfajult, romlásnak indult fővárosi konyhát regenerálni, háztartásomban az egyensúlyt helyreállítani, gyomorhurutomat, melylyel a kocsmái koszt fenyeget, elodázni az emberi kor legvégső határáig s engem nyárra is teljesen boldoggá tenni, oly boldoggá, hogy minden ember vad irigységgel tekintsen rám. E nagy küldetés annyira elfoglalta, hogy a mellékes dolgokra nem maradt semmi ideje se. Ezért nekem meg kellett fogadnom a házmestert, hogy a tüzelő fát a pincéből felhordja. Meg kellett fogadnom a házmesternét, hogy a piacra Vera néni helyett eljárjon, és szerződtetnem kellett egy kis leányt, a ki takarítson rám és az edényeket elmosogassa.

Mindezekért jutalmul ettem olyan ételeket, melyek után apáink a nyelvüket csettentgethették, de mi az orrunkat fintorgathatjuk. Az izlés nagyot változott negyven év óta. Más ruhákat viselünk és más ételeket eszünk. Vera asszony ezt nem tudta. Egy hétig huztam az ő nagy hirnevének igáját. Soha életemben annyi pénzt nem költöttem evésre, mint az idő alatt. Mindig az ő legkedvesebb ételeit főzte. Háromszor egy héten sonkás tésztát ettünk. Husz

emberre főzött mindennap. A nagyszabásu működéshez volt hozzászokva. Ha rászóltam és az ételt megkevesbitette, akkor legalább söt tett belé husz személyre szólót.

Egy hét múlva ismét kocsmában éltem és ő magának főzött... a feleségem pedig nyugodtan élt a zöldben, abban a boldog hitben, hogy az én nyaramat boldoggá tette.

A ZSIRÁF.

A mennyire gyűlöltem mindig a hangyát, annyi részvételt viseltettem örökké a zsiráf iránt.

A hangyát gyűlöltem, mert a róla elnevezett szorgalom én bennem nem volt meg, s ezt nekem folytonosan a szememre vetették.

Vagy hangyának születik az ember, vagy embernek. Ha hangyának születik, kénytelen szorgalmasnak lenni, mert így alkotta őt a teremő. Ha pedig embernek születik, az ugynevezett szabad akaratnál fogva joga van választani a szorgalom és a lustálkodás közt.

Én a lustálkodást választottam. Mindenki elvégre nem lehet szorgalmas. Hisz a világ megbolondulna az örületes sürgés-forgásban.

A zsiráf iránt való részvétem onnan ered, hogy én az ő nyakbeli hosszúságát rendellenes állapotnak, betegségnek, valami balesetnek tulajdonítottam.

Hiába mondták tanárain, hogy ez a természet bölcs rendelkezéséből van így. Mert a zsiráf tágabb hazájában, vagyis Afrikában, óriási fák vannak, s ő nem tudná lelegelni a fák leveleit, ha nem nyulna oly magasra a feje.

Hiába mondták, mert én igen jól tudtam, hogy Afrikában vannak földön csuszó krokodilusok is, melyek nem élhetnek meg a magas fák leveleiből s élelmüket kénytelenek olyan helyen keresni, mely legfölbbe egy láb magasan van a föld színe fölött. Tehát a zsiráf is komótosan megélhetne Afrikában, ha rövidebb volna is a nyaka.

Szóval, bármit meséltek is erről a nemes állatról, rokonszenvedtem és részvéteimet nem tudták megingatni.

A mig kacagva néztem a majmokat, közömbösen a medvéket és csodálattal az oroszlánokat: egy könnyet morzsoltam szét mindig a szememben, mikor a zsiráf lakása előtt elhaladtam.

Ott állt a szegény, bután tartván az ég felé kellemetlen nyakát és látszólag a fákon ugráló verebek felé pislogva. Pedig mit érdekelték őt ezek a szárnyas állatok?

Egyszer, mikor a szegény árva előtt megálltam, észrevettem, hogy nagyot sóhajt és a magasságból szédítő sebességgel egy csomó könny pereg alá.

Fölfogtam a kalapomba és megnéztem e könnyeket: a bánat könnyei voltak. Meghatva néztem rá.

- Zsiráf ur, ön szenved? - kérdém.

- Parancsol? - szólt ő, lehajolást markirozva.

Fölálltam a kerítésre.

- Ön sir?

- Ugy van, uram.

- Mi bántja? Szeretne visszatérni pálmaerdős hazájába?

- Óh, nem. Nálunk, zsiráfoknál, a hazaszeretet nem fejlődhetett ki, mert a nyak tulságosan erős fejlődése elnyomta.

- Hát akkor mi a baja?

A zsiráf szemérmesen mosolygott,

- Nem tudom, hogy őszintén nyilatkozhatom-e? - kérdé.
- A legőszintébben. A legnagyobb zsiráfbarátok egyike áll ön alatt.
- Akkor beszélek. Képzelje, én szerencsétlenül szeretek.
- Ugyan kit?
- Péter nevű örmek a leányát.
- Megbolondult?
- Körülbelül.
- Egy zsiráf egy lányt! Hallatlan.
- Nem olyan hallatlan, mint ön gondolja, - szólt kissé ingerülten a zsiráf, - hát a kutya mennyi szereti a gazdáját, de még az oroszlán is gyöngéd érzelmekkel viseltetik az idomítója iránt. Hát még a zsiráf, melybe a természet csupa ártatlan, szolid érzelmeket oltott. Én fent a magasban, a friss levegőn nevelkedem. Legtisztabban kapom a nap sugarait. Közelről hallok a madarak dalát, távol állok minden földi szennytől s emelt fővel mondhatom, hogy gondolkodásom fenkölt és érzelmeim magasztosak.
- Kedves zsiráf barátom, maga nagyon szerelmes lehet, hogy ilyen szépen tud szavalni.
- Búsan le akarta horgasztani a fejét, de nem tudta.
- És ő nem szereti önt viszont? - folytatám.
- Nyájasan bánik velem, etet, megsimogat...
- Hát akkor mit búsul? Hisz el úgy sem veheti, mert ez nagyon vegyes házasság volna.
- Más bajom van nekem.
- Mi?
- A látásom erősen kezd gyöngülni és a földi tárgyak lassanként eltűnnek szemeim elől. Már a virágokat nem látom, önről sem tudom kivenni, hogy milyenek a vonásai. És így lassankint őt is el fogom veszíteni... Nem fogom többé látni és akkor mit ér az élet!
- Megsajnáltam és közbenjárásomra egy szép pápaszemet adott neki az igazgatóság a nevenapjára. Mikor a pápaszemet ráillesztették, ösmerkedtem meg Terkával, a zsiráf ideáljával. Kövér, gömbölyű, tizenhatéves kis portéka volt, tizenkét darab szeplővel az arcán. Csakis egy szemeit magasan viselő állat szerethetett bele. Vagy a zsiráfot talán a rokonfoltok bájolták el? A nagy barom lefeküdt a földre, s Terka szeplőire szuszogott.
- Pokoli gondolat támadt bennem. Megragadtam Terka kacsóját és megcsókoltam. A következő percben a zsiráf úgy fellökött, hogy vagy hat lépésre gurultam. Terka megijedt, a zsiráf a markába nevetett. Sietve visszagurultam és a zsiráfot teljes erőmből nyakonütöttem. Így élvezettel még sohse ütöttem nyakon senkit. Ilyen nyakat ütni!
- A zsiráf dühösen nézett rám.
- Kvittek vagyunk, - kiáltá.
- Soha! - feleltem vissza, - ön párbajképtelen, mert nem vehet elégtételt.
- Ön gyáva, mert megüt egy zsiráfot, a kiról tudja, hogy az állatkert szigorú szabályai szerint nem párbajozhat.
- Ön foltos nyakorján! - ordítám rekedt dühvel.
- A zsiráf összes fekete foltjai elsápadtak.

- Mi... mi... micsoda? - hebegé.

- Foltos nyakorján, - kiáltám diadalittasan.

- Foltos nyakorján, - rebegte Terka, - ejnye be csunya név. Mit tesz az?

- Az a zsiráfnek hivatalos magyar neve.

- Ez aljas rágalom, - szólt a zsiráf, - én zsiráf vagyok, punktum.

- Igen, ön zsiráf Olaszországban, zsiráf Franciaországban, sőt zsiráf Angliában is, de Magyarországon ön mint *foltos nyakorján* szerepel; így van becikkelyezve, így tanítják az iskolákban, váltóit csak erre az aláírásra fogadják el.

- Nem hiszem.

Nyugodtan elővettem Papp János Állattanát, melyet mint állatkerti törzsvendég mindig magammal hordozok és átadtam Terkának.

- Itéljen a kisasszony, - szóltam hidegen.

Terka kezébe vette a könyvet.

- Ugy van. Ön foltos nyakorján. Pfuj! Micsoda név. Többet rá sem nézek erre az utálatos állatra.

- Nem olyan csunya név az, - szólt megtört hangon a zsiráf, - hisz hasonlít az Adorjánhoz, ez pedig csak szép.

- Az Adorján szép. A foltos Adorján már csunya. De a foltos nyakorján!... Ez már irtóztató.

Karomat ajánlottam Terkának és gunyos mosollyal távoztunk. E percben a kicsikének már csak tiz szeplője volt... Hm, hm... nem is festett már olyan rosszul.

Harmadnap nagy zivatar volt. Az állatkert alapszabályai szerint ilyenkor a magasabb állatoknak a földre kell feküdniök. A foltos nyakorján, épp ellenkezőleg, kirohant a kertbe, föltartotta a fejét, s a mennykő természetesen beleütött.

Ez lett a vége.

A KERESZT ÉS ÜGYNÖKE.

Egy haszontalan ember elbeszélése.

Bevallom, hogy egyizben, nem is olyan régen, közeli összeköttetésbe jutottam a kereszténység ügyével.

És bevallom azt is, hogy ekkor a kereszténység ügyét csufosan cserben hagytam.

Elmondom őszintén, nehogy más úgy mondja el, hogy rám kedvezőtlen fényt vessen.

Egy éjjel a *Nirváná*-hoz címzett dekadens kávéházban ültem s rosztopsint ittam az első magyar általános baráti érzelmeinkről biztosított hölgyzenekar zenéjéhez. A rosztopsint azért ittam, mert elvem: komisz pálinka a kifogástalan zenéhez. Csakhamar azonban észrevettem, hogy a zene is rossz s azonnal áttértem a benediktinerre, mert elvem: kifogástalan pálinka a komisz zenéhez. Később a zene rosszasága oly hallatlan mérveket öltött, hogy át kellett térnem a legfinomabb francia cognacra, mert elvem: legkifogástalanabb ital a legkifogásolhatóbb zenéhez.

Önök csodálkozni fognak, hogy egy ember, a ki ennyire tele van elvekkel, egy dekadens kávéházban tölti éjszakájának nyugalomra szánt óráit. Erre én röviden csak azt felelem: kötelességemnek tartottam a *Nirváná*-t támogatni, mert a tulajdonosa fiatalabb korában váltóhamisításért be volt csukva, én pedig rendes tagja vagyok a Megtért Bünösöket Segélyező Egyesületnek, s az alapszabályaink értelmében a megjavult kávésokat kell támogatnom, nem pedig azokat, a kik mindig becsületesek voltak. Másodszor: mit érnek az elvek, ha az ember alszik velök? S azért ha valaki annyira az elvek embere, mint én, kötelessége inkább akármilyen aljas helyen ébren lenni, mint otthon aludni.

Miután így tisztán állok a külvilág vizsga tekintete előtt, visszatérhetek a *Nirváná*-hoz.

A *Nirváná*-ban kevés vendég volt. De a kevesek közt nagyon föltűnt egy göndör szakállu ur, a ki tört németiséggel folyton sört rendelt. Rosszul beszél németül! Ez nem lehet budapesti ember. Figyelemmel kezdtem kísérni. Nemcsak őt, hanem a rávonatkozó dolgokat is. A rávonatkozó dolgok közé elsősorban a sör tartozott. És ekkor észrevettem, hogy valahányszor egy tele üveget tesznek eléje, ugyanakkor egy üreset is állítanak melléje. A számítás egyszerű: a ki oly gyors egymásutánban rendeli a sört, az be fog csipni. A ki becsip, az nem tudja, hány üveg sört rendelt. S a ki nem tudja, hogy hány üveg sört rendelt, az megérdemli, hogy husz helyett ötvenet fizessen.

Az idegen nem vette észre a manipulációt, mert a hölgyzenekar tagjait nézegette. Egyszerre megszólalt:

- Fizetek.

Azonnal ott termett az első pincér.

- Ötven üveg sör.

- Nem lehet, - szólt az idegen határozottan.

- Tessék megszámolni az asztalon álló üvegeket.

- Nem számlálom, tudom, hogy csak husz üveg volt. Ha ötven üveget ittam volna, holtrészeg volnék.

Ekkor a tulajdonos is beleavatkozott.

- Engedelmet kérek, a ki husz üveg sör után józan marad, az nyugodtan ihatik száz üveggel is, sohse csip be.

- Legyen nyugodt, sokszor voltam részeg életemben, - mondá az idegen önérzettel, - s jól tudom, hogy mennyit bírok el.

- Szóval, nem akar fizetni.

- Ne is fizessen, mert tényleg csak husz üveggel ivott, - avatkoztam bele a vitatkozásba, - ez gazság, az idegeneket így fosztogatni.

- Nekem meri ezt mondani, - kiáltott a kávé, - a ki becsületes szülék gyermeke vagyok?

- Ezt az ön gyermekei nem fogják elmondhatni, - vágtam vissza mérgesen.

- Ki vele! - ordították a pincérek s a távolban fölmerült egy óriási tűzlegény, a ki csak nagy viharok alkalmával szokta a konyhát elhagyni.

Az idegen, a ki tudta, hogy az ő jogaiért küzdök, azonnal mellém állt s oroszán-bátorsággal küzdöttünk. Előre láttam azonban, hogy meg kell elégednünk az erkölcsi győzelemmel, mert irtóztatón ki fognak dobni. Csakugyan hallottam is már, hogy nyilik az ajtó s a következő percben elkezdünk röpdülni. Mennyi ideig röpdültünk s milyen ivet irtunk le, nem tudom, de a nyájas olvasó megítélheti abból, hogy utközben a következő párbeszéd fejlődött ki köztünk:

- Ön derék ember, köszönöm, - szólt az idegen s melegen megszorította a kezemet.

- Óh kérem, nincs mit, én csak kötelességemet teljesítettem.

- Ön emellett remekül verekszik.

- Erő, hál'isten, van bennem.

- Hajlandó a kereszténység ügyéért verekedni?

- Szívesen.

Akkor zsupsz! földet értünk, s a sárban elterültünk. Levegőben kötött egyezségünket a száraz-földön is megújítottuk egy erőteljes kézszorítással. Én úgy értettem az egyezséget, hogy menjünk vissza a kávéházba és verjük ki onnan tisztelt izraelita polgártársainkat, s akkor sült ki, hogy ő görög ügynök és szabadcsapatot szervez a kereszténység ügye, vagyis Görögország védelmére.

- Ön tehát görög? - kérdém.

- Az. A nevem Mikromegalosz.

- Örvendek. Magam is négy évig tanultam görögül, de csak ez az egy szó maradt az emlékezetemben: *aoristos*. Erről se tudom, mit jelent.

- Ön tehát beáll a légióba?

- Be. De egy jó tanácsot adok. Ha már engem szerződttetett, a kit kidobtak, szerződtesse azokat is, a kik kidobtak, hisz azok föltétlenül erősebbek, mint mi.

- Igaza van. Menjünk vissza a kávéházba.

- Azt nem teszem. Mert akkor még behajtanák rajtam a megivott pálinka árát.

- Micsoda barbár ország! - kiáltott Mikromegalosz, - nálunk Görögországban az ország alap-törvényei közt van, hogy a kit kávéházból kidobtak, az iránt a kávé többé semmi követelést nem támaszthat. Pedig a tűzlegényt föltétlenül szeretném elcsalni. Fenomenális erejű egy fickó.

Megvártuk a reggelt, a mikor a tüzlegény hazament s akkor sikerült őt a filhellén légió számára megnyerni.

- A csapat száma teljes, - mondá Mikromegalosz, - estére indulunk. Egy szivességre kérem.

- Mire?

- Nevezzen engem ezentul ezredesnek.

- Ah, ön tehát ezredes?

- Nem vagyok ezredes, épp ezért fogom ezt az ön részéről szivességnek tekinteni. Megteszi, kapitány ur?

- Parancsára, ezredes ur.

Igy neveztük ki egymást a légió parancsnokainak. Hazáig, vagyis a *Debrecen*-fogadóig kísértem a derék görögöt. A kapuban még egyszer elérzékenyülten megrázta a kezemet, nyakamba borult s ezt sugta a fülembe:

- Nem adhatna tiz forintot kölcsön?

Hidegen kibontakoztam és fagyosan mondtam:

- Nem.

- Minden percben várom, hogy Görögországtól pénzt kapjak.

- Jegyezze meg, Mikromegalosz ur, hogy Görögországtól még soha senkise kapott pénzt.

Elsápadt.

- Hát már itt is tudják? Akkor el vagyok veszve.

Magamban gyorsan lemondtam a kapitányi rangomról és az ő ezredesi rangjáról, és sietve távoztam.

Igy hagytam cserben a kereszténység ügyét.

MIKROMEGALOSZ UR LÉGIÓJA.

Éppen az Erzsébet-köruton haladtam végig, mikor felülről egy ember hullott a nyakam közé.

Mínthogy személyes barátaim közül feltűnően kevesen foglalkoznak léghajózással, tisztában voltam azzal, hogy itt egy idegen léghajóssal van dolgom, a ki szerencsétlenül járván, éppen most pottyant le a felhők közül.

E meggyőződésben egyet taszítottam az idegenen, hogy megszabaduljak tőle s nyugodtan tovább mentem.

Ő azonban megfogott, mire hátranéztem.

Ekkor két dolgot láttam.

Az első az volt, hogy a kérdéses léghajós nem idegen, hanem Mikromegalosz ur, görög ügynök, kinek a multkor beálltam a légiójába.

A második pedig az volt, hogy nem léghajóból esett le, hanem észrevevén engem, a gyorsan robogó villámos kocsiból ugrott egyenesen a nyakam közé.

Önök talán emlékeznek reá, hogy a multkor, miután a kereszténység ügyének védelmére, a *Nirvána* kávéházból történt kidobás alatt szövetkeztünk, barátságunk hirtelen megszakadt, mert Mikromegalosz ur váratlanul tíz forintot kért tőlem kölcsön.

Életemet és véretem mindig szívesen bocsátom Görögország rendelkezésére, mert életem és véretem bőven van, de tízforintosok oly csekély számmal találhatók nálam, hogy a legnagyobb óvatosságot kell tanusitanom kiosztogatásuk körül.

- Hála isten, hogy megtaláltam, - kiáltott a görög.

Én a magam részéről békét hagytam az istennek és nem örvendeztem tulságosan.

- Jőjjön, menjünk egy kávéházba, - folytatta a görög.

- Nem megyek. A multkor oly különös körülmények közt távoztunk a *Nirvána* kávéházból, hogy nem merek önnel többet ilyen helyre menni.

- Ne féljen, minden rendben van. Képzelve... hallatlan dolog történt... valami rendkívüli és meglepő.

- Micsoda?

- Görögországtól pénzt kaptam. Ez nem normális dolog, e mögött valaminek lappangania kell. Azért el is határoztam, hogy a légióval még ma haza indulok. Áll a szerződés?

- Áll.

- Tehát jön velünk?

- Megyek.

Másnap már Fiumében voltunk. A csapat tíz legényből és a tüzlegényből állott. Ezenkívül ott volt Mikromegalosz mint ezredes és én, a kit ő még Budapesten kinevezett kapitánynak. Mikor a fiumei kikötőben legelőször összeálltunk és megszámláltuk magunkat, megdöbbenve néztünk egymásra. Éppen tizenhárman voltunk.

- Szerencsétlen szám! - mormogá melletttem egy bajtárs, a kit Pollitzernek hívtak, - egyikünk meg fog halni.

Erre nem voltunk elkészülve. Még jobban elsápadtunk.

- De kedves Pollitzer ur, - mondá az ezredes, - hiszen háboruba megyünk, ott akkor is meghalhat közülünk egy, ha nem tizenhárman, hanem huszan vagy ötvenen vagyunk. Ez esetben a szám nem határoz.

- Kérem, én babonás vagyok, nekem például az éjjel már borzasztó álmaim voltak... az én álmaim mindig be szoktak teljesedni.

- Eh, bolondság!

- Én - folytatá Pollitzer konokul - otthon, ezelőtt két hónappal, azt álmodtam, hogy a feleségemhez egy huszárkapitány az ablakon át bemászott...

- Legyen nyugodt, - szólt megnyugtatólag az ezredes, - az álmoknak mindig az ellenkezője szokott megtörténni.

- Jól nézek ki, mert az álom vége az volt, hogy az asszony a kapitányt kidobta. Vagyis e szerint *nem dobta ki*.

- Dehogy! Nem mászott be.

- Ugy éljen az ő feje.

És Pollitzer nagyot sóhajtott. Mikromegalosz gondolkozva sétált föl s alá egypárszor.

- Szóval, Pollitzer ur, ön nem akarja Görögországért vérént ontani?

- Miért akarjam én Görögországért a véremet ontani? Nem okosabb, ha én a törökök vérént ontom Görögországért?

- Hát erre hajlandó?

- Hogyne! Csak egy kicsit tünődtem, mert tetszik tudni, *der Krieg hat keine Balken*, a háborúnak nincsenek gerendái... kicsikét veszedelmes dolog.

A törzstisztikar, vagyis Mikromegalosz és én, rövid tanácskozást tartottunk s egy akarattal kineveztük Pollitzert főhadnagynak, hogy ne sokat járjon a szája. Együtt elhatároztuk, hogy a tiszt kinevezéseket huzamos időre felfüggesztjük, mert különben nem marad közlegénység.

Ebédre egy gazdag göröghöz voltunk hivatalosak s a légió a szeszfogyasztás terén valóságos csodákat művelt. Ha a törökökben olyan pusztítást fogunk véghez vinni, mint ételben és italban, akkor Görögország nyugodtan alhatik. A gazdag görög házából egyenesen hajóra szálltunk, de hogy gyalog, kocsin vagy lóháton jutottunk-e oda, erre senki se emlékezett. Annyi tény, hogy mikor fölébredtünk, már a nyílt tengeren lebegtünk s mindegyiknek volt egy revolvere és egy hosszú kése. Ezenkívül a légió minden tagjára egy görögös zöldszinű kacabajka volt huzva, mellén nagy fehér kereszttel. Különösen Pollitzer látszott örülni ennek. Könnyek jelentek meg a szemében és mondá:

- Hogy örülne szegény atyám, ha látná.

- Mi az atyja?

- A lovász-patoni izr. hitközség templomszolgája.

- Igen? Magam is azt hiszem, hogy kibujnék a bőréből örömében... De, legyen nyugodt, aztán megint visszabujnék.

A hajóskapitány nagyon jól bánt velünk, jobban, mint az idő vele. Cudar köd ereszkedett le a tengerre s csak tapogatózva haladhattunk előre. A hajós-kapitány és a mi ezredesünk unalmukban leültek tartlizni. Először a kapitány osztott s volt neki azonnal négy felsője. Azután a mi ezredesünk osztott és neki is volt tüstént négy felsője.

- Egy ajánlatot teszek, - szólt a kapitány nyugodtan.
- Kérem, - felelt Mikromegalosz ur.
- Ne játszszunk mi egymással.
- Helyes, - mondá Mikromegalosz ur és összedobták a kártyát.

Egyszerűségük imponált nekem. Szerintem két gentleman nem is járhat el másképp, ha egymásban a hamis játékost konstatálja.

Negyedik nap reggel kikötőbe evezünk be. Mikromegalosz a fedélzeten állt és a szemeiből ernyőt csinálva nézte a várost.

- El vagyunk veszve, - suttogá fojtott hangon, - ez Preveza török város. Tudtam, hogy ez a gaz kapitány elád bennünket.

- Mi érdeke volna? Nem lehet ez tévedés?

- Tévedés? Ön, ugy látszik, nem tudja, hogy tiz pengőt kap a basától minden elcsipett görög önkéntesért. A basa meg harmincat a szultántól.

- És mit csinálnak velünk? - kérdé Pollitzer aggódva.

- Főbelőnek.

- Ön, ugy látszik, nem tudja, hogy a magyar és a török testvérmemzet, - felelt hideg büszkeséggel Pollitzer, - önt főbelőhetik, de minket nem.

- Igaz, testvérmemzet! - kiáltott a fejére ütve Mikromegalosz, - hamar uraim, le a kajütbe.

A csapat lent termett Mikromegalosz kabinjában. Elővette óriási kufferjét, mindenki levetette a görög kacabajkát a fehér kereszttel, s helyette egy török kacabajkát vett föl fehér félholddal. Aztán a fedélzeten sorakoztunk.

A basa egy kis kikötői gőzösön közeledett. Mikor odaért, egetverő *csak jassa kardaslar* fogadta a tizenhárom torkából s Mikromegalosz előlépve, szerb nyelven jelentette, hogy a testvér magyar nemzet első szabadcsapata megérkezett, hogy a törökök oldalán harcba vonuljon a gaz görögök ellen.

- *Padisahim csak jassa!* - üvöltött a légión.

A basa nyelvet öltött ránk és ott hagyott, a perfid kapitányt hideg vízzel locsolták, mert elájult.

Mi pedig a csónakosok hurrá-kiáltásai közt kiszálltunk, el lévén tökéelve, hogy vérünket ontjuk az iszlám ügyéért.

GIBRALTÁR HERCEGE.

Már diákkoromban megálmodtam nagy drámámnak a meséjét, de reggelre kelve, teljesen ki-röppent a fejemből. Csak arra emlékeztem, hogy egy jó mesét álmodtam.

Ez történt szerdán és páratlan számu napon.

A legközelebbi szerdán, mely szintén páratlan napra esett, ugyanaz az álmom volt. De ekkor a mese is megmaradt a fejemben. Reggel nekiültem és megírtam a meséjét. Ezt félretettem s évekig a kezembe sem vettem.

Egyszer, újra páratlan napon és szerdán, különös álmom volt. Shakspere, Katona József és Prém József kalabriászt játszottak. Én és egy idegen ur kibiceltünk, még pedig az idegen úr Prémnek, én pedig Shaksperenek.

Az idegen ur beleszólt a játékba, a mi Vilmost (a kinek én kibiceltem) idegessé tette. Végre kifogyott a türelméből, letette a kártyáját és szólt:

- Hallja, ha beleavatkozik, legalább mutassa be magát.

Az idegen fölkel és szól:

- Adorján báró vagyok, - s újra leült.

- Örülök, - felelt Vilmos, - és most már fogja be a száját.

Adorján báró még hidegebben fölkel és intett nekem. Én is fölkeltem, de nem intettem senkinek. Adorján báró megkért, hogy még egy urral provokáljam Shaksperet.

- Nem tehetem, - feleltem, - én neki kibiceltem és csak neki segédkezhetem. Tetszik tudni, én gentleman vagyok.

Adorján erre távozott, de csakhamar visszatért két gabonaügynökkel, a kik provokálták Vilmost. Azonnal ajánlkoztam a nagynevű irónak, a ki elfogadott, csak azt kötötte ki, hogy segéd társamnak ne Palágyi Lajost, hanem Cervantest vegyem.

Kimélni akartam Shakspere Vilmos urat s azért az Adorján-Shakspere-ügyben becsület-bírásgot ajánlottam.

A becsületbírásg elnöke (milyen különösek az álmok!) Babó Emil volt.

A becsületbírásg egyhangulag diszkvalifikálta Adorján bárót a Bosnyák Anna kisasszonnyal szemben elkövetett inkorrekt magaviseletéért. A nemes báró ezt a szegény leányt egyszerűen tönkretette, úgy, hogy szégyenletében nyomtalanul eltűnt.

Mikor Adorján báró diszkvalifikálását hirül vittem Vilmosnak, a tehetséges angol a nyakamba borult és whiskyvel kínált. Én a pálinkát visszautasítottam, de megkértem, engedje meg, hogy egy drámámnak a meséjét elmondjam.

- Hát még mindig irnak az emberek? - kérdé bágyadt mosolylyal.

- Jobban, mint valaha.

- Halljuk, - ezzel egy ó-skót fapípara gyújtott s álmodozva fújta a füstkarikákat a levegőbe.

Az öreg várurral kezdtem, a ki kastélyának boltozatos fegyvertermében döngő léptekkel járt föl s alá.

Következtek a lány, az apród, a németalföldi választófejedelem, a canterbury-i érsek, a szomszéd várur, a ciprusi levente, a cseh ellentengernagy - és a többi, úgy a hogy egykoron, ifju éveimben, megálmodtam.

Shakspere Vilmos füstkarikái egyre kisebbek és halványabbak lettek. Végre az ó-skót pipa kialudott, alvó szívem pedig meggyulladott az előadás hevétől.

Egyszerre aztán elhallgattam. Csak most vettem észre: Vilmos halálsápadt volt.

- Vége? - kérde a vén brit azon a torokhangon, melyet angol matrózoktól oly gyakran hallottam.

- Vége.

- Honnan vetted?

- Megálmodtam. Kétszer egymásután, mindig páratlan napon és mindig szerdán álmodtam meg.

- Különös, különös, különös...

Három británikát szívtam el és ő még mindig azt morogta: különös.

Különös!

Egyszerre aztán megállt, rám nézett és így szólt:

- Hallod öcsém, ez különös... *te megálmodtad Shakspere utolsó drámáját.*

- Nem értem.

- Hallgass ide. Én egygyel több drámát irtam, mint a mennyiről a világ tud. Életem utolsó napjaiban fejeztem be, s nehogy ellopják tőlem íróársaim, elrejtettem a sommerseti apáság templomának vörös keresztel megjegyzett kőkövára alá.

Melegen rám nézett és így szólt:

- Térdelj le!

Megtettem. Háromszor megértintette a fejemet, megcsókolt, fölemelt és keblére szoritott.

- Sexpirré vagy ütve, - mondá elérzékenyülve, eredj Sommersetbe, ásd ki a drámámat, fordítsd le, és adasd elő a saját neved alatt. Én már halhatatlan vagyok, légy te is az. Le-mondok róla, pedig legjobb művem, neked adom, megálmodtad, téged illet. Viszontlátásra!

Fölbredtem. Hajnalodott. Az utcán a szemetesek már hordták ki a lapot, a tejesek a szemetet piszkálták, a lapkihordók pedig megitták a tejet. Ezért jut nekünk mindig víz.

Azonnal mentem Sommersetbe. Megérkeztem Sommersetbe. Kisebbfajta vidéki város úgy kilencszázötvenezer lakossal és három egyetemmel. Kilencszáznegyvenhétezer embert és néhány egyetemet leszámítva Jász-Kara-Jenőre emlékeztet. Az angolok egészen olyanok voltak, mint a minőknek képzeltem őket: lawn-tennist, footballt, cricket-et játszottak, regattáztak, lóversenyeztek. Arra a kérdésemre, hogy nem dolgozik-e itt senki, azt felelték: Mire való India száznyolcvan millió lakosa?

A kocsmában hallottam, hogy egy részeg ember azt mondta a másiknak: *vakapát*. Ebből - jogosan - azt következtettem, hogy a sommerseti apát vak. Megörültem neki, mert így nem láthatja, mikor a vereskeresztes követ kiemelem. Ugy is volt. Az apát nem látott semmit és én hiány nélkül fölvettem Shakspere legujabb drámáját, melynek címe *Gibraltár hercege* volt. A jó öreg azonban (adjon az Isten neki sok kvartászbélát a haló porában) Gibraltárt Nyitramegye északi részébe helyezte!

Shaksperei drámámmal természetesen először is a Nemzeti Színháznál próbáltam szerencsét. Az igazgatóság előre is kijelentette, hogy csak kóristákkal és színésziskolai növendékekkel játszatja el, mert az előkelő tagok elvből nem fogadnak el szerepeket eredeti darabban. Másnap az igazgatóság a színésziskolai növendékeket is visszavonta, de megígérte, hogy a műszaki személyzet legtehetségesebb tagjai közt fogja kiosztani.

Erre visszavontam a darabomat és elvittem a Vigszínházhoz. Ennek akkor még négy igazgatója volt. Keglevich és Szécsi elfogadták, Faludi és Ditrói nem. Ezen az ügy megállt.

- Meddig tart ez? Meddig kell várnom? - kérdém Ditróit.

- Mig négyünk közül egy meg nem hal, mert csak így juthat a másik párt többségre.

- Hátha olyan hal meg, a ki a darabot elfogadta?

- Akkor a darab vissza van vetve.

Köszönöm. Mind a két párt egyformán egészséges emberekből állt. Ezt én nem várhatom ki. Gyerünk a Népszínházhoz.

Itt nagyon hamar megakadtam. Mindegyik primadonna azt hitte, hogy a másiknak kitűnő szerepe van benne, s kézzel-lábbal dolgozott ellene. Csak úgy repültem kifelé. Ki tudna egy primadonna kezével-lábával szembe szállani?

A Magyar Színháznál igen nyájasan fogadtak, el is olvasták rögtön a darabot, tetszett is nekik, de kijelentették, hogy csak úgy adják elő, ha a canterbury-i érseket átirom trikós női szerepnek Vlád Gizellára, s Gyöngyinek egy vidám zsidószerepet szurok bele.

Hogy én Gyöngyit beleszurjam Shaksperebe? Odáig még nem jutottam.

Csak Feld papa volt még hátra. Ő olvasatlanul elfogadta a darabot, csak azt kötötte ki, hogy tiszteletdíjat nem fizet s szinköri fiát, Mátyást adoptálom. Beleegyeztem. Engem nem anyagi jutalom, hanem a dicsőség szomja vezet.

A darabot előadták. Ott volt az egész független kritika. Napi, heti, kétheti, havi lapok, évenként egyszer megjelenő almanachok szerkesztősegei mind elküldték munkatársaikat. Az előkelőbb kritikusok gyermekeikkel páholyban ültek, a másodrendűek földszinten foglaltak helyet és dorongjukat a ruhatárban hagyták. Majd csak akkor veszik ismét magukhoz, ha irni mennek.

A közönség a szabómból állt. Ez egymaga leste dobogó szívvvel a sikert, - s ez is hitvány anyagi érdekből.

Mit mondjak *Gibraltár hercege*-ről? Shakspere írta, mit mondhatok róla?

Másnap a kritikában egy olyan lehuzás következett, a minőt még nem láttam. Kávéházban botrányt csináló részeg emberekről szoktak ilyen hangon irni, - de csak a nyílttérben. Tájékoztatlan ember létemre csak most láttam, hogy a nyílttér és a színházi rovat mily közeli rokonai egymásnak. Még Budán lakó csöndes droguista atyámfiát is méregkeverőnek nevezték, engem pedig Hoszterrel, a várpalotai hétszeres rablógyilkossal helyeztek egy sorba.

És a szabóm?

Az előadás után a szinkör hátsó kapujánál megvárt, a nyakamba borult és elengedte a tartozásomat.

Másnap?

Másnap goromba levelet irt, melyben sürgetett tartozásom megfizetésére. Feld levette *Gibraltár hercegét* a műsorról s a darabot visszaküldte. Fölösleges megjegyeznem, hogy ő is goromba levelet irt, de Mátyást nem vette vissza.

Csakugyan gazság és elvetemedettség volna szindarabot írni? Engem, a ki kívül állottam az irodalmon, nagyon meglepett a dolog. Messziről egészen másnak láttam s abban a hitben voltam, hogy sikkasztani, váltót hamisítani, apát ölni, mégis csak nagyobb bűn, mint szindarabot írni.

Tévedtem.

Vagy Shakspere becsapott és egy rossz szindarabot, nem a magáét adta oda? Ah, ha én még egyszer vele álmodhatnám, hogy vágnám a fejéhez *Gibraltár hercegét*.

Eszembe jutott, hogy Gabányi Árpádnál a meghalt nagy emberek egymás kezéből veszik ki az ajtókilincset. Biztos tudomásom volt róla, hogy Shakspere több ízben megjelent s elismeréssel nyilatkozott a kolozsvári töltött káposztáról.

- Uram, - mondtam Gabányinak egy este, - jelentesse meg nekem Shaksperet és én önnek adom zemplénmegyei birtokomat.

Gabányi rámförmedt.

- Minek néz engem? Én hitvány földi előnyökért nem szoktam szellemeket idézni.

- Akkor jó, mert az én zemplénmegyei birtokom nem nevezhető földi előnynek.

- Hogy-hogy?

- Négyezer forintot ér s tizenötezer forint követelés van rá betáblázva.

- Az már más.

És megidézte Vilmost, a ki (mint Gabányi állítja) egészen otthonosan helyet foglalt a kanapén. Csak nagynehezen tudtam megállni, hogy drámámat... vagyis drámáját a fejéhez ne vágjam.

- Ide nézzen! - szólt Gabányi s az ábécé közepén ide-oda futkosó ezüstforintra mutatott, - ezt üzeni önnek Vilmos.

Odanéztem. Elsápadtam. Ezek a betűk jöttek ki:

Menjen Angliába. Siker.

Ujra elsápadtam. Komfortáblit hozattam és elutaztam Angliába. Egy év alatt teljesen elangolosodtam. Meztelen térdekkel jártam, folyton a labdát rugdaltam s a hideg birkacombot vastag faggyuréteggel ettem.

Ekkor Horace Peterson név alatt benyújtottam drámámat a Drury-Lane színházhoz. Három nap múlva a *Times*-ben *Uj tehetség* cím alatt egy cikket olvastam.

Ez az új tehetség én voltam. Az angol őserő megnyilatkozását találták bennem s büszkén trombitálták szét az öt világrészben, a hol angolok vannak és uralkodnak.

Az összes lapok kiadták az arcképemet. Az angolok után a németek, azután a franciák, azután a magyarok.

A szindarabból óriási vagyont szereztem s éppen Nizzába érkeztem yachtomon, mikor megkaptam Festetics Andor gróf levelét, melyben mesternek szólít és a darabomat kéri a Nemzeti Színház számára.

Odaadtam. Az első előadásra magam is eljöttem. A borotvált arcú, fekete pápaszemes sült angolban senkise ösmert rá *Gibraltár hercegének* régi szerzőjére.

Notabene a címet *Tanger őrgroffjára* változtattam.

De (a mi különösebb) a darabra se ismert rá senki. Óriás sikert arattam. A sajtó az egekig magasztalt. A magyart elgázolták, az idegen előtt lefeküdtek.

Pedig ez a világbíró angol nemzet ugyan nincs rászorulva semmiféle új tehetségre.

Mi ennek az oka?

Shakspere adta meg a választ rá, Gabányi útján. A válasz így szólt:

Mert nálatok az emberek nem a kenyerüket igyekeznek megkeresni, hanem mindig egymás szájából akarják a kenyeret kivenni.

A BALATONI ÖZVEGY.

A multkor egy özvegyasszonynyal ismerkedtem meg, a ki talpig feketében járt. A talpát azonban piros harisnya fedte.

Ugy ismerkedtem meg vele, hogy a Balatonban fürödtünk együtt. A föld elválasztja az embereket, ellenben a víz összehozza. Itt mindnyájan közönséges fürdővendégekké változunk át s a kik a szárazföldön két különböző kaszinóba járnak, azok a vízben képesek összefogózkodva lubickolni. Igazi egyenlőség csak a gőzfürdőben van. Annyira, hogy hangosan derülnöm kellett, mikor egy potrohos ur, a kinek összes öltözete egy fügefalevél volt, bemutatta magát nekem a gőzben:

- Kropacsek tábornok.

Nevetségesnek tetszett, hogy valaki még itt is meg akarja tartani a rangját. Ám próbálja meg a fügefalevél mellé felkötni a kardját és parancsolni. Ha tehát azt az egyenlőséget akarom élvezni, a melyben csak a halál után lesz részünk, gőzfürdőbe megyek.

Ez az egyenlőség kisebb mértékben megvan a tengeri és amaz édesvizi fürdőkben, melyek tengerifürdő jelleggel birnak. Pocsoltam én már a velencei Lidón olyan urakkal, a kiknek az uszóruhájára a Bourbonok lilioma volt ráhimezve és hemperegtem a Balatonban olyan urral, a kinek az uszóruhája az Esterházyak színét és hercegi koronáját viselte. (Tartozom kijelenteni, hogy az utóbbi alak kocsis volt az Esterházyaknál; a Bourbonokat azonban fönn tartom.)

Az özvegy tehát, a ki a szárazföldön rám sem nézett, mikor én őt megláttam, a vízben úgy viselte magát, mintha én volnék mind a két életének egyetlen reménye. Segítségemmel uszált, résztvett az általam rendezett vízi-négyesekben s mindennap megengedte, hogy kihuzsam a talpába ment szálkát. Az ő reputációja érdekében ki kell jelentenem, hogy sohase volt száлка a talpában. De hát ilyen az élet. A más talpában meglátjuk a szálkát is.

Az volt tehát a föladatom, hogy őt a szárazföldön is hasonló magaviseletre birjam. Néhányszor intim közeledési kísérletet tettem, de hidegen fogadta. Nem csüggedtem, mert jól ismerem a közmondást, hogy addig kell ütni az özvegyet, a mig hideg. Megpenditettem a vízben, hogy nem közeledhetném-e hozzá a szárazon. Szárazon feelt, hogy neki vigyázni kell a hirnevére. Ő még fiatal. Saját bevallása szerint huszonhárom tavaszt látott, s ha fölteszszük, hogy három évig volt vak, akkor is csak huszonhat év jön ki. Ő tehát férjhez akar menni. Első férje nem hagyta őt obligóban az özvegyi fátyol eldobása tekintetében, s így ha egy arravaló szolid államhivatalnokot talál, a kinek kétezer hold földje és egy gazdag nagybátyja van, bármikor szívesen lemond a szabad életről.

Államhivatalnok, kétezer hold, gazdag nagybácsi!... Hisz ilyen föltételek mellett én lehetek Spanyolországban első, nem bolondultam meg, hogy Rómában második legyek!

De beláttam, hogy nyílt beszédére én is nyílt felelettel tartozom. Tegyük föl, mondám, hogy államhivatalnok vagyok, tegyük föl, hogy kétezer holdam van a Bácskában, tegyük föl, hogy zsebemben van a távirat, mely nagybátyámnak, a san-franciskói vasutkirálynak, aranybánya-fejedelemnek, gyárcsászárnak, értékpapir-szultánnak és ezüstmikádónak szíves elhunytát jelenti. Ez esetben ön elfogadna néhai férje törvényes utódának. (Az özvegy helyeslőleg biccentett.) Én azonban nagy sajnálatomra nem állhatnék rendelkezésére...

- Miért?

- Asszonyom, az én szándékaim tiszták, de nős ember vagyok...

- Ah!

- De én is hajlandó vagyok az ön kedvéért egy fátyolt, a szalmaözvegyi fátyolt eldobni. Tudja meg, asszonyom, hogy ez nagy áldozat, mert függetlenségemet áldozom föl vele. A házasság egy kitűnő intézmény, mert - mint Cyrano de Bergerac mondja a korinthusiakhoz intézett ötödik levelében, - a nőtlen ember *mindenütt* unja magát, míg a nős ember *csak otthon unja magát*, mi óriási főr. Én tehát hajlandó vagyok még egy helyet berendezni, a hol unom magamat s ön ez áldozat dacára eltaszit és az újra való férjhezmenés sivár eszméjéhez ragaszkodik...

- Ugy van!

- Látta, ön szívtelen teremtés, mert el akar kaparintani valakit egy lány elől, a ki még egyszer sem ment férjhez. Igazság az, hogy ön kétszer megy férjhez, más meg egyszer se?

Felelet helyett az asszony a csolnak éléről belevetette magát a vízbe s hanyatt fekvé uszni kezdett. Mondhatom, hogy a milyen gyászos volt a szárazon, épp oly kacérul öltözködött a vízben. A fürdőruhája tiszta piros volt, fehér brüsszeli csipkével beszegve. A kivágásokról nem beszélek, de azt, mint természeti ritkaságot konstátálom, hogy a *bal hóna alatt* nem volt neki eperalaku anyajegye.

És ez az asszony akar még egyszer férjhez menni!

Egy izben jogom volt hinni, hogy már közeledni kezd. Arra kért a szárazon, hogy írjak bele az albumába egy tárcát. Hidegen azt feleltem, - mert hamar megéreztem, hogy be akar csapni, mint a szél egy nyitva felejtett ablakot, - hogy nem tehetem. Nekem a tárcairás a kenyerem, abból élek, arra születtem, arra küldött a sors, máshoz nem értek, - azt én ajándékba nem adhatom. A kérés épp oly különös, mintha a zsúron a hölgyek, miután a táncot és pletykát már megunták, arra kérnék a jelenlévő Walsin-Esterházy őrnagyot, hogy szórakoztassa a társaságot és - mielőtt a tombola kezdődne - hamisítson egy kis *borderót*. Walsin ezt udvariasan megtagadná, nem mintha nehéz munkát kívánnának tőle, hanem mivel neki ez kenyérkeresete.

Az özvegy ettől kezdve duzzogott.

Most következik - mint derült égből lecsapó villám - a bivaly.

Az özvegy egy napon a félgyász terére lépett és piros napernyővel ment fürödni. Ment pedig a Somsichék rétjén át, hol egy alvó csordás felügyelete alatt bivalyok szoktak legelni.

A bivaly igen jámbor és karakteres állat. Erős, mint az elefánt, szelid mint a birka, fürge mint a viziló, hasznos mint a tehén. Erejét és tejét szívesen, ellentmondás nélkül bocsátja az emberiség rendelkezésére.

Ez állatokon kívül még egy fenevad lakik benne. Dühös, mint a tigris, de csak ha pirosat lát.

És ez nagy szerencse rá nézve.

Mert ha a zöld hozná dühbe, nem tudna a mezőn nyugodtan legelni. Ha a kék hozná dühbe, nem tudna a felhőtlen égben gyönyörködni.

Óh, a természet mindent bölcsen elrendezett: a bivalyt olyan tulajdonsággal ruházta föl, hogy csak a piros szín hozza ki a sodrából.

És a balatonparti anyák még tán most is bivalyt állítanak gyermekeik elé, mint a szelidség és a jó magaviselet követendő példáját, ha meg nem érkeznek vala a pesti asszonyok piros ruháikban és piros napernyőikkel.

Az özvegy mit sem sejtve jött a réten át, a piros napernyő alatt. Én a rét szélén vártam rá. Egyszerre csak tompa bömbölés reszkettette meg nem a levegőt, hanem engem.

Egy bivaly, bizonyára társai nevében, kivált a gulyából, s apró bakugrásokkal, vérben forgó szemmel közelített a piros napernyő felé.

Az özvegy sikoltott és futni kezdett. Én nem sikoltottam, de szintén futni kezdtem. Természetesen az özvegy felé.

A helyzet ez volt: ketten futottunk az özvegy felé, a bivaly meg én. A bivaly gyorsabban futott, mint én, de mivel az özvegy - ime az egészséges ösztön! - nem a bivaly felé, hanem én felém futott, mi mégis hamarabb találkoztunk, mint ő meg a bivaly.

A mint az asszony hozzám ért, karjaimba ájult. Ebből is kitűnik, hogy az asszonyok ájulás dolgában mindig ki tudják számítani a helyes időpontot. Ezzel sikerült neki az összes felelősséget az én nyakamba hárítani. Ha ezt tudom, inkább én ájultam volna el.

Mit csináljak? Összes fegyverem egy hevesen dobogó szív és egy kalotaszegi varrottas mellény volt.

A veszedelem leleményessé teszi az embert. A piros napernyőt a bivaly elé dobtam s aztán az édes teherrel az árok felé kezdtem futni.

Utközben vettem észre, - mert a megfigyelő tehetség rendkívül ki van fejlődve bennem, - hogy az özvegy piros harisnyát visel. Szent Isten, ha a bivaly észreveszi!

Nem vette észre. A bivaly - s ezt főntebb elfelejtettem megemlíteni - ostoba, mint egy tyúk. Elfogadta zsákmánynak a napernyőt s dühösen öklelte és taposta, míg a csordás azt nem mondta a furkósbótjával: *Csitt!*

Az árkon túl letettem az asszonyt, de feje ölemben maradt. Az árokban sok béka és kevés víz volt. Én mégis a vízből vettem a kalapomba és föllocsoltam az asszonyt.

Lassabban tért magához, mint a hogy elájult.

- Hol vagyok? - kérde megtört hangon.

- Bivaly-Füreden.

- Azt hittem, hogy a másvilágon; azt hittem, - folytatá elérzékenyedve, - hogy együtt haltunk meg.

- Nem, asszonyom; azt nem cselekedtük.

- Megölte?

- Kit?

- A bivalyt.

- Azt?... Meg! - feleltem energikusan, büszkén hátraszegve nyakamat.

És lelki szemem előtt egy nagyszerű jelenet merült föl: a mint kalotaszegi varrottas mellényemet markolatig döföm a dühödt bika szügyébe.

Az özvegy hirtelen fölült.

- Ugy-e, ájult voltam?

- Az, asszonyom.

- S ön megcsókolt!

- Dehogy!

- De igen, igen, most is érzem az arcomon csókja forróságát.

(Bár éreznéd! - gondolám.)

- Bevallom, asszonyom, hogy a nagy ijedelem, izgatottság... tudja, oly ritkán veszek részt bikaviadalokban... alig akad parthie... Szóval, nem jutott eszembe megcsókolni...

- Becsületszávára?

- Becsületszavamra.

Az asszony dühösen fölugrott a gyepről.

- Ostoba! - mondá és otthagyt a faképnél.

Azt hiszem, ennek az asszonynak megmentettem az életét. Azt hiszem, a magamét is kockára tettem egy kicsit. Sőt (szerinte) a bivalyét is kockáztattam. És még kifizet azzal, hogy *ostoba!*

S az a legszomorubb a dologban, hogy igaza van.

AZ ÖZVEGY FOLYTATÁSA.

Találtam olyan embereket is, de csekély számmal, a kik visszaemlékeznek arra, hogy tíz forintot adtam nekik kölcsön.

Épp azért meg vagyok győződve, hogy találni fogok olyan olvasókat, a kik visszaemlékeznek előbbi humoreszkemre, mely a balatoni özvegyről szólt.

Ez a meggyőződés bátorít föl arra, hogy megírjam az özvegy folytatását. Ha érdekes volt az özvegy, érdekes lesz a folytatása is. Különbösen is, ha a multkor az volt az elvem, hogy addig kell ütni az özvegyet, a míg hideg, most viszont kijelentem, hogy addig kell facsarni az özvegyet, a míg meleg.

Én tehát melegibe még egy tárcát kifacsarok belőle.

Attól kezdve, hogy megmentettem az életét a bivalytól, az özvegy még a vízben is lenézett. Oly hidegen és némán uszott el mellettem, mint egy csuka. Pedig jól látta, hogy tekintetem tüzes sugarai minden mozdulatát körülölelik. (Ez a kifejezés gimnázista koromból maradt meg, a mikor az alanyi költészetet üztem, a piarista atyák igen csekély örömére.)

Látván magaviseletét, elhatároztam, hogy szakítok vele. Kezdtem máskor fürödni, mint ő, s ha néha véletlenül találkoztunk a vízben, hideg és mozdulatlan voltam, mint a kocsonya, s mivel néha-néha mégis pislantottam, rendkívül hasonlítottam a miskolci kocsonyához.

Egy napon azonban váratlanul és hevesen, az özvegy szembeállt velem.

- Nyomorult fráter! - sziszegte.

- Miért?

- Hiába tagadja, megcsókolt azon a bizonyos napon.

- De kérem...

- Ah, miért is nem hagyott összetiporva... Életem tönkre van téve... Kompromittálva vagyok örökre...

- Miért? ha szabad tudnom.

- Két tanu van arra, hogy ön megcsókolt engem.

- Ez már sok!

- Nem sok, de éppen elég ahhoz, hogy egymáshoz legyünk láncolva örökre, mint a hogy Prometeusz oda volt láncolva Tantaluszhoz, a ki a vízbe gördítette Szizifusz kardját...

(Mindjárt láttam, hogy felsőbb leányiskolát végzett.)

- Hogy érti ezt a láncolást?

- Mennyit kell még küzdenünk, míg egymáséi lehetünk, óh, édes Adolfom!

- Jánosnak hívnak, nagysád.

- Nem baj... szokva vagyok az Adolfhoz... első férjemet Adolfnak hívták, míg a ló agyon nem rugta...

- És azután? - kérdém bambán.

- Mit azután?

- Azt akarom mondani, hogy mit ért az örök láncolás alatt?

- Remélem, ön gentleman?
 - Kérem, kérem... ön kelepécét akar nekem állítani... annyit mondhatok, hogy párbajképes ember vagyok s államfogházat is ültem...
 - Akkor tudni fogja kötelességét.
 - Magyarázza meg.
 - Ön először is elválík feleségétől.
 - Ezt az egyet nem tehetem meg. Tudja, a feleségem nagyon csinos asszony s képes volna még egyszer férjhez menni. A mi engem rendkívül bosszantana.
 - Követelem.
 - De ha nem lehet. Nem tud valami más módot? Lássa, a többibe mind beleegyezem, csak az első föltételt engedje el.
 - Nyomorult, ön tisztességtelen ajánlatot tesz nekem.
 - Nem az ajánlatot kell nézni, hanem a szándékot. Szándékaim pedig tisztességesek.
 - Hát akkor miért csókolt meg?
 - Kérem, minden tisztességes szándék csókon kezdődik.
 - Különben hiába ikszelünk... két tanum van... az eljárást meg fogom indítani.
- (Miféle eljárást képzel ő nagysága?)
- Kik a tanui?
 - Sólyom, nyugalmazott élelmezési tábornok és a tanító.
 - Ugy, köszönöm.

Ezzel tényleg köszöntem és távoztam.

- Adolf, Adolf! - kiáltá utánam tüzesen az asszony. De mivel engem Jánosnak hívnak, fölöslegesnek láttam visszafordulni.

Sólyom, a ki, úgy látszik, az asszonyok előtt tábornoknak adta ki magát, holott a katonai élelmezés sivár mezőin legfőljebb kapitányi rang int a bajnok felé, éppen a kocsmában ült s önélelmezéssel foglalkozott.

- Tábornok ur, - mondám helyet foglalva, - lovagias ügyben keresem önt.
- Parancsoljon, - kiáltott a társzekerek néhai gondozója oly hangon, mintha a szolferinói ütközetben egy brigádot küldene rohamra.
- Egy özvegyasszonyról és rólam van szó.
- Micsoda? - üvöltött a vén szekerészeti farkas.
- Hogy érti ezt?
- Nem értem, mit beszél, - ordított a minden prófuntok országos főhadparancsnoka, - az ágyu kissé siketté tett.

Az ágyu? Vajjon hogy érti ezt? Talán az ágyu keresztülment a fülén? Különben, ha Isten akarja, az élelmezési társzekér is elsül. Lehet, hogy ő föltalált egy szétszedhető, tábori sátorrá, arany remontoir-órává és ágyuvá átalakítható társzekeret.

Megköszörültem a torkomat, és fülébe bömböltem a tényálladékokat. Föltette az ókuláját és megnézett.

- Az özvegyet megcsókolták, azt láttam... de nem ön csókolta meg. Egy magas, vöröshaju ur csókolta meg.

- Hajlandó ezt írásba adni, tábornok ur?

Tábornoknak szólitottam, nem utasíthatott vissza.

- Csak írja meg, majd aláírom.

Mikor aláírta, könnyedén meghajtottam magam és szóltam:

- Köszönöm, kapitány ur.

Fölhorkant, mint a sértett vadkan.

- Szolgált ön? - kérdé dörgő hangon.

- Igenis. Besoroztak a 13-as huszárokhoz, de aztán áthelyeztek a szekereszethez. Erre bánatomban annyira elbetegesedtem, hogy végleg kiszuperáltak a hadseregből.

- Jól tették, - harsogott utánam és folytatta az önélelmezést.

Siettem a tanítóhoz. A tanító is rávallott az özvegyre, de szintén kijelentette, hogy nem én, hanem egy alacsony, fekete, ripacsos képű fiatalember csókolta meg.

- Nem egy magas, vöröshaju ur?

- Nem.

- Különös. Írásba adja ezt?

- Szívesen.

A mikor a két írás a zsebemben volt, fölkerestem az özvegyet.

- Mondja csak, kérem, hányszor kergette meg önt a bivaly az idén?

- Minek kérdi?

- Az országos statisztikai hivatal megbízásából. Ezt épp úgy följegyzik, mint a veszettkutya-harapási eseteket. Ebből aztán kiszámítják (s ez tudományos szempontból nagyon fontos), hogy minden somogymegyei bivalykergetési esetre Liptóme gyében három kanyarós beteg esik.

- Nos, tehát engem háromszor kergetett meg a bivaly.

- Első ízben megmentettem én.

- Ugy van.

- Másodízben?

- Magam menekültem meg.

- Nem úgy van, asszonyom, akkor ön egy magas, vörös ur karjába ájult...

Az özvegy lesütötte fekete szemének éjszakáját.

- Harmadszor pedig egy alacsony, fekete, ripacsos képű fiatalember karjába ájult. Ime, nézze, itt a tábornok ur és a tanító ur bizonyítványa. Az a két utóbbi életmentő önt meg is csókolta...

- Ugy van, - rebegte az özvegy, - ezért ezekután biztosra vettem utólag, hogy ön is megcsókolt, s abban a reményben, hogy a két tanu összezavarja a három egyforma jelenetet, bátor voltam önhöz fordulni reklamáció végett. Különben hármójuk közül csak önt ösmerem...

Most már büszkén fölemelkedtem.

- Látta, így jár az, a ki egy gentlemant (most már ki mertem mondani) hamis utakon rá akar szedni. Most már köztünk vége mindennek, mindaddig, a míg - férjhez nem megy.

Az özvegy egy kis zokogást szimulált s aztán így szólt:

- Legalább segítsen kideríteni, hogy ki volt a két tettes.

Megtettem. Három nap alatt kiderítettem. Az egyik egy pincér volt, a másik egy cigány. Ezeknek is több eszük volt, mint nekem!

NYÁRI DÉLUTÁN.

Én nem tudom, önök is úgy vannak-e vele, de én rám a nyárnak nagyon különös hatása van.

Télen akár magával Vénusz istenasszonynyal korcsolyázhatok, nem tesz rám hatást. Sőt még inkább lehülök. Oly hideg leszek, hogy lehelletemtől megfagyna a higany s ha végigsétálnék az Erzsébet-téren, dermedten hullanának le a fákról a verebek.

Nyáron ellenben lobbanékony vagyok, roppant lobbanékony. Elég egy őszinte tekintetű, fitos orru, szőke hölgy, ha különben még oly csunya is, hogy lelki egyensúlyom megdőljön.

A telet végigbálozom és zsúrozom, a nélkül, hogy egyetlen hölgy is elmondhatná, hogy egy lángoló tekintetet vetettem rá. Ilyenkor a nevem az, hogy *fád ember*. Barátaim elvisznek elefántnak. Mindig a mamáknak kurizálok s a zsúrokon a fősztyl az evésre fektetem. Azzal a lánynyal táncolok, a ki petrezselymet árul. Még azokkal a lányokkal is beszélek, a kik égő szíven és két szobára való ripsz-butoron kívül semmivel sem rendelkeznek. De e mellett hideg vagyok mindig, mintha csak egy jóbarátom zajos sikerü premiére-jét látnám magam előtt lefolyni.

Ah, nyáron, az egészen más. A nyár végzetes rám nézve. Én nem tudom, hogy a nap heve vagy fényessége, a madarak dala, a virágok illata hat-e úgy rám, de nyáron a legcsunyább lány is képes szívemet hevesebb dobogásba hozni.

Hogy még nem öltöttem föl Hymen rózsaláncait, (a költők nevezik így, a kik többnyire nőtlen emberek; a házasemberek pusztán láncot használnak a rózsza elhagyásával), mondom, hogy nem házasodtam meg, ez tisztán annak köszönhető, hogy nyár után az ősz és ősz után a tél következik. Nyári szerelmem elpárolog s ha decemberben az augusztusi ideállal találkozom, egészen más párbeszéd fejlődik ki köztünk.

Augusztusban:

- Óh, kisasszony, ha én egyszer bizalmasan beszélgethetnék magával! - suttogom elhaló hangon.

- Nos, mit mondana? - suttogja ő.

- Azt mondanám, hogy maga a világ legédesebb teremtmése.

- Mit akar ezzel mondani?

- Óh, ha a szívembe látna!

- Nos, mit látnék ott? A néném doktornak készül és azt mondja, hogy a szívben csak két üres kamara van...

- Óh, két üres kamara! - sóhajtom én, - de ha be volna butorozva, igen boldogan el lehetne benne éldegélni.

- Hogy értsem ezt? - kérdi az ideál szemlesütve.

- A hogy akarja! - kiáltám lelkesülten. S ez volt a legokosabb, a mit tehettem, mert a szív két kamrájának bebutorozása, őszintén szólva, számárság. De nyáron elcsuszik.

Nem ecsestelem tovább a nyári párbeszédet, melynek nem én, nem is az ideál, hanem Daróczy Pál barátom szokott véget vetni. Ő volt ugyanis megbizva azzal, hogy nyáron a kellő pillanatban a veszedelmes helyekről elhurcoljon, nehogy a Rubikont át találjam lépni.

Most már nézzük a decemberi beszélgetést ugyanazzal az ideállal:

- Maga az, kis Katinka? Ejnye, de vörösek a kezei!
- Otthon felejtettem a keztyűmet.
- Baj, baj. Így ne menjen ki az utcára többet, egészen kifujja a szél a bőrét.
- Tudom, tudom, de ha olyan szórakozott vagyok.
- Ah, ah! Csak nem szerelmes?
- Van eszembe.
- Lássá, azt okosan teszi. Ez az én elvem is. Nyáron flirtelek, télen dolgozom.

Itt a kicsike megcsuszlik. Megkapom, hogy el ne essék s egyuttal atyai hangon így szól hozzá:

- Ne viseljen magas steklit. Még ki találja törni a lábát. Elég magas maga így is.

A kislány aztán, dacára, elismerem, sértően közömbös megjegyzéseimnek, rendesen a tél poézisére hívja föl figyelmemet. A zuzmarás liget, a karácsonyfa zöldje, a kandalló barátságos fénye, a családi tüzhely melege... szóval este van, este van, kiki nyugalomba... csak hogy én nem vagyok olyan éji bogár, a melyik neki megy a falnak. Udvariasan meghallgatom, végig-sétálunk a Koronaherceg-utcán, majd bucsut veszek s eltűnök a távol lenge ködében.

Nyáron, ah, nyáron! Ez egészen más. Mindig remegve megyek a vidékre, mert sohasem tudom, hogy nem fogok-e valamely leánynak a diadalkocsijába fogva visszatérni.

Még szerencse, ha asszonyért lobbanok lángra. Ezt legalább nem vehetem el. Legföljebb botrány kerekedik belőle s ez csak elősegíti a karriért.

E bevezetés után áttérhetek a történet előadására.

A nyáron Alsó-Szilváásra mentem, Tamás barátomnak és iskolatársamnak meglátogatására. Kellemes felesége és három lánygyermeké van neki a négyszáz holdas birtokához. Egész nap a természet ölében kószáltam s csak az évések idejét töltöttem odahaza. Mondanom sem kell, hogy ezek az évések a nap legnagyobb részét igénybe vették. Ettünk mi minden ok nélkül, ötször naponta. Én csak az állkapcsomat csodáltam, hogy tud ilyen munkát végezni. Bajnoki címet érdemelt volna. Éjjelre zsebkendővel kellett felkötnöm az államot, mert szegény még akkor is folyton mozgott. Volt a háznál egy régi kis barátném, egy huszéves árva rokonlány, szerencsére csak délben találkoztunk s ő mindig háttal ült az ablak felé és így az arcát nem láthattam. Nagyon vigyáztam, mert egy nyáron már udvaroltam neki s akkor egyszer egészen váratlanul az ölembe is ült... Különös, hogy a lányok milyen nagy pauzákat szoktak tartani. Eszembe jut, hogy négy éves korában ült először az ölemben és tizenhat éves korában másodszor.

Azért irom le Tamás családját, mert lobbanékonyági ügyem itt játszódott le; de Tamásnál csak egy hétig maradtam, aztán átköltözködtem a szomszéd faluba, Gergelyhez, a ki aggleány volt. Azért költözködtem át, mert mikor egy napon az árvaleánynyal a jegenyefasorban sétáltunk, megint készült az ölemben ülni.

Gergelylyel azonban a háziasszony névnapjára, fehér lawn-tennis ruhában, átvonultunk Alsó-Szilváásra. Biz én már nem tudom, hogy a háziasszonyt hogy hívják, a mi hálátlanság tölem, mert ebédre tizenkét tál étel volt. Stanley, a nagy utazó látott ilyen nagyterjedelmű ebédeket Belső-Afrikában, de ott nagyobb változatosság volt, mert embert is ettek. A mi ebédünkben a legnagyobb szerepet az az állat játszotta, a melyből a sonka származik. A ki nem értené ezt a burkolt kifejezést, annak megmondhatom, hogy ugyanez állat szolgáltatja a szalonnát is.

A névnapra megérkeztek: a jegyző, három kis fiával, a patikus, egypár kisbirtokos, a nagy uradalmakból a gazdasági irnokok és gyakornokok s végül a pándi ispán kedves nejével és két, hófehér ruhába öltöztetett kis fiával.

Elfelejtettem megmondani, hogy a gyerekeknek bolondja vagyok. Attól a perctől kezdve, hogy föláll a két lábára, értelmesen nézeget köröskörül s érthető szókat motyog: rajongok értük. Szeretem én a gyereket akkor is, ha bömböl, mert tudom, hogy a kis ártatlannak ez olyan örömet szerez, mint a felnőtt embernek a színház. Sőt még olyankor is szeretem a gyereket, mikor lekváros kenyeret eszik és az ölembe kívánczik. Fölveszem az ölembe, - több is veszett Mohácsnál. Fölveszem az ölembe még akkor is, ha lawn-tennisruha van rajtam, - pedig a fehér flanelruha és a lekvár körülbelül olyan viszonyban vannak egymással, mint a tűz meg a víz, a kutya meg a macska. S azért olyan csodálatos a gyerek s azért szeretem annyira, mert ha nem vagyok fehér ruhában, akkor rendesen nem kérezkedik az ölembe. Az egészséges ösztöne megsugja neki, hogy min látszik meg legjobban a lekvár.

Ezt a kis elmélkedést azért láttam szükségesnek közbeszurni, mert elbeszélésem további részében a gyerekeknek nagy szerep fog jutni. Ha ugyanis kezdem észrevenni, hogy lobbanok s Daróczy barátom nincs mellettem, hogy vigyázzon rám, akkor rendesen a gyerekek közé menekülök s velük sáncolom el magamat. És ők annyira elfoglaltak, hogy elmulik a lobbanékonyságom.

Ott hagytam el, hogy az ispánék kocsija berobogott az ispánnal, az ispánnéval és két darab, hófehér ruhába öltöztetett fiucskával. Igen csinosak voltak a gyerekek, bár látszott rajtuk, hogy otthon a puszta nem igen vannak így kiöltöztetve. A ruhájukról azonnal láttam, hogy ma kávé és vajás kenyeret reggeliztek s ezt a rendszert csak helyeselhetem, az ember rögtön tisztában van, nem kell sokat kérdezősködni. Az ispánné szintén fehér ruhában volt, a mi nem jól állt neki, tekintettel elhízott termetére. De az arca roppant nyájas, elragadó, kedves volt: úgy mosolygott, mint egy kétfelé vágott görögdinnye. Ellenállhatatlan vágyat éreztem, hogy beleharapjak s meg is tettem volna, - de fájdalom, csak a sárga dinnyét szeretem s azt is csupán cukorral. Az ispán hatalmas, erős ember volt. Oly büszkén nézett körül, mint egy főispán, pedig biztosan tudom, még csak alispán sem volt. A gazdasági gyakornokok mind kint termettek, lesegítették az asszonyt s olyan cuppogást vittek véghez a kezén, hogy még a patikus is kijött a verandára, megnézni, hogy miféle orvosságos üvegekből huzogatják itt ki a dugókat. Én is bemutatkoztam, de minden kézcsók nélkül. Az ispánné bámulva tekintett rám s a buzavirágszinű szemek e tekintete a szívemig hatolt. Vérem oly izgatottan futkosott ki s be szivemből, hogy még a kamara-ajtókat is nyitva felejtette. Nem szokásom nagyokat mondani, de azt merem állítani, hogy szívem billentyűin e pillanatban el lehetett volna játszani a *Mondschein-szonátát*. Hogy az asszony ígérete alól kivonhassam magamat, az ispánhoz fordultam s kezet szoritottunk. Máskor a kezem helyett egy ezüstforintost fogok neki odaadni: azt roppantsa össze.

Elhatároztam, hogy az ispánné bájai elől a gyermekvilágba fogok menekülni. Fogtam az ispánék két fiát, csatoltam hozzájuk a jegyzőék három fiát s lehíttam őket a kertbe játszani.

Reggeli sétám alkalmával láttam ott egy nagy tócsát, a tegnapi eső maradványát. Odavittem őket. Tudtam, hogy a gyerekek mi sem okoz olyan örömet, mintha az esőtócsákba követ hajigálhat. Meg is tették s mily boldogok voltak a lelkeim! Egészen belepirultak. Öröm volt őket nézni. Én örömmel néztem. Valahol nagy köveket fődöztek föl, kettő birt csak el egyet.

- Ezt is szabad, bácsi?

- Hogyne, édeseim.

Zsupsz! a nagy kő berepült. Geniális dobás volt: mind az öt fiu egyszerre fülig sáros lett. Most érte el a boldogságuk a tetőpontját. Vidám ujongással keresztül futkostak a tócsán, hosszú

póznákat szereztek s ütötték a vizet. Megtöröltem a szempilláimat; nem tagadom, örömkönnyekek csillogtak rajta: ime, ezeket sikerült boldoggá tennem.

Végül a gyerekek rám rohantak, összeöleltek, a tócsába vittek, hol örült kánkánt jártunk. A kánkán után úgy néztem ki, mint egy segédjegyző, a ki a disznótorból hazafelé ballag.

Igy vonultunk déli harangszókor a veranda elé. Óriási szenzáció. Az ispánné szeme kettőt villant, a jegyzőné szeme hármát villant, - a gyermekek számához képest, - mire a gyerekek, a közelfő vész érzetében, uniszónó bőgésben törtek ki. Én felém senkinek a szeme sem villant, én tehát nem bőgtem. Következett a páholás, magyarázatot nem is kértek a csemetéktől. A szívem elfacsarodott, mikor láttam, hogy már a gyerekek is kénytelenek megtanulni a keserű közmondást: nincs öröm ürm nélkül.

Rám nem ügyelt senki. Én tehát nyugodtan elhelyezkedtem a verandára kigurított drága sárga szövetű karosszékbe. Nincs édesebb, mint csatakos állapotban egy kényelmes karszékben helyet foglalni. De Tamás torkon ragadt.

- Ember, hová ültél?

- Hová? Nem ülhetek a gombostűpárnába!

- Gyere, öltözködjél át!

Az asszonyok is elhurcolták a csemetéket, én is elmentem Tamás szobájába. Tamás trabális ember lévén, egyetlen ruhája sem passzolt rám. Úgy néztem ki bennük, mint egy régente kövér háziúr, a ki féloldali gutaütés következtében lesóványodott. Így csak nem jelenhetek meg a hölgyek előtt. Ekkor Tamásnak egy ideája támadt.

- Van egy régi, szép vadászruháam, melyben Esterházy herceg vadászataira jártam. Az nekem már nagyon szűk, neked éppen jó lesz.

- Ide vele!

Elővette. Gyönyörű volt! A legöregebb és legvakmerőbb operai rendezők nem emlékeznek ilyen fantasztikus Tell Vilmos-kosztümre. Két dolog zsenirozott. Egyik az, hogy a térdeim csupaszok maradtak, a másik meg az, hogy elül, szorosan, a mellemen fekvő, ezüstláncokkal egy havasi kürt volt a bluzhoz kötve. A kürt nem fújható bő vége éppen az állam alatt táton-gott. Szép kis mulatság, hogy Alsó-Szilváson egy szerény polgárember az orra alatt egy ostoba svájci kürttel szaladgáljon föl s alá. És nem lehetett levenni, mert a bluz tönkrement volna.

Képzeltetik a társaság meglepetését, mikor harcias és festői kosztümömben az ebédlőben megjelentem. Az ispánné szemben ült velem s buzavirág szín szemeinek föllángolásából láttam, hogy Tell Vilmos ruhája rendkívül nagy hatást tett rá.

- Szokott ön vadászni?

- Nem én.

- De hát ez a vadászruha?

- Hja, a vadászruha? Ezt most Pesten az ebédhez viselik a mágánások.

- Ugyan? És kényelmes?

- Nem. De hisz ez mellékes. A fő, hogy az ebéd jó legyen.

- És mire való a kürt?

- A kürt? Úgy tetszik érteni, hogy a kürt? A kürt arra való, hogy kürtöljenek vele.

- De az ebédnél mire használják a mágánások a kürtöt?

- Óh, az nagyon különböző... A Károlyiak például egészen másra használják, mint a Zichyek. A mi pedig a Csekonics grófokat illeti...

(Mi az ördögöt mondjak neki!)

- A Csekonics grófok arra használják a kürtöt, hogy jeleket adnak vele a főtisztviselő személyzetnek.

- Ah, ez érdekes. S ősméri ezeket a jeleket?

- Hogyne.

- Mondjon valamit például.

- Például ha én a kürtöt egyszer megfújom, az inas háromszor megfújja a levesemet.

- Ugyan fujja meg egyszer a kürtöt.

(Ez az asszony megőrjít ezzel a kürttel!)

- De hisz már megettük a levest. Különben is én kürtjelek dolgában a Károlyiakkal s nem a Csekonicsokkal tartok.

Az asszony elhallgatott, de szemei folyton rajtam függtek. Nagyon tetszettem neki.

A versenyevés serényen folyt tovább. Mondhatom, hogy kényelmetlenebbül még soha életemben nem ettem. A legjobb falatokat a kürt nyelte el, nem én. Iszonyuan az utamban volt. A hatodik tál ételnél a kürt tele volt, én kidőltem s elmentem aludni. Az ispánnétól is féltem, azért fújtam hátrólót (hogy egy stilszerű kifejezést használjak).

Csak délután négy órakor mentem le a kuglizóhoz. Mind ott voltak. Nekem is kuglizni kellett. A kürttel a nyakamban! Minden dobásnál a kürt lódult egyet és orron ütött. Végre abbahagytam s az ispánnéval sétálni mentem a kertbe. S bár óvatosságból sosem néztem rá, megtörtént, hogy a görögdinnye szeretete fölülkerekedett bennem s az asszonyt megcsókoltam.

Ez nem baj. De baj az, hogy egy bokorból kiugrott az ispán nagyobbik fia s ordítva futott a kuglihoz:

- Papa, a kürtös bácsi megcsókolta a mamát!

Mi is oda siettünk.

- Igaz? - kiáltá rekedten az ispán s a nyakerei kidagadtak.

- Igaz. De tudom kötelességemet s rendelkezésére állok.

- Ne sziszegj, kigyó, mert eltiporlak.

- Uram!

- Jóska, Pali, zárjátok a méhesbe! Mi pedig azonnal megindítjuk a becsületbíróági eljárást.

Két izmos gyakornok lefűlt s a méhesbe vitt. Még a méhkasokat is megfordították s ajtajukkal felém szegezték, mintha ágyuk volnának s a derék kis állatok azonnal nyájasan zümmögni kezdtek körülöttem. Bizonyosan a trombitám tetszett nekik. Mászkáltak is rajta buzgón, a hideg rázott tőle. Mit tervez ez a vadállat, a ki a lovagias eljárást a becsületbíróaságon kezdi? Min fogja végezni? E közben két méh megcsipett... vigasztalásomra szolgált, hogy diszméhek voltak; láttam, hogy egy olyan kaptárból jöttek ki, mely a kiállításon ötszázforintos díjat nyert. Arcom dagadni kezdett. Nemsokára éreztem, hogy úgy nézek ki, mintha jobb és balarcom alá egy-egy almát dugtam volna... Ilyen állapotban vezettek ki a kuglihoz, hol harsogó kacaj fogadott... Csak az ispán nem nevetett. Komoran lépett elé.

- A becsületbíróági eljárás be van fejezve. Önt egyhangúlag fölmentette.

- Ugyan?

- Igen s pedig azért, mert újabb tanuk igazolták, hogy nem ön csókolta meg a feleségemet, hanem a feleségem önt.

- S aztán? - kérdeztem bambán.

- Nos, ez pedig nem tartozik senkire. Ezt majd házilag fogom elintézni. Gyere asszony! - kiáltott vészjósló kézmozdulatokkal.

S eltávoztak. Mikor kirobogtak az udvarból, kétségbeesettem ledobtam a kabátomat magamról, hogy a kürthöz férjek, aztán fölkaptam a kürtöt s bele fújtam a säckingeni trombitással:

Isten veled, gyönyörnek sok lett volna!

A VASEMBER.

Nem vagyok babonás ember, de nem tagadom, hogy jogom volna annak lenni. Mert történt életemben egypár olyan eset, a mely gondolkodóba ejt s józanságomat megingatja.

Őszintén beszélek, mert nem tartozom azok közé, a kik a maguk szemében a szálkát sem látják meg, a más szeméből pedig a gesztenyét is kikaparják.

Nem beszélem el, csak a legjellemzőbb eseteket.

Egyszer vacsorát rendeztünk. Tizennégy embernek kellett volna ott lennie, de csak tizenhárman jelentünk meg. S képzeljék, rá két hétre, mindnyájunk borzalmára, a villámos elgázolta - azt a tizenegyediket, a ki nem jött el a vacsorára.

A második, harmadik és negyedik esetet mellőzöm. De az ötödiket el kell mondanom.

*

Egyszer Olaszországban jártam, a hol nem műtörténeti dolgokkal, hanem a szabadban való sétálással foglalkoztam, inkább vágyván a néppel, mint a művészi alkotásokkal megismerkedni. A gazdag és angolos Firenzét, a nedves és kellemetlen Rómát, a vidám és zajos Nápolyt egyaránt szemügyre vettem. Ettem angol hotelekben bőséges tabló d'hôte-t, s ettem matrőzcsapszékben bablevest. Hallgattam a milánói Scálában világhírű staggionét, s résztvettem a génuai Pulcsinella-színház örült kalamajkáiban.

Egy napon a nápolyi öböl partján üldögélve lógattam le a lábamat a tengerbe... s a víz rothadt narancshéjakat csapkodott a parti sziklákhöz.

És nekem eszembe jutott egy régebbi tavaszi nap, a mikor e part tele volt vitorlavászonba öltözködött kis katonákkal, a kiket a *Dandolo* nevű hadihajóra raktak, hogy Menelik ellen háboruba vigyenek... Akkor készült Olaszország az afrikai kalandra.

És a *Dandolo* mellett egy nagy szicíliai vitorlás hajó állott, melyből kosárszám hordták ki a friss narancsot, mely három nap előtt még Catania körül pirult a fán.

A puskával, szuronnyal, borjuval, két patrontáskával, köpönyeggel, kenyeres zacskóval megterhelt, nyakig begombolt katonák irigykedve nézték a félmeztelen, narancshordó fakínokat. S az egyik, mintegy vigasztalni a társait, megszólalt:

- No, de mi legalább jól fogunk mulatni Afrikában.

- Uj országokat látunk, szórakozunk, - visszhangozta a másik.

A harmadik azonban mélabúsan közbevágott:

- Lehet. De ki tudja, eszünk-e még valaha ilyen friss szicíliai narancsot?

És szomorut sóhajtott hozzá, mire társai is elnémultak...

...Ez a jelenet jutott eszembe, mikor évekkel később a rothadt narancshéjjal játszó tengerhullámot láttam. És eszembe jutottak az apró, fekete katonák is, kik szégyenletes harcban ezrével estek el, a könnyörtelen afrikai ég alatt, s hazájuktól ezer mérföldnyire ott fehérlenek szétszórt csontjaik a homoksivatagon... Soha sem esznek többé Szicília édes, leveses narancsaiból.

És eszembe jutott, egy másik jelenet. A vitorlás hajó kapitánya odaállított az egyik század elé két kosár narancsot s minden katonára jutott egy darab.

Valamelyik megszólalt:

- Fiuk, eszembe jutott, hogy a kinek a narancsa vérpiros, az ott fog veszni Afrikában.
- Szamárság, - szólt a káplár.

De minden legény mohón fogott a narancsa lehámozásához. Az olasz roppant babonás. S mindegyik meg volt róla győződve, hogy azonnal egy pillantást fog vetni a jövőbe.

- Piros.
- Piros.
- Veres.
- Vér.

Ez hangzott föl a századból. A legények megdöbbenve néztek egymásra.

- Szamárság, - szólt újra a káplár, - az egész század csak nem veszhet oda? - Ő még kezében tartotta a narancsot.
- Nézze meg maga is, káplár ur.

A káplár belemélyesztette a körmét a narancsba. Aztán habozva megállt. Majd vállat vont és a narancsot belehajította a tengerbe.

...A hullám csapkodta a narancshéjakat a parthoz s nekem eszembe jutott ez a két jelenet és az is, a mi azóta történt... Az áduiai csatában a négerek tizezer olaszt koncoltak föl. Egész századok, egész ezredek semmisültek meg.

...Karthago sanyargatásáért és pusztulásáért Afrika most fizetett vissza Róma fiainak.
Remember me!

*

De ez nem tartozik a dologhoz. Ez csak olyan kitérés. Olyan, a minőt Balogh Pál jó barátom csinált, a ki Bécsből Triesztbe utazott s utközben - mint ő mondá - *abstecher*-t csinált Párisba.

Bocsássák meg e nagy kitérést; de valahányszor Olaszország a tollam alá kerül, többszöri utazásom emlékei oly tömegesen és makacsul rohannak meg, mint a hegyi skótok vitéz ezredei a bur sáncokat. Hogy tovább mehessek, nekem is végeznem kell velük.

Abból az olaszországi utamból visszatérve, szokásom ellenére, nem vásároltam semmit s így érkeztem egészen Velencéig. Itt azonban nem kerülhettem ki sorsomat. Valamelyik kirkatban egy középkori vitéz páncélos ruhájának imitációját pillantottam meg. De remek volna ez az én dolgozószobámban! Bementem. Mi az ára?

- Hatszáz lira.
- Sok.
- Mennyit tetszik érte adni?
- Kétszázat.
- Magamnak négyszázba van.
- Sajnálom, de én annyit szántam rá.
- Odaadom háromszázötvenért. Az ön kedvéért, nem bánom, ráfizetek ötvenet.
- Fizessen rá még százötvenet.
- Nem loptam a páncélt.

- Tehetek én róla?

Ezzel előkészületet tettem a távozásra. A boltos utánam jött.

- Gyermekeim ártatlan fejére esküszöm, hogy nem adhatom háromszáz lirán alul.

(Megesküdött? Most már ide fogja adni kétszázért.)

- Jó, uram, ne beszéljünk többet róla. Isten önnel.

- Kétszázötven.

- Soha!

- Kétszáz. Vigye!

(Miért nem ígértem százötvenet?)

A páncél enyim lett. Utolsó kérdésem ez volt:

- Mondja csak, vannak gyermekei?

- Nincsenek.

- Köszönöm.

A páncél enyém lett s én a velence-fiumei hajóra szálltam vele. Utközben egy magyar ur, a kinek megmutattam, figyelmeztetett, hogy Fiúméban legalább kétszáz forint vámot fogok érte fizetni.

Ez baj. Mit csináljak? Eszembe jutott, hogy máskor a magammal hozott selyempokrócokat mindig kivettem a kufferomból és mintha régóta használt plédok volnának, hanyagul a vállamra vettem. A szemlész soha sem szólt érte.

Egy eszme! Fölveszem a páncélt. Meg is tettem. S mikor a fiumei öbölbe érkeztünk, a földélt utasai bámulattal láttak maguk közt megjelenni egy páncélos vitézt, korrekt sisakkal, mellvérttel, kar- és lábvasakkal, lábán sárgacipő, kezében angol kuffer és sétatálca, karján tavaszi felöltő. Mindenki örültnek tartott. Csak a magyar ur volt tisztában azzal, hogy ez nem örülség, hanem manőver, a szemlészek kijátszására. Megrázta a kezemet (a miből rémes csörömpölés lett) s szólt:

- Én értem önt. A többit bizza rám.

Nagy tömeg várta a hajó kikötését. Mikor a partra vonultunk, a magyar ur, a ki mögöttem jött, odaszólt a bámuló fináncoknak:

- Csöndes örült. Hagyják!

Mindenki tisztelettel utat nyitott, egy hordár kezét csókolt. Bizonyosan török volt, a kinek vallása parancsolja, hogy az örültet tisztelje. Egyszerre sikoltást hallok. Egy nagyon csinos, fiatal gömbölyű asszony kimeresztett szemmel néz rám s kiált:

- Nézd, nézd, Miska! A páncélos lovag!

S elájult. Mit jelenthet ez? Egy kocsi felé siettem, belevágtam magamat s a Deák-fogadóba hajtattam. Az ismeretlen Miska az elájult asszonynyal utánam. Utánam a lépcsőn, be a szobámba. Ott az asszonyt a dívánra helyezte, engem pedig megölelt.

- Uram, a Peták-család születendő tagjai, a jövő generációk nevében fogadja köszönetemet.

- De uram... Mit jelentsen ez?

- Tudja meg, hogy én, Peták Mihály, családom utolsó sarja, öt év óta vagyok nős, de gyermekem nincs. Elmentünk a kőfaragó-utcai jósnőhöz, a ki azt jósolta, hogy nem is lesz, a mig a

feleségem a tulajdon szemével meg nem lát egy eleven páncélos lovagot... Képzelteti, mennyire kétségbeestünk. Hol vannak manapság az eleven páncélos lovagok? S ma egyszerre ott terem ön, mint égből szállt angyal s visszaadja reményünket. Köszönöm, köszönöm.

Az asszony is magához tért. Intett. Odaléptem. Megfogta a kezemet. Én is az övét.

- Megengeded neki, Mihály?

- Meg!

- Csókolja meg a homlokomat, lovag ur. Álmodom, vagy ébren vagyok?

- Ébren vagy, édesem, - felelt Mihály.

- Nem, ez lehetetlen, csipjen meg, lovag ur.

Megcsiptem az állát. Az asszony könnyes szemekkel rebegett hálát.

...És ime, - ne legyen az ember babonás, - a gólya egy év múlva Peták urat egy remek kis fiúval örvendeztette meg.

- Apa vagyok, apa! - ezzel rohant hozzám, - és ezt neked köszönhetem, édes barátom.

Ne legyen az ember ezek után babonás.

REGGELIZÉS EGY ISMERETLENNEL.

Nagyon csalódnak önök, ha azt hiszik, hogy ez valami matematikai művelet, mint például az egyenlet egy, két vagy három ismeretlennel. Önök akkor is csalódnak, ha azt hiszik, hogy ez valami nagyon közönséges kocsmai jelenet, melyben egy ismeretlen ur leül az asztalomhoz és ott megiszsa a sörét. Nem, ez nem kocsmai és nem közönséges jelenet.

Színhelye: egyszerűen, de izléssel butorozott ebédlőm, mely nem tulságosan nagy, a mi csak helyeselhető, tekintettel kiterjedt rokonságomra. Idő: jelenkor, délelőtt kilenc óra. Asztalomnál áll a párolgó teáskanna, a szalonna, a sonka és pogácsa, mely mind aznap érkezett Ceglédre, az anyósok anyósától, a kihez ezért az énekek énekét fogom hálából intézni.

Éppen fölgyűrtem kék munkásblúzom ujját, s kinyitottam a bicskámat, hogy hozzáfogjak, mikor csengetnek, s a szobaleány jelenti, hogy egy ismeretlen ur óhajt velem beszélni.

Kimegyek az előszobába.

- Szervusz, Győző! - kiált az idegen és megölel.

- Szervusz! - kiáltám én és viszonztam az ölelést. De az ölelésért magamban őt tettem felelőssé. Meg bevallom, a *Győző* megszólítás megingatott. Engem a piarista gimnáziumban Győzőnek hívtak, holott én Viktor voltam. Trautwein igazgató ur, a kinek sohse jutott eszébe a maga nevét megmagyarosítani, az én keresztnévemet kifogásolta, s erővel Győzőt csinált belőle. Ez tehát iskolatárs lehet.

- Emlékszel rám? - kiáltott az idegen, meleg és rezgő hangon.

- Hogyne! - szóltam nyájasan.

- Azért, mert nagyon megaprehendáltam volna. Kenyeres pajtásodat elfelejteni! Zavarlak a reggelizésben?

- Óh, dehogy, tarts velem!

- Kérlek!

Letette botját, kalapját, kabátját s én ezalatt letettem a reményről, hogy ráismerjek, de fölvettem magamban, hogy minden agysejtemet megfeszítem, hogy kilétét kiderítsem.

Összes iskolatársaimat földéiztem emlékezetemben, de ezt az arcot sohse láttam. Indítsuk meg a kutatási eljárást.

- Emlékszel még a régi jó időkre? - kértem, közelebb huzva székemet.

- Ki ne emlékeznék a diákélet gyönyöreire! A karcer, a magolás, a drukkolás, a sugás...

Egy nagy darab szalonnához fogott és elhallgatott.

- Emlékszel Ujvárra, a Népszínház tagjára? Mikor a félosztályt bezárták, s neki adtunk egy forintot, hogy vásároljon tíz perckor nekünk ebédet... De az igazgató a kapuban állt s ő nem szökhett ki, tehát zsömlét vehetett a kapu alatt való eladásra jogosított péktől. Hetvenöt zsömlét vett. Szerencsére a téli kabátjának a zsebe lyukas volt, s ő a bélésbe elhelyezhette... Így jött vissza az osztályba. De elkésett, a tanár már bent volt. Egyszerre csak nyílik az ajtó, belép Ujvári... A zsömle úgy állt rajta, mint egy krinolin... Alig fért be. Óriási kacaj. A tanár a katedrára kirakatta vele és elkobozta az egész készletünket. A konviktusban négy napig zsömlégombóclevest ettek...

Ismeretlen iskolatársam elkékült a kacagástól. Végre nagynehezen lenyelte a szalonnát, abbahagyta a kacagást és szólt:

- Felséges dolog... egészen megfeledkeztem róla meg Ujváriról is!

Ezzel a sonkához látott és egyszerre három szeletet vett ki belőle. Különös, ha az ember vendég, mennyivel jobb étvágya van. De a sonkaevés már nem foglalta el annyira, a fél-szájával rágott, a másik felével beszélt, s kezdé:

- Hát arra emlékszel-e, mikor a hatodikban megtiltották a cigarettázást, de mi azért is dohányoztunk. Ekkor aztán a direktor a kapu alá állt, s ott várt bennünket. A mint egy hatodik, hetedik, vagy nyolcadik osztályos jött, odalépett eléje s szólt:

- Leheljen rám!

Ha megérezte a dohányszagot, a diák bezáratott. Mit csináljunk ez ellen? Sokáig nem tudtunk mentőeszközt, s már-már az a veszedelem fenyegetett, hogy abba kell hagyni a cigarettázást, mikor nekem pokoli ötletem támadt. Reggel félnyolckor az összes szivarozó diákokat összegyűjtöttem a Nyilvayba, s ott mindegyikünk bevágott egy foghagymás piritóst. Így vonultunk az iskolába. Az öreg már a kapu alatt várt.

- Leheljenek rám! - szólt az első csoportnak.

A fiuk sorba ráleheltek. Az öreg hátra tántorodott, fujt, zsebkendőt vett elé, prüszkölt... de a tizenötödik fiunál dühösen otthagya a vártát és elszaladt. Három napig nem tudott egy falatot se enni. De a cigarettázás ellenőrzését abbahagyta.

Kacagott, hogy a könnyei is potyogtak. Én is kacagtam, hogy rengett a ház. A történet nagyon jó volt, - de most hallottam először. Ez a piaristáknál nem történt meg soha.

Öt szelet sonkát evett meg, aztán áttért a pogácsára. Egymásután rakta őket az állkapcsa mögé. S én éreztem, hogy az egyes pogácsák, mielőtt az örök homályba távoznának, szemrehányóan néznek rám, s így sóhajtanak: *Szegény anyósod, ha tudta volna!*

Ekkor lépett be a szobába a feleségem. No, most meg fogom tudni a nyájas idegen nevét.

- No, itt van az asszony is, - kiáltám vigan, - ime, régi jóbarátom és iskolatársam...

Ezzel egy jól sikerült műköhögést rögtönöztem, mialatt folyton az idegenre mutattam. Ő fölugrott, meghajtotta magát, nőmnek kezet csókolt, - de nem mutatta be magát. Sőt rögtön helyet foglalt, s folytatta a pogácsázást. Nohát, ez már mégis arcátlanság.

Áttértünk jogászi élményeinkre. Itt se tudtunk közös vonásokat fölfedezni. Áttértem bécsi és párisi diákéletemre, de semmire se emlékezett.

Ekkor lépett be a postás és ajánlott levelet hozott, miközben hangosan a nevemet mondta.

Nini, az idegennek torkán akadt a huszonkettedik pogácsa.

- Ön nem Kruncsevics Győző? - kérdé elbámulva.

- Sohse voltam.

- Hát kicsoda?

Megmondtam.

- Bocsánat, én egy sajnos tévedésnek lettem az áldozata. Hányadik számú ház ez?

- Tizennégy.

- Stimmel. S micsoda utca?

- Aggteleki-utca.

- Ez nem stimmel. Kruncsevics Győző a Teleki utcában lakik. No, ez boszantó tévedés.

- Mi a boszantó?

Az idegen hallgatott, s ez alatt még egy pogácsát megevett.

- Nem járt ön soha a református gimnáziumba?

- Nem. Ön az első pillanatra oly ismeretlennek tetszett, s csakugyan kisült, hogy sohse láttuk egymást.

Fölálltam s intettem a szobaleánynak, hogy szedje össze a reggelit. Elég sokáig kosztolt nálam.

- Ön derék ember, - szólt az idegen, megrázva a kezemet, - de miért nem szólt?

Zavartan mosolyogtam.

- Lássá, a multkor olvastam egy hirt, hogy Mac-Kinleynél, mióta megválasztották az Egyesült-Államok elnökének, 165.000 iskolatársa járt. Én tehát az iskolatársak látogatásában a hirnév kritériumát látom...

Az idegen őszinte csodálattal nézett rám.

- Ön tehát hirneves ember?

- Az! - mondtam nyugodt önérzettel.

- Gratulálok. Igazán kezdem sajnálni, hogy nem jártam önnel iskolába.

Ezzel eltávozott, miután egy negyed kiló szalonnát, öt szelet sonkát, huszonhárom pogácsát megevett, két csésze teát megivott és hat cigarettámat elszífta.

Csak legalább a nevét megmondta volna.

A NYIÁMSZ.

Bocsássanak meg, de mai történetemet óriási kitéréssel kell kezdenem.

Ebben a csunya időben el kell önöket vezetnem Afrikába, Afrikának is a legvadabb részére, hol a lakosok még emberhust esznek s csak azt tekintik előkelő háznak, melynek asztalán legalább vasárnaponként megfordul egy kis forrázott hittérítő, tormával és sárgaréppával.

Ezen a földön reng bölcsője a legtehetségesebb fának, melyet a természet valaha alkotott.

Ez a nyiámsz-fa.

Én nem akarom hazai fáinkat sérteni, de nyiámsz-fa mellett teljesen eltörpülnek. Nálunk a fa becsületes egyszerűséggel megtermi gyümölcsét, aztán lehullatja levelét s egész télen pihen.

Sőt vannak fák, melyek egyáltalán nem teremnek gyümölcsöt és mégis pihennek. Csak az akácfában fedezhető föl némi becsületérzés, mert ennek a virága legalább kétszer nyílik, nyilván, hogy henyéléssel ne vádolják.

Mik ezek a nyiámsz-fa mellett?

Ez minden porcikájával az emberiséget szolgálja.

A fa rostjaiból ruhát készítenek, a leveleiből házat tetőznek, a gyümölcsét megeszik, a törzsét megcsapolják és bort eresztenek belőle.

Egy napon európaiak vetődtek arra a vidékre, a civilizációt terjeszteni. Miután a feketék meg akartak maradni szerencseneknek és emberevőknek, lekartácsolták őket és birtokukba vették a földet.

És akkor fölfedezték a csodálatos fát. És rájöttek, hogy a benszülöttek azt nyiámsznak nevezik.

Nagyon jó szó. Lehet rá részvénytársaságot alakítani.

De a kutató európai ész tovább ment, mint a benszülött elme. A fehér emberek ezt a kérdést vetették föl: Ha ez a fa mindenét odaadja, miért tartaná meg magának a gyökerét? Össze-egyeztethető-e ez a fa önzetlen karakterével? Nem. Vizsgáljuk meg tehát, mire lehet jó a gyökere.

És megvizsgálták. És kiderült, hogy a gyökerét megenni ugyan nem lehet, bor se fakadt belőle, házépítésre se való, de épp úgy, mint a rostjaiból, kitűnő papírt lehet készíteni.

Európában megütötték a nagydobot, mely hirdette, hogy minden eddigi papiros le van pipálva. A nyiámsz-papiros el nem szakad, még ha vízben áll se, nehezebben gyullad, meg nem fakul, az egér se rágja el, szóval nyomtatásra rendkívül alkalmas.

Európa összes vegyészei és nyomdaigazgatói mellette nyilatkoztak. Budapesten még a tűzoltófőparancsnokot és a vízvezeték igazgatóját is megnyilatkoztatták, mert a mi közönségünk ezt nem engedi el.

A vége az lett, hogy nálunk is alakult egy nyiámsz-papirosgyár, s hála a lírai költők, a hírlapok és az adóintések nagy számának, szerencsésen virágzásnak indult.

Ezek után áttérhetek arra, hogy a papirgyár igazgatóságának én voltam a titkára. Az én feladatom többek közt az volt, hogy a nyiámsz-papiros népszerűségét főtartsam, s terjeszszem azt a babonát, hogy csak a nyiámsz-fából készült papirosra érdemes egyáltalán valamit nyomtatni. Így biztosíthattuk csak a tömeges megrendeléseket.

Csöndesen evezgetve az üzleti élet zavaros hullámain, a gyár eljutott tizéves jubileumához.

Egy napon a vezérigazgató a szobájába hivatott.

- Fleck ur, - mondá, - gyárunk a jövő hónapban tizéves fennállását ünnepli.

- Gratulálok, nagyságos ur.

- Délelőtt ünnepély lesz a gyárban, este pedig bankett. Maga egy nagy beszédet fog készíteni...

- Óh, nagyságos ur, az én csekély személyem...

- Ne fecsegen. Nem a maga csekély személyéről van szó. A beszédet én fogom elmondani...

- Óh, nagyságos ur... Ez még nagyobb kitüntetés lesz számomra...

- Remélem is. A beszéd jó legyen...

- Igyekezni fogok.

- S ne feledkezzék meg benne a nyíámszról se.

- A nyíámszról? - kérdém kissé zavartan.

(Eddigélé tudniillik sejtelmem se volt arról, hogy miért nyíámsz a mi papirosunk és miért nem nyíámsz a diósgyőri papiros.)

A vezérigazgató bámulva nézett rám.

- Ön nem tudja, mi a nyíámsz?

- Eddig fölöslegesnek tartottam iránta érdeklődni...

- Igaza van. Egy hivatalnokunknak hinnie kell a nyíámszban, de nem szükséges tudnia, hogy mi az.

- Ez az én nézetem is, nagyságos ur, de most bővebben kellvén foglalkozni az ügygyel, legyen szives, mutasson nekem egy kis nyíámszot.

Az igazgató háromszor végigjárta a szobát. Aztán megállt előttem.

- Ön régi hivatalnok, ön előtt nyíltan beszélhetek. Nos, én magam se láttam még nyíámszot.

Megint végigment kétszer a szobán s halkán folytatta:

- Azt hiszem, nyíámsz nincs is a világon. Lehet, hogy az első európai gyárak még azzal gyártották a papirost, de minekünk már csak a legenda jutott. S higgye el, hogy ez teljesen elég. A hazai rongyból kitűnő papirost lehet csinálni. Épp olyan jót, mint a nyíámszból. Hát akkor mi az ördögnek menjünk mi Afrikába! Nem igaz?

- De igaz.

- A legendát azonban, a hogy az le van rakva az alapításkor kibocsátott röpiratokban és hirlapi cikkekben, átadom önnek. A beszédemben azonban ne nagyon dobálózzék a nyíámszszal... Hátba akad olyan ember, a ki szintén látni akarja, mint ön.

- Óh kérem, - szóltam alázatosan, - szó sincs dobálózásról. Már gyermekkoromban mindig megvert az anyám, valahányszor nyíámszszal dobálóztam.

Egy csomó röpirattal és nyugtalan lelkiismerettel távoztam. A röpiratokból merittem a tárca elején olvasható adatokat, a nyugtalan lelkiismeretből nem merittem semmit. De irtóztatón bántott a tudat, hogy gyárunk egy hazugságon alapul.

Másnap fölhiált a felügyelő bizottság elnöke, figyelmeztetett a jubileumra s nyájasan így szólt:

- Fiatalember, önnek ünnepélyünkön nagy szerepet szántam.

- Óh kérem...

- Elhatároztam, hogy ön fogja megcsinálni a beszédemet.

- Nagy kitüntetés, nagyságos ur, rám nézve. S mi a beszéd tárgya?

A kövér ur megvetően rám nézett.

- Hát még ezt is én mondom meg!

- Az igaz, bocsánat.

Eltávoztam, nagy dilemmával a lelkemben. Már most melyiknek csináljak jobb beszédet?

Fölkerestem öreg főkönyvelőnket.

- Mondja kérem, Fuchs ur, melyik okosabb ember? A vezérigazgatónk, vagy a felügyelő bizottság elnöke?

Fuchs rám nézett zöld simlédere alól.

- Az hivatalos titok, - szólt komolyan.

Kínos töprengéseimnek azzal vettem véget, hogy egyformán jó beszédet készítettem mindegyiknek. Nekem egyik se vessen szememre semmit.

A vezérigazgató beszédében agyondicsértem a felügyelő bizottság elnökét, az elnök beszédében agyondicsértem a vezérigazgatót.

Az elnök beszéde kijelentette, hogy a vezérigazgató a nyíámsz behozatalával nagyobb szolgálatot tett hazánknak, mint Drake Ferenc, a ki a krumplit behozta Amerikából.

A vezérigazgató beszéde viszont kijelentette, hogy az elnök az eszme propagálásával és szívós felügyelésével nagyobb szolgálatot tett hazánknak, mintha Kolumbusz Kristóf a filloxérát kivinné Amerikába.

Az ünnepélyen a beszédek óriási hatást tettek. Csak a két ünnepelt izgett-mozgott. Még pedig mindegyik a másik beszéde alatt. Mindegyik megdőbbsent azon, hogy a másik ilyen szép dikciót tud kívágni. S az ünnepély után mindegyik hivatott.

- Ön gyalázatosan oldotta meg föladatát. Hogy lehet ilyen ostoba beszédet csinálni? Kompromittálva vagyok.

- Kérem, nagyságos ur, mindenki el van ragadtatva...

- Az természetes. Hol hallotta, hogy a hivatalnokok ne legyenek elragadtatva, mikor a vezérigazgató beszél! Hisz akkor már csak a világ vége következhetnék... Az elnöké volt a jó beszéd. Iszonyuan lepipálta az enyémet. Kétségbe kellene esnem, ha nem tudnám biztosan, hogy nem ő csinálta. Csak sajnálom, hogy én ilyen tökfilkóra bízam az én beszédemet, mint maga. Elmehet.

Ugyanilyen jelenet folyt le köztem és a felügyelő bizottság elnöke közt. Ő is tökfilkónak nevezett és kutatta az ismeretlen zsenit, a ki a vezérigazgató beszédét csinálta.

Ilyen helyzetben még ember nem volt soha: hogy egyszerre tökfilkónak és zseninek nevezzék.

Elhatároztam, hogy megboszulom magamat. Este a banketten fölemelkedtem és azt indítványoztam, hogy beszédeim a tisztviselői kar költségén egy-egy diszes albumba leirassanak, egy példányban az igazgató, egy példányban az elnök számára.

Indítványom óriási lelkesedéssel elfogadtattott s a gyűjtés azonnal megindult. Én is adtam hozzá egy koronát.

A főmuftik persze nem tiltakozhattak ellene s ez nekem pokoli elégtétel volt...

De még ez éjjel elhatároztam, hogy elbujdosom e hazugságokon épülő Európából... elbujdosom Afrikába... ott letelepszem egy nyiámszfa alá... megeszem a gyümölcsét, megiszom a borát, ruházkodom a rostjaiból... de papírt nem készítek belőle soha!

TIMUR LENK HALÁLA.

Nem tudom, hogy és miként történhetett, de tény, hogy egy tragédiámmal megnyertem az Akadémia pályadíját.

Az írói pályám szépen indult. A lapok szívesen közölték cikkeimet, a közönség szeretett, könyveimet vásárolták, testem hőfoka normális, egészségem általában kitűnő volt, balsejtek sem bántottak soha, s ekkor, mint derült égből a villám, lecsapott rám az akadémiai pályadíj.

Hogyan? Hát annyira tehetségtelen ember volnék? Hát olyan rossz darabot irtam volna, hogy megfelel az Akadémia mértékének?

Ezt nem hittem magamról. Mély csüggedés fogott el s azt kívántam, vajha madár lennék, hogy az arcomon égő szégyenpírt a szárnyam alá dughatnám.

Gyermekeimre gondoltam, kiknek majd egykor mint képviselőjelölteknek a szemükre fogják lobbantani, hogy az apjukat az Akadémia megkoszorúzza.

Azt mondja a közmondás, nincs olyan rossz, a minek valami jó oldala ne volna. Az Akadémia koszorújának jó oldala a száz arany, mely nyomában jár, mint borúnak a derű.

Még ha a pályadíj odaitélését súlyos testi sértésnek minősítem is, még akkor is busásan kárpótolva vagyok a száz aranynyal. Elannyira, hogy nyugodtan mondhatom, s ez nekem jól esik, hogy az Akadémia ráfizet az üzletre.

Mikor ezekre a nehezen megmozdítható aranyakra gondoltam, úgy éreztem magamat, mint a mesebeli hős, a kinek sárkányt kellett előbb megölnie, hogy a kacsalábon forgó tündérkastély kincseihez hozzáférhessen.

Fölmenteni az Akadémia palotájába, melynek a nagy Széchenyi szobra épp olyan határozottan hátat fordít, mint Deák a liberális klubnak. Mikor a portásnak megmondtam, hogy pályadíjnyertes költő vagyok s pénzért jöttem, vasvilla szemekkel mért végig. Ugy látszik, hogy valamint a fővárosnál a díjnokokon, az Akadémiánál a szolgálkon takarítják meg a nagyobb kiadásokat s az én díjnyerésem a szolgaszemélyzetre nézve fizetésredukciót jelentett.

- Földszint balra!

Benyitottam a jelzett ajtón, hol egy alacsony ur ült, olvasásba elmélyedve.

- Badár Pál koszorus költő vagyok.

Rám nézett.

- Honnan kapta a koszorut?

- Az Akadémiától.

- Csak nem?

- De igen; a *Timur Lenk* című tragédiámért.

- Ön az? - S levette pápaszemét, hogy jobban láthasson.

- Én vagyok.

- Mondja csak, ifju ember, honnan veszik önök a szemtelenséget, hogy ilyen fércműveket be mernek ide nyújtani?

Örömteljes meglepetéssel néztem rá.

- Hihetek-e füleimnek? Az Akadémia nem tartja jónak az én darabomat?
- Nem bizony. Sőt hitvány merényletnek tekinti a benyújtás tényét...
- Óh, uram, ön megnyugtat, ön visszaadja bátorságomat, önbizalmamat... Most már kezdem remélni, hogy művecském nem tartozik a legrosszabb alkotások közé. Sőt tán még a színpadon is megállja a helyét.
- Hogyan, ön elő akarja adatni? - kérde nyugtalanul a pápaszemes ur.
- Persze. Csak kell valami kárpótlás az Akadémia koszorujáért.
- Hát a száz arany nem elég?
- Mondtam már, hogy koszorus költő vagyok s földi kincs engem nem kecsegtet.
- Jó, tegyen a mit akar, de figyelmeztetem, hogy szabályaink szerint a díjat az aránylag legjobb munkának ki kell adni, ezért kapta meg ön. De élhetünk kikötésekkel. Az ön esetében a kikötés ez: becsületszavát kell adnia, hogy darabját se könyvben ki nem adja, se színpadon elő nem adatja, különben nem kapja meg a száz aranyat.

A kis pápaszemes kigyó rám emelte savószínű szemeit s rajtam hideg borzongás futott át. Aranyat kínált, hogy eltegyem láb alól gyermekemet, a kedves Timur Lenket. Mily sokáig tartott, míg e világra hoztam, éjjel-nappal vele foglalkoztam; a szép Arabella, a kinek ezért házasságot ígértem, géppel lekopogtatta az egészet, miközben könnyei csorogtak az írógép fehér billentyűire. (Hát még akkor hogy fognak csorogni, ha megtudja, hogy ígéretemet nem tartom meg.)

És ezzel nemcsak Timur Lenk van megölve, hanem az én írói pályám is. Köztem és jövőm közt a nagy zsarnok kihült holtteste fekszik. Alkothatok-e shaksperei drámákat, ha első művem fölött ily gyáva alkut kötök?

Az erkölcsi okok egész légióját hoztam föl e hitvány alku ellen. Szivem minden porcikája, agyvelőm összes sejtjei föllázadtak ellene. Ez volt a serpenyő felében; a másik felében sárgállott az arany... mit sárgállott! Csillogott, ragyogott, kiabált, rám nézett, démoni erővel átkarolt, hipnotizált. Elfogott az a szomj, mely ezrével kergeti az embereket Klondykeba, Afrikába, melyről Mefisztó beszél...

Elbuktam. Az arany démonai gunyakacaj közt robogtak át testemen. Megtöröltem izzadt homlokomat.

- Ide a száz aranynyal! Elfogadom az egyezséget.
- Becsületszavát adja?
- Adom.
- Itt az utalvány. A pénztár kifizeti. Szerencsés kópé, ugyancsak becsapott bennünket. Mások egész évben körmölnek és nem kapnak ennyit.

A kiszáradt akadémikus nem sejtette, hogy lelkem nemesebb részét hoztam áldozatul. Ugy éreztem, mintha eladtam volna magamat az ördögnek.

Valami belső hang egyre ösztökélt, hogy az egész csomó pénzt dobjam a Dunába. Ez (óh, azonnal ráismertem az öregre) becsületes szivem hangja volt. De egy még belsőbb hang azt sugta, hogy tartsam meg. S ez üres gyomrom hangja volt.

S az üres gyomornak már a régi rómaiak idejében megvolt a maga filozófiája. Igen erős filozófia. Nem lehet előle kitérni. A sziv csak esdekel, a gyomor parancsol. A szívvvel ki lehet egyezni, a gyomorral nem.

Fölösleges talán külön is kijelentenem, hogy gyomrom szavára hallgattam. Egy kicsit kacérokodtam a Dunával, mert átmentem a lánchidon; de a száz aranyat nem dobtam bele. Sőt egy próbának is alávetettem magamat. Így szóltam magamban: *Ha rosszat cselekedtem; szakadjon le alattam a lánchid!* És nem szakadt le. Némileg megnyugodva tértem haza.

De odahaza elfogott egy kínos dilemma s ez rágódik bennem, mint a szú a büszke cserfán.

A kínos dilemma ez a kérdés volt: Jó tragédia-e a *Timur Lenk* vagy nem?

Az Akadémia megjutalmazta, tehát rossz.

De az Akadémia egyuttal leszidta a sárga földig, tehát jó.

S ha önök egy korán megöszült férfiut látnak sétálni a főváros utcáin lehorgasztott fővel: ez a korán lehorgasztott ur én leszek. S ezt a dilemma tevé.

Nehogy azonban a dilemma bacillusai megfertőztessék a világot, Timur Lenket a kályhába dobtam. Legalább halála szép volt, mint a velszi bárdoké.

AZ ÉN TŰZHÁNYÓIM.

Ha ezt a történetet más beszélné nekem, egyszerűen nem hinném el; de mivel én beszélem másnak, föltétlenül megkövetelem, hogy igaz voltában higgyenek.

Azt előre bevallom, hogy egy nagy hibája van a történetemnek. Az, hogy se boldog szerelem, se boldogtalan szerelem nincs benne. Affelől azonban megnyugtathatom önöket, hogy ha szerelem volna benne, az, ismert jószívűségemnél fogva, mindenesetre házassággal végződne.

A történet szól Gáspárdi Pál közeli rokonomról, a ki a hitelbank pénzén Amerikába utazott. Csak az volt a baj, hogy a hitelbank erről nem tudott semmit. A bankok és a férjek mindig későn értesülnek. Szökése után azonnal megtettem őt távoli rokonnak, a miben teljesen igazam volt, mert ő Amerikában volt, én meg Európában.

Mikor elfogyott zsebéből a hitelbank pénze, elkezdte kigyóbüvöléssel keresni a kenyerét. De oly kevés volt ez a kenyér, hogy kénytelen volt utána, nehogy éhen haljon, a kigyókat is megenni. Kenyérre kenve-e, vagy pedig csak úgy felszeletelve, mint a szalámit, azt nem tudom, mert járatlan vagyok az amerikai szokásokban. De azt tudom, hogy végre a nagy Amerikában nem akadt kigyó, a ki hajlandó lett volna általa büvöltetni magát, s minden kigyó békát kiáltott rá. Ezért az öreg otthagya a keserves pályát, vagyis a kigyók ott hagyták őt egyedül a keserves pályán, - s szegény feje beállt szerecsennek egy cirkuszba.

Meg is tanult egy szép lovasmutatványt, de már a premiéren megbukott vele. A cirkusz ugyanis födetlen volt s miközben Pali bátyám a trakhéni csöddörön lovagolt, megeredt az eső. A cirkusz közönségének a fele szerecsen volt. A fehérek fütyöltek és krumplival dobálták Pali bácsit, a kit persze szerecsennek tartottak. De csak a mutatvány közepéig. Ekkorra a zápor fehérre mosta, mire a szerecsenek kezdtek fütyölni és burgonyával dobálózni, a fehérek ellenben tapsolni. (Mellesleg megjegyzem, hogy a krumplit, a mely amerikai találmány, ott már csak színházban és népgyűléseken használják. Európában inkább mint étel van elterjedve.)

A direktor természetesen elbocsátotta az öreget, a ki le se szállt a trakhéni csöddörőről, hanem azon piszkosan elvágatott. A többi cirkuszlóra azonnal fölkapott a közönség, hosszú kötelekkel s üldözőbe vette őt, abból a célból, hogy egy népies látványossággal kárpótolja magát a cirkuszi boszuságért, még pedig az ugynevezett lincseléssel, melyet mifelénk akasztásnak hívnak. Amerikában nem oly szűkkeblűek a hatóságok, mint nálunk. A vén Európában csak meghívott vendégek, előkelőségek s ezek is igen kevesen vesznek részt az akasztásban. Amerikában liberálisabban gondolkoznak s azt tartják, hogy az akasztás a nép számára fentartott ingyen mulatságok közé tartozik. S ha a hatóságok megfelelkeznek ebbeli kötelességeikről, maga a nép veszi kezébe az ügyet s minden komolyabb ok nélkül felköti valamelyik felebarátját. Ez pótolja náluk az ökörsütést.

Pali bátyámat nem érték utól. Ő addig vágatott, a mig meg nem érkezett Kaliforniába, hol akkor még a hegyek, vizek és zsebek tele voltak arannyal. Aranyásó lett.

Az aranyásók két főrésztre oszlanak: a kik találnak aranyat és a kik nem találnak aranyat. Tisztelt rokonom az utóbbiakhoz csatlakozott. Mindennap remélte, hogy mint gazdag ember fog lefeküdni, de minden reggel mint szegény ember ébredt föl.

Rövid ott tartózkodása alatt annyira megnyerte az aranyásók rokonszenvét, hogy megválasztották polgármesternek. Amerika fölfedezése óta az aranytermő földeken ezt az állást mindig

a legnagyobb tolvajok és orgazdák töltötték be, s tisztelt rokonomnak annyira fájt ez, hogy őt méltónak ítélték e tisztességre, hogy megszökött és bemenekült Mexikóba.

Belépett a mexikói hadseregbe, még pedig tábornoki ranggal, mert nagy protekciója volt. Részt vett az indiánusok ellen indított háborúkban, még pedig, azt hiszem, nagy sikerrel és szép eredménnyel, mert azóta többször olvastam az ujságokban, hogy az indián faj kivesző félben van.

Aztán sokáig nem hallottam róla semmit, s mivel nem tartozott pénzemmel, teljesen meg is feledkeztem róla.

Egy napon táviratot kaptam Hamburgból. A *Szabad Hanzaváros*-hoz címzett fogadó tulajdonosa jelentette, hogy egy Gáspárdi nevű amerikai ur érkezett oda, az ő vendéglőjébe, s látni kíván.

Én visszatáviratoztam, hogy látható vagyok mindennap délután két és három óra közt Borz-utca ötödik szám alatt, a kapu alatt balra. Bővebbet a házmesternél.

Ekkor a *Szabad Hanzaváros* tulajdonosa visszadrótozott, hogy az öreg amerikai haldoklik és gazdag örökségéről akar rendelkezni. Ezért már érdemes kimozdulni a Borz-utca ötödik szám alól (a kapu alatt balra).

Harmadnap már ott voltam szeretett rokonom ágya mellett. Nagyon rosszul volt. Kitárta karjait és így kiáltott:

- Gyermekeim... Mexikó... Bumbaló... Rataplan...

Megkértem, hogy csak beszéljen magyarul, mert az amerikai nyelvben kissé járatlan vagyok.

Erre hosszasan rámszegezte tekintetét, s láttam, hogy fokonyként kezd magához térni.

- Hátralevő napjaim már csak percekből állanak, - suttogá, - azért nem is kérdelem meg tőled, hogy mi ujság otthon. Csak egyenesen a dologra térek... Ne felejtsd el: Mexikó, Rataplan, Bumbaló...

- Mi ez, bácsi?

- Ez a te birtokod Mexikóban. Ezt szereztem s neked hagyom örökségül.

- Mi az? Miféle földbirtok? Szántóföld? Legelő?

- Két hegy. Két nagy hegy. Két óriási nagy hegy. Két óriási mexikói nagy hegy. Szóval az egyik Bumbaló, a másik Rataplan!

- Miféle hegy?

- Tüzhányó hegy.

A szám akkorára nyílt, mint egy vulkántorok.

- Mit csinállok én két vulkánal? - kérdém félénken.

- Hja öcsém, - felelt az öreg, - vulkánt hagyhatok rád, de észt nem adhatok hozzá, hogy mit kezdj vele.

- Hát maga mit csinált velük?

- Semmit... már öreg voltam hozzá... fiatal erő kell az ilyesmihez... Jaj... a csörgőkigyó! - sziszegett fel az öreg hirtelen, - jeget ide.

Jeges borogatást tettem a lábára.

- Miféle csörgőkigyóról beszél, bácsi? - kérdém elámulva.

Az öreg e közben magához tért és sóhajtván felelt:

- Az indiánok egyszer éjjel csörgőkigyót eresztettek a táborunkba... a bestia éppen az én lábamra csavarta magát... no, de ezt meg kell mutatnom... nincs nálad véletlenül egy csörgőkigyó?

- Kö... köszönöm kérdését, nem szolgálhatok.

(Ez az ember azt hiszi, hogy én szivar helyett csörgőkigyót hordok a zsebemben.)

- Akkor nem mutathatom meg a kigyó-kalandot... De gyerünk tovább... A két vulkánt a mexikói kormánytól kaptam ajándékba, azon érdemeimért, hogy mikor kitört a forradalom, az ellenpárt parlamentjét a levegőbe röpítettem... Kétszáz ember halt meg, nem számítva a teremőröket, a gyorsírókat és az ujságírókat.

(Hisz ez rettenetes egy ember!)

- Ezzel a forradalom egy csapással véget ért. S azóta rend van Mexikóban. Én a vulkánokon kívül kaptam még három négyszög mérföld nagyságú öserdőt, melyben jaguáron kívül nem terem semmi. Ezt is rád hagytam. Itt a végrendeletem, már bejelentettelek a helybeli mexikói konzulnak is.

- Ki szoktak törni azok a tüzhányók? - kérdém.

- A Rataplan két év előtt tört ki utoljára. Óriási kitörés volt az, öcsém. Huszezer ember lakott akkor a vidéken s büszkén mondhatom, egynek se sikerült megmenekülnie. A lapokban egy-két bátortalan hang felszólalt, hogy a tulajdonos rendben tarthatná a tüzhányóit... De csakhamar elnémult mindenki, mert én a kormány főtámasza és megmentője voltam.

- Hát az ellenzéki ujságírók?

- Az ellenzékiek? Hisz mondtam már, hogy azok levegőbe röpültek.

Itt a haldokló harcos és robbantó megpihent egy kicsit, azután folytatá:

- A Rataplan egyáltalán derék, szorgalmas fickó volt... Mindennap bömbölt, s vásár- és ünnepnapokon 2-3000 métermázsá követ és lávát szórt ki... Külső alakja hosszú és hegyes, olyan Don Quixote-féle... A Bumbaló alacsony, köpcös és lusta... Igazi Sancho Pansa... A morgása is csak olyan, mintha elrontotta volna a gyomrát... Hanem azért ez is csinált néhány kitörést... de sohse vitt el többet két-háromszáz embernél... Eleget is bosszantottak vele a kollégáim a vulkán-tulajdonosok klubjában.

- Miféle klub az, bácsi?

- Majd azt elmondom holnap... jaj a csörgőkigyó... jeget, jeget... nem... a rumos üveget add ide... sokan ezt ajánlják a kigyó-reminiszcenciák ellen.

Kiivott egy kis üveg rumot, - azzal lefeküdt és elaludt. Én meg átvonultam a magam szobájába.

Másnap korán reggel meglátogatott a mexikói konzul. Ugy megszorította a kezemet, hogy azóta én is csörgőkigyó-reminiszcenciákban szenvedek, de nem jéggel, hanem szilvóriummal gyógyítom.

- Gratulálok, - mondá a konzul, - olvastam a nálam letett végrendeletet. Tudja-e, hogy a két tüzhányó önt a mexikói arisztokrácia sorába emeli? Ön élethossziglan tagja a mi főrendiházunknak.

- Mit jelent ez európaiilag?

- Azt, hogy ön bárói rangot visel mindaddig...

- Meddig?
- A míg az ellenzék föl nem robbantja.
- De hisz most nincs ellenzék!
- Kezd már lenni. A hajóhad fellázadt a mezei rendőrségről szóló törvény miatt, s polemizál a kormánygyal...
- Polemizál?
- No igen, lövöldözi a fővárost.
- Mi az ördög? Hát ez ott így szokás?
- Higyje el uram, hogy ez a valódi szabadság.

(Kezdett a hátam borsózni.)

A konzul egy darabig föl s alá sétált, végre összevonta a szemöldökeit, s szólt:

- Rossz hírek jönnek az ön tüzhányóiról. Legyen szives tehát azokat, különbeni végrehajtás terhe mellett, átvenni.
- Mit ért ön különbeni végrehajtás terhe alatt?
- Ez nálunk Mexikóban igen egyszerű: revolverlövésekkel szorítjuk az illetőt.
- S szabad a végrehajottnak visszalőni?
- Óh, kérem, csak méltóztassék!
- Igen? - kérdém vésztjóslóan. Ezzel elővettem a zsebemből a tizenkét személyre szóló revolvért s a konzulra szegezve, mondám:
- Vegye tudomásul, hogy én ezennel az ellenzékhez csatlakoztam, s a főváros helyett egyelőre önt fogom bombázni.
- Miért?
- Miért? Mert a hajóhadnak igaza van: én se helyeslem a mezei rendőrségről szóló törvényjavaslatot.
- Szerencsétlen! Ne feledje, hogy ez esetben köteles vagyok az ön birtokait konfiskálni, s a tüzhányói a kormány birtokába jutnak.
- Nem bánom. Én önzetlen ellenzéki férfi vagyok.

A konzul kihátrált a szobából, én pedig jegyet váltottam Hamburgból egyenesen a Borz-utca ötödik szám alá (a kapu alatt balra). Bővebbet a házmesternél.

Igy csöppentem ki a mexikói főrendiházból, s így lettem a mexikói ellenzék egyik vezérférfia. Csak azt várom a Borz-utca ötödik szám alatt, hogy az ellenzék partra szálljon.

KÜLÖNBÖZŐ UTASOK.

Felolvasás.

Uraim és hölgyeim!

Ne vegyék rossz néven ezt a megszólítást. Soha nem olvastam még föl csupán férfiakból álló közönség előtt. Most is, egészen keddig, azt hittem, hogy hölgyek is lesznek jelen, s aszerint csináltam a fölolvasást. Kedden tudtam meg, hogy férfiestély lesz, s az egész fölolvasást el kellett hagynom boldogabb időkre. Engedjék meg, hogy legalább a megszólítást megspóroljam, meghagyván a régit. A többi minden új.

Azt hívnék, hogy hölgyek is lesznek jelen, elhatároztam, hogy fölolvasásomban két irányelv fog dominálni: Humor és szerelem. De a körülmények változván, kidobtam a szerelmet és maradt a humor.

Erre csak azért figyelmeztetem a tisztelt közönséget, nehogy utólag kérdéseknek tegyem ki magamat.

Mikor a kör igen tisztelt megbizottja az önök nevében nálam megjelent, azt kérdezte tőlem:

- Mikor szeret ön fölolvasni: vacsora előtt vagy után?

- Legjobban szeretek vacsorálni, fölolvasás nélkül, - feleltem azzal a flegmával, melyet csak az angol regényekben és bennem lehet föltalálni.

- Jó, jó, - felelt a megbizott, azzal a flegmával, melyet csak bennem, az angol regényekben és ő benne lehet föltalálni, - hiszen fog ön vacsorálni is, de mikor akar fölolvasni?

- Mindenesetre vacsora előtt, mert akkor az éhes emberek a legrövidebb fölolvasást is hosszúnak találják és így keveset kell irnom, a jóllakott emberek pedig a legrosszabb fölolvasást is hajlandók jónak tartani. Már pedig én nem akarom félrevezetni a publikumot.

- Hát vacsora közben nem olvashatna föl?

- Mit gondol? Hogy én legszellemesebb ötleteim közben arról értesüljek, hogy az angol rostélyos kemény, a pincér pedig szamár. A mit különben úgy is tudok. Egyszer próbáltam ezt meg, kezdő író koromban Kőbányán. A fölolvasás hosszú volt és komoly. Hőseim és hősnőim rakásra haltak, a közönség pedig evett. Mindent meettek. Mikorra elkészültem a fölolvasással, az illető kör kocsmájában csak emmenthali sajt volt. És mennyi emmenthali sajt! Sok emmenthali sajtot láttam már, de ilyen keveset még soha. És milyen kemény sajt volt. A század legkeményebb emmenthali sajtja. Én nem tudom, hogy Emmenthal mikor kezdte Európának a sajtot liferálni, de ez az első kibocsátásból maradt még meg.

E bevezetés után engedjék meg, hogy áttérjek fölolvasásomra.

*

Hajdan Budapest és Bécs közt se volt vasút, ma a József-körut 10-ik és az Erzsébet-körut 37-ik számú háza közt is van vasút. Ma a földszintről az emeletre is vasuton megyünk.

Mióta olyan sokféle közlekedési eszköz van Budapesten, azóta a legkülönbözőbb nézetek és fölfogások támadtak a fővárosban.

Egyik fölfogás például az, hogy karakteres ember nem ülhet omnibuszra. Az omnibuszra ülés diszkvalifikál.

Maholnap a lóvasuttal is így leszünk. Mióta villámos vasutunk van, azóta a lóvasut lesüllyedt a komfortáblí színvonalára. Bele lehet ülni, de nem elegáns. A villámos vasut, az a fiakker. Egy fiakker, melyen szakaszjegyek vannak és villámos világítás. Egy fiakker, melyen le is ülhetünk, meg állva is maradhatunk. Egy fiakker, mely sohse gorombáskodik.

Az omnibuszon az emberek taszigálják egymást s a szakácsné a piaci kosárral az ölében ül. Kiszállni és beszállni kínszenvedés.

A lóvasuton kevésbbé vad, de bizalmas tónus uralkodik. Az utas politizál a szomszédjával s különösen a konduktorral. Ha valaki egy viccet mond, mindenki nevet, az egész kocsi.

A villámos vasut egy uri szalon, hideg és fényes; senkise szól senkihez, gyorsan megy a föl- és leszállás, mindenki szót fogad a konduktornak (a mit a lóvasutnál sohse tesz meg).

Azt hiszem, mindenki attól a titokteljes mennykőtől fél, mely a kocsit hajtja, s ezért mindig meg vagyunk szeppenve egy kicsit.

A legnagyobb utazás vasárnap este a városligetből lóvasuton bejönni a városba. Utána egy hétig fáradt a polgár, nem a mulatságtól, hanem ettől a lóvasutazástól. De a következő vasárnap azért ugyanannyi nép van a városligetben, mint a multkor. Ugy látszik, ha a nép lóvasutat lát, nem tud okosan gondolkozni. Vagy tán az is a mulatsághoz tartozik, hogy összegázolva vergődjék haza csöndes hajlékába.

De térjünk át a komoly utasokra. Európai utazásaim közben különböző országokban gyakran találkoztam egy urral, a ki Svájcban épp úgy, mint nálunk és Olaszországban, névszerint ösmerte az összes konduktorokat; tudta, hogy a szalungulyás legjobb a szabadkai állomáson, a rosszböff Bázelen s az ecetes ugorka Avricourtban.

Már régen készültem rá, hogy meginterjuvoljam. A napokban teljesedett a vágyam. Budapest és Kolozsvár közt az étkező-kocsiban egy asztalnál vacsoráltunk.

- Rám ismer? - kérdém.

- Hogyne? Hisz együtt utaztunk Bécsből Párisba, Innsbruckon át, a 17-ik számú vonaton.

- Uram, ön sokat utazott, mondja csak, miről ismer rá a magyarra?

- Megjegyzem uram, - felelé ő, - hogy én a világot csak a vasuti kocsi ablakából ismerem s gyalog nem volnék képes egy magyart valamely más nemzetbelitől megkülönböztetni. De ha az én kocsiszakaszomba lép, azonnal megismerem.

- Miről?

- Képes arra, hogy ebéd után virslit egyék s e tekintetben hasonlít a némethez és az osztrákhoz. Tegyük fel, hogy az egyik állomáson fényesen megebédeltünk s a vonat visz tovább. A következő restaurációs állomáson a magyarok, németek és osztrákok a tormásvirslire vetik magukat, a harmadik állomáson pedig kávét isznak rá!

- Miről ismer rá az olaszra?

- Sohse eszik, de folyton szivarozik és köpköd.

- S a németre?

- Ha hárman vannak egy kocsiban, azonnal egyesületet alakítanak. Leszállnak a vonatról s mire visszatérnek, már tegezik egymást. A német társas-állat. Egyedül nem ér semmit.

- S a franciára?

- A legkönnyebb rájuk ismerni. Mióta a köztársaság alatt élnek, azóta minden utazó franciának rendjele van, *Franciaországnak tett kivételes szolgálatokért*. A francia nagyon tartózkodó.

Ritkán beszél idegen nyelvet. Svájcban megkérdi, hogy Ausztriában vagyunk-e már és Ausztriában azt kérdi, Svájcban vagyunk-e még? Megmondjuk neki, hogy Ausztriában vagyunk s mikor az osztrák konduktor megszólítja németül, azt feleli franciául, hogy nem tud osztrákul.

- És az angol?

- Az angol az utazók mintaképe. Keveset beszél, utitársait sohse szólítja meg, rájuk se néz, mindig nyugodt és csendes, hetekig elutazhatik vele minden érintkezés nélkül. Csak lefekvéskor kell arra vigyázni, hogy a lábát az ülünkbe ne rakja...

- S mit tesz ön ilyen esetben?

- Nyugodtan és szó nélkül lelököm a lábát. Az angol elkiáltja: *All right* s az ügy el van intézve.

- Sok uti kalandja lehetett asszonyokkal? - folytatám.

- Sohse volt, uram, szavamra mondhatom, hogy sohse volt.

- És miért nem volt?

- Mert ehhez egy magányosan utazó hölgy kell. Már pedig ha a hölgy szép, nem utazik egyedül, ha pedig csunya, nincs kaland.

Ezzel búsan a pecsenyébe szurta villáját és így szólt:

- A borjusnicli legjobb Cadix és Madrid közt, a 4-ik számú expresszvonaton.

KÜLÖNFÉLE SEBESSÉGEK.

Saját külön természettudósunk, a ki a természetnek és a tudománynak titkait szokta a napi lapok olvasóközönsége előtt föltárni, a minap egy érdekes tárcában elmélkedett a különböző sebességekről. Sok érdekes dolgot tudtunk meg belőle. Megtutuk, hogy a ki a földön nagy ember, az a holdban még nagyon kicsi lehet, mert itt csak egyhatod rész annyit nyom a latban, mint a földön. Megtutuk, hogy a földön voltaképp nincsen sebesség, mert a csillagok sebessége mindent fölülmul. Hiába dicsekszünk mi a villámvonattal, komikusak vagyunk, ha valamire azt mondjuk, hogy „nyilsebesen”, sőt a „villámsebesség” is lassusággá válik a bolondul vágató égi testek mellett, úgy hogy mi voltaképp csigavilágban élünk. Azzal az egygyel dicsekedhetünk, hogy a föld nagy sebességgel forog a maga tengelye s a nap körül, de ebből nincsen semmi hasznunk, mert nem vesszük észre. Ez az iszonyu sebesség be van bizonyítva, el kell hinni, de érzékeinkre nézve el van veszve. De kárpótol ezért hiúságunk, t. i. azzal büszkélkedünk, hogy mi vagyunk a világrendszer mozdulatlan középpontja, s körülöttünk forog minden, még a nap is. Mellettünk szól a látszat.

De ne foglalkozunk a tudományos sebességekkel, vannak sebességek, melyek közelebb állnak hozzánk, a mindennapi élet körébe vágnak és mégis kiszámíthatatlanok. És fájdalom, kilátásunk sincs arra, hogy valaha a tudomány ki fogja azokat számítani.

Igy például, ki tudná egy hatkrajcáros omnibusz sebességét kiszámítani? Mikor annyi tényező működik abban közre! Először a kocsis jókedve. Ha a derék kocsis le tudja magában győzni azt a makacs előítéletet, hogy hat krajcárért nem érdemes a lovát megerőltetni, akkor a paripa koronként lódit egyet a járművön. De hol van ilyen fölvilágosodott kocsis? De ha a kocsis fölvilágosodott is, - a ló, az nem az. A hatkrajcáros omnibuszlovak rút önzésben és ázsiai kényelemszeretben szenvednek. Az ő gondolkozásuk egészen független a hatkrajcáros taksától. Nekik mindegy, akár hat krajcárt, akár tiz krajcárt fizet az utas, - hisz nekik huzni kell őket. Önzésükben vonakodnak huzni, s kényelemszeretükben minduntalan megállanak. Azonkívül az egyedüllétben bizonyos búskomor hangulat vesz erőt rajtuk; az egyfogatu omnibuszlovak mind világfájdalmasak, s ha verseket írnának, azok bizonyosan ilyen címetek viselnének: „A kocsis ostora”. „Az omnibusz megtelt, újra megtelt...” „Az üres zabos-zsák.” „Kerepesi-uton végig.” Mindmegannyi fájdalmas epizód az omnibuszoló életéből... Már most tessék egy ilyen állatnak a sebességét kiszámítani.

Az uj-pesti, ó-budai és kőbányai lóvasut is a „lassan járj, tovább érsz” elvét követi. És évek óta jár lassan, a nélkül, hogy tovább ért volna egyfelől Kőbányánál, másfelől Uj-Pestnél és Ó-Budánál. Az utasember azzal vigasztalhatja magát, hogy a kocsiban zümmögő légy egy másodperc alatt 7.6 méternyi utat tesz, míg alovak sebességét centiméterrel volna képes csak megmérni.

Hát hazai vicinális vasutainkra miért nem terjeszti ki figyelmét a tudomány? Könnyű neki a Halley üstökösének a sebességét kiszámítani, de üljön neki a szegzárd-rétszilasi, vagy az esztergom-nána-csatai vasut sebességének, ott elreked a tudomány s nem huzza ki se a matematika, sem az asztronómia.

A hivatalos sebesség! Ez előtt is tehetetlenül áll meg az ész és a tudomány. Minisztérium, megye, törvényszék, ezek volnának az állomások, a honnan egy-egy ügynek a sebességét meg lehetne figyelni. No, itt már a bambusznád is büszkén ringatja hajlós szarait, mert ő egy másodperc alatt 0.07 millimétert halad; a szegény ügydarab még e mögött is elmarad, főképp ha restanciában ragad.

Egy szóval földi sebességeinkkel nincs mit dicsekednünk, s ha nem volna rá példa, hogy szabadságharcunkban az osztrákok mily bámulatos gyorsasággal tudtak futni honvédeink előtt, igazán kétségbe kellene esnünk az emberi sebesség fölött. Ilyen látványtól azonban meg leszünk fosztva a legközelebbi muszka háborúig, a hol is a kozákok veszik át a futók szerepét. Addig is azonban szeretném, ha a magyar tudomány abban a kellemes helyzetben volna, hogy kiszámíthatná, hogy egy honvédágyuból kilőtt golyó milyen sebességgel halad. Mert ennek sebessége és a muszkák sebessége közt szoros összefüggés van. Ez a legérdekesebb a „különféle sebességek” közt.

KEFE.

- Levél Asbóth Jenőhöz. -

Kedves barátom!

Valami tizenhat évvel ezelőtt a Koronaherceg-utcában sétáltam egypár barátommal, persze a déli korzó alkalmával. Egyszer csak te jössz velem szembe, megállsz s így szólsz hozzám:

- Már megint itt lógsz?

Én tudtam, hogy ki vagy, de még sohasem beszéltünk egymással. Azért is így feleltem vissza:

- Mi közöd hozzá?

- Hát tudod-e, hol vagy, gólya?

- A Koronaherceg-utcában.

- Nem. A birodalomban.

- Miféle birodalomban?

- Dupla gólya vagy, ha azt sem tudod, de majd megmagyarázza neked a birodalmi jegyző. Szervusz.

Én azt hittem, belém akarnak kötni s ezért, míg Asbóth ellépett, a megjelölt urhoz fordultam, a ki nem volt más, mint Hodossy Gida. Az összeütközésnek az lett a következménye, hogy beléptem az atlétikai klubba alapító tagnak.

Akkor aztán megtudtam, hogy mi az a birodalom. 1880-ig a Váci-utca volt divatban, ott volt a déli és az esti korzó. Az atléták azonban összevesztek a Váci-utcával s Asbóth Jenő kiadta a jelszót a klubban, hogy divatba kell hozni a Koronaherceg-utcát. És az atléták megkezdték a sétát, a Kigyó-tértől a Kristóf-térig és vissza, a Koronaherceg-utcán végig.

Ez volt a birodalom. Asbóthot kinevezték birodalmi hercegnek, Rohonczy Ödönt miniszternek, Hodossy Gidát jegyzőnek, Szabó Nándit főtitkárnak, a *tigris*t, Beretvás Sándort a herceg személye körüli miniszternek. A birodalmat a hunnisták is lelkesen fölkarolták s így egyesült erővel céljukat csakugyan el is érték. A szép asszonyok és leányok lassanként a birodalomba szoktak, mely mind a mai napig exisztál és virágzik. A főntebb elsorolt tisztikar eleinte még diplomákat is osztogatott a leányoknak, kik a birodalmat különös buzgósággal fölkarolták és zsúrokon megvédelmezték. E diploma őket birodalmi grófnőkké nevezte ki.

A beavatottak délben, este, mindig ezzel üdvözlik egymást: *Jóóó reggelt!* Lehetőleg elnyujtva és tömérdek *ó*-val. Ez azt jelenti, hogy az élet küszöbén álló ifju atlétának mindig reggele van, reményekkel teli reggele.

Ez a birodalom pompásan bevált: ott találkoztunk mindennap a kedves ösmerőseinkkel. A bálók és zsúrok eseményeit ott tárgyaltuk újra. Valóságos szabad ég alatti zsúrok voltak ezek, hasonlatosak a sétahangversenyhez. S így keletkezett egy széleskörű uri társaság, melyet az atlétikai klub látott el vidámsággal. E társaságnak megvoltak a maga külön kifejezései, szabadkőművesi jelei, mások előtt érthetetlen tolvajnyelve. Ezek közül legnagyobb népszerűsége a *kefe* tett szert.

Honnan keletkezett a *kefe*, ezt te magad sem tudod megmondani. Tény az, hogy a *kefe* egy varázserejű szó, mely szükség esetén ige, főnév, gyűjtőnév s a hunnista és atléta-dikcionáriumnak kétségtelenül legbecsesebb szava. De az alkalmazás mutatja, hogy mit ér. Ime:

Aladár. Én komolyan imádom magát, Mici!

Mici. Ez mind *kefe*!

Bármit mondanának Aladárnak, folytatná az udvarlást, de ezzel úgy le van sujtva, hogy még csak védekezni sem próbál, - hanem vagy komolyan folytatja, vagy felhagy az udvarlással. Más:

Margit. Te, Aurél komolyan udvarol Blankának?

Olga. Mi jut eszedbe? Hisz tudod, hogy Aurél csak *kefélni* szokott.

Jenő. Hogy mulattál M.-ék bálján?

Dezső. Nem volt az bál, csak olyan *kefe*.

Az ilyen mulatságról aztán többet nem beszélnek, ezzel agyon van ütve.

Viszont egy atlétára nézve az a legnagyobb öröm és dicséret, ha egy asszony azt mondja neki: *Maga aranyos kefe*.

Atléta-szójárás ez is: *Mi az, mi az, mi az?* De mindig háromszor ismételve és a lehető legmélyebb hangon. Ha egy fiatal pár bizalmasan beszélget s mikor a szalonba lépsz, hirtelen elhallgat, egy mély *Mi az, mi az, mi az?* örült zavart szokott előidézni. A veszekedő feleket is le szokta csillapítani egy idejében odadobott *Mi az, mi az, mi az?* Hát még a vívásnál! Ha nagyot vágsz közbe, a másik azt mondja rá: *te ló!* Erre te még dühösebben bevágysz. De ha a megvágott alak így kiált rád: *Mi az, mi az, mi az?* akkor rögtön lecsillapsz s mindketten csendesebb mozdulattal dolgoztok tovább.

Örült hangya az, a ki bolondokat beszél, a ki *anzágot*, a ki szupécárdásban a szomszédját föllöki, a ki ferbliben 17-tel nyolc forintot vág vissza 31 ellen.

Nyolc. Ez az atléták kedvelt száma. *Nyolcat vissza, nyolccal beljebb*, - mondják a ferbliben.

- Hány óra? - kérdi valaki reggel ötör.

- Nyolc! - feleli vissza a kórus. Ez azt jelenti, hogy még nem szabad hazamenni.

- Gondolt-e rám, a mióta nem láttam? - kérdi a szép asszony.

- Nyolcszor naponta, asszonyom, - felel az atléta. A mire az asszony dühbe jön, mert tudja, hogy ez csak - *kefe*.

Nem biztos. Nincs az a lehetetlenség, a mire egy jóvérű, fiatal atléta ne vállalkozzék. De ha valami örült abszurdumról van szó, akkor mégis mond annyit, hogy *Nem biztos*. Szóval ez a teljes lehetetlenség gunyos megjelölése.

Nénike. Ezzel az atléták a fess, fiatal hölgyeket szokták megjelölni.

Egyike a legujabb szállóigéknek ez: *Kicsire nem nézünk*. Ezt az atléta akkor használja, mikor jelezni akarja, hogy valami ügyben nem sajnálja a költséget vagy a fáradságot. Vagy olyankor feleli vissza, ha veszít és vigasztalják. Vagy ha buta pecek történnek vele, melyek minden emberfiát kihoznának a sodrából. Vagy ha azt akarja jelezni, hogy valamelyes akadályt vagy veszedelmet megvet. A mondás nem is olyan régi. A mult télen három atléta Mező-Turról Pusztakunira szánkázott. A részeg kocsis letért az utról s a hóval borított szántóföldeken hajtott, hol minden pillanatban szánostul fölfordultak. A kocsis minden fölfordulás után azzal vigasztalta a fiukat: *Kicsire nem nézünk*. S ezt a klubban fölkapták és népszerűvé tették.

Az atlétikai klub volt az, mely Kossuth halálakor a Nemzeti Színház előadását meggátolta. A híressé vált szállóigét: *Uraságod, úgy látszik, idegen*, a klubban állapították meg. (Említsem-e,

kedves Jenő barátom, hogy ebben neked oroszlánrészed volt.) Ma már ezt is csak a klubban használják.

Megemlítem még, hogy a klubnak egy szójárása teljesen átment a használatba s közszájon forog. Ez a *visszaszivás*. Ott született a klubban s parlamentáris Horánszky Nándor tette, a véderő-vita alatt. Egy ízben, a 25-ik paragrafus tárgyalása alkalmával Horánszky közbekiáltott Tisza Kálmánnak:

- Ahán, *visszaszivja már*.

- Bocsánat, én nem *szivok vissza* semmit, mert stb.

Bolond öröm volt ezért az atléták közt s a Hunnia-csónakdában Horánszkynek bankettet rendeztek érte.

Itt adom egy tíz év előtti kuglipiknik táncrendjét, melyen van egypár atléta jelszó:

Koszt előtt.

Csárdás. (Hajrá gólyák!)

Keringő. (Bolond az eset.)

I. Négyes. (Ne is ügyelj!)

Lengyelke. (Csak keverd.)

II. Négyes. (Legott - marad nyolc.)

Csárdás. (Dühösen, de kimélettel.)

Koszt után.

Csárdás. (Most vagy soha!)

Keringő. (Hölgy körül.)

III. Négyes. (Nyolccal beljebb.)

Polka française. (Csak szívesen.)

Lengyelke. (Áll a bál.)

Gyorspolka. (Fogjátok meg.)

Kedves barátom! A multkor, mikor a M. A. C. kaszinójában, az öreg urak vivó társaságának *nagy tréfája* alkalmával együtt vacsoráltunk, elméltünk arról, hogy irni kellene már valamit az atléta-klub intim életéről is. A versengésről, báljairól eleget irtak a lapok, de arról az ezer apró bolondságról, mely e klub életét és a köréje csoportosuló társaságot oly kellemessé teszi, még soha. Itt az ideje tehát, a huszonötödik bál alkalmából, mely ezen a héten lesz, ezzel is kirukkolni. Fogadja tehát tőlem bajnokságod szeretetem jeléül ezt a *kefét*, mint főfő alakja, megteremtője az atléta-társaséletnek.

Az atlétikai klub volt Budapesten az első igazi sportegyesület, angol értelemben; azóta tömérdek keletkezett, különösen a kerékpár föltalálása óta. Annál nagyobb és komolyabb a mi klubunk hivatása, mert ma már rendes dolog, hogy bicikli-gyárosok sport-klubokat alapítanak, csak azért, hogy gyártmányaiknak reklámot csináljanak és keletet szerezzenek. Ezekben a sport-egyesületekben a szegény fiúk fölügyelet híján agyonbiciklizik magukat, s a testedző sportot megfosztják minden komoly jellegétől. Emlékszel rá, hogy az ősszel majd minden bicikliverseny csunya veszekedéssel és verekedéssel végződött. Ilyen sportzüllés mellett szükség van rá, hogy az atléta-klub tekintélyével domináljon, irányt adjon, divatot szabjon, s az ifjúságot maga köré csoportosítsa. Ezt tüzzétek ki föladatotokul s a klub virágzásának tetőpontjára fog emelkedni. Különben pedig: *Jóóóó reggelt!*

AZ ÉN GAZDÁIM.

Sok embernek igazán mesés szerencséje van. Ösmerek valóságos zseniket, a kik éheznek, s ösmerek határozott számarakat, a kik közéletünkben előkelő helyet foglalnak el, s az élet oly kedvesen bánik velük, mint a Kisfaludy-Társaság főtitkári jelentése az évközből elhunyt alapító tagokkal, a kik szívesek voltak az alapítványt befizetni. Én a peches emberek közé tartozom. Ha én kalapos volnék, az emberek fej nélkül jönnének a világra. Ha csizmadia volnék, láb nélkül, ha keztyüs, kéz nélkül születnék. Rokonaim közül a legszegényebbek hunynak el, a kiket én temettetek, dúsgazdag nagybátyám pedig az ország legegészségesebb vidékén lakik, s erősen számít rá, hogy halálom után megkapja a képeimet és a szép könyvtáramat.

Hogy önök egy pillantást vethessenek az engem üldöző pech (erre, hiába, nincs magyar szó) feneketlen mélységeibe, leszek bátor lakásaim történetét elmondani.

Megjegyzem, hogy a házbért a legégbekiáltóbb igazságtalanságnak tartom. Mert hisz laknia csak kell az embernek, nem kóborolhat hajléktalanul, mint a puszták hiénája. A sasnak van fészke, a gólyának is, a fecskének is - és egyik se fizet érte. A kaján háziurak azt mondhatnák erre: ugy van, de az említett madarak maguk építik a házukat. Hát én nem építeném meg magam? Adjatok telket, anyagot, - de nekünk ez is pénzbe kerül, nem úgy, mint a madárnak, mely szó nélkül ráépít a házra, s még hozzá meg van győződve, hogy az ő fészkéhez ragasztottak hozzá egy házat.

A lakást tehát az élet egy olyan természetes járulékanak tartom, mint a levegőt, s rendkívül boszant, hogy évenként négyszer meg kell jelennem egy embertársam előtt s a nagy kékekből, a kisebb kékekből, ugyanakkora pirosakból s a kisebb zöldekből át kell nyujtanom egy csomót. Tehát összesen négy csomót.

Ezt csak annak a bebizonyítására hozom föl, hogy a háziur és a lakó természetes ellenségek. Oly csillagok, kik egymást kergetik. Párhuzamos vonalak, melyek soha sem találkoznak. Az lehet, hogy a gróf és az utcaseprő egy közös lobogó alatt találkoznak, de hogy háziúr és lakó közös érdekekben egyesüljenek: olyan nincs, vagy (mint a Terézvárosban mondják) *az nem létezik*.

Mint diák, egy házaspárnál laktam albérletben. A férj öreg volt, az asszony azt a kort taposta, melyben mások már nem érdeklődnek iránta, de ő még érdeklődik mások iránt. Az asszonynak kék szeme, a férfinak málába volt, melyet este cipőstől kitett az előszobába, hogy a cseléd korán reggel kifényesíthesse. Egyszer nálam névnapi multság volt, s megittunk egy hordó sört. Iszonyu dolgok történtek. Az európai színvonalról lesüllyedtünk arra a színvonalra, melyet közönségesen a sárga földdel szoktak jelezni. Az ünnepély fénypontja a *Leszakadt a bécsi torony gombja* című dal volt, melyet kétszázharmincegyszer énekeltünk, - mit mondok, üvöltöttünk el, s melyhez az országos statisztikai hivatal egyik elmés tisztviselője házigazdám málabával ütötte a taktust. Mit mondok: nem a taktust, hanem az asztalt ütötte. A máláb vastól, fából és bőrből volt. Az asztal pusztán csak fától volt. De szétmentek mind: a vas, a fa, a bőr és az asztal. Csak barátaim nem mentek szét, hanem reggelig együtt maradtak. Én csak annyira emlékszem még, hogy hajnal felé enfőzte fekete kávémat a máláb egyik vasdarabjával kavargattam s nagyon csodálkoztam, hogy a csésze fenekén befőtt cseresznyét találtam. Később jöttem rá, hogy háziasszonyomnak összes befőttjeit, valami husz üveggel, megettük. Részint kávéban, részint marokkal. Ellenben nem ettük meg a baracklekvárját, - hanem a képekre kentük. Ilyképpen elkészítve, ezek lehettek az első szecessziós festmények Magyarországon.

Képzeltethető, hogy ebből a muriból milyen botrány lett. A házigazdám múltába londoni gyártmány volt és mindenáron onnan akart ujat hozatni. Én azonban már akkor lelkes barátja voltam a hazai iparnak és még hozzá tudtam, hogy a hazai múltázipar mennyire pang, azért kijelentettem, hogy csak akkor fizetem meg a barátaim által okozott összes kárt, ha itthon készítetteti a lábát. Bármennyit lábátlankodott is a szobámban, e kijelentésemtől nem tágitottam.

Végre ráállt, a múltázip elkészült s ő fölcsatolta. Persze nem volt olyan jó, mint az angol. Anglia folyton háboruskodik mind az öt világrészben s a múltázip-gyárosok számára folyton szállítja a szükséges féllábu embert. A magyar múltázip-gyáros ellenben tengődik és tán azóta ez az iparág meg is szűnt. Mert ez nem olyan ám, mint a fogászat! Lába csak kettő van az embernek, de foga harminckettő. És becsesebb jószág az a kettő, mint a szájból az a harminckettő.

Minduntalan megtörtént vele, hogy a lábát rosszul csatolta föl s ha a Király-utcában volt dolga, a Ferenc-körutra sietett. Igaz, hogy az elme igazgatja a lábát, de nem a múltázipat. E miatt örökös szemrehányással illetett engem, s végre is meg kellett szöknöm a házból.

Második háziuram kefekötő volt. Az egész házban csak három lakó fért el, a többi részében keféket kötöttek. Sokszor hallottam, hogy a házasságokat az égben kötik, én kívántam, vajha a keféket is az égben kötnék. Tudja az Isten, én a kefekötést csendes mesterségnek tartottam. Pedig nem az. Talán nagyobb zajt csinál a kazánkovács, élesebben ostromolja füled dobhártyáját a lakatos, - de ez mind nem olyan kellemetlen, csikorgó, fülhasító, idegbántó zörgés, mint a kefekötés. Ez a sokféle hang, mely a rosszul becsavart vasuti fék nyikorgásához hasonlított, vesémig hatott és velőmet hasogatta. Barátja vagyok a vesémnek velővel s tovább állottam.

Mikor már a távol lengve köde eltakart, vettem észre, hogy háziuram leányában gyöngéd érzelmeket hagytam hátra. Miből vettem észre? Abból, hogy minduntalan egy keféket küldött utánam ajándékba. Először egy bajuszkéféket, melybe be volt hímezve ez a név: *Emma*. Azután egy suvikszos keféket. Majd egy sárkeféket. Továbbá egy cilinderkeféket és egy padlósuroló keféket. Pár hét leforgása alatt szobám olyan volt, mint egy országos kefékiállítás. Valami negyven darab keféket helyeztem el a szögletekben, a falakon, az asztalokon, a könyvespolcon, a fürdőszoba különböző részeiben. Pénzem gyakran nem volt, keféim mindig. S ekkor is az én öröklött pechem jutott az eszembe! Ha Vanderbilt vasutkirály leánya bolondult volna belém, akkor keféket helyett most volna: egy expresszvonatom, egy vegyesvonatom, egy gyorsított személyvonatom és egy lassított gyorsvonatom, néhány étkező- és hálókocsim. Hja, de hát ilyen az élet!

Az öreg kefekötő egy napon, egész váratlanul beállított a lakásomra s villogó szemekkel nézett körül.

- Ön ezt a sok keféket mind nálam lopta, lakó korában, - mondá azzal a fagyos nyugalommal, mely a kefekötőket annyira jellemzi.

- Alávaló rágalom.

- Hát honnan vette?

Elpirultam. Ha ő kérdi, akkor nem tudhatja, hogy a lányától kaptam, tehát nem árulhatom el.

- A boltban vettem.

- Ugy? Ezek azonban mind az én gyártmányaim.

És itt (szégyenkezve vallom be) a hízélgés hitvány mezejére léptem.

- Természetesen. Hisz ön a főváros első kefekötője.

Egy ideig hálásan nyugtatta rajtam tekintetét. Aztán hirtelen elkiáltotta magát:

- De minek magának ennyi kefe?

- Kefe-amatőr vagyok.

- Mi az?

- Szenvedélyes kefegyűjtő. Az egyik ember szivarvégeket, a másik elhasznált bélyegeket gyűjt, én keféket.

- S mi célja van ezzel?

- Semmi.

- Hazudik, folyton hazudik, - szólt azzal a fagyos nyugalommal, mely a kefekötőket annyira jellemzi.

- Uram!

- Eh, lári-fári, mindent tudok. Ezeket a keféket az én leányom küldi.

Éreztem én, hogy elsápadok. De a kefekötő is érezte.

- No, ugy-e, hogy igazam van? Óh, az apai szem előtt nem lehet eltitkolni semmit.

- Igaza van, - suttogtam megtörve.

- Szereti ön a leányomat?

- Nem.

- De hajlandó elvenni?

- Nem.

- No hallja, ez már szemtelenség! Azonnal pakkolja össze a keféket!

S mivel én nem mozdultam, ő maga kitergetett egy csomó ujságot a földre s belepakkolta az összes keféket. Még az én saját keféimet is, a fogkefékkel egyetemben. Azután megigérvén, hogy ha még egy kefét kapok a leányától, letöri a derekamat, a nagy podgyászszaal eltávozott.

ELSŐ BÁLOM.

Tizenhat éves koromban történt meg rajtam, hogy apám egy óriási alternativa elé állított. Azt kérdezte ugyanis tőlem, hogy mit akarok inkább látni: akasztást-e vagy bált?

Mert akkortájt esett meg az a nagy dolog, hogy Szegfü Bandit statáriális uton akasztófára ítélték s a kivégzés arra a napra volt kitűzve, a melyre a gazdászok bálja. Tudniillik a bál után való reggelre.

A bál is zártkörű volt, meg az akasztás is, mind a kettőn csak meghívott vendégek lehettek jelen. S ha a gazdászok báljára annyian mentek volna, a hányan az akasztásra menni szerettek volna, akkor Csuka Márton bálelnök nem konstatált volna harminc pengő deficitet a gazdász-segélyező-egyesület javára.

Kérdeztem az öregemet, hogy nem mehetnék-e el mind a kettőre, mert egyiket se láttam.

- Elmehetni elmehetnél, de nem eresztelek. A fiatalember lassan tapasztaljon. Egyszerre sok volna egy napra bál és halál, öröm és borzalom. Hát csak válaszs.

- Majd előbb tanácsot kérek egypár embertől.

Legelőször is elmentem az öreg Mihály hajduhoz, a kit a legokosabb embernek tartottam a vármegyében. Valami háboruban ellőtték a ballábát, ettől lehetett talán annyi tapasztalati esze, mert iskolába sohase járt s ezen a lövésen kívül semmi se történt vele az életben. Kérdeztem tőle, hogy mi nagyobb mulatság, akasztást látni, vagy bálba menni?

- Én az akasztásra szavazok; az igaz, hogy most már az se ér semmit. Régente, mikor a gonosztevő úgy rohadt le a kötélről, érdekesebb volt. Megtörtént, hogy mikor harmadnapra engem állítottak ki örül, mint vármegye huszáriját, az akasztófa alá, az akasztott ember úgy rugott meg, hogy elestem.

- Aztán mit csinált vele?

- Hát megfogtam a lábát s egy nagy ménkü követ kötöttem rá. Az aztán elvette a kedvét a rugódózástól. Most hamarabb végeznek a bűnössel. Meghal az tüstént.

- Hát a bálról hogy gondolkozik?

- Az sem ér már semmit. Elfagy az embernek a lába, aztán pénzt se kap érte.

A dolog magyarázata az, hogy harmadéve a megye-bál alkalmával a szegény hajduk a megye-ház kapuja alatt egész éjjel sorfalat képeztek a csikorgó hidegben. Ott fagyott el a megmaradt fél lába Mihály gazdának. Szerencséje, hogy a másik lába fából volt. A többinek kettő fagyott el.

Láttam, hogy a bál dolgában nem kompetens, odább mentem.

Második bizalmasom a Marci kocsis volt, a kinél titokban pipálni és huszonegyezni tanultam. Ez, mikor hallotta, hogy bálba készülök, megcsóválta nagy szürke fejét s azt kérdezte, hogy hány fogam van?

- Huszonhat, - felelém elbámulva.

- No hát holnapra kettővel kevesebb lesz.

- Mi az ördög?

- Ugy bizony. Én kétszer voltam bálba, egyszer a Kerge Pistánál, egyszer a Csupor Gáspárnál, de mind a két helyen kiütötték két-két fogamat.

- De nem parasztbálról van most szó, hanem uri bálról.
 - Antul rosszabb. Biztos fölfordulás.
 - Miféle fölfordulás?
 - Kérem ifiur, én még a hányszor bálból mentem haza az urakkal, mindig fölfordultam. Persze a gyepelő nem az én kezembe volt...
 - De ha gyalog megyek haza.
 - Gyalog? Az se jó, mert a hóban megvirradni bajos, megfázik...
 - Hát azt hiszi, hogy én becsipek, aztán a hóba fekszem?
 - Be se csip? Akkor el se menjen a bálba, akkor nem ér egy hajitófát az egész mulatság.
- Láttam, hogy a népies körök nézeteivel nem boldogulok. Elmentem egyenesen a nagybátyámhoz s ezzel a kérdéssel üdvözöltem:
- Bácsi, mi az akasztás?
 - Attól függ, hogy kit akasztanak. Mert ha például téged fölhuznak, az bűn.
 - A Szegfű Bandi akasztásáról van szó.
 - Az a törvény végrehajtása.
 - Ez nem bűn?
 - Dehogy, a társadalom kötelessége, a mivel a bűnt sujtja, a bűnösöket irtja.
 - A törvény mindig akasztással végződik?
 - Ohó, hát akkor ki söpörné a megyeház udvarát, ki mosogatna az alispán konyháján, ki pucolná a megyei urak csizmáját, ki hordana a hajduk helyett vizet?
 - Hát erre is szoktak itélni bűnösöket?
 - No, csak a kisebbeket, a kik nem öltek embert.
 - Most már én hová menjek, az akasztásra-e vagy a bálba? - kérdém.
 - Tudod, öcsém, bált még láthatsz eleget, de akasztást nem igen, azért menj el - mind a kettőre.
 - Hát mi az a bál tulajdonképp, hivatalosan?
 - A bál egy olyan dolog, a hol a cigányok elnyerik az urak pénzét, a nélkül, hogy leülnének velük kártyázni.
 - De nekem nincs ám pénzem.
 - Neked nem is kell, te fiatal vagy, robotolni fogsz.
 - Ezt se értem. Mi az?
 - Fölér a főntemlitett vízfordással, cipőpucolással, söpréssel.
 - De hisz' én nem vétettem semmit.
 - Az mindegy. Ezen minden fiatalembernek keresztül kell menni. Ha a négyesben az öreg Bürgözdinének nem lesz párja, te fogod elvinni, te szaladsz a bundákért, te hozol be frissítőt, te legyezed a mamákat, te kapod a barackokat az öreg uraktól, téged fog a cigány visszategezni, te gázolsz el egypár uszályt és te vágod el magadat a keringőben.
 - Már ezt nem vállalom, jó táncos vagyok.

- Az mindegy, ezen is keresztül kell menni minden fiatalembernek.

Sarkamon fordultam s ott hagytam a tréfáskedvű nagybácsit. Fölkerestem a két legkompetensebb szakembert: a cigány-hóhért és a bálrendező bizottság elnökét. Ezeket éppen rossz kedvükben találtam. A cigány azt mondta, hogy csak menjek el a bálba, elég ha a magam akasztásán ott leszek; az elnök ur pedig arra kért, hogy csak menjek el az akasztásra, ott legalább senkinek se leszek terhére.

Mérgesen és csüggedten tértem haza. Még szerencse, hogy otthon mindjárt az édesanyámmal találkoztam, a ki igen erélyes és szigorú asszony volt, s ezzel fogadott:

- Hallom, hogy te a bálba és az akasztásra készülsz.

- Habozom. Még nem döntöttem.

- Nohát megkönnyítem a döntést. Nézd, itt van két bot, egy vékony és egy vastag. (Meg is mutatta.) Ha nem mégy bálba, ezzel a vékonnyal elverlek; ha pedig elmégy az akasztásra, ezzel a vastaggal verlek el. Érted?

- Hát miért nem tetszett hamarabb mondani? - mondtam és kezet csókoltam az édesanyámnak.

...A bálba mentem, mely megbukott. Az akasztás is megbukott, mert Szegfű Bandi az éjjel megszökött a tömlőcből. (Persze a hajduk megint ott álltak spalért a kapu alatt.) Máig is él valahol s öszül a becsületben. Hat fia, négy lánya és huszonkét unokája van. Halálos véték lett volna ezt az embert fölakasztani.

UTOLSÓ BÁLOM.

Többet nem megyek bálba. Fehér keztyüimből és nyakkendőimből végeladást rendezek, frakkomat a zálogházba száműzöm, klakkomban török dohányt tartok. Nem nekem való a tánc, megárt az éjjelezés, köhögök a táncterem porától és náthát kapok az éjszaka hűvösségétől. Ha a bálók idejét átteszik délutánra, talán-talán még rászánom magamat egyre, kettőre. Este tizre készen leszek a souper-csárdással, s aztán - aludni megyek.

Aludni! Milyen kellemes dolog az! Olyan keveset aludtam világéletemben! Kicsi koromban igen rossz voltam, s éjjeleimet mindig sirással töltöttem. Később többet voltam beteg, mint egészséges, s a betegség kegyetlenül éppen az álom jótéteményétől fosztott meg. Még később éjjeleimet irással töltöttem, s lassankint az a nézet vert bennem gyökeret, hogy az éjszaka ébrenlétre van berendezve. Ekkép könnyen vált belőlem szenvedélyes bálozó.

Emlékszem, a legelső bált, valami hazafias célra, hetedik gimnázista koromban rendeztük. A vigadó kis terme volt a színhelye első föllépésünknek. Milyen lázas izgatottsággal futottunk mi cigánytól nyomdáig, hol a meghívókat nyomatták, nyomdától virágos boltba, hol a bálanya csokrát készítették, boltból megint boltba, hol kotillion-jelvényeket készítettek, persze mindenfelé fiakkeren. Bajusz, az fért volna ránk egy kevés, de hencegés már semmi. Ha a kocsis és a lovak osztoztak volna büszke önteltségünkben, akkor tova robogtunkban lóvasuti kocsikat és emeletes házakat gázoltunk volna agyon, s Pest talán még ma is romokban heverne.

Merészségünk annyira ment, hogy kávéházban is mutattuk magunkat, sőt már a gimnázium kapujában szivarra mertünk gyujtani, a mi mind szigorúan tilos volt az iskolai törvények szerint. Persze ez a merészség csak a bált megelőző két hét alatt ragadt bennünket ennyire. E két hét alatt még a tanárok is respektálták rendezői bokros elfoglaltságunkat s nem hívtak föl felelni. Okosan tették, mert mi nem is tanultunk semmit. Annál jobban sikerült a bál. A tanárok és tanulók családjai mind jelen voltak. A gyöngébb diákok örülten táncoltatták a tanárnékat, mi rendezők a legjobb táncosokat hordtuk oda. A német nyelv professzorának két lánya szakadatlanul keringett, mint a vihar. Huszan álltak legények sorban, s várták, míg rájuk kerül a sor. A német nyelvben voltunk leggyöngébbek.

Ott volt W., a matematika tanára is, egyetlen leányával. Szürkülő haju, ráncos képű özvegy ember volt ez a tanár, nagyon hallgatag, csöndes természetű; alapos tudós hírében állt, ki a világtól visszavonulva élt leányával, Elzával. Egyetlenül maradt ez, azt beszéltek, három leány közül, kik régen meghaltak, mikor a tanár ur még nem volt szürkülő haju és ráncos képű. Elza maradt meg, a legöregebb és a legcsunyább. Az öreg tanár és öreg lánya csak a temetőbe jártak. Évek óta ez volt az első multság, melyen megjelentek. Megtisztelve éreztük magunkat, de nem örültünk, mert azt se tudtuk, hogyan közeledjünk e barátságtalan emberhez, a kitől még eddig egy szót sem hallottunk, a mi nem a matematikára vonatkozott. Fáztunk, tőle is, meg a leányától is... Csakhamar el is feledkeztünk róluk. Engem négyest rendezni szólítottak, s én rohantam a ragyogó, suhogó, mosolygó párok közt, s selyem vállszalagom hosszan uszott utánam a levegőben. Gyönyörű látvány lehetett!

Láztól kipirulva fejeztem be a négyest, természetesen egy kis csárdással, s aztán kifelé lebegtem, klakkommal legyezve arcomat. Az ajtónál az öcsém fogott meg s a fülembé sugta:

- Te, W. tanárnak a lánya még semmit se táncolt. Ugyan vidd már el egy pár turra.

- Eh, nagyon vén, nem hozzám való, - kiáltottam rá az öcsémre, méltóságom és ifjúságom érzetében.

- Vigyázz, meghallja! - s oldalt mutatott.

Oda fordultam. A matematikai professzor lánya nagy szürke szemeivel találkozott tekintetem. Bizonyosan zavarba jöttem volna, ha Muki viharosan oldalba nem lök s a fülembe nem rikoltja:

- Eredj a gardrobba, a Bella legyezőjéért.

Mindent feledve száguldottam a legyezőért. Nagy dolog az, mikor az ember gimnázista létére Bella legyezőjéért futhat! Mikor visszafelé jöttem, szembe lépegettek velem W. tanár ur és leánya. A lány sirt. Jól láttam, bár csipkés kendővel igyekezett betakarni arcát. Bundát öltöttek s elmentek. Miért? Nagyon rosszul esett nekem ez az ő távozásuk. Bella legyezője lassan hanyatlott alá kezemben, néma üdvözlete gyanánt a távozó szomorú párnak. Ugy szégyeltem magamat. Szerettem volna a legyezőt darabokra szaggatni. Azt se tudtam miért? Bella jó darabig várt a legyezőre.

Szép idők voltak azok! Sokszor visszatértek még azután. Nem tagadom, hogy meglehetősen szerencsém volt a hölgyek körül. Mint önálló piknikrendező nagy népszerűségnek örvendtem. Gyorsan zajlottak le az esztendők. A zajban meg se hallottam a szárnyaló idő intő szárny-suhogását. Jóformán azt se tudtam, hány éves vagyok. Éjt és napot összeolvasztottam, munkával és mulatsággal egyaránt. Rám nézve az éj hiába váltotta föl a napot: nem vettem figyelembe egyiket se. Valamint az éj nem birt lefekvésre, úgy a nappal nem birt fölkelésre. Így éltem egykor Budapesten.

Egy rég elfeledett nóta hangja csendült meg lelkemben, mikor mostanság meghívót kaptam ama gimnázium báljára, hol én is diligenter frequentáltam iskoláim egykoron. Elmentem ebbe is, mint elmentem minden bálba, a hová meghívtak. Elmentem a gyermekek közé, a boldogok közé - utódaim közé. A világfi a bakfisek közt.

Jól mulattam és sokat táncoltam, ki is fáradtam - egy kissé. Egy gyönyörű kis tizenhat éves leány mellé szegődtem, vele táncoltam, vele sétáltam s úgy vettem észre, sokkal szebb dolgokat beszéltem rózsaszín fülecskéjébe, mint husz évi bálozásom alatt bárkinek. Ő barátságosan mosolygott rám s hálás publikumnak mutatkozott. Egy keringőre mással ment el s én azalatt az ő háta mögött egy délszaki növénycsoport mögé húzódtam. A kis leány lihegve tért vissza helyére.

- Rózsika! - szólítá meg a mellette ülő barátnéja, - hát a gavallérod hova lett?

- Mit tudom én? - felelt Rózsika türelmetlenül, - örülök, hogy itt hagyott.

- Ugyan mért?

- A Milike már csufol vele, hogy nekem csak egy kopasz fejű, roskadt lábu udvarló jutott.

- Az igaz, hogy én is majd elestem vele a polkában.

S a két lány nevetett.

Én nem. Fölálltam, s a vis-à-vis tükrök közé léptem. Gyönyörűen világított a hold a fejem tetején. Ez volt e szelid égi test boszuja: nem vettem észre az égen, leszállt csöndesen a fejemre. Körülnéztem. Csakugyan én voltam ott a legöregebb ember. Gyerünk haza, aludni. Fáradt vagyok.

HOGY VAN, SVARCZ UR?

Valamelyik télen, vonatkésés miatt, késő éjjel érkeztem a fővárosba, s átfázva bementem az Ungerleider-kávéházba, hogy forró teát igyam.

A másik asztalnál ült egy ur, a ki előtt tiz üveg sör állott. A sör állott, ő ült. De ülése is bizonytalan volt. Elázottnak látszott.

- Fizetek! - szólt a főpincérnek.

A főpincér odament.

- Husz üveg sör, - szólt fagyos nyugalommal a főpincér.

A gazember arra számított, hogy a részeg ember mindent duplán lát, s azért mert husz üveg sört fölszámítani.

A részeg ember végignéz az üvegeken.

- Csak tizenöt volt.

- Husz, kérem.

Ekkor fölkeltem. Az igazságot éjjel is pártfogolni szoktam.

- Ön téved, csak tiz üveg volt, - mondtam fagyos nyugalommal.

(A háttérben e pillanatban a tulajdonos megnyomta a *kidobási gombot*, a mire megszólalt egy csöngettyű s megjelentek a konyhai tűzlegények, hogy engem erőszakos uton eltávolítsanak.)

- Ez az ur csak tiz üveget fizet, - ismételtam fagyos nyugalommal, - különben ha nem tetszik, én Schmidt rendőrfelügyelő vagyok.

Az ilyen jámbor csalásnak óriási hatása szokott lenni. A hullámok elsimulnak, a tűzlegények sietve visszavonulnak s az igazság istennője diadalmaskodik. Így volt ebben az esetben is.

A részeg ember kifizette, a mit megivott, aztán fölállt, kezet nyujtott és így szólt:

- Én Svarcz vagyok.

Ez a mi ösmeretségünk története. Azóta majdnem mindennap találkozom vele az utcán, nyájasan üdvözljük egymást, s halad mindegyikünk tovább a maga útján.

Ösmeretségnek nevezhető ez? Nem. Barátság? Még kevésbé. Csak azt tudom róla, hogy ha berug, a tiz üveg sört nem husznak nézi, mint más becsületes ember, hanem tizenötnek, meg azt, hogy sárga cipője és hosszú vörös szakálla van. A cipőt Sárkány F. Pétertől vette, a vörös szakállát apjától örökölte, a kinek a szakálla ugyan fekete volt, de az időben a szomszédjukban egy ur vörös szakállat viselt, s ennyi magyarázattal minden ember megelégedhetik. Öszintén szólva, egy cseppet se érdeklődöm Svarcz ur iránt, s ha egy napon azt olvasnám az ujságban, hogy elhunyt, nem esnék nehezemre a meghatottság könnyeit visszafojtani. Ahhoz se kellene sok unszolás, hogy a szokásos koszorút mellőzzem. Azt az embert pedig egyszerüen örülnék kellene tartanom, ki arra akarna rávenni, hogy a megboldogult kihült hamvai fölött emlékbeszédet mondjak.

Szóval, a mi viszonyunk nem ellenséges, nem is barátságos, csak egyszerüen közömbös. Körülbelül olyan viszonyban vagyunk egymással, mint a hármas-szövetség egyes tagjai. Vagy mint két szomszédos csillag, melyek hidegen szikráznak egymás közelében, de különben nem vesznek tudomást egymásról.

És mégis egy napon, meg kell vallanom, intim összeköttetésbe kerültünk egymással. A sors megadta, hogy Svarcz urról oly bizalmas részleteket tudjak meg, a minőket legközelebbi rokonaimról se tudok.

Egy esős őszi napon fölszálltam a villámokra. Előtte való nap olvastam Jellinek igazgató ur évi jelentésében, hogy a zuglói vonal pang, nem jövedelmez, s mint részvényt, elhatároztam a vonal föllendítését. Azután meg villámokon járni sokkal előkelőbb, mint konflison, ha már fiakkerre nem telik. Különben is az ebéd előtti szivarozásról csak úgy szokik le az ember, ha egész délelőtt a villám vasuton ül. Én tehát mindezen szempontok által vezetve, fölszálltam, megmutattam szabadjegyemet a kalauznak, de hátul, kint maradtam, hogy rágyújthassak.

A mint körülnézek, az első, a kit megpillantok, Svarcz ur volt. Ő is mustrált engem. Épp úgy bizonyos zavarral, mint én. Másodszor kerültünk így össze életünkben zárt területen, s éreztem, hogy a megszólítás kényszere ólomsúlylyal nehezedik rám. Évek óta, ama bizonyos kávéházi eset óta, ösmertük egymást, mint a hogy a szemközti ház lakói az ablakból ösmerik egymást, évek óta köszöntünk egymásnak, de tulajdonképp oly távol voltunk egymástól, mint Mezei Mór attól a gondolattól, hogy megválasztatása esetén helyét Visontai Somának adja át.

Vad idegennel, a ki a vasuton szembe ül velem, könnyü megismerkedni s órákig elbeszélgetni, de egy régi, jó ismerőssel, a kiről sejtelmem sincs, hogy kicsoda: nagyon bajos.

Na, de beszélni csak kell!

- Hogy van, Svarcz ur? - kérdém nagyon nyájasan, de vontatottan, hogy időm legyen a gondolkodásra.

Más ember erre azt mondja, *köszönöm, jól*, s aztán valahogy dőcögünk tovább a mindennapi társalgás sablonjai közt; de Svarcz ur komolyan vette a dolgot, elfintorította az arcát és szólt:

- Nem a legjobban; az éjjel örült oldalfájásom volt s kénytelen voltam négy órakor fölkelni.

(Mi közöm nekem az ő oldalfájásához?)

- A feleségem kérdezte is: *Mi bajod, Svarcz, hogy úgy nyöszörögsz?* De én a fájdalomtól szólni se tudtam...

- Ugyan?

- Egy óra hosszat járkáltam föl s alá a szobában, még cipőt se tudtam huzni, mert nem voltam képes lehajolni...

- Pardon, egy kérdést: mind a két oldala fáj?

(Rendesen sulyt fektetek arra, hogy idegen embereknek mindkét oldalával tisztában legyenek.)

- Nem, csak a jobboldalam. Ez az én gyöngye oldalam, mióta leestem a lóról.

- Ah, ön lovagolni szokott?

- Gyerekkoromban történt, hogy leestem a városligeti hintalóról... Egyszer csak azt mondja a feleségem, a ki igen okos asszony: *Svarcz, dörgöld be az oldaladat sósorszeszszel.* Jó gondolat volt, keresem a sósorszeszt, helyette megtalálom a petróleumos üveget és bekenem az oldalamat.

- Hát a szagát nem érezte?

- Mióta a suviksz-gyáram leégett, csak égett suviksz-szagot érzek. Akkor azt mondja a feleségem: *Takarodj innen ki azzal a petróleummal, nem állom a szagát.* Kimentem a konyhába, látom, a cseléd nincs otthon. Reggel nyolckor jött haza, a feleségem fölpofozta és elkergette, én védelmeztem, hozzám vágta a tepsit, én megráncigáltam a haját, ő hazament az anyjához.

De estére majd visszajön, mert tudja, hogy már a hét elején vettem két nemzeti színházi jegyet a pénteki premiérre.

Svarcz ur megpihent. Én bután néztem rá.

- De ez nem tartozik a dologhoz, - folytatta ő zavartalan nyugalommal, - az oldalfájásomról akartam önnek beszélni. Az az érdekes, hogy minden héten kétszer, kedden és pénteken, rendesen visszatér.

- Bár többször is visszatérne, - mondtam önfeledten.

- Hogy érti ezt? - kérde Svarcz vizsga szemekkel.

- Bár többször is visszatérne az életben az az idő, az ifjuság, mikor még derékfájás nem kínozott bennünket,

- Bár úgy volna!

A kocsí megállt. A többi utassal egy kövér ur is fölszállt, a ki nagyot ütve széles tenyerével Svarcz ur hátára, így szólt:

- Hogy van, Svarcz ur?

Svarcz ur azonnal hátat fordított nekem, elfintorította az arcát és szólt:

- Nem a legjobban; az éjjel örült oldalfájásom volt s kénytelen voltam reggel négy órakor fölkelni.

Én pedig áldásomat adtam rájuk, s lábujjhegyen, halkán, lassan távoztam.

A HADNAGY UR.

November óta Lajosnál buzgóbb olvasója nem volt a hivatalos lapnak. Az első lap az volt, melyet a kávéházban a kezébe vett, buzgón végiglapozta, s a mily kíváncsian fogta föl, épp oly boszusan csapta az asztalhoz. Szegény, a honvédhadnagyi kinevezést várta. Egyéves önkéntesből lett közhonvéd, ebből pedig tiszt. Az aranyos atillát Tiller már régen elkészítette, a kard már szinte rozsdásodni kezdett az almáriom sarkában, s a köpenyegben nem ő, hanem békés molyok feszítettek a láda fenekén. Ezer fölösleges dolgot talált a hivatalos lapban, a minél az ő kinevezése mind fontosabb volt. Még Blaustein Lázárnak Kékkövire történt magyarosodása is hamarabb jelent meg! Ez már csak nagy malícia attól a Salamon Ferenctől, a ki inkább írta Budapest monográfiáját, mint szerkeszti a hivatalos lapot, melyhez nyilvánvaló, hogy nem ért. Az eset után írt is levelet Salamonnak, hogy talán már papirkosárba dobta az ő kinevezését; vigyázzon, mert ő nyilatkozni fog ellene, s még más uton is elégtételt fog szerezni magának.

Salamonnak szerencséjére eljött az április elseje, s e napon hozta Európa katonai köreit élénk izgatottságba a hír, hogy Maáthé Lajos honvédhadnagygyá kineveztetett. Mikor belépett a Kammon-kávéházba reggelizni, először is Vince, volt cseh zsandár s most magyar pincér, gratulált neki kellő alázattal (ő csak strázsamester volt), s kérdezte a hadnagy urat, hogy nem a kassza mellé parancsolja-e a kávé? A kasszában trónolt ugyanis a szép Paula, a ki gratulációval készült megédesíteni a cikóriával tiltott viszonyban élő kávé.

De ő nem látott Paulát, nem kasszát, kávé és Vincét. Fölkapta a hivatalos lapot, s elmerengett a néven, melyet sajátjának vallott.

Katonásan köszönt Paula kisasszonynak s hazarohant, szorongatván a „Budapesti Közlöny”-t, melyért hiába kiabált a jótorku Vince. Otthon némi bámulattal hallotta, hogy az üdvözlő táviratok Mac Mahontól, Moltkétól, Albrecht főhercegtől még nem érkeztek meg. Edelsheim-Gyulai sem kereste még őt, de várta a katonaszabó inasa, jelentékeny kontóval. Ez nem notabilitás, hanem a - fény árnya. Az inast egy hatossal és kellő biztatással elbocsátotta. Az egy hatost megtarthatja, a biztatást adja át gazdájának.

*

Soha ilyen sebesen civil katonává nem vált. Pár perc alatt egy nyalka tisztjével több volt a m. kir. honvédseregnek. Ugy csörtetett alá a garádicson, hogy a ház összes szobalányai kifutottak, s összezsúpták kezöket. Lajos egyenruhás megjelenése határozottan a nap eseménye lett cselédkörökben, a mit többrendbeli elsőzött levesen kívül az is bizonyít, hogy este a házbéli suszterlegény elverte az elsőemeleti zsidó-doktor szakácsnéját, a ki a katonatiszti-kar felsőbb-ségét a suszter-kar fölött a rántásnimfák kapualatti ülésében a leghatározottabban állítani mérészelte.

De mit törődött Lajos a hátamögött kitörő villongással. Ő sietett oda, hol az ő aranyos egy csillagára két még aranyosabb csillag fokozott fénynyel fog ragyogni. Sietett a Sándor-utcába, s micsoda örömmel ragadta meg a kilincset, melyet „civilkorában” annyit koptatott.

Egy lépéssel a szoba közepén termett, s nagyot szalutálván, ropogtatta:

- Jelentem alássan, berukkoltam.

„Ő”, Bella, visszaszalutált, körülcsodálta a boldog Lajost, kihuzta a kardját, s végül kijelenté: kár, hogy - sarkantyuja nincs.

Ezek a lányok micsoda telhetetlenek! Ha sarkantyú pengene a lábán, akkor bizonyosan azt kívánta volna, hogy - lóháton jött légyen.

- Menjünk sétálni! - szólt Bella a mamához. Lajos se kívánt egyebet. Végigsétálni a Kerepesi-úton! Hogy fognak szalutálni neki a bakák, őrmestertől lefelé. Mily kényesen és büszkén fogja ő azokat visszaszalutálni. És Bella szemeiben micsoda nimbuszt fog nyerni. Mily nagyság egy hadnagy! Előtte legföljebb csak József főherceg - következik.

Szép április elseje volt, a nap bolondul süttött, s az aranyzsinór csak úgy szikrázott. Végigmentek a Vas-utcán, ki a Kerepesi-útra, Lajos feszít, vigyáz, tekintget, csörömpöl, udvarol, sehol egy árva baka. Végre egy szalutálás az Esterházy-utca sarkán: a konstábler köszönt (három nap előtt a „Lulu”-ban egy vaniliát fizetett neki). Bella csodálkozik. Hát a konstáblerek is szalutálnak? „Hogyne? Thaisz Elektől kezdve - mind.” Kissé odább három konstábler megy el mellettük köszönés nélkül. „Hát ezek?” „Hja, ezek titkos rendőrök!” „Egyenruhában?” „Hja, hogy ne tudja meg senki, hogy ők - titkos rendőrök.” A Nemzeti Színház előtt (Lajos már messziről meglátja), egy baka makacsul olvassa a színlapot. Lajos úgy csörömpöl, hogy majd kettétörik a kardja. A bitang nem fordulna meg a világért! Hah, a Hatvani-utca felől sietve közeledik egy önkéntes. No végre! Te nem menekülsz.

- Szervusz Lajos! - riad a közkatona.

- Hah! őrség!... vagy úgy! Fordulj be és aludj! Hisz ez Pista. - Gyöngye szervuszt bocsát utána.

A kaszinó sarkán újabb köszönés a - lőbördő részéről, ki bizalmas mosolylyal kíséri a kalapemelést. Ez a civilruhákra s a nagy zálogházra gondol.

Igazodj, Lajos! egy főhadnagy lejt el mellette, s ő keményen emeli jobb kezét a sapkához. „Ki volt ez?” „Egy ezredes.” Csakhamar jött egy őrnagy, utána egy kapitány, megint egy főhadnagy. Lajos alig tudta emelgetni a karját, s nem szünt meg sorra bemutatni őket Bellának, mint híres tábornokokat. Eközben majd megette a méreg. Hátha még Bella tudná, hogy bizony kisebb tisztek voltak azok. De dicsősége így is tönkre volt téve. Mit gondol Bella? Hisz neki csak egy konstábler meg egy hordár szalutált voltaképp, ő pedig belefáradt a sok köszönésbe. Bementek a Franciskánusok templomába, s Lajos már szökésen gondolkozott (ő nem teszi meg még egyszer azt az utat), mikor a mama szerencsére rosszul lett, s fiakkal tértek haza... Óh, istenek, a Népszínház felől egy század baka közeledett pergő dobszóval. Mekkora szalutálna most neki ez az egész tömeg egyszerre... Hogy ő most nem tud gyalog lenni! Óh baka, óh mama!

A KARÁCSONYFA TÖVISEI.

Édes ennek még a szúrása is: piros öröm fakad nyomába piros vér helyett. Megszurt ujjunkat mosolyogva szopjuk be, s a fájdalom könnyein át is a szív derűje sugárzik ki a szemekből. Kedves vagy te legtövisesebb fenyő, a természet örök ifjúsága, mely zöld ágakkal hirdeted életerődöt a meghalt, hideg világ fölött. Kedves vagy a havas ormán, a hófergetegnek közepette, hova legbüszkébb, legsudarasabb, legtörzsökösebb fái az anyatermészetnek nem elég merészek követni: lent csuszó moha huzódik csak meg árnyékodban. Kedves vagy a gazdag, tarka asztal közepén, melyhez gyermekkorunk legigazibb boldogsága fűződik; a mult homályán keresztül most is felém sugárzik a fény, mely terólad, óh büszke fa, beragyogta gyermekszivem tündérvilágát. És e fény legragyogóbb karácsony ünnepén; megaranyozza a bánatot, felejteti a fájdalmat, s a dermedt szív enged jótékony sugarainak...

*

De elég a szentimentálizmusból, mert különben a jövő karácsonyra nem marad semmi. Legyünk gyerekek, s játszszunk máriást dióba, ez ugysem nehéz addig, míg van hozzávaló fogunk, a mivel a nyereséget feltörjük, mikorra fogunk elfogy, elfogy a kedvünk is...

*

Apró unokaöcsém és unokahugaim előtt, így karácsony felé, roppant tiszteletben állok. Annyi kézcsókot a római pápa sem kap még olyan esztendőben sem, mikor Lonkaynak sikerül hozzá elvezetni a „Vatikáni magyar zárandoklat”-ot. Hiába teszem magamat gyűlöltté lecke-fölkérdezéssel, a francia nyelv examinálásával, azzal, hogy nem játszom el nekik, mikor ők „színházasdit” játszanak - Blahánét (ezt a szerepet kitüntetésképp adják nekem), hiába vonakodom lónak lenni: azért a kedves Sipulusz bácsi maradok, s cuppog a kézcsók, térdemre ülnek, nyakamba másznak; a kinek a fülét meghuzom, az viszonzásul az én fületem - csókolja meg, pedig máskor pityergésre huzza szájacskáját. Azután egyszerre csak az ölemben terem a sok képeskönyv, de mindegyiknek igen sok a baja: az egyik foszlik ki a kötéséből, a másiknak kihullottak a képei, a harmadiknak csak a táblája van meg... és ezt mind a kis Jézuska hozta, tavaly ilyenkor, be szép volna, ha ez idén se feledkeznek meg a jó gyermekekről. Föltétlen tekintély lévén előttük, szentül hiszik, hogy direkt összeköttetésben állok a kis Jézussal, a nagyobbak tán sejtik is, hogy közel rokona vagyok, sőt föl is csapok Jézuskának, - a krisztus segítségével. Ártatlanul cselekszik azt, a mit mi sablonszerűleg „gyöngéd célzás”-nak nevezzük.

A legkisebbik, a Gyuluska, szintén roppantul buzgólkodik, hogy fakardjával lenyesse a nadragom végére száradt sarat. A földre ül és jó erősen belémkapaszkodik, hogy el ne döntse a kard. Elsározza a kis kezét és kabátomba töröli. Pompás gyerek! Azonnal elhatároztam, hogy a - szobaleánynak nem veszek krisztkindlit, mert hanyag. Köszönöm neked ezt, Gyulus!

*

Betoppanok a nővéremhez.

- Ejnye Sipulusz, jó hogy jössz! Elfogyott a kék pamutom, magam nem mehetek el a Dorottya-utcába, mert nagymosás van, a papucs nagyon sürgős, itt van két forint.

- Éppen jókor! Most jövök a Dorottya-utcából, Idának hoztam sárga pamutot.

- Ejnye, te szegény! Különben a Deák-utcában is vehetsz.

- Az ám, csakugyan, az ugyis ott van a Dorottya-utca tőszomszédságában.

- Tudod, azért bizom rád, mert az ilyesmihez ti férfiak legjobban értetek... papucs...

- Ühüm! (Kérem! még nem vagyok ám házas.)

Gyalogoltam a Dorottya-utcába. Mostanság különben én, hála sógornőim és nővéreim nagy számának, mindenhez értek. Kalap, fisü, fésű, medaillon, karperec, gyerekjáték, síp, trombita, ólomkatona, ruhaderék, ehhez mind „te értesz legjobban”, a mi annyit jelent, hogy annyit gyalogoltam a városban, a mennyi fölér a magyar atlétikai klub legnagyobb ezüst-érmével. Ah! két hét múlva, mikor majd egy könyvről beszélek nekik, hallani fogom: „miket beszél ez a Sipulusz összevissza”; hogy női kalapról elő merjek hozakodni, arról nem is álmodom, mert ugy kinevetve még ember nem volt, a hogy én lennék... persze két hét múlva.

*

Égető szükségem volt már nyakkendőre. Bemegyek a Hatvani-utcába, Rutkay Vilmoshoz. Hát kit találok ott, - a sógornémat, a ki roppantul elpirult és zavarba jött, mikor engem meglátott. (Hohó!)

- Mit csinálsz itt? - kérdém.

- Egy... esernyőt veszek. Tudod, a régi már egészen rongyos.

(„Hogyne tudnám! Hisz csak két napja okoztam közfeltűnést vele a Kammon-kompániában, hol senki se hitte, hogy az enyém, olyan szép volt!” monologizáltam - befelé.)

- De te, Sipulusz, mit keressz itt?

- Én? Már mint én? Én bizony éppen egy nyakkendőt akartam venni!

- Milyen pazar egy fráter vagy te! Hisz annyi a nyakkendő, hogy akár hármat viselhetnél egyszerre.

(Isten látja - nyakkendőmet. Egy van, de az „zseniál”, mint manapság minden tizéves Alfréd; hol kifordítom, hol be, hol le, hol meg föl; ez négy!)

- Az ám, igazad van. Nohát akkor egy négyágu, ollós penicilust veszek.

- Penicilust? Hisz két nap alatt el szoktad veszíteni. Micsoda haszontalanságokra akarod te kidobni a pénzedet!

- Penicilust mondtam? Milyen szórakozott vagyok! Tárcára gondoltam, szépen kihimzett pénzes, arcképnek való tárcára.

- Tárcára! Ugyan ne bolondozzál, hiszen soha sincsen pénzed!

- Az már igaz! No akkor spórolok és azért Rutkay ur, adjon nekem egy darab fehér inggombot.

Kifizettem az érte járó négy krajcárt, s némi tanácsokkal szolgálván sógornémnak az esernyővásárlás körül, kézsókkal elbucsúztam. Soha ilyen uzsorát! - Ez a négy krajcár karácsony estén kamatozik nekem: nyakkendőt, zsebkést és pénzestárcát. És még hozzá van egy inggombom!

...Benéztem abba a barátságos kerti házba is, hova dobogó szívvvel lépek, s dobogó szívet találok. Lépteim neszére gyors mozgás nesze kelt a nagy szobában, valamit a zongora mögé rejtett a kis leány; csak a villogó gyöngyök gurultak szét áruló csörtetéssel, s egy szál piros pamutot láttam a fekete hajon, mely az ő piruló arcába csüggött. A gyöngyök úgy ropogtak lábaim alatt... de nem vette észre senki. Szegény kis ragyogó szikrák, társaitokra mennyivel szebb sors vár, három nap múlva előveszem Shakespeare-emet, s „Romeo és Julia” tragédiájának lapjai közül fogjátok felém sugározni: „Eddig.” Meddig? A meddig Romeo és Julia boldogsága tart...

MUKI.

Nem alaptalanul uralkodik a világon az a hit, hogy a kit Mukinak hívnak, az eo ipso jámbor ember. János már igen szelid név, Jancsi kissé hamiskásan hangzik, de Muki, ez az abszolút jámborságot fejezi ki. Hogy a tárcának Muki a címe, ez már azt jelenti, hogy nem lesznek benne lovagias kalandok, szöktetés halavány holdfényénél, titkos találkozók remegő csillagvilágításnál, párbaj és szerelem. Minden Muki lefekszik este 10-kor, szíve választottjának nem udvarol sokáig és romantikusan, hanem elveszi hamarosan, párbajt nem vív és a törvényekkel össze nem ütközik. Ha Ádám apánkat Mukinak hívták volna, a kigyó képében csábító ördögöt valószínűleg agyonüti, de semmi esetre se nyúl a tiltott gyümölcshez. Így mi még most is a paradicsomban volnánk. Ki tud nekem egy híres gazembert vagy egy szörnyeteg királyt mondani, a ki Muki? Egyetlen angol királyról emlékezik burkoltan a történelem: földnélküli Jánosról, a mi más szóval annyit jelent, hogy Muki; de ez is becsületes ember volt.

A mi Mukink, a kiról e történetet írom, hivataltársunk volt „az anyósok hosszú élete ellen biztosító első hazai szövetkezet”-nél. Alpénztáros volt, a legkitünőbb hivatalnok, a kit valaha ismertem. Oly rendesen járt, mint a legjobb genfi óra; az igaz, hogy belső szerkezetét minden délben fölhuzta két porció pecsenyével a „Vidám kucséber”-nél. Első volt a hivatalban s utolsónak hagyta azt el. Főnökeink őt állították élénk mintaképül, s a boldogtalan a hivatalos fölfogást a szorgalomról tökéletesen korrumpálta. Azelőtt már szorgalmas számba ment, a ki 9-kor ment föl, de Muki működése óta a szorgalmasság fogalma reggel 8 órakor kezdődött s délután fél 3-kor végződött. Nincs veszedelmesebb ember egy hivatalban egyetlen tulságosan pontos és szorgalmas hivatalnoknál; ez megrontja az egész hivatalt.

A világ tele marokkal szórja, uton-utfélen kínálja élvezeteit, de Muki azok közül csak a dominózás problematikus gyönyörűségeit foglalta le. De ezeknek valódi szenvedélylyel élt. Ebéd után bevettük magunkat a kávéházba, s mikor a pincés Muki alakját az ajtóban megpillantotta, már csörömpöltek a márványasztalon a pettyes dominókockák. Mindig fogott magának pasasérokat, a kik sötét estig rakták vele egymás végibe a kockákat, az ő személyes fölügyelete alatt. Micsoda építészeti remekeket tudott ő kisütni! Szemirámisz függőkertjeinek, a római circus maximusnak alaprajzai szülemlettek keze alatt, s a fantasztikusan vezetett kocka-kacsaringóknak mindig tudott adni valami olyan alakot, mely - szerinte - történeti alappal bír.

Mi egész határozottsággal a legtudományosabb dominójátékosnak tartottuk a kontinensen, bár a nemzetközi dominójáték fejlettségének ez idő szerinti fokával egyáltalán nem voltunk tisztában s e tudomány vezérférfiait még hírből sem ismertük. Ez azonban nem akadályozott meg bennünket abban, hogy vicceket ne csináljunk rá, egyszerűen azért, mert Mukinak hívták. A hivatalnok-viccek az esztétika „Komikum” fejezetében egy külön alfajt képezhetnek. E viccekben nem nagy a változatosság, nem is viccek, csak úgy néznek ki, mintha viccek volnának. De hatásuk nagy és biztos, a mit megmagyaráz az, hogy az összeszokott hivatalnokoknak idővel tökéletesen egyformává lesz az eszükjárása, ugyanarra a dologra ugyanazokat a megjegyzéseket teszik, mindegyik elveszt valamit az egyéniségéből s fölvesz valamit a többiekéből. Így közelednek egymáshoz s majdnem egy emberré lesznek. Kár, hogy az emberek fölhagytak azzal a jó bibliai szokással, hogy 1-200 évig éljenek; mert be lehetne bizonyítani, hogy ha tíz ember 100-150 esztendeig dolgozik együtt egy hivatalban, a második század közepén már tökéletesen egyformává lennének: külsőleg, belsőleg, vonásaikban, szokásaikban, ruházkozásban, kosztban. A tíz emberből egy ember lenne.

Már most ha az összeszokott hivatalnokok közül valaki viccet mond, csak középszerűt is, mindenki viharosan nevet, mert ő is ugyanazt mondta volna, s így a viccet saját gyermekeként üdvözlí. Azért nincs sehol olyan mulatságos élet, mint egy régi törzshivatalban.

A mi hivatalunkban már hosszú idő óta ez a vicc járta: „Muki”. A ki valamit rosszul csinált, „Muki” volt, ha valaki rossz élcet faragott, „Muki, Muki” kiabált az egész hivatal; ha valaki beírt, hogy beteg, nem jöhet hivatalba, ismét csak „Muki”-t bömböltünk, a mi annyit tett, hogy az ipse füllent, mert az éjjel lumpolt és most alszik. Egyszóval, a mi csunya, furcsa, nevetséges, rossz volt, arra mind azt mondtuk: „Muki”.

De egyébként is rájárt a rud szegény Mukira, a ki semmiképp sem érdemelte meg e bánásmódot, de mint rettentő passzív természetű embert, őt kezdtük ki mi, rakoncátlan fiatalok. Tőle kértünk pénzt és frakkot kölcsön, tőle kértünk szívert és tüzet, ha gyufa nem volt kéznél, ő zsírálta váltóinkat, ő fizette a propellert, ha Budára mentünk a „Politikus krájlzer”-be.

S mindezekért fekete hálátlanságot aratott. Még csak nem is dominóztunk vele.

Sokáig türt, de végre kifogyott a türelemből. Meg kellett nekünk mutatnia, hogy ő kicsoda, mi ennél az intézetnél. A sajtó fogja örökre elnémitani a szószátyárkodókat, a csufolódókat s megérdemlett magaslatra fogja őt emelni.

Óriási gondolata támadt. Ezért magáért megérdemelte volna, hogy Adolárra kereszteljék.

Egy napon egy derék uriember öngyilkosságának a hírért hozták az ujságok. Addig soha hírért se hallottuk, de az ujságok napokig emlegették, hogy mily kitűnő hivatalnok, szerető férj, gondos családapa, önzetlen hazafi és tekintélyes, köztiszteletben álló polgár volt az illető.

Ez adta meg neki az eszmét. Ime, egy teljesen ismeretlen emberről, egyszerű öngyilkosság által, milyen nagyszerű tulajdonságuk sülnék ki. Az ember szinte bámul, hogy eddig titokban maradhatott.

Ő is így fog tenni, belőle is lehet köztiszteletben álló öngyilkos.

Egy napon Muki nyomtalanul eltűnt. Elutazott Esztergomba, s onnan három táviratot küldött Budapestre. Egyet a „Budapesti Hírlap”-nak, egyet a „Magyar Nemzet”-nek, a harmadikat a „P. Lloyd”-nak. A távirat szövege a következő volt:

„Cs. Mukit, az anyósok hosszú élete ellen biztosító első hazai szövetkezet alpenztárosát átlőtt szívvel találták meg a 3 korona-vendéglőben, hova ma délben szállt.”

Ezután fölült az omnibuszvonatra s este a fővárosba érkezett. Egész éjjel nem hunyta le szemeit, a főváros utcáin barangolt s reggel hatkor egy kávéházban ült, várva a lapokat s a rehabilitáló nekrológot. Legelőször a „Budapesti Hírlap”-ot hozták. Lázasan lapoz az újdonsági rovatig, ott megpillantja a nevét s mohón olvassa a következő napihírt.

- **(Szenzációs sikkasztásnak)** jöttek ma a nyomára az „anyósok hosszú élete ellen biztosító első hazai szövetkezet” pénztárában. A gyanú x. y. főpénztárosra és Cs. Muki alpenztárosra irányul, kik ma reggel a fővárosból eltűntek. A hiány mintegy 10.000 forint. Mint esztergomi levelezőnk egy távirata jelenti, Cs. Mukit ma átlőtt szívvel találták meg az ottani 4 korona vendéglőben. A végzetes lövés egy hatlövetű revolverből történt, melyben még öt golyó bentmaradt. A gyorsan előhívott orvos már csak a beállott halált konstatálhatta. A szerencsétlen ifju utóbbi időben igen könnyelmű életet élt s titkos szerelmi viszonyaira költekezett jövedelmén felül. Valóban elszomorító az az erkölcsi romlottság, melybe társadalmunk sülyedt. Ezuttal hamar utólérte végzete a fiatal bűnöst, ki bűneért önmaga büntette magát. A főpénztárost országszerte körözik.

Muki hátradőlt a széken oly rémulten, mint mikor a dominóban „blank” és „egy” van, ő pedig dupla nyolcast szorongat a markában. Sikkasztás, könnyelmű élet, szerelmi viszonyok, fiatal bűnös: e fogalmak bukdácsoltak keresztül a fején, mint a lelőtt galamb.

Hozták a többi lapot. Remegve nézte meg a „Nemzet”-et és a „P. Lloyd”-ot, melyek szintén szerelmet és erkölcsi romlottságot emlegettek, csupán a kérdéses esztergomi vendéglő koronáinak s a csőben maradt revolvergolyóknak számára vonatkozólag volt eltérés köztük. Az orvos azonban mindegyikben gyorsan elősietett, de ennek dacára csak a beállott halált konstatálhatta.

Félőrülten rohant hivatali főnökéhez, s töredelmesen bevallott neki mindent. A főnök elhitte neki, s elnevette magát, dacára az intézetet ért csapásnak. De akkor nevetett csak igazán, mikor délben jött a staféta a rendőrségtől, hogy a főpénztárost elfogták, s a 10.000 forintot hiány nélkül megtalálták nála. Természetesen kiderült, hogy Muki teljesen ártatlan a dologban. A szegény fiu csak akkor mert előjönni lakásáról.

Másnap óriási revokáció jelent meg a lapokban. 1. Muki nem sikkasztott. 2. Nem ölte meg magát. Tehát a hozzá fűzött kombinációk is mind elesnek. Vagyis: nem élt könnyelmű életet, nincsenek szerelmi viszonyai, s nem fiatal bűnös. Nem ezt az eredményt várta ő.

Félkettőkor megjelent a hivatalban, hol már mindent tudtunk, s azért falrengető „Muki”-riadallal fogadtuk.

Háromnegyed kettőkor bekopogtatott a virágáros, egy óriási koszorúval, melynek fekete szalagján aranybetűkkel pompázott: „Mukinak, a legjobb barátnak, hivatal-társai.”

Muki könnyekig meg volt hatva.

- Tehát ti nem hittétek a gaz hirt a sikkasztásról?

- Hogy hittük volna? Egy percig se. Rehabilitáltunk és fényesen eltemettünk volna, - felelém.

- Pista! - s karjaimba borult.

- Muki!... fizesd ki a virágárust.

Kifizette, s a koszorút haza vitte emlékül.

Muki alpénztárosból csakhamar főpénztáros lett. De Mukinak egész életében megmarad. Ebből nem lehet avanszírozni. Nem is bánta többé, a koszorú mindennel kibékítette. Látta, hogy szeretjük.

A MI KEDVES JÓZSEFVÁROSUNK.

Felolvasás.

Tisztelt hölgyeim és uraim!

Gimnázista korom óta a Józsefvárosban lakom s vagy tizenöt éve, hogy könyveket és szindarabokat írok, de a Józsefvárosban soha még fölolvasást nem tartottam. Ugy látszik, azok az urak, a kikkel majdnem mindennap együtt voltam, nem kíváncsiak arra, hogy én milyen vagyok, mint fölolvasó. Ők ismernek kívül-belül, ösmerik a hangomat, a nézeteimet, tán még a könyveimet is. Tudják, hogy a kapucinert világosan, a regalitást sötéten szeretem. Tudják, hogy blank bélára nem szoktam bemenni, s a pénzemmel nem szoktam kijönni. Szóval, mindent tudnak rólam, s így történt, hogy fölolvastam már a Ferencvárosban, a Tisztviselő-telepen, Kőbányán, ugyszólván körülolvastam a Józsefvárost, de magában a nyolcadik kerületben még nem olvastam.

Most azonban változott a helyzet. Pár hét előtt megválasztottak a kerületben városatyának. Most már izgatta barátaimat a kérdés: *Hogy olvas föl egy városatya?* Ez ritka látvány, ezt már érdemes megélvezni. És tüstént fölkértek.

Igy kerültem én ide, a mélyen tisztelt Józsefváros színe elé.

Mondhatom, hogy a Józsefvárosnak őslakója vagyok. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy mikor Magyarország még tengerfenék volt, én már akkor a Józsefvárosban laktam, de azt mondhatom, hogy mióta Pestre hoztak iskolába, azóta mindig itt lakom. Hat hónapig laktam a Lipótvárosban, hatig az Erzsébetvárosban és huszonöt esztendeig a Józsefvárosban. Laktam a Baross-utcában, mikor még Stáció-utca volt, a Röck Szilárd-utcában, mikor még Bodzafa-utca volt s gesztenyét vettem a Rákóczi-téren, mikor még Borju-térnek nevezték. A külföld és hazánk különféle helyein, hol szintén huzamos időt eltöltöttem, mindenütt igen jól éreztem magamat, de Budapesten szívem a Józsefvároshoz nőtt. Hogy miért? Azt magam sem tudom megmondani. A Lipótvárosban a házak igen nagyok, komorak és az emberek igen hallgatók. A Terézváros és Erzsébetváros nagyon lármás, a Ferencváros nagyon decentralizált s ezért erejevesztett, élettelen. Már csak azért se lagnám ott, mert roppant messze van a színházaktól s közel van a vágóhidhoz. A vágóhídtól pedig jó minél messzebb lakni. A Belváros nagyon szép, ha üzletem vagy irodám volna, csak ott tartanám. Lakni soha! A Belváros olyan, mint egy átjáró-ház. Keresztül-kasul járnak rajta az idegenek. A mi józsefvárosi asszonyaink is odajárnak imádkozni, vásárolni, sétálni és a színésznők fotografiáit nézni. A Váci-utca, Koronaherceg-utca és Kossuth Lajos-utca a legdivatosabb része a fővárosnak. A mi kerületünknek egyetlen sétálóhelye van: a Múzeum-kert. Kora tavasztól kezdve itt üdülnek gyermekeink, dadáink és katonáink. A felnőtt civilek onnan teljesen kiszorultak.

Nem panaszképp mondom. Én nem panaszkodom és nem irigykedem. Nem irigylem a Terézvárostól az Andrássy-utat, az Erzsébetvárostól sem irigylem a Dob-utcát. Budától sem irigylek semmit. Budát én mint nyaralóhelyet és fürdővárost fogom fel, nekünk pestieknek tulajdonképp nyáron mind Budán kellene laknunk, hogy hosszú életűek lehessünk a földön. Mert azt mondják, hogy ott jobb a levegő, jobb a víz, kevesebb a por, kisebb a láрма és rosszabb a kávé. S a rossz kávé is hozzátartozik az egészséghez, mert a bölcs budaiak ennek következtében tejet isznak s ennek következtében kevésbé idegesek, mint mi, kávéivók. A budaiak átlagos életkora legalább tíz évvel nagyobb, mint a pestieké, s az emberi kor legvégső határát, melyet a boldogult főpolgármester oly gyakran kívánt a pestieknek, mindig a budaiak érték meg. Buda jó oldalaival tisztában is vagyunk mi pestiek s nyáron tömegesen tódulunk a

jobbparti hegyek közé, nagy öröme a derék sváboknak, a kik pokoli kéjjel nyuzzák le rólunk azt a kis bört, a mit az adófelügyelőség szives volt rajtunk meghagyni. Budakeszen drágábban élünk, mint Osztenében, s vannak emberek, a kik ezt üdülésnek nevezik!

Ez különben nem tartozik a Józsefvároshoz. Maradjunk meg kerületünk kereteiben. Miben vagyunk mi különbek, mint a többi kerület? A körut minden kerületet végighasít, ez tehát nem csupán a mienk. Ezzel nem dicsekedhetünk. Vásárcsarnoka és elüljárósága is van minden kerületnek, ezt is hagyjuk. De például nagyon mostohán állunk hidak dolgában. Az nincs nálunk egy se. Az új, negyedik hidat is a Belváros kapta, a Belváros egyáltalán mindent kijár magának. Pest alapításakor is a legjobb helyet, a Dunapart mellett, a kapzsi belvárosiak foglalták le. Hol voltak akkor kerületünk törzsfőnökei, mikor Árpád apánk leütötte a cöveket és így szólt: *No, itt lesz a Józsefváros?* Még a ferencvárosiak is jobb helyet kaptak, mint mi. Igaz, hogy később őket az elevátorral és a vámházzal teljesen elzárták a Dunától s ezzel tönkretették a városrész fejlődését: de vigasztalhatja őket az a tudat, hogy görbébb főutca még városnak nem volt, mint nekik a Soroksári-utca. Egyetlen szép utcájuk az Üllői-ut. Ennek is a szebbik fele a mienk.

Nagy botránynak tartom, hogy kerületünkben kevés a gimnázium (a minta-gimnázium s a tavaszmező-utcai gimnázium nem számít, oda nagyon kevesen férnek) s gyermekeink külföldre, a Ferencvárosba és egyéb városrészekbe viszik a tanpénzt. Csak villamos vasutra egy vagyont költenek. S ezt élénken helytelenitem, mert egyetlen villamos vasuti részvényem sincs. Összes vagyonom az Első Hazai Takarékpénztárban van - váltók alakjában. A Rákóczi-téren nagyon szépen elférne egy gimnázium, sőt igen jól állana ennek a térnek. De ebbe a gimnáziumba csak józsefvárosi gyerekeket vennénk föl. Be kell bizonyítania, hogy be van oltva és itt pinckázott a Práter-utcában: különben nem vesszük föl. Sőt meg kell ígérnie, hogy itt is telepszik le. Mert hogy nálunk tanuljon és aztán elmenjen a Terézvárosba demokratának, ezt nem engedhetjük meg. Nem engedhetjük meg, hogy a mi kerületünkől tudományt exportáljanak.

Egy nagy bánata van minden igazi józsefvárosinak, s ez az, hogy a kerepesi-temető útját állja a városrész extenzív fejlődésének. A másik bánata az, hogy a főváros legcsúfabb épülete, az öreg Rókus, itt van a mi kerületünkben, odakönyököl kihivólag a Kerepesi-utra, s mi eltávolításáért hiába könyörgünk az előtte álló Szűz Máriához, nem segít rajtunk: vasból van. De vigasztal bennünket a tudat, hogy egy kis lábtörés, karficamodás esetén nem kell a szomszédba mennünk. De viszont, hol van az megírva, hogy az összes trencsénmegyeiek a mi kerületünkben ápolassanak? Pláne a város költségén, mert ugyan a betegápolási költségekből a vármegyék egy fityinget se fizetnek meg a fővárosnak.

A Kerepesi-ut remek hely, igazi amerikai élet pezseg rajta reggeltől estig. De arculatján a Rókus egy olyan csunya bibircs, melyet mielőbb elpusztítandónak vélek. Ugy értesülök, hogy a mi kerületünkben van a botanikus kert is. Én kétszer akartam megnézni, de mindig zárva volt. Egyszer azt mondta az ott álló rendőr, hogy csak nyáron van nyitva. Mit szól ahhoz Rudnay, hogy az ő rendőrei a botanikát nyári foglalkozásnak tekintik? Másodszor azt mondta egy városi szolgaféle alak, hogy azért van csukva, mert rendezik a friss állatokat. Nagyon ajánlanám, hogy vegyék be az új városi törvénybe, hogy városi szolgának csak az vétetik fel, a ki némi botanikai műveltséggel bír.

Igy tehát a botanikus kert titkainak ismeretétől elestem, de annál jobban ösmerem az Orczy-kertet. Minő kedves egy hely ez! Még az én diákkoromban a honvédek nem voltak olyan szigorúak, mint most, s mink egész könnyen, minden protekció nélkül bejutottunk, ha tanulni akartunk. Ma már a Ludovika igazgatósága csak a kis gyerekeket ereszti be s ezeket is csak a dadák társaságában, mert illő, hogy valaki gardirozza a - dadákat. Az én időmben az Orczy-kertben még remek kis tó volt, egypár csónakkal, s mi ott szereztük első regattista-babérain-

kat, hogy aztán később a városligeti tavon annál jobban érvényesülhessünk. Akkoriban a kültelki geológusok azt állították, hogy az Orczy-kerti tó összeköttetésben van az Adriai-tengerrel. Ezt én csak most kezdem hinni, mióta az Orczy-kerti tó eltűnt. Hová lett? Visszatért az Adriai-tengerbe.

Engedjék meg, hogy egy prózai megfigyelésemet közöljem. Diákkoromban úgy tapasztaltam, hogy az Orczy-kerti békák sokkal kövérebbek, mint a városligetiek. Sokan ezt úgy magyarázták, hogy az Orczy-kertben jobb üzleti viszonyok vannak, mint a Városligetben. Az optimisták azt mondták, hogy ez onnan van, hogy a jószívű honvédkadétok megosztják kenyérüket a tó lakóival.

A pesszimisták nézete ellenben az volt, hogy a honvédek oly komisz prófontot kapnak, hogy felét a tóba hajigálják s ettől hizik a béka.

Mi igaz ezekből a mendemondákból, nem tudom. De tudom azt, hogy a békák dobálása volt egyik főpassziómk tanulás közben. Volt ugyan ott egy tábla, mely ezt megtiltotta, de minket éppen ez ingerelt. Sőt ez juttatta eszünkbe a dobálódzást. E tó partján ismerkedtem meg első szerelmemmel. Ő szőke volt, az apja pedig pék. Az apjának egy kis háza volt a Tavaszmező-utcában, a lánynak pedig lencséje a balfüle cimpáján. Egyszer ránk esteledett s én fölajánlottam, hogy hazakisérem őket. Tudniillik őt és a nagynénjét. Haza is kísértem s jutalmam az lett, hogy kijött az öreglegény s azt mondta, ha még egyszer hazakisérem Málcsit, eltöri a derekamat. Ekkor tizenhat éves voltam s beláttam, hogy kissé kellemetlen volna, ha éltem tavaszán, a Tavaszmező-utcában eltörnék a derekamat. Még tán az érettségit se tudnám letenni. Így tehát lovagiasan meghátráltam. De Málcsival többször találkoztam a tó mellett, s együtt hallgattuk gyakran a békák filharmóniai hangversenyét. (Sohse játszottak hamisan, se szubvenciót nem kértek a várostól.) A Málcsitól megtudtam, hogy papája gazdagságának alapja az, hogy ő süti a városligetben árult óriáskifliket. Igyekeztem tőle azt is megtudni, hogy hol árulják a friss óriáskifliket, mert a mi a városligetbe jut, az régi és kőkemény.

Az dacol még a dinamittal is, annak a szétrobbantására valami új fajta puskaport kell majd fölitalálni. S ki tudja, talán épp ez az óriáskifli népszerűségének a titka, mert ha a fővárosi csemete egyet megvesz, azon három napig is elmajszolhat. Szóval, jól kihasználja. A foghúzás is csak úgy jó, ha jó sokáig tart. Had' dolgozzék a doktor.

De Málcsi nem árulta el a friss óriások tartózkodási helyét, valamint nem árult el egy másik titkot se, tudniillik azt, hogy az ő papája sütötte a kerületben a legkisebb zsemlét, s ez volt gazdagságának igazi alapja. Akkor azok a liliputi zsemlék csodaszámba mentek, ma, fájdalom, általánossá lettek. Nemcsak az emberek satnyulnak, hanem a zsemlék is. Régente, ha egy vizes-zsemlét a kávéba aprítottunk, úgy megdagadt, mint egy spongya. A zsemlé megitta a tejet, mi megettük a zsemlét s mind a ketten meg voltunk elégedve. Ma? A zsemlék annyira megkicsinyedtek, hogy teljesen el is fogytak, s így - nincs mit aprítani a tejbe.

Az önök megnyugtatóására elárulom, hogy Málcsit nem vettem feleségül. A hűtelen férjhez ment, mielőtt én az érettségit letettem. Gyorsan felejtettem, a mi a Józsefvárosban nem volt nehéz. Mert még sok zöld salugáteres ablak, muskátlivirág és csinos kis lány volt akkor a Józsefvárosban. S akkor még a kerttel körülvett kedves uriházakban családi mulatságok, nem pedig zsúrok voltak.

Jó, őszinte, komoly vacsorát kaptunk, az igaz, hogy reggelig táncoltunk érte. S nem kellett olyan fegyverekkel harcolnunk, mint a mai fiatalságnak, mely sztrájkol, ha csak teát kap kis, vékony kaviár-szeletekkel. Mert ezzel nem lakik jól az ember, ha csak ötven-hatvanat meg nem eszik az ember.

Örömmel látom ma, hogy a Józsefváros szép asszonyok és leányok dolgában nem hanyatlott. Mondhatom, hogy mikor itt körülnézek, egész passzióval vallom magam városatyának... Önök azért rendezték ezt a mulatságot, hogy a szegények könnyeit letöröljék. Jól teszik! Mert bizony mondom önöknek, - s most a tréfa elhal ajkamon, - ha a szegények könnyei mind gyöngygyé válnának, akkor a drágagyöngy értéktelenebb dolog volna a földön a kavicsnál.

SVARC KONTRA FARKAS.

Két óriási fájdalom dult egyszerre bennem. Rettentően fájt a szívem és irtóztatóan fájt a fogam. Azt olvastam özvegy Klimmstein Mihálynénak két év előtt hozzám intézett levelében, hogy a nagyobb fájdalom megöli a kisebbiket. A feladat tehát igen egyszerű: nagyobbá kell tenni az egyik fájdalmat, hogy a másik kisebb legyen.

Elhatároztam, hogy nagyobbá fogom tenni a szívem fájdalmát.

Még egyszer elmentem a hűtelenhez, kinek kedves apja épp tegnap dobott ki, mikor a leánya kezét megkértem. Azt hittem, hogy ott fogom találni vetélytársamat a kis hamis karjai közt s ez oly óriásivá fogja növesztetni szívem fájdalmát, hogy a fogfájás eltölpül mellette és a foghúzás fölöslegessé válik.

Nagyot csalódtam számításomban. Épp akkor érkeztem oda, mikor vetélytársam a lépcsőn lefelé gurult. Röptében elkaptam s megkérdeztem, hogy miért gurul?

- Szórakozásból.

- Ez önt mulattatja!

- Nemcsak mulattat, de egészségemet is előmozdítja. Sokat ülő hivatalnok vagyok s ez az egyetlen testmozgás, a melyet naponként végezek. Olyan ez, mint a biciklizés, csak hogy nem a bicikli gurul, hanem én gurulok.

A szeme közé nevettem.

- Nekem beszél ilyeneket? Hisz tegnap ugyanitt én gurultam lefelé, pedig majdnem becsület-szavamra merném mondani, hogy engem sem nem mulattat, sem az étvágyamat nem mozditja elő.

- Ön tehát az én vetélytársam, nyomorult?

- Micsoda? maga ilyen húrokat penget? Akkor guruljon tovább.

Ezzel összegöngyölítettem és tovább lóditottam. Hadd szórakozzék!

E percben óriásilag éreztem a fogfájást, a mi azt mutatta, hogy a szívem szenvedése apadt. Természetes is, mikor vetélytársamat éppen most lökték ki.

Becsengettem a zord apához. A szobaleány fogadott, a ki eddig annyi borraivalót zsebrerakott.

- Nos? - kérdém, - a másikat is kidobták?

- Ki.

- Tehát kit szeret a kisasszony?

- Senkit sem szeret.

- Hát nincs harmadik?

- Nincs.

- Ő tehát teljesen szabad?

- Teljesen.

- Köszönöm. Pá!

S boldogan ellejtettem. Szívem alig sajgott, ellenben a fogfájás félőrültté tett.

Hazamentem, s gondolkoztam rajta, hogy mit csináljak. Akkor állít be hozzám Svarc Izsó barátom, a ki jelenti, hogy neki lovagias ügye van.

- Micsoda?

- Ösmeri ön Farkas Oktávot?

- Ösmerem.

- Hát akkor tudja azt is, Farkas Oktáv mire büszke?

- Ezt valóban nem tudom.

- A szakállára. Nos, én megsértettem a szakállát, mire ő pimasznak nevezett.

- Mit mondott ön a szakállára?

- Azt, hogy süsse meg.

- Sulyos dolog, ha valakinek egyebe nincs, mint a szakálla. Provokálni fogom.

Ha az embernek a foga fáj, valóságos élvezet felebarátait provokálni. Igazi szórakozás. Föltettem a monoklimat, fölhúztam a sárga kabátomat és a galambszinű keztyűmet, vagyis átalakultam *provokantyu*-vá (a hogy az én időmben a párbajsegédek neveztek).

Svarc sápadtan nézett rám.

- Ennek emberhalál lesz a vége, - mormogá.

- Valószínűnek tartom, - feleltem s eltávoztam.

A mint az utcán megyek, egy hatalmas szakállu ember jön velem szemben. Pompás, ezt a sors küldte elé. Ezzel fogom a provokálást stilszerűvé tenni. Egyenértéket nyujtok Farkasnak. Nem utasíthatja vissza a kihívást.

Egyenesen neki mentem.

- Hogy hívják? - kérdem.

- Fekete Mór.

- Foglalkozása?

- Semmi.

- Okosan teszi. Ilyen szakállhoz nem is kell foglalkozás. Nézze, egy szivességet tehetne nekem.

- Mit?

- Jőjjön el provokálni Farkas Oktávot.

- Szívesen.

A legnagyobb nyugalommal csatlakozott hozzám. Az ilyen embert, a ki nem sokat okoskodik, hanem tesz, szeretem. Még csak azt sem kérdezte meg, hogy ki vagyok, vagy hogy kicsoda az a Farkas Oktáv.

A mint a provokálandó házában a lépcsőn haladunk fölfelé, egy ajtón ezt a fölirást látom: *Fogorvos*. Az impressziók embere vagyok és ötleteim után szoktam indulni. Besiettem a fogorvoshoz, Fekete követett, s kérésemre leült az előszobában. A következő percben egy ordítás hangzott. Én ordítottam, mert kihúzták a fogamat. Mikor kijöttem, Fekete ur kérdé:

- Pofonütötte?

- Kít?
- Azt az urat.
- Hogy jut ez eszébe?
- Mert ordított.
- Nem ő, én ordítottam.
- Hát magát ütötte nyakon?
- Ne beszéljen bolondokat, kihuzta a fogamat.
- Hát ebből áll a provokálás?
- Dehogya; oda csak most megyünk.

Fölballagtunk a második emeletre. Egyik ajtón ezt a fölírást láttam: *Önsegítő iparbank*. Mi ez? Ez vagy egy udvarias bank, mely ezt mondja: *Én iparbank, önt segítem*, vagy azt jelenti, hogy *önmagát* segíti. Tegyük föl, hogy az első eset áll, s akkor itt föl lehetne venni egy kis olcsó pénzt. Az impressziók embere vagyok. Próbáljuk meg.

Ujra leültem az előszobában Fekete Mórt, s bementem az önsegítő iparbank igazgatójához, a ki nem volt más, mint Farkas Oktáv.

- Mivel szolgálhatok? - kérde, miközben azt a bizonyos szakállát simogatta. Igaza volt, ha nekem ilyen szakállam volna, én is simogatnám.

Bemutattam magamat.

- Igazgató ur, egy kis pénzt szeretnék a banktól fölvenni.
- Miféle hipotékái vannak?
- Ha szabad volna kérnem, beszéljünk csak magyarul.
- Kik a kezesei?
- Az egyik én vagyok.
- S a másik?
- Fekete Mór.
- Ki az?
- Azt nem tudom.
- Hát akkor hogy meri ajánlani?
- Mert épp olyan szakálla van, mint önnek.
- Az nem elég.
- Szóval nem ad pénzt?
- Nem.
- Jó. Az ügyet befejeztük.

Az ajtóhoz mentem és kiszóltam:

- Fekete ur, legyen szives bejönni.

Farkas megdöbbenve látta a konkurens szakáll bevonulását. Fekete ur otthon érezte magát kollégájánál, mert széket fogott és leült. Én krakélerkoromból rám maradt arcomat öltöttem föl és recsegő, de emelt hangon szólék:

- Svarc Izsó ur nevében van szerencsém öntől fegyveres elégtételt kérni.
- Pardon, Svarc urnak ehhez nincs joga. Hisz ő sértett meg.
- Egygyel több ok arra, hogy megverekedjenek.
- Óh nem, kvittek vagyunk.
- Pardon, ő önnek egész higgadtan azt az ajánlatot tette, hogy süsse meg a szakállát, mire ön pimasznak nevezte őt. Engedjen meg, a szakállsütési ajánlat nem sértés, mert ha önnek meg van sülvé a szakáll, sőt ha csak félangolosan van kisütve...
- Hagyjon kérem békét a szakállamnak...
- Bocsánat...
- De ne sütögesse itt a szakállamat...
- Engedje meg, ez a tárgyhoz tartozik, a szakállsütésen alapul...
- Elég!
- No hepciáskodjék, én csak párbajsegédi kötelességemet teljesítem... A szakállhoz semmi közöm. Mi közöm is volna? Süsse meg a szakállát...

Farkas sápadtan fölugrott.

- Ön is? - sziszegte.

Láttam, hogy itt tettlegesség lesz s intettem Feketének, hogy támadjon. De elhültem, mikor rápillantottam. Szemei vérben forogtak és szakáll remegett. És láttam, hogy dühe ellenem fordul. Szent Isten! Elfelejtettem, hogy ő is tulajdonosa a becsületrend nagyszakállának s így Farkasnak szűkebb kollégája. Mire a gondolkozásban ideértem, a két szakállas már megragadott és kihurcolva legurított a lépcsőn...

Lent a kapuban várt Svarc Izsó. Elém lépett és így szólt:

- Megváltoztattam a nézetemet. Kérem, *ne provokálja Farkas Oktávot*.

Elájultam mérgemben. Csak arra emlékszem, hogy a mentők vittek haza s másnap azt olvastam a lapokban, hogy szerb disznókereskedő vagyok és szívszélhűdés ért. Sikerült inkognitómat megőrizni.

ADÉL.

I.

Hatszázötvenhét nyakkendőt vásároltam Properfi Adolf rövidáru-kereskedésében két hónap leforgása alatt. A kereskedés állt Properfi Adolfból, Properfi Adolfnéból, egy kisasszonyból és egy inasból. Kivülök a rövidáruk tömege volt jelen az üzletben, - rövidebb árukat láttam már életemben, de többet nem egy rakáson.

Annak, hogy én Properfi Adolfnál hatszázötvenhét nyakkendőt vásároltam, megvan a maga oka. Örültem szerelmes voltam Properfi Adolfnéba. Az asszonynak vöröses haja, az arcán négy szeplője és a nyakán egy lencséje volt. Különösen ez a lencse, mint az üvegből való a napsugarakat, egy pontra gyűjtötte össze szerelmemnek különben meglehetősen szétágazó sugarait: és ez a pont az asszony volt.

Mikor legelőször a boltba léptem, azonnal megtetszett az asszony. Eredetileg tyukszemgyűrűt akartam venni, de a kezdődő szerelem oly hirtelen idealistává tett, hogy nem mertem oly prózai tárggyal kirukkolni és ibolyaparfümöt kértem. Mikor kifizettem, az asszony rámnézett és így szólt:

- Nyakkendőt nem parancsol?

- De kérek.

Nem tudtam ellentállani. Azonnal megvettem három darab nyakkendőt. És jövőm képe sötéten rajzolódott elém. Eszembe jutott, mikor egy tejcsarnoki kisasszonyba voltam szerelmes. Reggelre tejet ittam. Villásreggelire tejet ittam. Ebédre tejet ittam és rá fekete kávé gyanánt, tejet ittam, csak hogy őt láthassam. Lassanként egészen átváltoztam. Ha valaki a lábamra lépett, bocsánatot kértem, ha párbajra hívtak, kijelentettem, hogy elvből nem verekszem, arra meg éppen nem voltam rábirható, hogy valakit én provokáljak. Átkozottul meggyávultam és elszelidültem. De természetem teljesen megváltozván, eltejesedvén, szerelmemből is aludttej lett és erre otthagytam a boltot. Otthagyván a boltot, újra visszatértem a husételhez és boritalhoz, s régi vérem is csakhamar visszatért, s két hét alatt már annyira helyreálltam, hogy egy goromba zongoramester levágott egy darabot a fülemből, Fodor vivótermében.

A tejben való dőzsölést most a nyakkendőben való duskálás korszaka váltotta föl. Ezzel kecsegtetett a jövő.

Másnap újra megjelentem a boltban, harmad- és negyednap újra. Mindig nyakkendőt vettem. Mikor negyedszer beléptem, a bolti kisasszony elpirult és némi jelentőséggel pislogott Properfinére. Hogyan, hát már sejtenének valamit? A szerelem még sem olyan sötét verem, mint a hogy mondják: ők már látnak benne engem.

Properfi Adolfra néztem. Nem látszott félelmes embernek. Tejes koromban talán meghátráltam volna előle, de most nem. Nem néztem ki belőle, hogy képes legyen neje csábítóját lelőni. Még csak nyilvános botrányt csinálni is hiányozhatott belőle az erély. Szóval egy vigjátéki férjnek látszott, a ki nem fog megtudni semmit a neje viselt dolgairól.

Előre!

De azért két hónapba és hatszázötvenhét nyakkendőbe került, a míg az asszonynyal egy komoly szót szólhattam.

Ez idő alatt az egész szomszédságot elnyakkendősitettem.

Nyakkendőt kapott a házmesterem és viceházmesterem, a villámos vezetéket lerakó munkások, a szomszéd csizmadia összes inasai és legényei, a pékinasok, kiknek összes ruhájuk fehérenmüből állott, ehhez az én három forintos selyemnyakkendőmet viselték. Ha reggelként elhagytam a házat, valamennyi boltajtóból és kapuból a megnyakkendősitett lakosság nyájas üdvözlete hangzott felém.

És e nagy áldozatnak mi volt az eredménye?

Az, hogy a két hónap leforgása után, mikor Propperfi ur Balatonfüredre utazott, így szóltam az asszonyhoz:

- Négyszemközt szeretnék önnel beszélni.

Összemosolygott Adél kisasszonynyal.

- Én értem önt, - szólt és megszorította a kezemet.

E pillanatban a másik kezemet is megszorította valaki.

- Értem önt, - sugta a fülembe Adél.

- Mi értjük önt, - folytatta Propperfiné.

- Nem értem önöket, - hebegtem zavartan.

- Négyszemközt akar beszélni? - folytatta az asszony.

- Ott.

- Talán gyерünk az utcára.

- Ezt ön négyszemköztnek nevezi?

- Mit törődik idegen emberekkel?

- Hogy az ördögbe ne törödném?

- Az már más.

- De tán a lakásán tehetném tiszteletemet.

- Nálam?... Jó.

- Köszönöm. Mikor?

- Ma délután három órakor.

- Köszönöm. Angyal! - és bár törödöm az idegen emberekkel, kezet csókoltam Propperfi Adolf nejének, a ki oly csodálatra méltó hidegvérrel fogadta és elfogadta ajánlatomat.

II.

Ha az ember lovagias kalandra megy, jól kell ismernie a földrajzi helyzetet. Kapuk és emeletek száma, lépcsők kanyarulatai, ablakok mind jól bevésendők az elmébe, hogy veszedelem esetén bajba ne keveredjék a lovag.

Kellő óvatossággal jelentem meg én is Propperfi Adolf házánál, s a harmadik emelet hetvenötödik ajtón becsöngettem.

Maga az asszony nyitott ajtót.

Először is az lepett meg, hogy óriási puccban fogadott. Talpig selyem, tele ékszerekkel.

- Valahová készül? - kértem, miután kezet csókoltam és a szalonban helyet foglaltam.

- Nem, csak önt vártam.
 - Nagyon kegyes, - és újra kezét csókoltam.
 - Térjünk a dologra, - szólt az asszony és pirulva huzta vissza a kezét.
 - Mi... Mi tetszik? - kérdeztem kissé meglepetten.
 - Oly régen vártam már a mai napot!
 - Igazán?
 - Régen tisztában voltam már magával.
- Közelebb rukkoltam.
- S számíthatok viszonzszerelemre?
 - Azt képzelheti. Egy ilyen ur, mint maga.
 - Óh, asszonyom, mily boldoggá tesz, - és ezzel mind a két kezét elkaptam.

De az asszony gyorsan kiragadta a kezét és tapsolni kezdett.

- Tivadar, Tivadar! - sikoltotta mögöttem egy női hang. Megfordulok és kit látok ott? Adélt, felém tárt karokkal.
- Senkise maradt a boltban? - kérdeztem bambán a két nőre bámulva.
- Itt van ő, - szólt Propperfiné, - legyetek boldogok, édes gyermekeim.

Magamhoz tértem.

Szépen vasalt cilinderemet fölvettem a karszék alól.

- Hölgyeim, - mondtam hidegen, - köszönöm, hogy alkalmat adtak erre a kis bizalmas beszélgetésre. Mert már régóta készülök megmondani önöknek, hogy anyagi viszonyaim, fájdalom, nem engedik meg, hogy szegényen nősüljek. Isten önökkel.

És eltávoztam.

-&-